

Suomen Pankin kirjasto

0000091189 IVA5a Kirjasto: alaholvi
SUOMEN PANKKI D

Työnseisaukset ja teolliset suhteet Suomessa vuosir
Suomen pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julk:
21 1969

TYÖNSEISAUKSET JA TEOLLISET SUHTEET

SUOMESSA VUOSINA 1919 - 1939

II osa

Timo Helelä

Suomen Pankin taloustieteellinen
tutkimuslaitos

Sarja D:21 Monistettuja tutkimuksia

Kesäkuu 1969

5. TAISTELU TYÖEHTOSOPIMUKSISTA NOUSUSUHDATEEN VALLITESSA VUOSINA 1925 - 1928	167
5.1. Ammatillisen liikkeen nousu	167
5.1.1. Hajotusuhan jälkeen linnarauhaan.....	167
5.1.2. Työehtosopimuksiin.....	169
5.1.3. Jäsenmäärä nousee	171
5.2. Työnantajajärjestöjen kannanottoja ja koneiston uusimista	173
5.2.1. Työehtosopimukset keskustelun alaisina ...	173
5.2.2. Työnantajien järjestäytyminen	175
5.2.3. Vientirauhan toiminnan huippuvuodet	178
5.3. Noususuhdanne ja laman alku	182
5.4. Vuosien 1925-1928 suurtaistelut	184
5.4.1. Puuteollisuus - toistuvien taistelujen ala	190
5.4.2. Metalliteollisuuden suurtaistelu vuonna 1927	198
5.4.3. Satamalakko periaatekysymyksestä	206
5.4.4. Voimapolitiikkaa Lohjan kaivoksilla	222
5.4.5. Kutomateollisuudenkin työrauha häiriintyi vuonna 1928	224
5.4.6. Taistelu pitkäaikaisista työehtosopimuksista rakennustyömailla	228
6. TYÖNTEKIJÄ- JA TYÖNANTAJAJÄRJESTÖT LAMAKAUDEN TYÖMARK- KINAKUVASSA VUOSINA 1929 - 1933	233
6.1. Ammatillinen liike hajaannustilassa	233
6.1.1. Taistelu joukkojen sielusta	233
6.1.1.1. Kommunistien ja sosiaalidemokraat- tien valtakiista	233
6.1.1.2. Kansalliset ammattijärjestöt	242
6.1.2. SAK:n työmarkkinapoliittiset päämäärät ja menettelytavat lamakauden aikana	249
6.2. Työnantajajärjestöissä hiljaiseloa ja toimintaval- miutta	252
6.2.1. Työnantajajärjestöt	252
6.2.2. Vientirauhan piirissä hiljaiseloa	254
6.3. Lamakausi	259
6.4. Teolliset suhteet vuosina 1929-1933	263

	sivu
	sivu
6.4.1. Levottomuutta pohjoisissa metsissä vuosina 1929-1930	273
6.4.2. Merimiesten työtaistelu vuonna 1933 ...	275
7. TEOLLISTEN SUHTEIDEN NORMALISOITUMISTA KOHTI VUOSINA 1934 - 1939	281
7.1. Ammatillisen liikkeen nousu	281
7.1.1. Järjestöjen vahvistuminen	281
7.1.2. SAK:n työmarkkinapoliittisia-kannanot- toja	284
7.2. Työnantajajärjestöt ja työnantajapolitiikka talvisodan kynnyksellä	287
7.2.1. Työnantajien järjestöt vahvistuvat	287
7.2.2. Työnantajien näkemykset teollisten suh- teiden hoitamisen muodoista muuttumattomat	294
7.3. Noususuhdanteesta sotakonjunkttureihin	297
7.4. Vuosien 1934 - 1939 työtaistelut	303
7.4.1. Taisteluja ja neuvotteluja metalliteol- lisuudessa	311
7.4.2. Rakennustyömaiden teolliset suhteet palkkalupausten säännöstelemänä	322
LÄHDELUETTELO	330

5. TAISTELU TYÖEHTOSOPIMUKSISTA NOUSUSUHDATEEN VALLITESSA VUOSINA 1925 - 1928

5.1. Ammatillisen liikkeen nousu

5.1.1. Hajotusuhan jälkeen linnarauhaan

Vuonna 1925 alkoi SAJ:n piirissä näkyä merkkejä uuden suuntauksen läpitukeytumisesta. Menettelytapojen muutokseen olivat jälleen vaikuttamassa sekä ulkomaiset että kotimaiset tekijät. Kommunistisen teorian uuden version mukaan maailmanvallankumouksen lähestyminen tapahtui vaiheittain rauhallisten ja vallankumouksellisten kausien seuratessa toisiaan. Tällä kertaa katsottiin kapitalististen maiden joutuneen ns. s u h t e e l l i s e n v a k a a n t u m i s e n kauteen. Tämä näkemys heijastui Neuvostoliiton ulkopoliittikan pyrkimyksissä. Ammatilliselle liikkeelle asetettiin vaatimus rivien kokoamisesta. Kommunistien oli määräpäivään mennessä vuonna 1926 liityttävä ammattillisiin järjestöihin, ja niiden hajaantumista oli vältettävä.¹ Kommunistijohtoiset ammattiliitot etsivät samaan aikaan yhteyksiä länsimaisiin liittoihin.²

Menettelytapojen muuttaminen oli SAJ:n kannalta tarpeen vaatima. Ammatillinen liike maassamme oli useiden vuosien aikana ollut heikossa asemassa. Jäsenmäärä supistui, jäsenet osoittivat "järjestöväsymystä", vallankumous ei lähestynyt, eikä joukkotoiminnalla ollut mahdollista saavuttaa pysyviä voittoja. Lisäksi sosiaalidemokraattien aktiivisuuden lisääntyminen uhkasi hajottaa liikkeen kahteen leiriin. SAJ:n eräät vasemmistijohtajat oivalsivat tilanteen kestäättömyyden, ja johdon keskuudessa voidaan havaita vuosina 1925-26 välien selvittelyjä. Oireita suunnanmuutoksesta voitiin havaita myös eräissä muissa yhteyksissä. Ammatillisen liikkeen riippumattomuutta poliittisis-

1. IB SCHMIDT mt. s. 126-129. Beschlüsse und Resolutionen des Zentralrates des RGI (Die Rote Gewerkschaftsinternationale, Nr. 4 (63) April) 1926.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 69-76.

ta puolueuudostelmista alettiin korostaa. SAJ ei liittynyt jäsenäänestyksen tuloksista huolimatta mihinkään internationaaliin. Työehtosopimuksiin ei suhtauduttu pelkästään jyrkän kielteisesti. Liittoportaassa alettiin etsiä yhteyksiä länsimaisiin järjestöihin.

Uusi suuntaus tuli esille SAJ:n VII:n edustajakokouksen yhteydessä. Sosiaalidemokraatit valmistautuivat kokoukseen huolellisemmin kuin kahtena edellisenä kertana. Yli sata sosiaalidemokraattista ammattiyhdistysmiestä eri puolilta maata kokoontui 17.1.1926 Säätytalolle keskustelemaan, mitä vaatimuksia sosiaalidemokraattien oli esitettävä SAJ:n edustajakokouksessa. Kokouksessa päätettiin, että vielä kerran oli pyrittävä muuttamaan SAJ:n politiikkaa edustajakokouksen päätöksillä. Ellei se olisi onnistunut, uhattiin perustaa uusi ammatillinen keskusjärjestö. Kokouksen päätöslauselmissa vaadittiin ensinnäkin, että vuoden 1922 päätös Profinterniin liittymisestä oli purettava, ja sen sijaan oli liityttävä Amsterdamin internationaaliin. Toiseksi SAJ:n oli ruvettava ottamaan säännöllisesti osaa ILO:n toimintaan Genevessä. Kolmanneksi ammatillinen liike ei saisi ottaa osaa poliittisten puolueiden toimintaan. Neljänneksi SAJ:n sääntöihin oli tehtävä eräitä muutoksia. Viidenneksi esitettiin vaatimus, että SAJ:n puheenjohtajan paikka ja puolet toimikunnan paikoista oli annettava sosiaalidemokraateille.¹

Sosiaalidemokraattien ei onnistunut saada edustajakokoukseen enemmistöä. Järjestön hajoaminen ei kuitenkaan soveltunut Profinternin suunnitelmiin, ja sen lähettiläs Melnitschanski korosti voimakkaasti puheessaan kansainvälisen yhteistoiminnan merkitystä. Hän esitti lisäksi vaatimuksen, että Suomen ammatillisen liikkeen oli ennen kaikkea säilytettävä yhtenäisyys.² Seurauksena oli, että vaikka kokouksen puheenvuoroissa käytettiin varsin kärkevää kieltä, niin molempien leirien johtajien välillä käytettiin neuvotteluja tarpeellisista myönnytyksistä. Päätöslauselmat

1. Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen neuvottelukokouksen pöytäkirja.

2. Suomen Ammattijärjestön VII:n edustajakokouksen pöytäkirja, s. 8-11.

osoittivatkin kommunistien tehneen huomattavia myönnytyksiä, mutta sosiaalidemokraatitkaan eivät saaneet koko ohjelmaansa toteutettua. L i n n a r a u h a n solmimistapaa kuvasi se, että SAJ:n puheenjohtajaksi valittiin yksimielisesti Matti Paasivuori ja sihteeriksi Arvo (Poika) Tuominen. Miten hyvin kokous oli organisoitu, ilmeni mm. siinä, että edellisen valitsemista ehdotti sosiaalidemokraatti ja kannatti kommunisti ja jälkimmäistä päinvastoin. Sopimuksen mukaan sosiaalidemokraatit saivat 1/3 SAJ:n toimikunnan paikoista. Muista päätöksistä mainittakoon, että internationaaliäänestyksen päätös kumottiin, mutta SAJ:tä ei myöskään liitetty Amsterdamin internationaaliin. Sen sijaan päätettiin ryhtyä ottamaan osaa Geneven kongresseihin. Ammatillisten järjestöjen suhde poliittisiin puolueisiin nähden järjestettiin. Sen jälkeen kun linnarauha oli solmittu, katsoi 12 kommunistista edustajaa välttämättömäksi antaa joukoille selityksensä kompromisseista. He lausuiivat, että tehdyt myönnytykset olivat olleet välttämättömiä järjestön yhtenäisyyden säilyttämiseksi,¹ mutta että kysymyksessä oli ainoastaan tilapäinen perääntyminen. Kuten tultiin näkemään, oli todellakin kysymyksessä ainoastaan väliaikainen linnarauha, joka edelsi lopullista välien rikkoutumista ja SAJ:n hajaantumista.

5.1.2. Työehtosopimukseen

Vuoden 1926 edustajakokous ei katsonut aiheelliseksi muuttaa voimassa olleita menettelytapapäätöksiä. Kysymystä ei otettu edes kokouksen esityslistaankaan, sillä VI:n edustajakokouksen päätökset olivat siksi venyviä, että niiden varassa liitot saattoivat toimia varsin vapaasti. Muutos suhtautumisessa työehtosopimukseen voidaan havaita ensinnäkin työtaistelujen yhteydessä esitetyissä vaatimuksissa. Toiseksi SAJ:n vuoden 1925 toimintakertomuksessa kiinnitettiin huomiota työehtosopimukseen. Palkkauksen katsottiin kehittyneen edullisimmin sellaisilla aloilla, joilla korkeaa ammattitaitoa vaativa käsityö näytteli huomattavaa osaa (rakennus-, nahka-, vaatetus-, ravinto- ja nau-

1. Suomen Ammattijärjestön VII:n edustajakokouksen pöytäkirja, s. 8-11.

tintoaineteollisuus), tai joiden piirissä palkat oli järjestetty työehtosopimuksilla tai sidottu elinkustannusindeksiin ns. liukuvan palkka-asteikon avulla. Tämän vuoksi kertomuksessa arvosteltiin lievästi SAJ:n omaksumaa varovaista kantaa työehtosopimukseen, ja todettiin seuraavaa: "... ei näytä edulliselta ainakaan jyrkentää tässä suhteessa Ammattijärjestön kantaa, vaan ehkäpä siinä olisi jollaistakin lievennystä saatava aikaan." Lisäksi huomautettiin, että sellaisilla aloilla, joilla oli työehtosopimuksia, oli järjestäytyminen korkeampi kuin muilla aloilla.¹ Kolmanneksi voidaan havaita muutoksen ilmenneen eräiden liittojen edustajakokousten tekemissä menettelytapapäätöksissä.

Radikaalisena tunnettu Metalliteollisuustyöntekijäin Liittokin päätti kesäkuussa 1926, että jokaisen palkkaliikkeen yhteydessä oli tarkoin harkittava, oliko esitykset tehtävä työehtosopimusten muodossa vai ilman. Liittotoimikunnan ehdotusta esitellessään A. Virta lausui, että koko maata käsittävien työehtosopimusten aikaansaaminen vallinneissa oloissa ei tosin ollut mahdollista, mutta yksityisissä teollisuuslaitoksissa siihen saattoi olla tilaisuus. Hänen näkemyksensä mukaan varsinkin maaseututehtaissa, joissa työnantajat olivat järjestäneet työntekijöiden asunto-olot, oli vaikeaa saada aikaan mitään äkkihyökkäyksillä. Työntekijöiden pitämiseksi aktiivisina päätettiin kuitenkin, ettei vuotta pitempiä työehtosopimuksia saanut tehdä. Lisäksi kokous teki eräitä muitakin varauksia työehtosopimusten sisältöön nähden. Päättäntävalta pidätettiin tiukasti liittotoimikunnan käsissä.²

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 53-54.

2. Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton kymmenennestä liittokokouksesta, s. 92-95. Työehtosopimuksia solmittaessa huomioon otettavista seikoista päätettiin seuraavaa: (1) Työehtosopimuksia ei saanut tehdä vuotta pidemmäksi ajaksi, ja niiden päättymisaika oli pyrittävä saamaan 1.3. - 1.6. väliseksi ajaksi kahden kuukauden irtisanomisajalla. (2) Työehtosopimusehdotuksissa oli määriteltävä kunkin työalan työntekijöiden alimmat tuntipalkat ja mahdolliset urakkahinnoittelut. (3) Työehtosopimukseen ei saanut ottaa mukaan määräyksiä hyvityssakosta eikä vahingonkorvausvelvollisuudesta. (4) Työehtosopimukseen oli saatava mukaan määräykset järjestöjen ja niiden luottamusmiesten toimintaoikeuksien turvaamisesta. (5) Työväen joukkotoimintaa rajoittavia ja vahingoittavia työehtosopimuksia oli vältettävä.

Kuljetustyöläisten edustajakokous käsitteli kesäkuussa 1927 niinkään työehtosopimuskysymystä. Liittotoimikunnan esityksessä todettiin, että sota-ajan jälkeen rahanarvon muuttuessa oli toimintaohjeissa pantu pääpaino nopeaan toimintaan. Olojen vakiintuminen pakotti kuitenkin harkitsemaan uudelleen menettelytapaohjeita. Tämän vuoksi kokous päätti, että liiton tuli pyrkiä keskitetyn johdon alaisena työehtosopimuksiin.¹ Samanlaiselle kannalle asettui Puuteollisuustyöväen Liitto edustajakokouksessaan syyskuussa 1927. Pitkän tähtäimen päämääräksi asetettiin koko maata käsittävien työehtosopimusten aikaansaaminen. Tilanteen muuttumista odoteltaessa päätettiin kuitenkin tyytyä ajamaan läpi paikallisia sopimuksia.²

SAJ:n piirissä tapahtuneiden mielialamuutosten jälkeen työtaistelutaktiikkaa oli muutettava, koska työnantajien voitiin olettaa pitävän kiinni periaatteestaan olla tunnustamatta ammatillisia järjestöjä tärkeimmillä tuotantoaloilla. SAJ:n oli varauduttava käymään taisteluja laajalla rintamalla. Mutta oli ko siihen mahdollisuutta? Tämä riippui osittain vallitsevista suhdanteista ja osittain linnarauhan vaikutuksista järjestäytymiseen.

5.1.3. Jäsenmäärä nousee

Linnarauha poisti ammatillisten järjestöjen piiristä joksin aikaa keskinäiset taistelut. Järjestöt saattoivat kiinnittää suurempaa huomiota järjestäytymisen kehittämiseen ja työmarkkinakysymysten hoitoon. Tällä olikin pian vaikutusta, sillä ammatillisesta toiminnasta sivussa olleita työntekijöitä alkoi tulla mukaan järjestöelämään. SAJ:n alaisten liittojen jä-

1. Alustukset ja esitykset Suomen Kuljetustyöläisten Liiton ensimmäiselle edustajakokoukselle, s. 13-15. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n ensimmäisen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 56-57.

2. Alustuksia ja esityksiä Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton r.y. ensimmäiselle edustajakokoukselle, s. 28-30. Pöytäkirja Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton ensimmäisestä edustajakokouksesta, s. 67-68.

senluku kasvoi runsaat 10 000 vuosittain aina vuoteen 1928 saakka. Tällöin alkanut järjestön hajoaminen yhdessä lamakauden kanssa aiheuttivat todellisen jäsenkadon. Asetelman perusteella voidaan lisäksi todeta, että nousevan järjestäytymisilmion rinnakkaistapahtumana oli verrattain voimakas jäsenkierto.

SAJ:n alaisten liittojen jäsenet
vuosien 1925-1928 lopussa¹

Vuosi	Jäseniä vuoden lopussa	Vuoden kuluessa	
		järjestöi- hin liittyi jäseniä	järjestöis- tä erosi jä- seniä
1925	50 500
1926	62 100	20 900	9 400
1927	75 800	33 300	19 500
1928	90 200	32 500	18 100

Työmarkkinakysymysten hoidon kannalta oli ammatillisten järjestöjen asema näin ollen toinen kuin edellisinä vuosina. Jäsenistön lisääntyminen antoi toiveita työtaistelujen onnistumisesta ja vahvisti järjestöjen kassatilannetta. Edellisten vuosien pettymyksiä täynnä olleen ajan jälkeen saattoi olettaa, että järjestöjen johto ei jättäisi käyttämättä hyväkseen noususuhdannetta luodakseen edellytykset järjestöjen kasvulle ja tyydyttääkseen etenkin uusia jäseniä, jotka halusivat ilmeisesti saada jäsenmaksuistaan reaalisia etuja.

Järjestömuotouudistuksia ei näinä vuosina enää toimeenpan-
tu, ja liittojen yhdistäminen oli saavuttanut huippunsa. Liitto-
jen lukumäärä oli vuoden 1925 lopussa yhteensä 18. Tämä ei
luonnollisesti vielä tyydyttänyt kaikkia, ja vuoden 1926 edusta-
jakokous pyrki vähentämään liittojen lukumäärää vielä neljällä.

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomukset.

5.2. Työnantajajärjestöjen kannanottoja ja koneiston uusimista

5.2.1. Työehtosopimukset keskustelun alaisina

Ammattijärjestöjen piirissä tapahtuneet muutokset ja sen järjestövoiman kasvaminen pakottivat myös työnantajien järjestöt kohdistamaan huomionsa työmarkkinapolitiikan päämääriin ja keinoihin. Korkeasuhdanteen antaessa työntekijäjärjestöille lisää potentiaalista voimaa tuli kysymys työehtosopimuksista uudelleen keskustelun alaiseksi työnantajien järjestöissä.

Kysymystä käsiteltiin ensin useassa STK:n hallituksen kokouksessa ja sen jälkeen liittoportaassa.¹ Käytännössähän STK oli hyväksynyt ainoastaan sellaiset erikoistapaukset kuin rakennus- ja sähköalan paikalliset työehtosopimukset ja graafisen alan sekä kirjapainojen koko maata käsittävät sopimukset. Muissa tapauksissa se asettui niitä vastustamaan. Tälläkään kertaa ei STK:n kannanotoissa tapahtunut periaatteellisia muutoksia. Koska asiasta kuitenkin lienee vallinnut erimielisyyttä työnantajienkin piirissä, katsoi Teollisuuslehti asiallisesti valistaa "idealisteja" työehtosopimusta käsittelevillä artikkeleilla. Mitään varsinaisesti uutta ei tässä kirjoittelussa tuotu esiin, ja työehtosopimusten vastaiset argumentit olivat jo ajan patinoimia. Ammattiyhdistyksissä nähtiin yksi elin työntekijöiden poliittisten päämäärien toteuttamiseksi.² Työehtosopimusten ei katsottu soveltuvan maamme työmarkkinoille.³

1. Teollisuuslehti N:o 7/1927.

2. Ks. Teollisuuslehti N:o 9/1927 kirjoitti mm. seuraavasti: "Ammattiyhdistysjohtajat puhukoot miten kauniisti tahansa aiheesta 'ammattiyhdistysten puolueeton asenne', kaikille on kuitenkin täysin selvää, että heidän tarkoituksensa yhdistykseen nähden on antaa näiden toimia puhtaasti poliittisia tarkoituksia varten, jopa kokonaan yhteiskuntaa tuhoavia päämääriä kohti."

3. Kirjoitelmissa todettiin, että työehtosopimusten tarkoituksenmukaisuutta ei voitu kaikissa olosuhteissa kieltää, vaan että ne saattoivat tietyissä olosuhteissa saada aikaan työrauhan säilymisen. Tämän - lähinnä graafisen teollisuuden vuoksi tehdyn - myönnytyksen jälkeen viitattiin kuitenkin työnantajien kokemuksiin maassamme suurlakon jälkeen, jolloin työehtosopimusten päättyminen oli johtanut varsinkin metalliteollisuudessa suuriin selkkauksiin. Varsinaisina periaatteellisina huomautuksina työehtosopimuksia vastaan esitettiin: että ammattiyhdistysten väliintulon vuoksi työnantajan ja työntekijäin välinen hen-

Eräänlaisen huipentuman tässä keskustelussa muodosti Raf. Haarlan kirjanen "Taistelu työehtosopimuksista". Siinä leimattiin ammatillinen liike maassamme kommunistien johdon alaisena toimivaksi yhteiskunnalle vaaralliseksi liikkeeksi, jonka hajottamisen tuli tapahtua pikaisesti.¹ Tämän periaatteellisen näkemyksen vuoksi ei työehtosopimuskäytäntö voinut saada Haarlan hyväksymistä. Olisihan työehtosopimusneuvottelut merkinneet työntekijöiden järjestön tunnustamista tasaveroisiksi neuvottelukumppaneiksi. Haarla vaati myös työnantajien toimenpiteitä ns. valkoisen työntekijäjoukon suojaamiseksi ammattiyhdistysten painostusta vastaan. Hän pelkäsi, että järjestäytymättömien asema muodostuisi työehtosopimuskautena heikoksi, koska järjestöihin kuulumattomilla ei olisi sananvaltaa sopimusten solmimiseen ja irtisanomiseen nähden. Tällaisten työntekijöiden asema muodostuisi vaikeaksi, koska he eivät saisi lakkojen aikana avustuksia ja koska lakon loppumisen jälkeen usein annettiin etusija vanhoille työntekijöille ja järjestäytyneille.² Kirjasessa huomautettiin edelleen, että työehtosopimukset eivät antaneet mitään takeita työrauhan säilymisestä, koska työnteki-

kilökohtainen suhde häviäisi; että työehtosopimukset eivät taanneet työnantajille tarpeellista määrää työntekijöitä; että työnantajat eivät saaneet varmuutta siitä, että työntekijät tyytyivät työehtosopimuksen määräämiin palkkoihin; että työmenetelmien muuttaminen sai aikaan riitaisuuksia, koska sopimusta tehtäessä ei voitu ottaa huomioon teknillisiä muutoksia tuotantoprosessissa; että velvollisuudentuntoiset ja taitavat työntekijät eivät saaneet tarpeellista tunnustusta työehtosopimusten kaavamaisuuden vuoksi; ettei työntekijöiden ammatillisilla järjestöillä ollut tarpeellista vastuuntunnetta, eivätkä ne Suomessa olleet riittävän kehittyneitä työehtosopimuksia toteuttamaan; että työntekijäin järjestöt edustivat ainoastaan pientä osaa työpaikkojen työntekijöistä, minkä vuoksi olisi ollut epäoikeudenmukaista antaa työntekijöiden järjestöjen edustaa kaikkia työntekijöitä. (Teollisuuslehti N:o 8/1926 "Työehtosopimukset". SAMA N:o 12/1926 "Levottomuus työmarkkinoilla". SAMA N:o 13/1926 "Työehtosopimusvaatimus".

1. HAARLA Taistelu työehtosopimuksista, s. 101-104.

2. SAMA s. 103, 64-66.

jät saattoivat vapautua epäedullisista sopimuksistaan purkamalla järjestönsä. Työehtosopimukset saivat parhaassakin tapauksessa aikaan työrauhan ainoastaan lyhyeksi ajaksi, koska työntekijäin järjestöt eivät halunneet solmia pitkäaikaisia työehtosopimuksia. Sopimusten päättyminen merkitsi yleensä pitkäjänteisiä riitaisuuksia, joilla oli taipumus levitä koko maata käsitteväksi työnseisauksiksi. Voimassa olevista työehtosopimuksista Haarla huomautti, että ne eivät antaneet työnantajille mitään takeita sen vuoksi, että kommunistinen johto ei kunnioittanut sopimuksia. Hän katsoi useiden olleen mitättömiä, sillä allekirjoittaneet työväenjärjestöt olivat varsin yleisesti rekisteröimättömiä.¹

Mikäli näistä periaatteellisista huomautuksista huolimatta työnantajat solmivat työehtosopimuksia, niin Haarla kehotti ainakin huolehtimaan siitä, että työntekijöiden järjestöt olivat rekisteröityjä ja niiden toimihenkilöt kansalaisluottamusta nauttavia. Lisäksi oli työnantajien valvottava, etteivät työntekijät päässeet vapautumaan sitoumuksistaan lakkauttamalla järjestönsä, että sopimusten päättymisaikaan kiinnitettiin erityisen suurta huomiota ja että hyvityssakon käyttömahdollisuuksista pidettiin kiinni.²

5.2.2. Työnantajien järjestäytyminen

Työntekijäin lisääntynyt järjestäytyneisyys ja työnseisauksen lukumäärän lisääntyminen pakotti työnantajiakin kiinnittämään huomiota järjestökoneiston kehittämiseen. Huomattavin muutos liittorakenteessa tapahtui, kun huhtikuun 12. päivänä 1927 saha-, paperi-, pahvi-, selluloosa-, puumassa- ja lankarullateollisuuden työnantajat perustivat Suomen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliiton. Samalla lakkautettiin entiset Suomen Sahateollisuuden Työnantajaliitto ja Suomen Paperi- ja Puomassateollisuuden Harjoittajain Liitto. Liiton perustaminen tapahtui keskinäisen avustustoiminnan tehostamiseksi, palkkapolitiikan yhtenäistämiseksi ja yhteistoiminnan aikaansaamiseksi

1. HAARLA Taistelu työehtosopimuksista, s. 18-25.

2. SAMA s. 92-97.

työnseisausten yhteydessä. Liiton sääntöjen määräyksistä mainittakoon, että hallintoneuvostolle annettiin oikeus velvottaa liittoon kuuluvia jäseniä parantamaan työoloja. Liittoon liittymisen ehdoksi asetettiin lakkovakuutuksen ottaminen.¹ STK:n ulkopuolella oli edelleen SKTL ja vuonna 1928 erosi myös Suomen Jalkinetehtaitten Työnantajaliitto. Sen tilalle tuli kuitenkin Vaatetusteollisuusliitto.

STK:n toimesta tehtiin vuosina 1926-1928 määrätietoista työtä järjestäytymisen nostamiseksi työnantajien keskuudessa. Seuraavasta asetelmasta voidaankin päätellä, että työ kantoi hedelmää kaikkien kolmen tilastosarjan osoittaessa noususuuntaa. Eräänä järjestäytymiskampanjaan liittyneenä toimenpiteenä on mainittava, että STK lähetti vuonna 1927 jäsenilleen kehotuksen vahvistaa järjestöjään. Jäseniä pyydettiin antamaan liiketoimissaan etusija järjestäytyneille työnantajille. Tämän vuoksi suositeltiin otettavaksi käytäntöön sellaiset kirjelomakkeet, joissa ilmoitettiin, mihin työnantajajärjestöön ao. yritys kuului.²

Työnantajajärjestöt Suomessa
vuosina 1925-1928³

Vuosi	Jäseniä	STK:n alaisia		Jäseniä	SKTL:n alaisia	
		Näillä työntekijöitä	Maksettuja työpalkkoja mmk		Näillä työntekijöitä	Maksettuja työpalkkoja mmk
1925	457	66 300	810.2	18	11 600	104.0
1926	462	71 300	928.4	17	13 000	128.1
1927	479	72 700	1 005.4	17	13 300	135.0
1928	489	82 000	1 197.3	16	13 400	143.6

Vaikeasti järjestettäväksi kysymykseksi osoittautui työnantajien keskinäisen lakkovakuutuksen järjestäminen. Kysymys aiheutti työnantajien rintamassa eräitä rakoilemisia, ja useiden uudistustenkaan jälkeen vakuutusmuoto ei saanut työnantajien yksimielistä hyväksymistä. Varsinkin vuosina 1921-1925, jolloin työmarkkinoilla vallitsi suhteellisen rauhalliset olot, monet työnantajat katsoivat työnseisausriskin olevan niin pienen, että he jättivät lakkovakuutusmaksut suorittamatta. Työ-

1. Teollisuuslehti N:o 7/1927.

2. SAMA N:o 21/1927.

3. Suomen tilastollinen vuosikirja. LUOMA mt. Liite.

taistelujen lukumäärän lisääntyessä alettiin tätä vakuutusmuotoa kohtaan tuntea uudelleen kiinnostusta. STK:n hallitus keskusteli 28.1.1926, mihin toimenpiteisiin olisi ryhdyttävä mielenkiinnon lisäämiseksi. STK:n ja Suomen Työnantajain Keskinäisen Lakkovakuutusyhtiön toimesta asetettiin helmikuussa 1926 maisteri Anton Elvingin johdolla toiminut komitea suunnittelemaan uudistuksia. Komitean antamassa mietinnössä ehdotettiin useita muutoksia Lakkovakuutusyhtiön sääntöihin. Muutosehdotukset hyväksyttiin lokakuussa 1926. Uudistusten jälkeen saatettiin harkinnan perusteella myöntää kohtuullinen lisäkorvaus, silloin kun vakuutusperusteilla laskettu korvaussumma ei vastannut työnseisauksen aiheuttamaa tuotannon vähennystä.¹ Tämän lisäksi vuonna 1927 vakuutusyhtiön konttori siirrettiin Turusta Helsinkiin joustavamman yhteistoiminnan aikaansaamiseksi STK:n ja vakuutusyhtiön välille. Tässäkään muodossa ei järjestelmä vastannut kaikkien työnantajien vaatimuksia. Vuonna 1928 asetettiin jälleen komitea pohtimaan sääntömuutoksia.²

STK:n piirissä harkittiin myös yleisen työnantajien välisen avustustoiminnan järjestämistä. Toimenpiteet tässä suhteessa näyttivät tarpeellisilta vuoden 1927 suuren metallisulun vuoksi. Asiaa tutkimaan asetettu komitea sai mietintönsä valmiiksi 5.1.1928. Konkreettisenä tuloksena oli ainoastaan, että 14.3.1928 STK:n yhteyteen perustettiin Työläistilasto-osasto. Sen tehtäväksi tuli koota tietoja työmarkkinoilta ja pitää erityistä keskustortistoa työntekijöistä.³ Tilasto-osasto julkaisi mm. luetteloja lakossa olevista työntekijöistä, joita STK:n ja liittojen sääntöjen mukaan työnantajat eivät saaneet lakon kestäessä ottaa palvelukseensa. Ensimmäinen näistä luetteloista käsitti n. 1 500 järjestymättömän metallityöntekijän nimet ja oli luonteeltaan suositteluluettelo. Kyseiset työntekijät olivat työssä vuoden 1927 metallisulun aikana. Useimmat luettelossa mainituista henkilöistä olivat allekirjoittaneet todistuksen, etteivät kuuluneet Metalliteollisuustyöntekijäin Liit-

1. Teollisuuslehti N:o 7/1927.

2. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 141-142.

3. SAMA s. 116.

toon eivätkä tukeneet sulun alaisia työntekijöitä ja näiden järjestöjä. Työnantajia kehoitettiin suojelemaan luettelossa mainittuja työntekijöitä ja antamaan heille etusija työhönpääsystä.¹ Vuosina 1929-1939 julkaistiin kaikkiaan 29 tällaista Työtilasto-osaston laatimaa "mustalistaluetteloa".

5.2.3. Vientirauhan toiminnan huippuvuodet

Vientirauhan kannalta muodostuivat vuodet 1925-1928 vilkkaan toiminnan kaudeksi. Järjestö joutui panemaan vuosittain liikkeelle suuren määrän lakonmurtajia, ja kuten seuraavasta asetelmasta käy selville, niin todellisen suurrynnistyksen vuodeksi muodostui vuosi 1928. Asetelmassa herättää huomiota rekisteröityjen mutta värväämättömien lakonmurtajien suuri määrä. Se oli vuosina 1926-1928 suurempi kuin varsinaisten värvättyjen.

Lakonmurtajat vuosina 1925-1928 Vientirauhan saamien tietojen mukaan³

Vuosi	Värvättyjä	Värväämättömiä lakonmurtajia	Yhteensä	Vientirauhan kokonaiskustannukset
1925	766	n. 400-500	n. 1 166-1 266	363 000
1926	1 160	1 253	2 413	677 000
1927	907	1 753	2 660	610 000
1928	6 835	13 839	20 674	1 981 000

Vientirauha toimi siis eräänlaisena etuvartiojoukkojen lähettäjänä. Värvätyt lakonmurtajat turvasivat värväämättömien työskentelymahdollisuudet. Kehitystä tähän suuntaan tervehdittiin Vientirauhan piirissä ilolla, sillä olihan järjestön kustannukset alemmat, kuin jos kaikki olisi ollut pakko värvätä. Pihkala huomauttikin vuoden 1925 vuosikertomuksessa, että työtömyyden rinnalla oli seuraavat syyt vaikuttamassa värväämättömien osuuden lisääntymiseen: "Suurien työläispiirien keskuudessa agitaattorien joukkoja sitova valta on huomattavasti heikentynyt, hirvittävältä kuulostava 'lakonrikkurin' nimi on menettä-

1. Työläistilasto-osaston suositteluluettelo N:o 1.

2. Vuosikertomus 1/2 1928 - 31/3 1929. Vientirauhan paperit. Toimeenpanevan valiokunnan PK 13.12.1928. Pihkalan paperit.

nyt entisen manausvoimansa, lakonmurtajien joukkoliike on nous-
sut lakkolaisten joukkoliikettä vastaan ja on alettu huomata,
että järjestäytyneiden lakonmurtajien joukkoon sopii turvalli-
sesti liittyyä." ¹ Värväämättömien esiintyminen aiheutti kuiten-
kin Vientirauhan johdolle myös päänvaivaa. Toisaalta "ammatti-
maisiet" lakonmurtajat vaativat etusijan lakonmurtotehtävissä,
toisaalta värväämättömät eivät ammattitaidoltaan liene olleet
parasta mahdollista työvoimaa. Varsinaisten lakonmurtajien
osalta työllisyyskysymyksen hoitaminen oli suhteellisen helppoa,
sillä lakonmurtotehtävät olivat heille usein ainoastaan "sivu-
elinkeino". Sen sijaan värväämättömien eräänä motiivina oli
hankkia itselleen etuoikeus työnsaantiin heikkoinakin työllii-
suyskausina. Vuoden 1926 toimintakertomuksessa Pihkala kiinnit-
tikin työnantajien huomiota värväämättömien asiaan ja painotti
sitä, että näiden työntekijöiden käsittelemiseen olisi kiinni-
tettävä suurta huomiota. ²

Pihkala oli vielä vuonna 1925 tyytyväinen porvarillisten
sanomalehtien kirjoitteluun lakonmurtajista. ³ Järjestön toimin-
nan laajentuessa valittivat Vientirauhan asiamiehet kuitenkin,
että mieliala porvarillisissa piireissä oli muuttumassa välin-
pitämättömäksi lakonmurtajatyötä kohtaan. ⁴ Tällöin päätettiin
lisätä propagandatoimintaa maaseudulla. Suomen Puunjalostus-
teollisuuden Keskusliittoa pyrittiin vetämään tähän toimintaan
mukaan. Kun tämä liitto ei siihen suostunut, annettiin tri
A. Benj. Helanderille tehtäväksi kirjoittaa sahateollisuuden ja
vientiteollisuuden sekä häiriintymättömien kuljetusten merki-
tyksestä maamme talouselämässä. Vientirauhan propagandatyön
hoitajaksi kiinnitettiin oman toimensa ohella kirjailija Arttu-
ri Leinonen. ⁵

1. Vuosikertomus 1/2 1925 - 31/1 1926. Pihkalan paperit. Pihkala
mainitsi tässä yhteydessä mm. seuraavaa: "Niin kauan kuin valkoi-
nen rintama suojeluskuntajärjestön sisäpuolella pysyy ehjänä ja
yksimielisenä, on myöskin tärkeimmät edellytykset lakonmurtajain
järjestön menestykselliseen toimintaan olemassa."

2. Vuosikertomus 1/2 1926 - 31/1 1927. Pihkalan paperit.

3. Vuosikertomus 1/2 1925 - 31/1 1926. Pihkalan paperit.

4. PK asiamiesten kokouksesta 14.2.1927. Pihkalan paperit.

5. Toimeenpanevan valiokunnan PK 4.4.1927. Pihkalan paperit.

Vientirauhan osakkaiden lukumäärässä tapahtui vuosina 1925-1928 erinäisiä pienehköjä muutoksia, minkä lisäksi osuuksien jakotapa aiheutti jonkun verran neuvotteluja. Vuosien 1925-1926 menot jaettiin seuraavassa suhteessa: sahateollisuus 8, paperiteollisuus 5, laivanvarustajat 2, metalliteollisuus 1, lastauttajat 1, kutomateollisuus 1 ja Suomen Teollisuusliitto 1 osuus, eli yhteensä 19 osuutta. Suomen Merenkulkuliitto ja Suomen Lastauttajain Työnantajaliitto vastasivat yhteisesti kolmesta osuudesta. Osa näistä menoista peitettiin siten, että ulkomaalaisilta laivanvarustajilta perittiin pieni maksu jokaiselta lastatulta standartilta tai tonnilta.¹ Suomen Teollisuusliiton osuuden suuruus aiheutti pitkällisiä riitoja, jotka johtivat liiton poisjäämiseen. Vientirauhan toimeenpaneva valiokunta päätti ehdottaa vuoden 1925 vuosikokoukselle, että ko. liiton ja metalliteollisuuden kaksi osuutta jaettaisiin oikeudenmukaisemmin.² Vuosikokous hyväksyi tämän päätöksen. Asiassa ei kuitenkaan päästy sopimukseen. Vuoden 1926 vuosikokouksessa ilmoitettiin, ettei liiton hallitus voinut koota tarvittavia varoja. Jatkoneuvottelut eivät johtaneet tulokseen.³ Täten siis osuuksien lukumäärä väheni 18:aan. Samoin sahateollisuuden edustajat pyrkivät saamaan siirretyksi yhden osuuksestaan paperiteollisuuden kannettavaksi, mutta eivät onnistuneet tässä pyrkimyksessään.⁴ Kun Vientirauha oli antanut tehokasta apua Lohjan Kalkkitehtaan lakon yhteydessä, liittyi 12.12.1927 Suomen Sementinvalmistajain Yhdistys Vientirauhan jäseneksi 1/3 osuudella.⁵

Koska Vientirauha oli toiminut STK:n ja sen alaisten liittojen valvonnassa, ei järjestölle oltu vahvistettu erityisiä sääntöjä. Kun SKTL liittyi Vientirauhaan, niin sen edustaja varat. L. Luoma esitti vaatimuksen sääntöjen laatimisesta. SKTL:n johto halusi ilmeisesti alistaa Vientirauhan toiminnan tiukemman

1. Vuosikokous 16.4.1925 PK. Pihkalan paperit.

2. Toimeenpanevan valiokunnan PK 16.3.1925. Pihkalan paperit.

3. Vuosikokous PK 15.4.1926. Pihkalan paperit.

4. SAMA.

5. Toimeenpanevan valiokunnan PK 12.12.1927. Pihkalan paperit.

kontrollin alaiseksi. Työvaliokunta laatikin ehdotuksen säännöiksi "Työvapauden liitolle". Liiton päämääristä sanottiin sääntöehdotuksessa seuraavaa:

"Liiton tarkoituksena on edistää yhteistä hyvää turvaamalla työn vapautta ja työmiesten henkilökohtaista rauhaa ja koskemattomuutta, sekä hankkimalla työvoimaa sellaisille työmaille, jotka tavalla tai toisella on julistettu lakon, saarron, peitetyn tai julkisen vainon t.m.s. alaiseksi ja joilla suoritettava työ on pidettävä yleisen kansallistalouden edun tai isänmaan turvallisuuden kannalta tarpeellisena."¹

Järjestön toiminnan tuli olla salaista, eikä jäsenistön taholta olisi saatu antaa toiminnasta tietoja julkisuuteen. Vientirauhan vuosikokouksessa 1928 esitettiin kuitenkin epäilyjä järjestön rekisteröimisen tarkoituksenmukaisuudesta. Puheenvuoroissa viitattiin siihen, että rekisteröimällä yhdistys vedettäisiin toiminta julkisuuden valokeilaan. Asia palautettiin tämän jälkeen toimeenpanevan valiokunnan harkittavaksi, eikä kysymystä sen jälkeen otettu esille.²

Vientirauhan osakkaista olivat sahateollisuuden työnantajat kiinnostuneita lakonmurtajatoiminnan tehostamisesta. Alan työnantajat suunnittelivat n. 500 miehen kouluttamista lakkojen aikaisia erikoistehtäviä varten. Suomen Puunjalostusteollisuuden Työnantajaliitto pyysi puolestaan Vientirauhalta suunnitelmia sahalakkojen torjumiseksi. Pihkala näki tässä tilaisuuden järjestönsä merkityksen lisäämiseksi. Hän halusi kouluttaa joista sahaa kohden yhden etumiehen ja viisi muuta työntekijää. Tämän kantajoukon tehtävänä olisi ollut lakkojen sattuesssa muodostaa iskujoukko ja Vientirauhan hankkimien lakonmurtajien selkäranka. Pihkala halusi samalla laajentaa Vientirauhan koneistoa siten, että maa olisi jaettu kuuteen piiriin. Jokaiseen niistä olisi asetettu piirimiehet toimintaa ohjaamaan, mikä lisäksi olisi tarvittu kiertävä tarkastaja.³ Organisaation kalleuden vuoksi ei suunnitelmia tälläkään kertaa pantu täytäntöön.

Kun toiminnan laajentaminen uusissa muodoissa ei ollut mah-

1. Ehdotus "Työvapauden liiton" säännöiksi. Pihkalan paperit.

2. Vuosikokous 27.4.1928 PK. Pihkalan paperit.

3. MARTTI PIHKALA Ehdotus Vientirauhan toimintatehon kehittämistä. Pihkalan paperit.

dollista, niin Pihkalan oli tyydyttävä parantelemaan vakiintunutta koneistoa. Värväystoiminnan painopiste oli edelleen Etelä-Pohjanmaalla, missä Vihtori Kosola toimi tehokkaana piiriasiamiehenä.¹ Värväysasiamiesten kokouksessa 14.2.1927 tarkistettiin piirien rajat ja niiden lukumääräksi vahvistettiin yksitoista.²

Vientirauhan toiminnassa oli uutuuksena ns. sinisten kirjojen käytäntöön ottaminen. Vuodesta 1927 alkaen sellaiset poliittisesti luotettavat ja kunnollisesti käyttäytyneet lakonmurtajat, jotka olivat osallistuneet useita kertoja lakonmurto- tehtäviin tai olivat olleet pitemmän aikaa lakonmurtajana, ja joilla oli kohtuulliseksi katsottu määrä ammattitaitoa, saivat valokuvalla varustetun sinisen kortin. Tämä asiapaperi oikeutti lakon päättymisen jälkeen tai sopimuskauden mentyä umpeen 10 %:n lisäkorvaukseen lakonaikaisten tuntipalkkojen yhteis- summasta. Sen sijaan ei urakkapalkkoihin maksettu lisäkorvaus- ta.³

5.3. Noususuhdanne ja laman alku

Taloudelliset suhdanteet osoittivat käännettä nopeaan nousuun jo vuoden 1925 aikana. Seuraavat vuodet muodostuivatkin varsin ripeän kehityksen kaudeksi. Jo vuoden 1928 aikana saattoi kuitenkin havaita merkkejä kehityksen pysähtymisestä ja laman alkamisesta. Reaalikansantuote nousi vuonna 1927 peräti 9 % edelliseen vuoteen verrattuna ja vuonna 1928 vielä vajaat

1. Vuosina 1925-1929 värvätyistä lakonmurtajista oli kotoisin eri lääneistä seuraavat prosentit:

Vaasan lääni	49.5	Oulun lääni	3.4
Viipurin lääni	16.9	Hämeen lääni	3.2
Kuopion lääni	10.0	Mikkelin lääni	1.1
Turun ja Porin lääni	8.4	Ulkomaal. ja tunt.	3.6
Uudenmaan lääni	3.8	Yhteensä	100.0

(MARTTI PIHKALA Vientirauhan johtokunnalle 6.11.1933. Pihkalan paperit.)

2. Piirijako oli seuraava: Raahen, Nivalan, Kokkolan, Etelä-Pohjanmaan, Ähtärin, Iisalmen, Kuopion, Kyminlaakson, Lappeenrannan, Imatran ja Kurkijoen.

3. Toimeenpanevan valiokunnan PK 10.12.1926 ja 4.4.1927. Pihkalan paperit.

Hinnat ja palkat Suomessa
vuosina 1925-1928¹

Vuosi	Tukkuhinnat	Elinkustannukset	Teollisuustyöntekijöiden	
	1913 = 100	I-VI 1914 = 100	Vuosiansio	Reaaliansio
			1913 = 100	
1925	1 129	1 212	1 174	97
1926	1 088	1 183	1 234	104
1927	1 113	1 207	1 282	106
1928	1 110	1 233	1 330	108

3 %. Kehitys ei kuitenkaan ollut kaikilla aloilla yhtenäinen. Viennin volyymi ja arvo vähentyivät n. 1-2 % vuonna 1928 edelliseen verrattuna. Tällä oli luonnollisesti vaikutuksia metsätalouden piirissä. Varsinkin sahojen jouduttua vaikeuksiin tuntui viennin takaisku rahamarkkinoilla kiristävänä. Metsätaloudessa saavutettiin nousukauden huippu jo vuonna 1927. Maatalouden tulonmuodostuksen heikentyminen vuonna 1928 johtui puolestaan heikosta satokaudesta. Muilla aloilla jatkui vielä vuoden 1928 aikana tulojen kasvu, kuitenkin ainoastaan rakennustoiminnan piirissä kiihtyvänä.

Nousukauden aikana työllisyysnäkömät olivat ilmeisesti hyvät aina vuonna 1928 tapahtuneeseen metsäteollisuuden ja saha-teollisuuden takaiskuun saakka. Teollisuustyöntekijöiden lukumäärä kasvoi vuosien 1925 ja 1928 välillä 28 000 hengellä.

Miten sitten hinnat ja palkat kehittyivät? Kultakantaan siirtyminen merkitsi päätepistettä inflatorisessa kehityksessä. Hintataso vakaantui. Kuten yllä olevasta asetelmasta käy selville, niin hinnoissa tapahtui hieman laskua vuonna 1926, mutta seuraavina vuosina tapahtunut nousu oli suhteellisen pientä. Voidaan siis todeta, että elinkustannuksissa tapahtuneet muutokset eivät voineet olla syynä palkkaliikkeiden aloittamiseen. Sen sijaan hyvät työllisyysnäkömät saattoivat antaa suuremman aiheen palkkaliikkeiden aloittamiseen ja elintason nostopyrkimykseen. Kuten asetelmasta käy selville, niin teollisuustyöntekijöiden vuosiansiot nousivat näinä vuosina merkittäväällä tavalla. Hintatason pysyessä vakaana merkitsi se samalla reaa-

1. Tilastollisia tiedonantoja 39. Sosialinen Aikakauskirja. TAMMINEN mt.

liansioiden nousua, sotaa edeltäneen tason yläpuolelle. Koska yhtenäistä palkkapolitiikkaa ei maassamme näinä vuosina harjoitettu, niin tilanne saattoi vaihdella eri aloilla varsin huomattavasti.¹

5.4. Vuosien 1925-1928 suurtaistelut

Suhteellisen rauhallisen ajanjakson 1921-1924 jälkeen seurasi kiihkeiden taistelujen kausi. Vuosina 1925-1928 työnseisausten lukumäärä kasvoi ainoastaan 24 %:lla edellisiin neljään vuoteen verrattuna, mutta työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärä nousi noin kaksinkertaiseksi ja menetettyjen työpäivien luku lähes kolminkertaiseksi. Taistelut siis muodostuivat pitkiksi ja laajoiksi. Tilannetta olivat omiaan kärjistämään työntekijöiden ja työnantajien järjestöjen periaatteelliset erimielisyydet työehtosopimuksista, jotka muodostivat palkkakysymysten rinnalla keskeisen taistelujen kohteen. Noususuhdanteen ja hyvien työllisyysnäkökymien aikana sisäisesti eheytyneet ammatilliset järjestöt saattoivat heittää kasvaneet rivistönsä taisteluun laajoilla rintamilla.

1. Kehityksestä muilla aloilla esitettäköön seuraavat luvut:

Vuosi	Metsätyöm.	Sahatyöm.	Metalliteollisuuden	
	päiväansio- indeksi 1938 = 100	tuntiansio- indeksi	Viikkoansio- indeksi	Reaalinen viikkoansio- indeksi 1913 VII = 100
1925	81	88	1 346	104.3
1926	82	88	1 287	110.3
1927	85	93	::	::
1928	85	97	::	::

HALME mt. s. 264.
Sosialinen Aikakauskirja 1927.

Työnseisaukset Suomessa elinkeinohaaroittain
vuosina 1925-1928¹

Elinkeinohaara	Työnseisauksia				Niiden alaisia työntekijöitä				Menetettyjä työpäiviä			
	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928	1925	1926	1927	1928
Metalliteollisuus	2	20	14	7	150	2040	7560	400	1300	61700	1176500	50200
Puuteollisuus	14	25	20	14	1630	4670	2200	2910	51800	148500	102500	45700
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	4	2	3	8	110	400	190	2170	400	56400	26700	194300
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	3	5	10	10	90	310	1080	880	800	8000	127100	70700
Rakennustyömaat	6	7	14	8	350	400	950	3270	4000	23900	66500	40200
Nahka-, kumi- ja karvateollisuus	6	5	7	5	130	580	850	1090	1200	18900	23000	61900
Lastaus- ja purkaus- työmaat	2	6	1	4	140	1750	50	12470	27500	48900	900	1400
Muut elinkeino- haarat	1	2	10	15	320	80	490	4040	600	8100	5000	97000
Yhteensä	38	72	79	71	2920	10230	13370	27230	87600	374500	1528200	561400

1. Sosialinen Aikakauskirja.

Edellä olevan asetelman perusteella voidaan todeta, että levottomimmiksi aloiksi muodostuivat puuteollisuus, metalliteollisuus, rakennustyömaat sekä kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus. Pitkällisten valmistelujen jälkeen sattui vuonna 1928 myös kaksi työnseisausta paperiteollisuudessa. Työnseisausten alaisten työntekijöiden lukumäärän suhteen muodostivat lastaus- ja purkaustyömaat, puuteollisuus ja metalliteollisuus oman ryhmänsä. Edellä olevassa asetelmassa kiinnittyy huomio kuitenkin ennen kaikkea siihen, että metalliteollisuudessa käytiin vuonna 1927 vuosien 1919-1939 suurin taistelu, jos otetaan menetetyt työpäivät mittapuuksi. Työpäivämenetysten kannalta muodostivat puuteollisuus sekä kutoma- ja vaatetustarviketeollisuus suurimman ryhmän metalliteollisuuden jälkeen.

Kansainvälisyys- ja työttömyyskysymykset vaativat vielä vuonna 1925 osakseen suuren osan SAJ:n käytettävissä olleista voimista,¹ minkä lisäksi sisäiset riidat vielä heikensivät järjestövoimaa. Teollisuuslehti tarkastelikin tyydytyksellä vuoden 1925 työmarkkinoita todeten niiden tulleen vain vähäisessä määrässä työnseisausten haitallisille vaikutuksille alttiiksi. Syynä tähän katsoi lehti olleen sekä yleisen palkkojen kohoamisen elinkustannusten tasolle että ammattiyhdistysten heikon aseman.² Liittojen toimesta jätettiin vuoden 1925 keväällä aikaisempia perinteitä noudattaen joukko palkankorotusanomuksia, joihin työnantajat tavanmukaisesti vastasivat kielteisesti. Vuoden huomattavimmat työnseisaukset käytiin puuteollisuudessa ja lastaus- ja purkaustyömailla. Näiden alojen työnseisauksien osalle tuli n. 90 % vuonna 1925 menetetyistä työpäivistä.

Seuraavana vuonna nousivat menetettyjen työpäivien luvut kaikilla aloilla. Uudet tuulet alkoivat puhaltaa ammatillisissa järjestöissä. Useilla aloilla pyrittiin saamaan aikaan parannuksia työehtoihin avoimilla taisteluilla. Tällöin taistelu työehtosopimuksista näytteli jo useilla aloilla määräävää osaa. Työtaisteluiden tuloksiin oli SAJ:n toimintakertomuksen kirjoit-

1. Ks. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 55-58, 69-76.

2. Teollisuuslehti N:o 1/1926.

taja tyytyväinen.¹ Suurimmat taistelut käytiin puuteollisuuden piirissä, mutta myös lastaus- ja purkaustöissä sekä metalliteollisuudessa työnseisauksiin osallistuivat suuremmat joukot kuin edellisenä vuonna.

Vuonna 1927 metalliteollisuuden suurtaistelu näytteli niin ratkaisevaa osaa ja vaati niin paljon työntekijöiden solidaarisuutta, että muiden alojen työnseisaukset jäivät sen varjoon. Tämän rinnalla puhkesi kuitenkin lukuisa joukko muitakin pienempiä työnseisauksia, joista ainoastaan puuteollisuuden, kivi-, savi- ja turveteollisuuden työnseisaukset kannattaa mainita.

Vaikka taistelut kävivät kalliiksi, niin SAJ:n toimintakertomuksessa kuitenkin ylistettiin työntekijöiden taistelukuntoisuutta ja uskallettiin hieman kerskaillakin, kuten seuraava lainaus osoittaa:

"Joskaan ei jäsenmäärä ole vielä tyydyttävä, niin on Ammattijärjestö sittenkin siihen kuuluvan aktiivisen valiojoukkonsa avulla kertomusvuotena melkein kokonaan murtanut Suomen työntantajiston monina vuosikymmeninä ylläpidettyä periaatteellista vastustusta, joka nyt kohta kuuluu vain historian menneisiin tapauksiin."²

Ammattijärjestö tunsii olevansa vuonna 1927 siksi vahvassa asemassa, että se saattoi julistaa oloissamme harvinaislaatuisen boikotin. Elokuun 23. päivänä 1927 SAJ:n toimeenpaneva valiokunta julisti nimittäin amerikkalaista alkuperää olevat tuotteet boikottiin sen vuoksi, että italialaissyntyiset anarko-syndikalistit Sacco ja Vanzetti telotettiin erään murhajutun yhteydessä. Vaikka eräillä paikkakunnilla esiintyi jonkin verran liikehtimistä tämän tapauksen merkeissä, niin SAJ:n kehoitus oli tehoton yritys jäljitellä eräissä maissa toimeenpantuja vastaavanlaatuisia ilmiöitä. Boikotti peruutettiin muodollisesti marraskuun 15. päivänä 1927.³

Kuitenkin ammatillisen liikkeen voima oli saavuttanut huipunsa sotien välisenä aikana. Seuraavana vuonna puhkesi tosin

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 82.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 3-4.

3. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 118-123.

eri aloilla laajojakin työnseisauksia, mutta niiden lukumäärä osoitti jo käännekohdan tapahtuneen. Työnseisausten alaisten työntekijöiden osalta vuosi muodostui kuitenkin ennätyskaudeksi, koska kuljetusalan, Nokian kumitehtaan ja Hyvinkään tekstiiliteollisuuden lakot sattuivat tähän vuoteen. Näiden taistelujen pitkittyminen johtui suureksi osaksi siitä, että kysymyksessä oli periaatteellisesti tärkeät riidankohteet. Ammattijärjestö-lehti näki tilanteen seuraavassa valossa:

"... kykenemmekö taivuttamaan suomalaiset kapitalistit tunnustamaan yleisempään käytäntöön työehtosopimukset, joiden kautta työväen järjestöt paljon suuremmissa määrin kuin ilman työehtosopimuksia pääsevät puolustamaan työläisten oikeuksia kapitalistien mielivaltaa vastaan ..."¹

Paljon oli siis SAJ:n kanta muuttunut vajaan vuosikymmenen kuluessa näin keskeisessä kysymyksessä.

Työntekijäjärjestöjen ei onnistunut päätuotantoaloilla pakottaa työnantajia hyväksymään työehtosopimuspolitiikkaa. Kuitenkin työnantajat joutuivat useassa tapauksessa tekemään myönnytyksiä työntekijöilleen. Vuosina 1925-1928 päättyi sopimukseen lähes puolet työnseisauksista ja kompromisseista pääsi osalliseksi noin 66 % työnseisauksien alaisista työntekijöistä, mitkä luvut olivat huomattavasti korkeammat kuin edellisenä nelivuotiskautena.

1. Suomen Ammattijärjestö, tammikuu 1929 "Enempi huomiota suurten työtaistelujen tekemiseen".

Työnseisausten alaiset työntekijät tulosten
mukaan ryhmiteltyinä vuosina 1925-1928¹

Elinkeino- haara	Sopimus		Työnanta- jien ehdot		Työnteki- jöiden ehdot		Tuntema- ton tulos		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
Metalli- teollisuus	8870	88.4	861	8.6	236	2.3	72	0.7	10039	100.0
Puuteollisuus	6458	56.6	2811	24.6	948	8.3	1198	10.5	11415	100.0
Kutom- ja vaa- tetustarvike- teollisuus	917	32.0	622	21.7	1329	46.3	-	-	2868	100.0
Kivi-, savi-, lasi- ja turve- teollisuus	832	36.8	1201	53.1	229	10.1	-	-	2262	100.0
Rakennustyömaat	3352	67.4	1236	24.9	332	6.7	51	1.0	4971	100.0
Nahka-, kumi- ja karvateollisuus	1219	45.9	942	35.5	441	16.7	51	1.9	2653	100.0
Lastaus- ja pur- kaustyömaat	12534	87.0	1243	8.6	456	3.2	170	1.2	14403	100.0
Muut elinkei- nohaarat	1418	27.6	2306	44.9	1175	22.9	235	4.6	5134	100.0
Yhteensä	35600	66.2	11222	20.9	5146	9.6	1777	3.3	53745	100.0

Edellinen asetelma pyrkii antamaan kuvan siitä, miten eri alojen työnseisauksiin osallistuneet työntekijät saivat vaatimuksensa hyväksytyiksi. Huomio kiintyy ennen muuta siihen, että tärkeillä tuotantoaloilla metalliteollisuudessa, lastaus- ja purkaustoissa, rakennustyömailla ja puuteollisuudessa, enemmän kuin puolet työnseisauksen alaisista työntekijöistä saivat osan vaatimuksistaan hyväksytyiksi, koska työnseisaukset päättyivät sopimukseen. Sen sijaan esim. kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuudessa suurin osa työntekijöistä sai tyytyä työnantajien ehtoihin. Työntekijöillä oli parhaat tulokset pienissä palveluselinkeinojen ja vaatetusteollisuuden lakoissa.

1. Sosialinen Aikakauskirja.

5.4.1. Puuteollisuus - toistuvien taistelujen ala

Lähes kolmannes vuosien 1925-1928 työtaisteluista syntyi puuteollisuudessa. Noin viidennes aikajakson työnseisausten alaisista työntekijöistä työskenteli joko saha- tai puunvalmisteteollisuudessa. Työpäivien menetykset eivät kuitenkaan muodostuneet samaa suuruusluokkaa oleviksi. Tämä selittyi osaksi sillä, että sahalakkojen murtaminen muodosti Vientirauhalle satamalakkojen jälkeen tärkeimmän tehtävän. Teolliset suhteet olivat puuteollisuudessa näinä vuosina ilmeisen huonot. Lukuunottamatta eräitä puuseppätehtaita, joissa oli ajoittain käytännössä paikalliset työehtosopimukset, neuvottelusuhdetta ei syntynyt, vaan toistuvat avoimet konfliktit löivät leimansa teollisten suhteiden hoidolle. Kireisiin suhteisiin vaikutti osaltaan työntekijöiden johdon radikaalisuus. Työnantajat saattoivat viitata Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton johdon kommunisivoittoisuuteen kieltäytyessään järjestöjen välisistä neuvotteluista. Liiton toiminta keskittyi lisäksi näinä vuosina merkittävällä tavalla Pohjois-Suomeen, jossa varsinkin metsä- ja uittotyöntekijät muodostivat järjestötyölle neitseellisen kentän. Mutta tässä yhteydessä herää myös klassillinen kysymys siitä, että miksi nämä joukot olivat radikaalisuuteen taipuvaisia? Miksi he valitsivat itselleen äärimmäisiin menettelytapoihin turvautuvan johdon? Työnantajapolitiikalla ja työntekijöiden taloudellisella asemalla oli siihen ilmeisesti merkittävä osuutensa. Työnantajapolitiikkaan vaikutti periaatteellisten kannanottojen ja yleisen työnantajapolitiikan rinnalla varsinkin sahateteollisuuden "taloudelliset reaalityöt". Koska kireän ulkomaisen kilpailun ilmapiirissä sahatavaramarkkinoiden hintakehitys muodostui epätasaiseksi, niin tässä teollisuuden haarassa jouduttiin varsinkin sahatyöntekijöiden ja metsätyöntekijöiden palkkoja pitämään joustavina myös alaspäin. Seurauksena oli ajoittaista liikehtimistä työmarkkinoilla. Lukuisia avoimia taisteluja puhkesi varsinkin silloin, kun palkkoja pyrittiin alentamaan.

Tässä yhteydessä ei ole mahdollista ryhtyä tarkastelemaan kaikkia puuteollisuuden alalla syntyneitä lukuisia työnseisauksia. On tyydyttävä ainoastaan poimimaan rikkaasta materiaalista

eräitä huomattavimmista tapauksista.

Vuoden 1925 eniten huomiota herättäneet ja pitkällisimmät puuteollisuuden työnseisaukset syntyivät Pietarsaaren Ahlholman sahalla ja Pyhäjärven sahalla. Edellinen selkkaus syntyi palkanmaksujärjestelmän muuttamisesta, mihin myöhemmin liittyi periaatteellinen kysymys työntekijöiden järjestöjen tunnustamisesta. Taaplaajat, lastaajat ja justeerajat vaativat keväällä 1925 palkkoihinsa korjauksia, koska työnantaja oli poistanut lautatarhatyöntekijöiltä ns. odotuspalkkion, mikä muodosti lastauskauden aikana huomattavan osan kokonaispalkasta. Työnantajan kieltäytyttyä tarkistamasta palkkoja, sanoutuivat lautatarhan työntekijät irti työpaikastaan toukokuun 26. päivästä alkaen. Lakon alkamista edeltäneenä päivänä tarjosi Puuteollisuustyöntekijäin Liiton puheenjohtaja Nestori Aronen neuvotteluja työnantajalle, mutta tämä kieltäytyi kaikista liiton välityksellä käytävistä neuvotteluista ja ilmoitti suostuvansa neuvottelemaan vain suoraan omien työntekijöittensä kanssa. Kun varsinaiset sahatyöntekijät kieltäytyivät työskentelemästä lautatarhatöissä, laajeni työnseisaus käsittämään n. 430 sahan työntekijää. Puuteollisuustyöntekijäin Liitto asettui tukemaan työnseisauksessa olevia työntekijöitä. Sen sijaan SAJ:n toimeenpaneva valiokunta katsoi kokouksessaan 27.5., että kysymyksessä oli hyökkäyslakko, eikä asettunut taloudellisesti tukemaan taistelua. Myöskään yleistä keräyslupaa ei tässä tapauksessa myönnetty.

Työnantaja sai työt käyntiin lakonmurtajien avulla. Lakon aikana työskenteli sahalla 704 Etelä-Pohjanmaalta hankittua lakonmurtajaa. Työnseisauksen pitkittyessä ei SAJ kuitenkaan voinut jäädä sivustakatsojaksi. Puuteollisuustyöväen Liiton painostaessa SAJ:n toimeenpanevaa valiokuntaa oli sen kesäkuun lopulla myönnettävä 6 000 markan suuruinen avustus ja myöhemmin ryhdyttävä avustamaan lakkolaisia 8 000 markalla viikossa.¹ Kesän kuluessa SAJ:n toimesta pyrittiin useaan otteeseen saamaan aikaan neuvotteluja, ja puheenjohtaja Huttunen kävi Pietarsaaresa useita kertoja tutustumassa tilanteeseen.² Työnantaja ja Saha-

1. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 26.6.1925. SAMA 21.7.1925.

2. SAMA 19.6.1925. SAMA 6.7.1925. SAMA 14.7.1925. SAMA 29.7.1925. SAMA 7.8.1925. SAMA 14.8.1925. SAJ:n toimikunnan PK 19.8.1925.

teollisuuden Työnantajaliitto eivät halunneet ruveta neuvottelemaan Puuteollisuustyöntekijäin Liiton edustajien kanssa.

Syyskuussa tilanne oli kuitenkin niin paljon kypsynyt, että insinööri Janssonin ja puheenjohtaja Huttusen välityksellä neuvottelut saatiin käyntiin. Työnantaja suostui nostamaan lautatarhatyöntekijöiden palkkoja 10 %. Muut työntekijät luopuivat vaatimasta korjauksia palkkoihinsa. Lakoon osallistuneet työntekijät otettiin takaisin vanhoina työntekijöinä, ja suurin osa heistä palasi takaisin työpaikalle.¹ Tässä työnseisauksessa menetettyjen työpäivien lukumäärä oli noin vajaat puolet vuoden 1925 työnseisauksissa menetetyistä työpäivistä.

Etelä-Pirkkalassa sijaitsevalla Pyhäjärven sahalla otettiin marraskuun 16. päivänä 1925 käytäntöön uusi palkkahinnoittelu, jonka mukaan työntekijöille taattiin sahauksen määrän mukaisten palkkojen lisäksi 75 penniä vuoden 1925 alussa voimassa olleita minimipalkkoja alhaisempi tuntipalkka. Saatuaan liittonsa ja SAJ:n luvan julistivat työntekijät sahan lakon alaiseksi 24.11.1925 alkaen. Työnantaja ei suostunut tässäkään tapauksessa liittojen välisiä neuvotteluja aloittamaan. Lakko laajeni myöhemmin käsittämään myös Ratinan sataman, varaston ja telakan työmaat, koska näiden työntekijät liittyivät kannatuslakkoon. Työnantaja hankki tällöin Vientirauhan kautta 16 lakonmurtajaa, minkä lisäksi sanomalehti-ilmoitusten avulla sahalle saatiin niin paljon työntekijöitä, että sahaukset voivat jatkua. Koska neuvotteluja ei saatu käyntiin, siirtyi lakko seuraavalle vuodelle. Vientirauhan vuosikertomuksen mukaan vuonna 1926 työskenteli sahalla 13 värvättyä ja n. 200 värväämätöntä lakonmurtajaa. Työriidan pitkittyessä sai valtion työriitojen välittäjä J.N. Lehtinen kuitenkin maaliskuussa 1926 neuvottelut käyntiin. Työntekijöiden vaatimukset olivat tässä vaiheessa vielä siksi kaukana työnantajan esittämistä ehdoista, että välitysyriitys ei onnistunut. Vasta neuvotteluja jatkamalla pääsivät osa-

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite 1, s. 25-26. Teollisuuslehti N:o 10/1925. Vuosikertomus 1/2 1925 - 31/1 1926. Pihkalan paperit. Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton toimintakertomus vuodelta 1925, s. 18-21. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 48-50.

puolet huhtikuun 8. päivänä 1926 yksimielisyyteen lakon lopettamisen ehdoista. Molemmat osapuolet tinkivät tällöin alkuperäisistä vaatimuksistaan. Minimituntipalkkoja alennettiin vain 10 penniä miesten osalta, ja naisten palkat pysytettiin entisellään. Tehtaan huoneistojen vuokria korotettiin sopimuksen mukaan jonkin verran, mutta tässäkin kysymyksessä saatiin aikaan kompromissi. Työntekijät luopuivat alkuperäisestä vaatimuksesta lakonmurtajien erottamiseen nähden. Molemmiin puolin luvattiin myös, ettei painostusta työpaikalla harjoitettaisi. Työt alkoivat sahalla huhtikuun 15. päivänä 1926.¹

Vuonna 1926 puusepät pyrkivät lakkojen avulla parantamaan työehtojaan ja työsopimuksiaan useilla paikkakunnilla.² Vaikka tänä vuonna syntyi useita sahalakkojakin,³ niin Puuteollisuus-työvän Liiton päähuomio keskittyi kuitenkin Kemin seudun laajan lakkoliikkeen selvittelyyn. Työtaistelun alkuvaiheista mainittakoon, että kesäkuun 17. päivänä 1926 Röytän, Karihaaran ja Laitakarin osastot jättivät Ab. Kemi Oy:lle palkankorotusvaatimuksen, jossa vaadittiin yleistä palkkojen korotusta siten, että alempipalkkaiset olisivat saaneet suurimmat korotukset. Käytettävissä olevat tiedot palkankorotusten suuruudesta vaihtelevat, mutta ne lienevät nousseet n. 5-15 % suuruisiksi. Määräpäivään mennessä työnantaja antoi vastauksen ilmoittaen alistaaneensa palkankorotuskysymyksen Suomen Sahateollisuuden Työnantajaliiton käsiteltäväksi. Tällöin työntekijät vaativat lopullista vastausta kesäkuun 28. päivänä. Isännistö ilmoitti määräpäivänä työnantajaliiton vastustaneen palkkojen yleistä korottamista, mutta ilmoitti suostuvansa tarkistamaan palkkoja yksityistapauksissa. Röytän työntekijät olivat 27.6. päättäneet 101 ää-

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 51. SAMA vuodelta 1926, s. 11. Komiteanmietintö N:o 6/1931, Liite 1, s. 29-31. Teollisuuslehti N:o 7/1926. Suomen Puuteollisuus-työvän Liiton r.y. toimintakertomus vuodelta 1926, s. 7-9.

2. Ks. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 12-17, 20-21.

3. Vientirauha lähetti Kemin lakkojen lisäksi lakonmurtajia seuraavia sahalakkoja murtamaan: Pyhäjärven Saha Tampereella (13 värvättyä ja 200 värväämätöntä), Raahen sahalle (67 värvättyä), Rauma Woodille (84 värvättyä).

nellä 22 vastaan viedä vaatimuksensa läpi voimakeinoin. Työnantajan vastauksen jälkeen päätettiin Kemissä 482 äänellä 132 vastaan keskeyttää työt neuvottelujen ajaksi. Työntekijät eivät halunneet ruveta neuvottelemaan yksityistapauksista, koska he pelkäsivät työnantajan haluavan ainoastaan pitkittää neuvotteluja työntekijöiden kannalta epäedullisempaan ajankohtaan. Kemi-yhtiö katkaisi tällöin neuvottelut ja uhkasi toteuttaa 10 %:n suuruisen palkkojen alennuksen töiden alettua, minkä lisäksi työntekijöitä uhattiin diskriminoinnilla työhönoton yhteydessä. Työntekijät pitivät tällöin uuden kokouksen ja julistivat Ab. Kemi Oy:n sahat lakkotilaan 29.6. alkaen. Heinäkuun 1. päivänä yhtyivät myös Kemin, Röytän ja vähän myöhemmin Simonniemen lastaustyöntekijät osaksi kannatuslakkoon osaksi ajaakseen keväällä esittämänsä vaatimukset läpi. Kemin satamassa lakkopäätös tehtiin 308 äänellä 69 vastaan ja Röytässä 60 äänellä 5 vastaan. Täten alkoi siis Kemin seudun suurtaistelu, johon tuli vedetyksi mukaan n. 2 500 työntekijää. Sen sijaan Veitsiluodon ja Mansikanojan sahatyöntekijät päättivät jäädä taistelusta syrjään ja suorittivat keskuudessaan ainoastaan keräyksiä.¹

Kun lakosta muodostui näin laaja, niin tarvittavan lakonmurtajamäärän hankkiminen muodostui vaikeaksi - varsinkin sahalaitoksille. Työnantajat pyrkivätkin teettämään sahoilla vain tärkeimmät työt ja keskittyivät satamalakon murtamiseen. Työntekijät arvioivat lakonmurtajien määrän seuraavaksi: Laitakarissa 147, Röytässä 170, Karihaarassa 325, Kemin satamassa 300-400, Simonniemessä 60.² Siis yhteensä n. 1 000 - 1 100 lakonmurtajaa. Vientirauhan tilastojen mukaan lakonmurtajina toimi Kemissä yhteensä 1 397 henkilöä, joista varsinaisia värvättyjä lakonmurtajia oli 705, Karjalan pakolaisia 180 ja värväämättömiä työn-

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 26-28. Teollisuuslehti N:o 12/1926. SAMA N:o 13/1926. SAMA N:o 15/1926. Kemin seudun lakko vuonna 1926 kesällä. Työväen Arkisto.

2. Kemin seudun lakko vuonna 1926 kesällä. Työväen Arkisto.

tekijöitä 512. Ab. Kemi Oy:lle lähetettiin yhteensä 214 vär-
vättyä lakonmurtajaa, minkä lisäksi tuli 132 värväämätöntä. Vas-
taavat luvut satamissa olivat 491 ja 380. Näiden lukujen lisäk-
si tulivat Karjalan pakolaiset, jotka työskentelivät eri yrityk-
sissä.¹

Valtion välitysmiehen, pormestari Ilmari Ervastin johdolla
saatiin neuvottelut käyntiin heinäkuun 24. päivänä. Ensimmäinen
neuvottelukosketus osoitti osapuolien olevan valmiita jossakin
määrin peräytymään alkuperäisistä vaatimuksistaan. Kumpikaan
osapuoli ei ollut kuitenkaan valmis hyväksymään ensimmäistä vä-
litysehdotusta, ehkä senkin vuoksi, ettei olisi osoittanut liian
suurta neuvottelualltiutta. Vaikka siis sopimukseen ei päästy,
niin kuitenkin tuloksena oli paitsi neuvottelujen alkaminen,
myös työehtosopimuksen jääminen pois vaatimuslistalta. Tämä
merkitsi sovintomahdollisuuksien lisääntymistä. Kun toinen vä-
litysehdotus tehtiin heinäkuun 30. päivänä, niin se tapahtui mo-
lempien osapuolien vaatimuksesta. Lakkojohto oli tilannetta
harkittuaan valmis hyväksymään välitysehdotuksen eräin selven-
nyksin. Tähän seikkaan vaikutti paitsi sopimusehdotuksessa teh-
dyt myönnytykset myös pelko lakkolaisten yksimielisyyden murtu-
misesta, koska avustukset olivat osoittautuneet riittämättömik-
si.² Työntekijöiden edustajat eivät kuitenkaan uskaltaneet ottaa
yksin vastuuta tilanteesta. Siksi välitysehdotus alistettiin
äänestykseen, johon osallistui 493 työntekijää. Näistä äänesti
hyväksymisen puolesta 319 ja vastusti 174.³ Tällöin lakkokomi-

1. Vuosikertomus 1/2 1926 - 31/1 1927. Pihkalan paperit.

2. Lakkokomitean kantaa selvittänee seuraava lainaus: "Tietoa
ulkomaisten avustusten suuruudesta ei ollut, eikä ollut tietoa
edes siitäkään, onko sieltä tullut avustuksia laisinkaan. Lakko-
komitea käsitti, että jos varoja edes niin suureen avustukseen,
ettei työläisten ainakaan suuremmassa määrin tarvitseisi nälkää
nähdä, niin taistelua voitaisiin jatkaa, mutta nälkäisiä joukko-
ja, jotka joutuisivat näkemään, että huomattavasti suurimmalle
osalle työläisiä on jo palkankorotuksia luvattu, ei olisi voitu
pitää koossa, ei ainakaan niin kiitettävässä kunnossa kuin sii-
hen saakka." (Kemin seudun lakko vuonna 1926 kesällä. Työväen
Arkisto.)

3. SAMA.

tea katsoi parhaaksi hyväksyä välitysehdotuksen. Työnantajan taholta tehtiin ehdotukseen nähden eräitä varauksia, mutta ilmeisesti lakon pitkittyminen ja laajuus pakotti työnantajankin hyväksymään välitysehdotuksen.

Elokuun 31. päivänä osapuolet hyväksyivät sopimuksen, jonka mukaan palkkoja korotettiin (sahaustariffeja 5-10 %, tuntipalkkoja 50 penniä, jne.) Karihaaran, Laitakarin ja Röytän sahoilla. Työnantaja lupautui poistamaan Vientirauhan lakonmurtajat niin pian, kuin vakinaiset työntekijät olivat ryhtyneet työhön. Boikottaus kiellettiin. Lisäksi osapuolet sopivat, että työntekijät hyväksyivät palkat kesäkuun 1. päivään 1927, ja työnantaja lupasi pitää ne voimassa saman vuoden syyskuun 1. päivään saakka. Sopimusta ei kuitenkaan samassa tilaisuudessa hyväksytty. Töitä ei siis heti aloitettu, koska satamatyöntekijöiden palkkaliike oli vielä ratkaisematta. Lakkokomitea aikoi käyttää töiden aloittamista aseena, jolla satamatyönantajat olisi pakotettu tekemään myönnytyksiä. Työnantajat eivät kuitenkaan halunneet neuvotella palkkojen korottamisesta satamissa, vaan käsittelivät satamatyöntekijöiden lakkoja kannatuslakkoina. Työnantajat siis onnistuivat hajottamaan työntekijöiden rintaman. Sahatyöläiset päättivät kokouksissaan jättää satamatyöntekijät taistelemaan yksin ja palasivat takaisin töihin elokuun 3. päivänä.¹ Satamalakot päättyivät työnantajien voittoon kestettyään vielä elokuun loppuun. Työntekijäin yksimielisyys oli taistelun toivottomuuden vuoksi silloin jo alkanut voimakkaasti rakoilla.²

Vaikka Kemi-yhtiön lakko päättyikin sopimukseen, niin määräys Vientirauhan toimittamien lakonmurtajien poistamisesta aiheutti riitoja. Ensinnäkin työpaikoilla oli muutaman päivän ajan sekava tilanne, koska työnantaja ei ollut poistanut työpaikoilta kaikkia vientirauhalaisia. Tilanne rauhoittui vasta elokuun 5. päivänä. Toinen seuraus tästä määräyksestä oli se, että Martti Pihkala jätti Vientirauhan toimeenpanevalle valiokunnalle 19.8.1927 kirjelmän, jossa Suomen Sahateollisuuden Työnantaja-

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 28-29. Kemin seudun lakko vuonna 1926 kesällä. Työväen Arkisto.

2. Teollisuuslehti N:o 16/1926. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 41-45.

liiton asiamiehen J.W. Janssonin käyttäytymistä arvosteltiin ja paheksuttiin sopimuksen ao. kohdan hyväksymistä. Pihkala piti määräystä "mieltäkuohuttavana" ja vaarallisena. Tämän vuoksi hän vaati työnantajaliittoa selvästi sanoutumaan tästä periaatteesta irti. Toimeenpaneva valiokunta keskusteli asiaa ja lähetti kirjelmän Suomen Sahateollisuuden Työnantajaliitolle tiedoksi ja mahdollisia toimenpiteitä varten.¹

Kemin sopimuksen tekeminen näyttää antaneen tuulta työehtosopimusvaatimuksille puuteollisuudessa.² Puuteollisuustyöväen Liitto ryhtyi vuoden 1926 lopulta alkaen valmistelemaan palkkaliikkeitä ja aikoi viedä läpi vaatimuksensa koko liiton alueella.³ Metalliteollisuuden suurtaistelun vuoksi vuoden 1927 aikana eivät liiton voimat kuitenkaan riittäneet taistelun aloittamiseen. Paikallisia työnseisauksia syntyi puuteollisuudessa kuitenkin 20 vuoden 1927 aikana. Vientirauha osallistui eräiden lakkojen murtamiseen sahateollisuudessa, mutta tarvittavat lakonmurtajamäärät olivat varsin pieniä. Pulp Wood Oy:n lautatarhassa puhjenneen saarron murtamiseen lähetettiin 16 lakonmurtajaa ja Jokelan saha sai 11. Lisäksi mainittakoon, että Pihlavan sahan heikosti järjestäytyneet työntekijät kävivät epäonnistuneen työtaistelun 9.6. - 25.7. välisenä aikana. Vientirauhan tarvitsi lähettää ainoastaan 12 lakonmurtajaa tätä n. 900 työntekijän lakkoa murtamaan. Yleiskuva puuteollisuuden työtaisteluista vuonna 1927 olikin se, että työntekijät saivat enimmäkseen tyytyä työnantajien ehtoihin.

1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 19.8.1926. Pihkalan paperit.

2. Vuoden 1926 työtaisteluista kirjoitettiin mm. seuraavaa: "Vuoden 1918 jälkeen ei Sahateollisuuden Työnantajain Liitto ollut suostunut työläisiä koskevista asioista neuvottelemaan työväen ammatillisten järjestöjen valitsemien edustajain kanssa. Tästä kielteisestä kannastaan oli mainitun työnantajaliiton kertomusvuoden aikana luovuttava ja samalla avoimesti tunnustettava, että liiton aikaisempi kanta oli osoittautunut kestäväksi ja työnantajille vahingolliseksi. (Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton r.y. toimintakertomus vuodelta 1926, s. 3-4.)

3. ALANEN Suomen puutyöläisten järjestötoiminnan vaiheita, s. 55. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 17. Teollisuuslehti N:o 11/1927.

Taisteluvuosien 1926 ja 1927 jälkeen sahatavaramarkkinoiden heikentyminen ja tuotannon supistuminen rauhoittivat työmarkkinat. Vuoden 1928 työtaisteluissa menetettyjen työpäivien luku laski alhaisemmaksi kuin se oli vuonna 1925. Puuteollisuustyövän Liitolla ei ollut vuonna 1928 reaalisia edellytyksiä toteuttaa suurisuuntaista koko maata käsittävää työtaistelua.¹ Satamalakko vei sillä kertaa järjestäytyneiden työntekijöiden mahdollisen rahallisen tuen. Länsi-Eurooppaan olivat suhteet heikot, eikä liitolla ollut varmuutta idästä tulevista avustuksista.

Tilastoasetelmia silmällä pitäen kiinnittyy huomio kuitenkin siihen, että vuonna 1928 metsä- ja uittotyömaiden työrauha rikkoontui seitsemän kertaa. Edellisten vuosien työrauhan jälkeen tapahtui yht'äkkiä purkaus, joka muodostui vuosien 1919-1939 huomattavimmaksi tässä elinkeinohaarassa. Puuteollisuustyövän Liiton agitaatiotoiminta alkoi kantaa hedelmää Pohjois-Suomessa. Työnseisausten takana oli kuitenkin myös Pohjolan Piirijärjestö.² Työnantajille jätettiin huhtikuussa vaatimus 6 markan minimituntipalkoista uittotöissä. Lisäksi vaadittiin työehtosopimusta. Työnantajien suhtautuessa kielteisesti tehtyihin esityksiin puhkesi eri puolilla Pohjois-Suomea uittotyöntekijöiden lakkoja. Paatsjokilaaksossa lakko alkoi 18.6. ja päättyi 12.7.1928. Kemi-joen suulla työntekijät seurasivat esimerkkiä kesäkuussa, Keiteleellä, Hyrynsalmella, Suomussalmella ja Kuhmonniemellä touku-kuussa. Suurin osa näistä lakoista päättyi kuitenkin helposti saatavien lakonmurtajien väliintulon jälkeen työntekijöiden tappioon.³

5.4.2. Metalliteollisuuden suurtaistelu vuonna 1927

Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton piirissä elettiin vuoden 1925 aikana hiljaiseloa. Työllisyysnäkymät eivät olleet sellaisia, että olisi ollut mahdollisuutta suurrynnäkö-

1. ALANEN mt. s. 56.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1928, s. 95.

3. Suomen Puuteollisuustyövän Liitto r.y:n toimintakertomus v. 1928, s. 31-36.

jen aikaansaamiseen. Siksi liiton toimintakertomuksessa todettiin kiinnittyneen enemmän puolustusvalmiuden ylläpitämiseen kuin palkankorotustaistelujen aikaansaamiseen.¹ Ainoa huomattavampi työtaistelu syntyi Helsingin raitioteiden konepajassa, jossa työntekijät kävivät heinäkuussa kymmenpäiväisen lakon palkkojen korottamiseksi. Sosialiministeriön asettaman välitysmiehen varat. I.G. Ingmannin avulla työnseisaus saatiin päättymään verrattain nopeasti.² Työntekijät saivat palkankorotuksen, ei kuitenkaan niin suurta, kuin he olivat vaatineet. Seuraavana vuonna muodostui tilanne metallialalla jo varsin rauhattomaksi ja kaikkiaan 20 riitaa puhkesi avoimeksi taisteluksi.³ Painopiste oli kuitenkin paikallisissa selkkauksissa. Suurin osa työntekijöistä sai taistelun kautta korjauksia työehtoihinsa. Liiton alaiset osastot pystyivät solmimaan vuoden 1926 aikana kuusi paikallista työehtosopimustakin. Näistä neljä tehtiin Helsingissä, yksi Kotkassa ja yksi Tampereella.⁴

Työmarkkinat muodostuivat levottomiksi vuoden 1927 alkupuolella metalliteollisuudessaakin. Useilla paikkakunnilla osastot jättivät esityksiään työnantajille yleisen palkankorotuksen aikaansaamiseksi. Työnantajien silmätikuksi muodostui näistä ensinnä rautateiden konepajojen työntekijöiden aloittama palkkaliike. Lakkouhan alaisena ja joukkotyöriitain sovittelija Leo Ehrnroothin välityksellä saatiin kuitenkin sovinto aikaan. Työpalkkoja kohotettiin kaikille työntekijöille samalla määrällä.⁵ Metalliteollisuuden suurtaistelun muodolliset syyt johtivat kuitenkin Turkuun. Työntekijät esittivät helmikuun lopulla 1927 Ab. Crichton-Vulcan Oy:n johdolle toimeenpantavaksi yleisen palkankorotuksen. Työnantaja ilmoitti suostuvansa korjaamaan yksityisten työntekijöiden palkkoja, mutta kieltäytyi suorittamasta yleistä palkankorotusta yrityksessään. Työntekijät uudistivat palkankorotusvaatimuksensa, ja työnantajat pyrkivät siirtä-

1. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1925, s. 5.

2. SAMA s. 13-15.

3. SAMA vuodelta 1926, s. 14-25.

4. SAMA s. 25-26.

5. SAMA vuodelta 1927, s. 8-9. Teollisuuslehti N:o 8/1927.

mään työnseisauksen alkamisen lupaamalla alistaa selkkauksen johtokunnan käsiteltäväksi. Työntekijät aloittivat kuitenkin maaliskuun 5. päivänä lakon. Työriitojen sovittelija, varatuomari Mela pyrki saamaan neuvottelut aikaan, mutta ne päättyivät tuloksettomina, koska työntekijät vaativat yleistä palkankorotusta ja koska työnantajat puolestaan olivat valmiit ainoastaan tarkistamaan palkkoja yksityistapauksissa. Samanlaiset syyt johtivat toisenkin turkulaisen lakon puhkeamiseen. Huhtikuun 4. päivänä 1927 syntyi Ab. Alex Sjöholm Oy:n tehtaalla työnseisaus, jota ei saatu paikallisesti ratkaistuksi.¹

Kysymys palkankorotuksista oli täten muuttunut periaatteelliseksi, minkä vuoksi lakoista muodostui sitkeät ja pitkälliset. Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto asettui tukemaan turkulaisia työnantajia, koska se katsoi kysymyksen olevan valtakunnallisen eikä yksinomaan paikallisen. Siksi 30. päivänä huhtikuuta julistettiin yleinen sulku-uhka metalliteollisuudessa toukokuun 21. päivästä alkaen. Miksi työnantajat katsoivat aiheelliseksi julistaa sulku-uhan? Eikö ollut mahdollista antaa lakon pitkittyä Turussa ja siten murtaa työntekijöiden vastarinta? Todettakoon ensinnäkin, että metalliteollisuuden työnantajilla oli tottumusta sulkuseen hyväksikäytössä. Sululla oli aikaisemmin uhattu tai se oli toimeenpantu rajoitetusti. Korkean ammattitaidon alalla oli vaikeaa korvata uusilla työntekijöillä tai lakonmurtajilla. Toiseksi olivat metalliteollisuuden työmarkkinat olleet levottomia jonkin aikaa, minkä lisäksi eräillä muilla aloilla uhkasi puhjeta suurtaisteluja, joiden hallitseminen työnantajien kannalta ei näyttänyt yhtä otolliselta kuin metalliteollisuuden piirissä. Kolmanneksi voidaan tarkastella metalliteollisuuden työnantajien tekemää päätöstä siinä valossa, että ala muodosti eräänlaisen "wage-leader" työmarkkinoilla. Metalliteollisuudessa suoritettujen palkankorotusten voitiin olettaa leviävän muillekin aloille, sillä Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton alaisia osastoja ja työntekijöitä työskenteli varsin monella tuotantoalalla. Lopuksi on mainit-

1. Teollisuuslehti N:o 9/1927. PUUKARI mt. s. 64-65. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1927, s. 11.

tava Turun lakkoihin liittynyt periaatteellinen puoli. Niinpä Teollisuuslehti ja ins. Robert Lavonius mm. huomauttivat, että sulkujulistuksen ei suinkaan aiheuttanut palkkakysymykset sinänsä, vaan p a l k k a u s j ä r j e s t e l m ä .¹ Tätä näkökohtaa painotettiin STK:n sanomalehdille antamissa julkilausumissa ja Teollisuuslehti muotoili sen seuraavalla tavalla:

"Kuvaavaa on, että ammattiyhdistykset toisaalta pyrkivät työehtosopimukseen määrätyn minimipalkoin ja toisaalta vaativat melkoista suurempia palkankorotuksia alemmille palkkaluokille, t.s. ammattitaidottomille, kuin paremmin palkatuille ammattityöntekijöille. Jos ammattiyhdistysten edustama periaate hyväksyttäisiin, sisältäisi tämä itse asiassa sen, että taidottomia palkittaisiin ammattitaitoisten kustannuksella sekä että ammattitaidon puutetta elvytettäisiin. Tällainen periaate on kuitenkin vastoin sekä tervettä järkeä että kaikkia taloudellisia lakeja."²

Mutta miksi työntekijät Turussa pitivät kiinni vaatimuksistaan yleisen sulku-uhankin edessä? Pienen ryhmän olisi ollut vaikeaa jatkaa lakkoaan, mikäli liiton johto olisi asettunut sitä vastustamaan ja välittämään riidassa. Mutta miksi liiton johto teki päätöksensä uskaltautua suursulun vastaanottamiseen? Kysymys muodostui Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton kannalta arvovaltakysymykseksi sen jälkeen, kun se oli julkisuudessa selostanut kantansa työnantajien sulkujulistukseen nähden. Ilmeisesti liittotoimikunta katsoi työllisyystilanteen siksi edulliseksi, että se saattoi ottaa riskin suurtaistelun käymisestä. Kiertokirjeessä 18.5.1927 liittotoimikunta selosti kantaansa mm. seuraavalla tavalla: "Työnantajain tarkoituksena on saada merkityksettömäksi ammatillisten järjestöjen ja yleensä koko työväen joukkotoiminnan, tehdä mahdottomaksi vast'edes joukkopalkankorotusesityksien tekemisen ja estää järjestöjemme voimakkaan vaurastumisen."³

Ennen sulun alkamista oli havaittavissa vilkasta toimintaa. Valtiovalta pyrki estämään suurtaistelun syntymisen ja turvautui lakit.tri Leo Ehrnroothin monivuotiseen työriitojen sovittelukokemukseen. Kuitenkin toukokuun 6. päivänä tehty välityseh-

1. Teollisuuslehti N:o 10/1927. Helsingin Sanomat 19.5.1927.

2. Teollisuuslehti N:o 9/1927.

3. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1927, s. 54.

dotus raukesi. Työnantajat eivät halunneet ottaa työntekijöitä takaisin vanhoina työntekijöinä, ja lisäksi he vaativat eräiden muidenkin määräysten tarkistamista. Työntekijät eivät puolestaan olleet valmiita hyväksymään 35 pennin suuruisia keskimääräistä palkankorotusta, jonka työnantajat olivat halukkaita myöntämään. Seuraava välitysehdotus jätettiin osapuolille päivää ennen sulun alkamista. Eräitä määräyksiä oli tällöin selvennety ja palkankorotusmääriä nostettu. Työnantajat hyväksyivät välitysehdotuksen pääpiirteissään. Työntekijät sen sijaan hylkäsivät sen, koska se ei heidän käsitystensä mukaan tunnustanut yleistä palkankorotusta ja koska se oli "muiltakin kohdiltaan huono".¹

Työnantajat ja työntekijät pyrkivät jo ennen sulkua varmistamaan itselleen mahdollisimman edulliset asemat.² Sanomalehdistöä käytettiin hyväksi. SAJ antoi taistelulle siunauksensa ja lupasi taloudellista tukea. Ulkomaisiin järjestöihin otettiin yhteyttä avustuksen saamiseksi. Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto lähetti teollisuusneuvostoille ja työpaikkajärjestöille toukokuun 7. päivänä kirjelmän, jossa kiellettiin ylityön ja urakkatyön tekeminen. Liitosta erottamisella uhattiin niitä työntekijöitä, jotka osallistuivat työnantajien järjestämiin kokouksiin ja äänestyksiin.³

1. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1927, s. 19-20. Teollisuuslehti N:o 14/1927. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite 1, s. 34-35.

2. Mielenkiintoista on todeta, että keskustelu lakkokysymyksestä vilkastui sulun aikana. Niinpä Helsingin Sanomat 6.5.1927 kirjoitti aiheesta "Työriitain sovittaminen". Kirjoitelmassa viitattiin eräissä maissa käynnissä olleeseen lainsäädäntötoimintaan ja lausuttiin mm. seuraavaa: "Ilmeistä kuitenkin näyttää olevan, ettei pakollinen menettely suinkaan aina olisi työväestön etujen vastaista, ja kieltämättä saattavat työselkkaukset joskus muodostua koko maalle siksi vahingollisiksi, että yhteiskunnalla pitäisi olla keinoja estää niiden syntyminen."

Kauppalehti 23.5.1927 kirjoitti puolestaan artikkelissa "Lakko-oikeus" seuraavaa: "Ei voida sallia, että jotkut edesvastuuttomat henkilöt, joitten on onnistunut kiivetä suurten joukkojen luottamukseen, saavat yksinään määrätä, milloin jokin työala on julistettava lakkotilaan."

3. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1927, s. 18.

Osapuolten jäykän asennoitumisen vuoksi ei sovitteluille ollut sijaa, vaan maamme suurin sulkua alkoi toukokuun 21. päivänä Suomen Metalliteollisuuden Työnantajain Liiton alaisissa teollisuuslaitoksissa. Näissä työpaikoissa työskenteli lähes 10 000 työntekijää. Sulun alettua todettiin kuitenkin, että se ei ollut ulottanut vaikutustaan kaikkiin tuotantolaitoksiin; Pihlavan konepaja, Jokioisten ja Teijon tehtaat sekä Oy. Rauma Wood Ltd jatkoivat täydellä tehollaan työskentelyä, ja eräissä muissakin tehtaissa osa työntekijöistä palasi takaisin työhön. Työntekijäpuoli arvioi sulkulaisten lukumääräksi 8 225, joista liiton alaisia 3 616.¹

Sulusta muodostui pitkällinen. STK asettui tukemaan metalliteollisuustyönantajia. Luoman mukaan STK suunnitteli jopa yleisempääkin sulkutoimintaa metalliteollisuuden tueksi.² Teollisuuslehti mainitsi, että elokuussa oli saatu kootuksi huomattava rahasto, johon eri työnantajaliitot antoivat osuutensa ja josta annettiin tarpeen vaatiessa taloudellista tukea yrityksille.³ Toinen työnantajien toimenpide kohdistui työntekijöiden vastarinnan murtamiseen sisältäpäin. Sulussa oleville työntekijöille tarjottiin yksityisiä sopimuksia, ja lakonmurtajia pyrittiin hankkimaan. Tähän liittyi lisäksi muut normaalit toimenpiteet; työntekijöiden nimet jaettiin muille STK:n alaisille yrityksille, häätötoimenpiteisiin ryhdyttiin. Lisäksi yleiseen mielipiteeseen pyrittiin vaikuttamaan sekä sanomalehtikirjoituksilla että lentolehtisillä.⁴ Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton tehtävänä oli puolestaan saada rivit tiiviiksi. Tämä ei kuitenkaan ollut mahdollista ilman muiden alojen ja ulkomaiden antamaa tukea. SAJ lähetti vetoimuksen järjestöille 23.5., ja kesäkuun 8. päivänä aloitettiin yleinen keräys maassa. Tavoitteeksi asetettiin tunnin palkan luovuttaminen viikossa metallisulkulaisille. Kotimaiset avustukset Metalliteollisuustyöväen Liitolle nousivat n. 1 milj. markkaan ja ulkomailta saatu avus-

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 57.

2. LUOMA mt. s. 83.

3. Teollisuuslehti N:o 15/1927.

4. Ks. "Minkätähden portit ovat kiinni" ja "Tosiseikat puhuvat".

tus 8.3 milj. markkaan. Ulkomaalaisesta avustuksesta tuli suunnilleen puolet Venäjältä.¹

Molemmat osapuolet osoittivat siis sitkeyttä ja peräänantamattomuutta työtaistelun yhteydessä. Sulun alkaminen hälyytti valtiovallan toimenpiteisiin. Ehrnroothin välitysyrytyksistä ennen sulkua on edellä jo mainittu. Vielä sulun alkamisen jälkeen sovittelija pyrki saamaan aikaan sovintotuomiomenetelmän käytäntöön ottamisen. Ehrnrooth perusteli ehdotustaan sillä, että erimielisyydet osapuolten välillä eivät olleet niin suuret, etteikö riitä voitaisi alistaa sovintotuomioistuimeen. Hän lupasi jopa avata molemmat vastaukset samalla kertaa, jotta ei muodostuisi kunniakysymystä siitä kumpi osapuoli ensinnä alistui.² Metalliteollisuustyöntekijäin liittoneuvosto ei hylännyt ehdotusta periaatteessa, mutta asetti sovintotuomioistuimen ehdoksi niin korkeat vaatimukset, että ne käytännössä merkitsivät samaa kuin ehdotuksen hylkääminen.³ Sekä STK että metallialan työnantajaliitto puolestaan hylkäsivät itse sovintomenettelyn. Vastauksissa viitattiin siihen, että ainoastaan työnantajalla on mahdollisuus arvioida paljonko jokin ala saattaa maksaa työpalkkoja, minkä vuoksi työnantajat eivät voineet alistua mihinkään pakkoratkaisuun.⁴ Lakit.tri Ehrnrooth seurasi työriidan kehittymistä ja teki sen kestäessä vielä eräitä välitysyrytyksiä, jotka kuitenkin raukesivat tuloksettomina.⁵ Sulun jatkuminen yli kesän ja syksyn aiheutti levottomuutta paitsi hallituksen piirissä myös metallityöläisten johdon keskuudessa. Sulun jatkaminen yli talven olisi työllisyyden heikentyessä talvikuu-kausina kohdannut arvaamattomia vaikeuksia. Siksi joulukuussa vt. sosialiministeri Johan Helo katsoi ajan sopivaksi uhkavaa-

1. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1927, s. 25-27.

2. Helsingin Sanomat 24.5.1927.

3. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 57-58.

4. SAMA s. 58. Helsingin Sanomat 2.6.1927.

5. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite 1, s. 35-36.

timusluontoisen ehdotuksen tekemiseen. Välitysehdotuksen perusteluissa huomautettiin työriidan vakavuudesta yhteiskunnan kannalta, ja vastoin osapuolien julkilausumia selitettiin, ettei riidan aiheena olleet periaatteelliset kysymykset. Varsinaisista esityksistä mainittakoon, että Turun lakkolaisille ehdotettiin keskimäärin 75 pennin palkkojen korotusta ja eräillä muilla paikkakunnilla palkkojen tarkistuksia. Tämän lisäksi sisältyi välitysehdotukseen määräykset työntekijöiden työhön-ottojärjestyksestä ja kielto vainon ja boikotin toimeenpanemisesta. Välitysehdotuksen tekijä ei antanut osapuolille mahdollisuutta enää kaupankäyntiin, vaan esitys oli sellaisenaan hylättävä tai hyväksyttävä. Työnantajat hyväksyivät välitysehdotuksen "kaikista epäilyksistä huolimatta". Työntekijäin liitto ilmoitti myös hyväksyvänsä ehdotuksen, vaikka esittikin varauksia erinäisiin kohtiin nähden.¹ Toukokuun 21. päivänä alkanut oloissamme laaja työtaistelu päättyi siis vasta joulukuun 20. päivänä, jolloin työt alkoivat tehtailla. Yli 1 milj. työpäivää menetettiin taistelussa. Lopputulos oli kompromissi, joka saavutettiin ainoastaan valtiovallan välitystoiminnan antaessa molemmille osapuolille mahdollisuuden pelastaa "kasvonsa".

Työntekijät katsoivat voittaneensa ensinnäkin sen, että metallityönantajien kärsimät tappiot huomioon ottaen työnantajat eivät turvautuisi metalliteollisuudessa sulkuhkaan palkkaselkkausten yhteydessä. Toiseksi esitettiin se käsitys, että taistelu oli vahvistanut työntekijöiden solidaarisuuden tunnetta. Kolmanneksi työntekijät katsoivat lyöneensä takaisin työnantajien pyrkimyksen ammatillisen toiminnan murskaamiseksi. Tämän lisäksi viitattiin periaatteellisiin voittoihin Turussa palkkorotusten yhteydessä ja työntekijöiden ottamiseen etuoikeutettuina takaisin työhön.² Teollisuuslehti puolestaan huomautti, että taistelun päättyminen sovintoratkaisuun merkitsi sitä, että voitoista ja tappioista oli vaikea keskustella, koska työrauhan saavuttamiseksi molempien osapuolien oli ollut pakko teh-

1. Teollisuuslehti N:o 24/1927. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 63-67.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 68-69.

dä myönnytyksiä. Lehti katsoi lisäksi, että työriidan ratkaisussa oli monessa suhteessa otettu huomioon työnantajien kanta.¹

Sulun rahoittaminen oli kysynyt siksi paljon Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton varoja, että se ei voinut ajatella minkään suuren palkkataistelun aloittamista seuraavana vuonna. Eräät pienehköt erikoisalat kuitenkin joutuivat avoimeen työtaisteluun palkankorotuksissa. Liiton toiminta keskitettiin vuoden 1928 alkupuolella etupäässä sulun jälkiselvittelyyn. Määräyksien soveltamisesta lieneekin syntynyt työpaikoilla erimielisyyttä. Eräs sellainen kiistakysymys oli, miten suuresta palkankorotuksesta todella oli sovittu.²

5.4.3. Satamalakko periaatekysymyksestä

SAJ:n vasemmistojohdon suosima taktiikka työmarkkinoilla kärsi selvimmät tappionsa 1920-luvun alkupuolella satamissa. Yksityisiin satamiin rajoittuneet pikkulakot antoivat työnantajille mahdollisuuden Vientirauhan tehokkaan lakonmurtajatoiminnan avulla nitistää ryhmän toisensa jälkeen. Vaikkakin osa lakonmurtajista oli satamatöihin tottumattomia, niin työnantajilla oli kuitenkin mahdollisuus saada työt lisäkustannuksin suoritetuiksi. Vuoden 1925 lastauskauden aikana jatkuivat hankaukset Iin ja Haukiputaan lastauspaikoilla. Työnantajat hoitivat lastaustyöt vuodesta 1923 alkaen värväämiensä lakonmurtajien avulla.³ Toinen satamaselkkaus syntyi vuonna 1925 Ekspihlajassa, jossa työnantaja ei suostunut allekirjoittamaan työehtosopimusta. Järjestettyään tarpeelliset asunnot työnantaja hankki tarvitsemansa työntekijät Kokkolan seudulta. Työntekijät julistivat tällöin työpaikan saartoon.⁴ Näissä tapauksissa ei siis Vientirauhan tarvinnut sekaantua työnseisauksiin, vaan työnanta-

1. Teollisuuslehti N:o 24/1927.

2. Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1928, s. 3-4.

3. Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liiton r.y. toiminnasta v. 1925, s. 10-14.

4. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 32.

jat saattoivat järjestää paikallisesti asiansa. Sen sijaan kolmannessa tapauksessa vuonna 1925 Vientirauhan oli puututtava asioiden selvittelyyn. Vuonna 1924 perustivat eräät liikkeet Oy. Sörnäs Stevedoring Ab. -nimisen liikkeen murtamaan Sörnäisten sataman ns. lastausrenkaan valta-asemaa. Kun työntekijät esittivät tälle liikkeelle keväällä 1925 työehtosopimusneuvotteluja, ei niitä saatu aikaan. Seurauksena oli lakon julistaminen toukokuun 30. päivänä. Liike hankki tällöin paikkakunnalle 20 pohjalaista lakonmurtajaa, minkä jälkeen oli suhteellisen helppo saada lisätyövoimaa sanomalehti-ilmoituksilla. Vientirauhan toimintakertomuksessa valitettiin kuitenkin, että työnantajain yksimielisyys ei ollut satamassa täydellinen. Toinen satamassa työskennellyt lastauttajaliike solmi sopimuksen työntekijäin osaston kanssa. Vientirauhan työvaliokunta kääntyi lisäksi kaupunginjohtajan puoleen, koska kunnallisen työväliytystoimiston johtaja mainitsi avoimina olevista työpaikoista ilmoittaessaan, että Sörnäisten satamassa oli lakko.¹ Vuoden 1926 aikana Kuljetustyöläisten Liiton Kemin seudun osastot joutuivat vedetyiksi mukaan paikkakunnan suurtaisteluun. Tämän lisäksi on mainittava ainoastaan Sörnäisten sataman selkkauksen siirtyminen vuodelle 1926. Tällöin on mielenkiintoista todeta, että Ab. Björklund, joka keväällä 1925 oli tehnyt työehtosopimuksen osaston kanssa, joutui vaikeuksiin satamassa. Yrityksen oli pakko poistaa ns. renkaan miehet työstä, koska Vientirauhan vuosikertomuksen mukaan paperi- ja selluloosateollisuuden järjestäytyneet työnantajat olivat alkaneet ottaa myyntisopimuksiinsa klausuulin, jonka mukaan ostaja antoi tarvikkeen kuljettavaksi ainoastaan sellaiselle laivanvarustajalle, joka sitoutui käyttämään järjestäytyneitä lastauttajia. Tämän vuoksi kyseisen liikkeen oli turvauduttava lakonmurtajiin, joita Vientirauha toimittikin sille vuonna 1926 yhteensä 104.²

Ammattiyhdistyspolitiikan muuttuessa maassamme työehtosopimusyhtävälliseksi, oli Kuljetustyöläisten Liiton helppo suorittaa kurssin muutos. Jo vuoden 1926 loppupuolella liitto lähetti

1. Vuosikertomus 1/2 1925 - 31/1 1926. Pihkalan paperit. Teollisuuslehti N:o 11/1925 ja 19/1925.

2. Vuosikertomus 1/2 1926 - 31/1 1927. Pihkalan paperit.

Suomen Lastauttajain Työnantajaliitolle kirjelmän, jossa ehdotettiin koko maata käsittävän työehtosopimuksen solmimista. Vastausta pyydettiin 15.1.1927 mennessä. Kun työnantajaliitto ei vastannut kirjelmään, niin aktiivisuuden painopiste siirtyi satamiin. Osastoille annettiin ohjeet työehtosopimusluonnosten esittämisestä ja vastausten pyytämistä 1.6.1927 mennessä.¹ Työnantajat vastasivat tähän toimenpiteeseen nostamalla jonkin verran palkkoja lastauskauden alusta sekä varustautumalla Vientirauhan avulla murtamaan mahdolliset avoimet selkkaukset. Koska palkkojen korjauksia oli suoritettu, jäi siis pääasiallisimmaksi kysymykseksi Kuljetustyöläisten Liiton tunnustamiskysymys ja työehtosopimukset.² Liiton johto oli halukas käymään koko maata käsittävän taistelun näiden päämäärien saavuttamiseksi. Erityiseen taistelurahastoon siirrettiin edelliseltä vuodelta 52 000 markkaa. Osastot velvoitettiin maksamaan 10-15 markkaa jäsentä kohden rahaston kartuttamiseksi. Liiton kansainvälisiä suhteita vahvistettiin.³

Liittotoimikunta oli kuitenkin SAJ:n taholta tulleen painostuksen vuoksi hieman epävarma taistelun aloittamiseen nähden. Siksi päätös alistettiin kesäkuun 11-15. päivinä 1927 kokoontuneen edustajakokouksen harkittavaksi.

Edustajakokouksessa käytiin laaja keskustelu työtaistelun aloittamisesta. Varsinkin Helsingin, Turun ja Länsi-Suomen satamien edustajat olivat työtaistelun aloittamisen kannalla. He katsoivat ajankohdan sopivaksi ja pelkäsivät jäsenkatoa, ellei konkreettisia etuja saataisi hankittua. Itä-Suomen ja Tornion satamien osastojen edustajat sen sijaan olivat taistelua vastaan.⁴ Ammattijärjestön sihteeri Arvo Tuominen mainitsi kokouk-

1. Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n toiminnasta v. 1927, s. 6.

2. Selostus Ammattijärjestön toimeenpanevan valiokunnan toiminnasta 1/I - 15/VI - 27, s. 5.

3. Alustukset ja esitykset Suomen Kuljetustyöläisten Liiton ensimmäiselle edustajakokoukselle, s. 19-20.

4. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n ensimmäisen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 22-33.

sessä, että työnantajien taktiikka oli sekoittanut SAJ:n strategiset lakkosuunnitelmat. Niiden mukaan työtaistelut olisi käyty ensinnä paperiteollisuudessa ja metalliteollisuudessa ja vasta sen jälkeen satamissa. Kuitenkin yllätyksenä syntynyt metalliteollisuuden sulku oli estänyt suunnitelmien toteuttamisen. Niissä oloissa ei SAJ:lla ollut mahdollisuutta auttaa muiden alojen työtaisteluita. Tämän vuoksi Tuominen toivoi, että satamataistelu olisi siirretty seuraavaan kevääseen, koska taistelun käyminen ilman ulkomaista apua oli mahdotonta.¹

Edustajakokous ei määritellyt työtaistelun alkamisaikaa, vaan jätti sen liittotoimikunnan ja SAJ:n päätettäväksi; kuitenkin "niinpian kuin kansainvälisten y.m. käytännöllisten järjestelyjen puolesta" oli mahdollista.² Samassa yhteydessä annettiin paheksuva lausunto sen johdosta, että liiton sihteeri Louhikko oli antanut haastattelunsa sanomalehdille. Lausunnon katsottiin vahingoittaneen työtaistelun aloittamisvalmisteluja.³ Työtaistelulle päätettiin hankkia mahdollisimman tehokas ulkomainen tuki, jotta boikotin avulla estettäisiin lakonmurtajien lastaamien laivojen purkaus ulkomaisissa satamissa.⁴ Liiton taistelurahastoon päätettiin siirtää 100 000 markkaa yleisestä rahastosta, minkä lisäksi osastoja velvoitettiin eri tavoin kartuttamaan tätä rahastoa.⁵

Edustajakokouksen jälkeen liiton johto ryhtyi työtaistelunvalmisteluihin. Ratkaisevaksi muodostui kuitenkin SAJ:n toimikunnan kokouksessa 22.6.1927 tehty päätös. Metalliteollisuuden suuren työtaistelun vuoksi SAJ katsoi, että mitään suurta työtaistelua ei sillä hetkellä saanut aloittaa, koska niiden tukeminen olisi tuottanut liian suuria vaikeuksia.⁶ Kuljetustyöläisten Liiton edustajat liittivät kuitenkin päätökseen vasta-

1. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n ensimmäisen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 25-26.

2. SAMA s. 52-55.

3. SAMA s. 35-38, 55-56.

4. SAMA s. 57.

5. SAMA s. 59

6. Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n toiminnasta v. 1927, s. 7-9.

lauseensa. Liiton johto joutui tällöin vaikeaan asemaan. Eräitä hajaannuksen merkkejä esiintyi, ja sisäisen kurin säilyttäminen lienee eräissä tapauksissa tuottanut vaikeuksia.¹ Kun metallisulku siirtyi yli lastauskauden loppumisen, niin lakkojärjestelyt oli satamissa vuonna 1927 keskeytettävä.

Seuraavan kevään suurtaistelun valmisteluihin jäi siis runsaasti aikaa. Kuljetustyöläisten Liiton johto ryhtyi punomaan taistelusuunnitelmiaan uudelleen jo tammikuussa 1928. Kiertokirjeessä 26.1.1928 vaadittiin taistelun käymistä, vaikka muilla aloilla syntyisikin suuria taisteluja. Lisäksi korostettiin, että taistelu ei saanut muodostua kannatustaisteluksi, ja osastoja pyydettiin laatimaan työehtosopimusluonnoksensa valmiiksi.² Kevään kuluessa liiton koneistoa vahvistettiin monella tavalla. Jäsenten aktiivisuutta pyrittiin pitämään talvikautenaikin yllä kokoustoiminnalla. Taistelurahaston kartuttamiseen kiinnitettiin huomiota. Jäsenmaksujen keräämistä tehostettiin.³ Koska lakonmurtaajakysymys muodosti erään vaikeimmista pulmista liiton johdolle, niin maaseudulla tehtävää propagandaa varten julkaistiin lentolehtinen.⁴

Toukokuussa 1928 liiton johto katsoi tilanteen työllisyyden kannalta muodostuneen niin vahvaksi, että taisteluun saatiin lähteä. Toukokuun 14. päivänä lähetettiin työnantajaliitolle kirjelmä, jossa vaadittiin tuntipalkkojen korottamista kahdella markalla, urakkapalkkojen korottamista ja ennen kaikkea koko maata käsittävän työehtosopimuksen solmimista. Vastausta kirjelmään vaadittiin toukokuun 22 päivään mennessä. Jo ennen tämän esityksen tekemistä lähetettiin satamatyöläisosastoille kiertokirjelmä, jossa vaadittiin osastoa kokoontumaan ylimääräiseen salaiseen kokoukseen. Kokouksen oli annettava hyväksymisensä liittotoimikunnan menettelylle, suostuttava

1. Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y.:n toiminnasta v. 1927, s. 9-11.

2. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y. Kiertokirje N:o 2/14 26.1.1928.

3. SAMA N:o 3/14 7.2.1928, 4/16 14.3.1928.

4. SAMA N:o 5/17 14.4.1928. Lentolehtisen nimi oli "Maaseudun työnraatajille".

käskyn saatuaan lopettamaan laivojen purkauksen ja lastauksen, annettava liitolle täydellinen valta palkkataistelun hoitamiseen ja selostettava rikkurien saantimahdollisuuksia paikkakunnalla.¹

Työnantajapiireissä otettiin työtaistelu-uhka sillä kertaa vakavasti, mistä on osoituksena sekin, että työntekijöiden kirjelmään annettiin vastaus 21.5.1928. Työnantajat pyysivät määräpäivään siirtämistä kesäkuun 6. päivään. Tätä perusteltiin sillä, että Lastauttajain Työnantajaliitto halusi ennen vastauksen antamista neuvotella jäsentensä kanssa. Työnantajapiireissä oltiin epävarmoja siitä, oliko mahdollisuus saada riittävää määrää lakonmurtajia siinä tapauksessa, että työtaistelu puhkeaisi kaikissa satamissa samanaikaisesti. Kun asiasta käytiin neuvotteluja työnantajien ja Vientirauhan kesken, asettui Martti Pihkala asiamiestensä tukemana sille kannalle, että tilanne voitiin hoitaa, vaikka lakko laajenisikin koko maata käsittäväksi. Tämä lienee ratkaissut työnantajien kannanoton.² He katsoivat voivansa ottaa riskin, varsinkin kun kysymyksessä oli periaatteellinen kysymys. Työnantajat ilmoittivat jälkeempään olleensa halukkaita keskustelemaan työntekijöiden kanssa ainoastaan taloudellisin termein, mutta ei työehtosopimusneuvottelusta.

Selvitellessään pohjoismaisten työnantajaliittojen edustajille satamalakkoa Pehr H. Norrmén huomautti, että työehtosopimusten vastustaminen maassamme oli johtunut sekä poliittisista "etikettisistä" että käytännöllisistä syistä. Edelliseen ryhmään kuuluvista näkökohdista hän esitti ensinnäkin sen, että työnantajain kannalta ei ollut toivottavaa eikä miellyttävää istua neuvottelupöydän ääreen henkilöiden kanssa, joiden katsottiin työskentelevän laillista yhteiskuntajärjestystä ja maan itsenäisyyttä vastaan. Neuvotteluihin voitiin näin ollen ryhtyä vain hätätilassa. Toiseksi olisivat neuvottelut kommunistisen johdon kanssa merkinneet sellaisen työntekijöiden tunteiden loukkaamista, jotka olivat yrityksille ja yhteiskunta-

1. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto. Kiertokirje N:o 8/19, 12.5.1928.

2. Det elfte nordiska arbetsgivarvärdet, s. 221.

järjestykselle uskollisia.¹ Käytännölliset syyt olivat myös poliittisluonteisia. Työehtosopimusten käytäntöönottaminen olisi tuonut mukanaan joukkoliittymiset järjestöihin, sillä järjestöt olisivat saaneet työntekijöiden silmissä lisää auktoriteettia kyetessään neuvottelemaan tasavertaisina työnantajien kanssa. Norrmén katsoi järjestäytymättömiä kohdeltavan parasitteina, jotka nauttivat järjestöjen hankkimista eduista, vaikka työnantaja olisikin antanut ne vapaasta tahdostaan. Maissa, joissa johto oli moderaattien henkilöiden käsissä, ei tällä seikalla Norrménin mielestä ollut niin suurta merkitystä kuin Suomessa, jossa työntekijöiden pakonalainen järjestäytyminen olisi merkinnyt suorastaan valtakunnallista onnettomuutta.²

Kuljetustyöntekijäin Liitto myönsi työnantajille lisäaikaa toukokuun 29. päivään saakka. Myönnytyksen tekemiseen vaikutti mm. se seikka, että liikenne ei ollut vielä täydessä käynnissä muissa kuin Turun, Helsingin ja Kotkan satamissa. Liiton johto elätti ehkä myös heikkoa toivoa siitä, että työnantajat todella harkitsivat mahdollisuuksia solmia koko maata käsittävän työehtosopimuksen. Sen vuoksi osastoja kiellettiin ryhtymästä itsenäiseen toimintaan. Samaan aikaan kuitenkin valmistauduttiin työtaistelun aloittamiseen.³ Kun työnantajat eivät olleet halukkaita neuvottelemaan työehtosopimuksesta, niin yleinen satamalakko alkoi kesäkuun 2. päivänä 1928. Lakosta vapaaksi jäivät ainoastaan muutamat pienet lastauspaikat.⁴ Koska vilkkain lastauskausi ei lakon alkaessa vielä ollut käsillä, niin työt py-

1. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 228. Vrt. seuraavaa lausuntoa: "... man har haft intrycket att det för samhällshygienien och för de icke-kommunistiska arbetarnas moral varit bättre om linjerna hållits klara."

2. SAMA s. 228-229.

3. Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y. Kiertokirje N:o 9/21, 24.5.1928 ja N:o 10/22, 24.5.1928.

4. SAMA N:o 11/23, 30.5.1928. Lakosta vapaaksi jäivät: Laatokan satamat, Porvoon, Tolkkisten, Spjutsundin, Tammisaaren, Lappvikin, Uudenkaupungin, Kalajoen sekä pääasiallisesti myös Pietarsaaren satamat. Lisäksi Pernajanlahden lastauspaikka jäi vapaaksi. (Komiteanmietintö N:o 6/1931, Liite 1, s. 40.)

sähtyivät aluksi kokonaan. Maaseudun lisätyövoima pysytteli syrjässä odottaen tapahtumien kehittymistä. Eräissä satamissa lakolla oli taipumus levitä käsittämään myös sellaiset työntekijät kuin lautatarhatyöläiset, nostokurkien käyttäjät, hinaajien miehistöt sekä kuljetustyöläiset.

Lakonmurtajavärväyksen järjestäminen vei oman aikansa. Siksi ensimmäisen lakkoviikon aikana laivojen lastaus hidastui tuntuvasti. Alkuvaikeuksien jälkeen miehiä alkoi kuitenkin virrata satamiin. Lakonmurtajina esiintyi vuonna 1928 yhteensä 15 729 henkilöä. Näistä Vientirauha välitti 7 296 ja loput tulivat työpaikoille omasta aloitteestaan.¹ Satamalakon murtaminen muodostuikin Vientirauhan suurimmaksi tehtäväksi sen toimintakautena. Pääasiallisin lakonmurtajajoukko saatiin Etelä-Pohjanmaan piiristä; sen osuus oli 63 %. Koska satamatyön luonteen huomioon ottaen ei voida puhua mistään säännöllisestä työsuhteesta, on satamalakkoa koskeviin työntekijälukuihin suhtauduttava erittäin varovaisesti. Jos säännöllisinä vuosina satamatyöntekijäin lukumäärä arvioidaan nousseen n. 12 000 henkilöön, niin edellä mainitut luvut osoittavat työvoiman vaihtuvuuden olleen melkoisen. Tämä olikin luonnollista, koska kesäaikana maataloudesta irroitettut lakonmurtajat joutuivat palaamaan kiireellisinä aikoina takaisin kotiseudulleen. Suuri osa lakonmurtajista saapui töihin ilman Vientirauhan välitystä.²

1. Vuosikertomus 1/2 1928 - 31/3 1929. Pihkalan paperit.

2. Työnantajien arviot poikkesivat jossakin määrin Pihkalan luvuista, mutta ne antanevat kuitenkin jonkinlaisen kuvan la-

Lastaustöiden ylläpitäminen lakonmurtajien avulla nosti kustannuksia. Tämän vuoksi Lastauttajain Työnantajaliitto antoi jäsenilleen oikeuden laskuttaa 25 %:n lakkolisän. Tämä poistettiin kuitenkin syyskuussa kaikista satamista. Sen sijaan toimeenpantiin tariffikorotuksia niissä satamissa, joissa palkkatasoa oli nostettu. Elokuun 29. päivänä oli palkkoja nimittäin nostettu eri satamissa hieman eri määrillä.¹

Koska Kuljetustyöläisten Liitto saattoi nähdä, että satamalakosta muodostui pitkällinen, oli sen pyrittävä saamaan kansainväliset järjestöt taakseen. Tällöin tuli lähinnä kysymykseen sekä saartotoimenpiteet että rahallinen tuki. Kesäkuussa 1928 kokoontuivat Tukholmassa pohjoismaisten kuljetustyöntekijäliittojen edustajat pohtimaan tilannetta. Kokouksen edustajat asettuivat tukemaan Suomen satamatyöläisiä, koska he katsoivat kysymyksessä olevan periaatteellisesti tärkeän työsopimustaistelun. Norjassa ja Ruotsissa julistettiin kesä-

konmurtajien jakautumisesta eri satamien kesken.

Satama	Värvättyjä	Värväämättömiä	Yhteensä
Uuras	1 701	1 832	3 533
Helsinki	1 955	1 245	3 190
Turku	286	2 500	2 786
Kotka	1 046	1 434	2 480
Kemi	397	625	1 022
Reposaari	70	328	398
Vesijärvi	107	248	355
Koivisto	56	115	171
Loviisa	155	-	155
Makslahti	127	-	127
Rauma	122	-	122
Tornio	-	106	106
Viipuri	97	-	97
Ykspihlaja	91	-	91
Haukipudas	79	-	79
Vaasa	65	-	65
Uusikaupunki	55	-	55
Lappvik	40	-	40
Hamina	30	-	30
Hanko	22	-	22
Yhteensä	6 491	8 433	14 924

(Vuosikertomus 1/2 1928 - 31/3 1929. Pihkalan paperit.)

1. The Finnish Harbour Strike in 1928 and 1929, s. 3. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 222.

kuun 22. päivänä koko meriliikenne Suomeen ja Suomesta saarron alaiseksi. Norjassa toimeenpannulla saarrolla ei ollut merkitystä lakon kannalta, ja sitä onkin tarkasteltava vain myötätunnon ilmaisuna. Sellaisena se jatkui lakon loppumiseen saakka. Saarto Ruotsin satamissa muodostui aluksi diskriminatoriseksi pääasiallisesti ruotsalaisia laivoja kohtaan. Suomalaisien laivojen miehistöt ja lakonmurtajat huolehtivat lastauksesta ja purkauksesta. Elokuun 20. päivänä olikin ruotsalaisien pakko muuttaa menettelytapojaan. Ruotsalaisilla aluksilla kuljetettavat ruotsalaiset vientitavarat asetettiin saarron ulkopuolelle. Tässä rajoitetussa muodossa saarto jatkui sitten lakon päättymiseen asti.¹

Tanskassa Dansk Arbejdsmandsforbund'in puheenjohtaja M.C. Lyngsie toimi innokkaasti tuen saamiseksi Suomen satamatyöläisille. Tanskassa astui saarto voimaan heinäkuun 12. päivänä. Lisäksi tanskalaiset antoivat heinäkuun 25. päivänä ja elokuun 1. päivänä laajennetun saartovaroituksen uhaten julistaa saartoon kansallisuudesta huolimatta kaikki laivat, jotka saapuivat Suomesta tai jotka ottivat lastia johonkin Suomen lakon- alaiseen satamaan. Tämän johdosta Dansk Arbejdsgiverforening nosti kanteen Dansk Arbejdsmandsforbund'ia vastaan Den faste Voldgiftsret'issä, joka julisti elokuun 8. päivänä saarron ja saartovaroitukset laittomiksi. Pohjoismaiset saartotoimenpiteet eivät muodostuneet maamme ulkomaankaupan kannalta vakaviksi, koska näillä mailla oli suhteellisen vaatimaton asema sekä viennin että tuontikaupassamme. Näissä oloissa oli lakkolaisten kannalta välttämätöntä saada saartoon myös maamme pääkauppatuttavan Englannin satamat. Tähän suuntaan käyviä uhkauksia esitettiin Englan- nissa The General Transport Workers Union'in toimesta. Nämä toimenpiteet saivat aikaan mm. sen, että englantilaiset lastaustyönantajat suosittelivat sopimuksen solmimista. Poliittinen ja taloudellinen tilanne Englannissa ei ollut kuitenkaan suotuisa saarron alkamiseen. Näin ollen lakkolaisten Englannista saama suoranainen tuki jäi vähäiseksi. Myöskään

1. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 223-224.

muualla Euroopassa ei ollut mahdollista saada aikaan saartotoimenpiteitä, vaikka eräissä Hollannin ja Saksan satamissa esiintyikin hieman liikehtimistä tuen antamisen merkeissä.¹

Mutta vaikka saartotoimenpiteet osoittautuivatkin epäonnistuneiksi, niin kansainvälinen taloudellinen tuki oli sitä merkittävämpi. Koko satamalakon aikana sai Kuljetustyöläisten Liitto seuraavat avustukset:²

Tanska	5 984 000:-
Ruotsi	4 790 000:-
Norja	1 618 000:-
Venäjä	309 000:-
USA	122 000:-
I.T.F.	475 000:-
Suomi	<u>2 258 000:-</u>
Yhteensä	15 456 000:-

Ulkomaiden avustuksilla oli siis ratkaiseva merkitys. Ilman niitä olisi lakkoa tuskin voitu pitkittää yli talven. Millaisia avustuksia työntekijät saattoivat saada liitoltaan? Tästä kysymyksestä vaihdettiin sanomalehdissä paljon mielipiteitä. Lakkojohtoa syytettiin siitä, että se oli lokakuuhun mennessä voitannut lakolla n. 2 milj. markkaa, koska se oli ilmoittanut lakkolaisten lukumäärän liian suureksi ja koska todellisten avustuksia saaneiden lukumäärä oli huomattavasti pienempi. Virallisen tilaston ja lakkolaisten ilmoitusten mukaan lakossa oli n. 12 000 työntekijää. Jos edellä mainittu 15.5 milj. suuruisen avustusmäärä olisi jaettu tasan koko lakon ajan näiden kesken, niin kuukaudessa olisi avustus noussut vain 128:- lakkolaista kohden. Tämä olisi ollut liian pieni määrä, jotta lakkoa olisi voitu tehokkaasti käydä yli 10 kuukautta. Voitaneenkin hyvällä syyllä olettaa, että lakon pitkittyessä lakkolaiset alkoivat joko hajautua ympäri maata uusiin työpaikkoihin tai rupesivat lakonmurtajiksi, joten avustettavien määrä pieneni ilmoitetusta luvusta huomattavasti. Sääntöjen mukaan oli avustuksen määrä I luokassa 8:-/pv 6 kuukautta jäsenenä olleelle ja 18:-/pv 5 vuotta jäsenenä olleelle, II luokassa 5:-/pv ja

1. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 130-132, 223-227.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus v. 1929, s. 45.

12:-/pv sekä III luokassa 4:-/pv ja 10:-/pv. Jos oletetaan, että vain tämä sääntömääräinen avustus olisi jaettu lakkolaisille, niin käytettävissä olleiden varojen puitteissa saattoi korkeintaan n. 7 100 työntekijää olla lakossa koko satamalakon ajan. Jos sen sijaan arvioidaan, että tämäkin summa oli liian pieni toimeentulon takaamiseksi näin pitkän lakon aikana ja oletetaan - niinkuin työnantajat tekivät - , että avustuksen määrä oli n. 600:- kuukaudessa, niin avustettavien lukumäärä olisi ollut n. 2 000 - 3 000.

Lakon pitkittyessä työntekijät vetosivat julkiseen mieliteeseen. Erään mahdollisuuden tarjosi tällöin välikysymys eduskunnassa. Sen tekivät kansanedustaja Y. Lehtinen ja 17 muuta vasemmistokansanedustajaa. Välikysymyksessä väitettiin tilanteen lakkoalueilla muodostuneen sellaiseksi, että lakonmurtaajat sortivat ja terrorisoivat paikkakunnan väestöä. Lisäksi huomautettiin, että valtion ja kuntien viranomaiset olivat antautuneet työnantajien käytettäväksi. Tämän väitteen tueksi esitettiin mm., että Kööpenhaminan lähettiläs Setälä oli antanut sanomalehtiin perättömiä tietoja, että Kuopion poliisimestari oli toiminut lakonmurtaajien värvääjänä, että sotilaita ja poliiseja oli toiminut lakonmurtaajina ja että valtion rautateillä oli kuljetettu lakonmurtaajia.¹ Sosiaaliministeri Lohi vastasi tehtyyn välikysymykseen 13. päivänä marraskuuta. Vastauksessaan hän mainitsi, että valtiovalta oli tarkkaan seurannut tilanteen kehittymistä työmarkkinoilla. Hän mainitsi myös, että eräät yksityiset henkilöt olivat toimineet välikysymyksessä viitatulla tavalla, mutta että tutkimuksessa ei ollut ilmennyt, että maan virkamiehet olisivat käyttäytyneet väitetyllä tavalla eikä rikkomuksia ollut esiintynyt. Väite lakonmurtaajien huonosta käyttäytymisestä oli perää vailla, koska järjestyshäiriöt olivat syntyneet pääasiallisesti lakkolaisten uhkaavan käyttäytymisen johdosta.² Yksinkertaiseen päiväjärjestykseen siirtymisen puolesta äänesti 93 edustajaa ja perustellun puolesta 73.³

1. Valtiopäivät 1928. Pöytäkirjat, s. 893-894.

2. SAMA s. 981-983.

3. SAMA s. 1035.

Lakon aikana valtiovalta ei pysytellyt kuitenkaan yksinomaan tarkkailijan asemassa. Lakon pitkittyessä asetettiin ensinnäkin prof. A.K. Cajanderin johdolla komitea tutkimaan satalakon silloista tilannetta ja satamissa vallitsevia työoloja. Komitean jäseniksi tulivat vuorineuvos Jacob von Julin, oikeusneuvos F.A. Pehkonen, merikapteeni J.A. Lehtonen ja toimittaja J.E. Huttunen. Tutkimuselin jätti mietintönsä valtioneuvostolle lokakuun 1. päivänä. Käytyään eri satamissa komitea oli tullut siihen tulokseen, että työt satamissa olivat pahasti hädastuneet, työn laatu oli heikentynyt ja työteho oli alhainen. Kuitenkin jo elokuussa olivat työt käynnissä entisessä laajuudessaan, mutta tehokkuus ei ollut normaaliolojen tasolla.¹

Lakon puhjettua sosialiministeriö määräsi varat. Arvo Linturin seuraamaan tilannetta ja mahdollisuuksien mukaan saamaan aikaan välityksen. Hän olikin osapuoliin yhteydessä kesäkuussa ja elokuussa, mutta ei saanut niissä oloissa mitään aikaan. Marraskuussa jättämässään raportissa varat. Linturi ilmoitti kantanaan, että mahdollisuudet sovittelun aikaansaamiseksi talven aikana olivat mitättömät.²

Lakko jatkui talvikuukausien aikana nimellisenä, sillä ankaran talven vuoksi oli liikenne vähäistä. Vain Turun ja Hangon satamat kyettiin pitämään auki. Kuitenkin SAJ:n johto suostui tukemaan lakkoa talvikuukausinakin. Eräissä piireissä lie-neekin suunniteltu lakon jatkamista seuraavana kevätkaudenakin.³ Lisäksi SAJ palkkasi kuusi puhujaa kiertämään maaseudulla ja tekemään propagandaa lakonmurtamista vastaan. Myös kansainvälisellä areenalla keskusteltiin Suomen lakkolaisten avustamisesta; ensinnä 15.1.1929 Tukholmassa ja sitten 10-11.2.1929 Amsterdammassa. ITF:n alaisia järjestöjä kehoitettiin maaliskuun 15. päivään mennessä tiedottamaan mahdollisuuksistaan avustaa lakkolaisia seuraavan lastauskauden aikana. Määräpäivään mennessä ei

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite I, s. 41-42.

2. SAMA s. 42.

3. Suomen Ammattijärjestö. Kiertokirje N:o 8/24, 28.11.1928.

kuitenkaan vastauksia saapunut.¹ Kuljetustyöläisten Liitto joutui tällöin vakavaan tilanteeseen. Ulkomaalaisissa satamissa oli vaikeaa saada aikaan myötätuntoliikehtimistä, lakkokassat alkoivat tyhjäntyä, ulkomaalaisilta järjestöiltä saatava rahallinen tuki oli epävarmaa.² Kun huhtikuussa 1929 Helsingin satama avattiin, niin lakkojohdon oli tehtävä päätöksensä. Järjestön jäsenissä alkoi esiintyä lakkoväsymystä pitkällisen taistelun jälkeen. Mikäli jonkinlaiseen sopimukseen tahdottiin mennä, niin siihen oli tilaisuus ennen, kuin Vientirauha alkoi uudelleen koota joukkoja satamiin.

Sosiaaliministeri Niilo A. Mannio käyttikin tätä sopivaa tilaisuutta hyväkseen. Hän kääntyi huhtikuun 3. päivänä 1929 Lastauttajain Työnantajaliiton puoleen tiedustellen, millä ehdoilla työnseisaus saataisiin loppumaan. Työnantajat lupasivat säilyttää vallitsevat palkkausolot, mutta kieltäytyivät tekevästä sopimusta sellaisessa muodossa, että se olisi voitu tulkita kirjalliseksi työehtosopimukseksi. Vaikeudeksi muodostuikin lakon päättämissopimuksen sanamuoto. Mannio kävi useita neuvotteluja osapuolten kanssa. Huhtikuun 9. päivänä jätettiin lopulta virallinen välitysehdotus, jonka osapuolet - samoinkuin aikaisemmin Helon välitysehdotuksen - saivat kokonaisuudessaan hyväksyä tai hylätä. Sopimuksen johdantokappaleessa mainittiin erityisesti, että osapuolet sivuuttamalla kysymyksen työehtosopimuksesta voinevat päästä yksimielisyyteen muista ehdoista.

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 41-42.

2. Vielä huhtikuun 2. päivänä 1929 Kuljetustyöläisten Liitto lähetti jäsenilleen kiertokirjeen, jossa annettiin se kuva, että taistelua tulnaisiin jatkamaan. Työnantajia syytettiin härkäpäisyydestä, jonka katsottiin olevan mahdollista ainoastaan sen vuoksi, että lastauttajat saattoivat siirtää lakon aiheuttamat lisäkustannukset muiden piirien maksettaviksi. Maa-liittolaista hallitusta taas syytettiin siitä, että se oli toiminut yhteistoiminnassa työnantajien kanssa ja siirtänyt taistelun ratkaisun tulevaisuuteen, jotta lakkolaisten rintama olisi murtunut. Kirjelmästä päätellen johto alkoi jo epäillä lakon onnistumista, ja epävarmuutta oli myös rivien säilymisestä eheänä, sillä rikkurikysymyksen hoitamista painotettiin. Vaikka ulkomailta saatava rahallinen tuki oli epävarmaa, niin kiertokirjeessä luvattiin lisätä avustuksia. (Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y. Kaikille satamatyöläisille Suomessa 2. huhtikuuta 1929.)

Huhtikuun 12. päivään mennessä molemmat osapuolet ilmoittivat olevansa halukkaita hyväksymään tehdyn välitysehdotuksen. Työnantajat sitoutuivat maksamaan 1.4.1930 saakka samat tuntipalkat kuin syksyllä 1928 oli käytännössä. Mikäli palkat kuitenkin olivat alemmat kuin 10:- tunnilta miehille ja 8:- tunnilta naisille, korotettiin palkkoja määräprosentteilla vuoden 1927 palkoista. Lopulliseen sopimukseen sisältyi lisäksi tavanomainen klausuuli siitä, että lakkolaiset otettiin takaisin ilman boikottausta niin pian kuin töitä voitiin järjestää.¹

Työnantajat olivat tyytyväisiä sopimukseen, koska siinä tuotiin julki työnantajien oikeus palkkojen määräämiseen, koska työnantajat olivat vapaita sopimuksen noudattamisesta määrääjän jälkeen, ja koska Kuljetustyöläisten Liitto ei saanut nimeään mukaan sopimuksen osapuolena.² Työntekijät puolestaan myönsivät, että päävaatimusta ei oltu saatu vietyä läpi, mutta että työnantajat kuitenkin olivat pakotettuja hyväksymään sopimuksen ja olivat sitoutuneet noudattamaan määrättyjä ehtoja koko maassa.³

Metallisulku ja satamalakko olivat kaksi vuosien 1919-1939 suurinta työtaistelua maassamme. Molemmille oli tunnusomaista osapuolten peräänantamattomuus, mikä selittyy sillä, että taisteluista muodostettiin periaatteelliset. Kysymyksessä ei ollut ainoastaan kyseiset alat, vaan laajasuuntainen uusien menettelytapojen soveltamisyritys teollisten suhteiden hoidossa. Molemmissa tapauksissa työntekijät eivät saaneet toteutetuiksi perimmäisiä vaatimuksiaan. Taistelujen pitkittyessä työnantajat saattoivat eräillä myönnytyksillä säilyttää asemansa suurinpiirtein koskemattomana. Molemmat taistelut käytiin kansainvälisen tuen avulla. Taistelujen päättymisen teki sekä satama-

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite I, s. 42-43.

2. Det elfte nordiska arbetsgivarmötet, s. 231.

3. Ks. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 41-45. Työntekijät totesivat mm.: "Me tulimme näkemään, että omat voimamme ovat vielä liian heikot. Rantaruhtinaat saivat riittävästi rikkureita ja lastaus- ja purkaustyöt jonkinlaiseen käyntiin lakosta huolimatta. Toinen opetus oli se, että tulimme näkemään miten puutteellinen on vielä kansainvälinen taistelurintamamme mikäli aktiivisen tuen antamisesta on kysymys."

että metallitaistelussa muodollisesti mahdolliseksi valtioval-
lan puuttuminen asiaan. Tällöin osa myönnytyksistä saatettiin
selittää valtiovallan syyksi. Vaikka siis näissä taisteluissa
oli yhtenäisiäkin piirteitä, niin samalla niissä oli paljon,
mikä erotti ne toisistaan. Metalliteollisuudessa työnantajien
oli turvauduttava sulkuun, koska alan korkea ammattitaito teki
Vientirauhan lakonmurtajien käyttämisen niin laajoissa puitteis-
sa mahdottomaksi. Sen sijaan satamien työt saatettiin pitää
käynnissä etupäässä Etelä-Pohjanmaalla suoritetun "mobilisaa-
tion" avulla. Jos ajatellaan näiden taistelujen vaikutusta
kansantuotokseen, niin metalliteollisuuden työtaistelu merkitsi
usean kuukauden aikaisen tuotannon välitöntä poisjäämistä. Sa-
tamien osalta voidaan todeta ainoastaan tottumattoman työvoiman
ja työtehon alentumisen aiheuttamat tappiot. Pohjimmiltaan oli
näissä taisteluissa kysymys työntekijäjärjestöjen tunnustami-
sesta ja niiden oikeudesta osallistua työehtojen määrittely-
seen. Ja kuitenkin julkisuudessa esitetyt periaatekysymykset
poikkesivat toisistaan. Metalliteollisuudessa oli kysymys palk-
kausjärjestelmästä; siitä noudatettiinko ns. solidaarista ja
keskitettyä palkkapolitiikkaa vai annettiin työntantajalle
oikeus määrätä kunkin työntekijän palkka erikseen. Satamissa
ei voinut olla niinkään paljon kysymys eri tehoisista työnteki-
jöistä kuin työehtosopimuspolitiikan käytäntöönottamisesta ko-
ko maassa. Satamalakon murtaminen on luettava suureksi osaksi
Vientirauhan toiminnan tehokkuuden tilille. Tämä todettiin
myös järjestön johdon taholta, sillä Vientirauhan kokouksessa
7.5.1929 tehtiin seuraava pöytäkirjamerkintä: "General Walden
uttalade med enhällig anslutning från de övriga närvarandes
sida å de till Exportfred anslutna medlemmarnas vägnar ett tack
till verkställande utskottet för den kloka och målmedvetna
skötseln av organisationens angelägenheter samt till ombudsman-
nen för den energi och skicklighet, med vilken landets hittills
troligen märkligaste arbetskonflikt, hamnstrejken, förts till
ett för arbetsgivarne segerrikt slut."¹ Seurauksena oli luon-

1. Vuosikokous PK 7.5.1929. Pihkalan paperit.

nollisesti myös Pihkalan aseman vahvistuminen järjestössä.¹

5.4.4. Voimapolitiikkaa Lohjan kaivoksilla

Metalliteollisuuden ja satamien työnseisaukset vetivät yleisen mielenkiinnon niin voimakkaasti puoleensa, että eräät muut huomattavat työnseisaukset jäivät niiden varjoon. Tällainen tapaus oli mm. Lohjan Kalkkitehtaalla vuonna 1927 syntynyt työtaistelu.

Lohjan Kalkkitehdas Oy:n johto takasi Ojamon kalkkikivilouhimossa vuonna 1926 suullisella sopimuksella kahdeksan markan minimipalkat tunnissa vuoden 1927 loppuun saakka. Yhtiö ei suostunut solmimaan kirjallista työehtosopimusta, vaikka työntekijät sitä eräässä yhteydessä olivatkin vaatineet. Talven kuluessa väitettiin työntekijöiden keskuudessa harjoitetun kiihoitusta, josta oli seurauksena mm. työtehon laskeminen.² Huhtikuun 26. päivänä 1927 kivityöntekijät vaativat kirjallisesti työehtosopimuksen solmimista ja minimipalkan korottamista 9 markkaan tunnilta. Kun yhtiön johto oli varmistautunut Vientirauhan johdon kanssa käymissään neuvotteluissa lakonmurtajien saannista,³ antoi se toukokuun 2. päivänä kielteisen vastauksen. Ammattiosasto antoi tällöin uuden uhkavaatimuksen. Kun lakon piti alkaa 14.5., niin edellisenä päivänä maksettiin Ojamon louhoksen 264 työntekijälle lopputili. Vientirauhan toimesta tuli paikalle 14.5. n. 60 lakonmurtajaa Pohjanmaalta sekä vähitellen lisää niin paljon, että 7.6. lakonmurtajien lukumäärä oli n. 170. Koska miehet olivat tottumattomia kaivostöihin, niin työnhoidon lukumäärä osoittautui aluksi liian vähäiseksi. Tuotanto kaivoksessa saatiin kuitenkin käyntiin, vaikka tuottavuus aluksi kärsi lakonmurtajien vaihtumisesta.⁴

1. Pihkalan palkka nostettiin 1.1.1929 12 500 markaksi, minkä lisäksi hänelle maksettiin kertakaikkisena korvauksena 30 000 markkaa sekä v. 1928 että v. 1929. Jälkimmäisenä vuonna huomautettiin kuitenkin, että kysymyksessä ei ole tämän palkkiomuodon vakiinnuttaminen (Toimeenpanevan valiokunnan PK 13.12.1928 ja 17.12.1929).

2. Teollisuuslehti N:o 21/1927.

3. FORSSTRÖM Strejken vid Lojo Kalkverk Aktiebolag år 1927. Pihkalan paperit.

4. SAMA.

Kalkkikivilouhoksen työntekijät olivat siis joutuneet vaikeaan tilanteeseen, koska lakonmurtajien avulla työt lähtivät käyntiin. Seurauksena oli, että lakkoa pyrittiin laajentamaan. Ensinnä liittyivät kannatuslakkoon yhtiön korjauspajan työntekijät. Kesäkuun 4. päivänä he kieltäytyivät korjaamasta lakonmurtajien työkaluja. Tällöin pyrittiin lakkolaiset korvaamaan lakonmurtajista valituilla työntekijöillä. Koska työ oli ammattitaitoa vaativaa, ei tehtävä ollut helppo. Lisäksi Metalliteollisuuden Työnantajaliitto ei voinut antaa tehtaalle käytettäväksi kahta ammattitaitoista työntekijää.¹ Kuitenkin ponnistukset tämän pullonkaulan avaamiseksi johtivat siihen, että elokuun 1. päivänä oli töissä n. 40 työntekijää. Mutta lakko alkoi vähitellen levitä myös muille aloille, kunnes 22. päivänä kesäkuuta puhkesi yleinen lakko yhtiön laitoksissa. Tällöin tehtaan vanhoista työntekijöistä, joita oli 1 235, palasi töihin ainoastaan 121, minkä lisäksi tuli 188 lakonmurtajaa. Kuitenkin työntekijöiden lukumäärä vähitellen kohosi, niin että maaliskuussa 1928 oli yhtiön palveluksessa 1 295 työntekijää, joista ainoastaan 310 oli ollut tehtaan palveluksessa ennen lakkojen alkamista.²

Tilanne eri osastoilla vaihteli. Sementtitehtaalla työt pantiin käyntiin teknillisen henkilökunnan avulla. Kalkkikiven puutteen takia yksi uuni joutui seisomaan kuukauden ajan. Tehtaan muiden osastojen toiminta vaikeutui, ja osa niistä joutui seisomaan. Kuitenkin elokuun alussa työt pääsivät jälleen käyntiin. Kalkkitehtaalla työt pysähtyivät aina heinäkuun alkuun saakka. Sahalla oli tilanne hieman samanlainen. Pääosa entisistä työntekijöistä oli lakossa.³ Lakonmurtajien ja eräiden töihin palanneiden työntekijöiden avulla pantiin heinäkuun 4. päivänä käyntiin 2 raamia yhdessä vuorossa, elokuun 1. päivästä alkaen kahdessa vuorossa. Syyskuun alussa koko saha alkoi toimia aluksi yhdessä ja sitten kahdessa vuorossa.

Vaikeutena oli lakonmurtajien ja uusien työntekijöiden ma-

1. FORSSTRÖM mt. Teollisuuslehti N:o 21/1927.

2. SAMAT.

3. SAMAT.

joittaminen, sillä tehtaan työntekijöistä asui suurin osa omis-
sa rakennuksissaan. Myös tämän vuoksi työntekijöiden vaihtumi-
nen oli varsin suuri.

Tehtaan johto lähti siis taistelemaan ammattiyhdistysten
väliintuloa vastaan. Taistelusta muodostui pitkällinen, ja
tehtaan tuotanto luonnollisesti kärsi siitä. Kuitenkin seurauk-
sena lakosta oli, että ammatillinen toiminta paikkakunnalla la-
maantui. Niinpä tehtaan johto kieltäytyi johdonmukaisesti neu-
vottelemasta työntekijöiden edustajien kanssa. Siksi ei myös-
kään lakit.tri Ilmari Caseliuksen välitysyrityksellä ollut me-
nestymisen mahdollisuuksia.¹ Seurauksena lakosta oli myös, et-
tä tehtaan toimesta ruvettiin kiinnittämään suurempaa huomiota
työnjohtajien kouluttamiseen. Vientirauha lähetti paikkakunnal-
le yhteensä 584 lakonmurtajaa, minkä lisäksi 1 606 värväämätön-
tä osallistui töihin vuoden 1927 aikana. Tunnustuksena Lohjan
Kalkkitehtaalle Vientirauha jätti perimättä tehtaalta 70 000
markkaa lakonmurtajien matkakustannuksia. Perusteluina tälle
päätokselle merkittiin Vientirauhan vuosikokouspöytäkirjaan:
"... koska mainittu toiminimi erittäin ansiokkaalla tavalla val-
litsevien selkkausten aikana oli ottanut huomioon yleiset työn-
antajain edut."² Lakosta oli seurauksena, kuten edellä on jo
mainittu, myös Lohjan Kalkkitehtaan tuleminen mukaan Vientirau-
han osakkaaksi.

5.4.5. Kutomateollisuudenkin työrauha häiriintyi vuonna 1928

1920-luvun alkupuolen murrosvuosien jälkeen varsinaisessa
kutomateollisuudessa vallitsi työmarkkinarauha. SKTL:n käsitel-
täväksi ei vuoden 1922 jälkeen tullut työnseisauksia ennen kuin
vuonna 1928.³ Alan teollisille suhteille oli siis tunnusomaista
työntekijöiden alistuminen työnantajien sanelemiin ehtoihin.
Aika ajoittain tosin työntekijäin osastot ja liitto jättivät
esityksiään palkankorotuksiksi ja ilmaisivat tyytymättömyytensä

1. Komiteanmietintö N:o 6/1931, Liite I, s. 37.

2. Vuosikokouspöytäkirja 27.4.1928. Pihkalan paperit. Vuosiker-
tomus 1/2 1927 - 31/1 1928. Pihkalan paperit.

3. LUOMA mt. s. 81.

työoloihin.¹ Sekä heikot työllisyysnäkömät että alhainen järjestyneisyys olivat vaikuttamassa tällä naisvaltaisella alalla siihen, että vaatimusten tueksi varsin harvoin esitettiin työnseisausuhka.²

Edullisten suhdannenäkymien vallitessa ja muiden alojen esimerkkien innostamana tapahtui kutomateollisuudessa vuoden 1927 aikana jonkin verran liikehtimistä. Osastot jättivät eri paikkakunnilla ehdotuksia palkkojen korottamiseksi sen jälkeen, kun Kutomatyöväen Liiton SKTL:lle jättämään esitykseen oli suhtauduttu kielteisesti. Eräissä tehtaissa suoritettiin palkkojen korotuksia. Varsinaisia avoimia työnseisauksia ei alalla kuitenkaan syntynyt vuoden 1927 aikana. Joulukuun 9. päivänä Hyvinkään tehtaassa³ työntekijät jättivät palkankorotusesityksensä; vaatimuksena oli tuntipalkkoihin 20 %:n ja urakkapalkkoihin 30 %:n korotus. Tehtaan johto neuvotteli SKTL:n johtokunnan kanssa ja päätti siirtää kysymyksen ratkaisun seuraavaan kevääseen. Maaliskuun alusta 1928 toteutettiin tehtaalla uusi palkkausjärjestelmä. Minimipalkat korotettiin 5 pennillä tunnissa, urakkapalkkoja nostettiin 6-7 %:lla ja vanhoille työntekijöille luvattiin ikälisät. Samaan aikaan poistettiin perhevastukset ja yhtiön omistamien asuntojen vuokria korotettiin. Työntekijät olivat tyytymättömiä tähän järjestelyyn ja jättivät maaliskuun 15. päivänä uuden palkkavaatimuksensa. Yhtiön ja SKTL:n taholta pyrittiin välttämään avoimen taistelun syntymistä. Työnantajaliitto pyrki siihen, että yhtiön toimesta tarkistettaisiin vuokrajärjestelyä siten, että perheellisten kohdalla

1. Ks. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 19-20. SAMA vuodelta 1926, s. 70-71. SAMA vuodelta 1927, s. 101-102. Suomen Kutomateollisuustyöväen Liiton toimintakertomus vuosilta 1925-1927, s. 16-19, 60-62.

2. Vrt. kertomusta Suomen Ammattijärjestön toiminnasta v. 1923, jossa lausutaan mm. seuraavaa: "Työnantajat ovat olleet tietoisia työläisten järjestövoiman heikkoudesta, joten he ovat katsoneet voivansa varsin kylmäkiskoisesti kohdella työntekijäin oikeutettuja vaatimuksia" (s. 43).

3. Mainittakoon, että Hyvinkään tehtaalla oli jo v. 1925 riitaa siitä, että halkojen myynti tehtaalta alennettuun hintaan lopetettiin (Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1925, s. 21-22).

nostettaisiin vuokria vähemmän kuin yleensä. Yhtiön toimesta taas turvauduttiin "Public-relations" -toimenpiteisiin. Maaliskuun 19. päivänä työntekijöille annettiin tiedotus palkkausjärjestelmän vaikutuksesta yleiseen ansiotasoon. Maaliskuun 26. päivänä pidettiin tehtaalla erityinen palkkojen tarkistustilaisuus, jossa johdon toimenpiteitä selostettiin. Tämän jälkeen yhtiön johdon taholta tehtiin vielä yksi yritys vaikuttaa mielipiteisiin. Jokaiselle työntekijälle annettiin kirjelmä, jossa luvattiin korjata perheellisten vuokria edullisempaan suuntaan sekä toimeenpanna eräitä palkkajärjestelyjä kehräämössä ja värjäämössä.¹

Työntekijäin taholta oli myönnetty palkkojen tarkistustilaisuudessa, että yhtäläisen palkkausperusteen käytäntöönottaminen oli perusteltua ja toivottavaa. Lisäksi työntekijät eivät asettaneet kyseenalaiseksi sitä, että palkka Hyvinkäällä olisi tuntuvasti poikennut alan palkoista yleensä. Näyttääkin ilmeiseltä, että Hyvinkään tehdasta pyrittiin käyttämään eräänlaisena muurinmurtajana uusien teollisten suhteiden aikaansaamiseksi ja yleisen palkkatason nostamiseksi kutomateollisuudessa. Joka tapauksessa maaliskuun 31. päivänä työntekijäin kokouksessa tehdas julistettiin lakkotilaan. Täten joutui lakoon n. 1 200 työntekijää, joiden järjestyneisyys oli saatu nousemaan alalla varsin epätavalliseen korkeuteen.

Työnantaja ryhtyi lakon puhjettua vastatoimenpiteisiin. Koska entisistä työntekijöistä asui n. 45 % yhtiön omistamissa asunnoissa, oli ensimmäinen toimenpide häättöjen aikaansaaminen. Toiseksi lähetettiin lakossa olevien nimet SKTL:lle ja järjestyneille työnantajille. Kolmantena toimenpiteenä oli lakonmurtajien värvääminen. Se onnistuikin verrattain hyvin, sillä elokuun lopussa oli työssä n. 700 henkilöä, joista ainoastaan n. 10 % entisiä työntekijöitä. Lakon pitkittyessä Hyvinkään tehtaalla työvoima alkoi hakeutua muille paikkakunnille SKTL:n vastatoimenpiteistä huolimatta. Neljänneksi toimenpiteeksi työnantaja ehdotti lakon pitkittyessä yleisen sulun aikaansaamista alal-

1. LUOMA mt. s. 101-102. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1928, s. 63-64. Suomen Kutomateollisuustyövän Liiton toimintakertomus vuosilta 1928-1929, s. 12-14.

la, mutta ei saanut SKTL:n johtokunnan enemmistöä taakseen.¹ Vastavetona työnantajien toimenpiteille Hyvinkään tehtaan tuotteet julistettiin boikottiin 30.6.1928 sanomalehdissä ilmestyneessä vetoomuksessa.

Lakosta muodostui pitkällinen. Kesäkuussa Kutomatyöväen Liiton ja SKTL:n edustajan välillä käytiin eräitä neuvotteluja, mutta koska yhteistä pohjaa ei neuvotteluille löydetty, niin ne raukesivat tuloksettomina. Seuraava neuvottelukosketus tapahtui vasta syyskuussa. Sekin oli tulokseton. Vasta lokakuussa oli tilanne kehittynyt niin pitkälle, että lakit.tri Ilmari Caseliuksen oli mahdollista ryhtyä suorittamaan tehokkaasti välitystehtäväänsä. Hänen aikaisemmat yrityksensä huhtikuussa ja toukokuussa olivat osoittautuneet turhiksi, koska työnantaja ei halunnut ulkopuolisten puuttuvan asiaan. Lokakuun 11. päivänä pidettiin työriitojen sovittelijan johdolla Tampereella neuvottelutilaisuus, jossa pyrittiin löytämään suuntaviivat riidan ratkaisemiseksi. Osapuolten kesken käytiin useita neuvotteluja lokakuun aikana. Neuvotteluissa päästiin ensinnä yksimielisyyteen tuntipalkoista. Minimipalkkoja korotettiin jonkin verran. Alimmiksi tuntipalkoiksi tuli naisille 2:60 ja miehille 4:- tunnissa. Kuitenkin yksinomaan tuntipalkalla työskentelevät naiset saivat minimituntipalkakseen 2:70 ja 18 vuotta täyttäneiden, vuoden työskennelleiden ja ammattitaitoisten naisten minimipalkka korotettiin 3 markkaan tunnissa; miesten vastaavasti 4:50 markkaan. Siis työntekijät saivat osittain tuntipalkkavaatimuksensa hyväksytyksi. Työnantaja ei suostunut korottamaan urakkapalkkoja. Lisäksi työntekijät menettivät luvatut ikälisät. Keskeisimmäksi kysymykseksi neuvotteluissa muodostui kuitenkin ns. rikkurikysymys. Työntekijät vaativat kaikille lakkolaisille oikeutta palata takaisin työhön helmi-kuun 1. päivään mennessä. Työnantaja kieltäytyi kuitenkin erottamasta lakonaikaisia työntekijöitään. Työntekijäin edustajat tyytyivät tähän. Lokakuun 21. päivänä pidetyssä lakkolaisten kokouksessa n. 5/6 äänten enemmistöllä hyväksyttiin tämä ehdotus. Kuitenkin työriita uhkasi vielä tämän jälkeen jatkua, sil-

1. LUOMA mt. s. 103.

lä työntekijöiden edustajina toimineet ammattiosaston puheenjohtaja ja sihteeri halusivat allekirjoittaa sopimuksen osastonsa nimissä. Työnantaja asettui tätä vastustamaan, koska sopimukselle olisi tullut työehtosopimuksen leima. Vasta pitkällisten neuvottelujen jälkeen työntekijöiden edustajat suostuivat allekirjoittamaan sopimuksen yksityisinä henkilöinä, jotka lakolaisten kokous oli tehtävää varten valtuuttanut.¹

Työnantajien taholta katsottiin Hyvinkään lakolla olevan siksi suuren merkityksen, että sen hoitamiseen oli uhrattava tarpeeksi huolta. SKTL maksoi Hyvinkään tehtaalle 10 markkaa menetetyltä työpäivältä ja asetti asiamiehensä selkkauksen selvittäjäksi. Seurauksena olikin, että Hyvinkään lakko jäi pitkäksi aikaa kutomateollisuuden ainoaksi suureksi lakoksi.² Suomen Kutomateollisuustyöväen Liitto puolestaan antoi lakolle suuren merkityksen. Olihan kysymyksessä huomattavin voimainkoetus pitkiin aikoihin liiton alueella. Liitto näki lisäksi saavutusten puolella sen, että työnantajat olivat neuvotelleet järjestöjen edustajien kanssa ja että palkkoja oli korotettu. Tappioksi liitto merkitsi mm. sen, että työehtosopimuksia ei saatu solmituksi ja että lakonmurtajia ei poistettu työpaikalta.³

5.4.6. Taistelu pitkäaikaisista työehtosopimuksista rakennustyömailla

Suurimmilla paikkakunnilla syntyi vuosina 1925-1928 rakennustyömailla työmarkkinaosapuolien välillä neuvottelusuhde. Tämän vuoksi laajoja työtaisteluja ei syntynytkään, ja rakennusala oli näiden vuosien tilastossa vasta viidennellä sijalla menetettyjen työpäivien luettelossa. Kiihkeän rakennussuhdanteen vallitessa varsinkin ammattitaitoisten työntekijöiden neuvotte-luasema muodostui vahvaksi. Työnantajat olivat halukkaita -- voidessaan siirtää kohonneet kustannukset eteenpäin - ottamaan

1. LUOMA mt. s. 103-104. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite 1, s. 37-38. Det elfte nordiska arbetsgivarvärdet, s. 139-140. Suomen Kutomateollisuustyöväen Liiton toimintakertomus vuosilta 1928-1929, s. 21-28.

2. LUOMA mt. s. 104.

3. Suomen Kutomateollisuustyöväen Liiton toimintakertomus vuosilta 1928-1929, s. 27-28.

uudelleen työehtosopimukset käytäntöön tärkeimmillä paikkakunnilla.

Maaseudun ja maaseutukaupunkien teollisissa suhteissa heijastui vaihtelevasti Helsingin esimerkki. Vaikka vuonna 1925 eräitä pikkulakkoja sattuikin, niin huomio kiinnittyi ennen muuta Helsingin rakennusosastojen yhteiseen palkkaliikkeeseen. Työntekijät pyrkivät saamaan aikaan työehtosopimuksen, minkä vuoksi he jättivät toukokuun 15. päivänä yhteisen esityksen Rakennustyönantajaliitolle. Työnantajaliitto asettui tässä vaiheessa vastustamaan työehtosopimuksen solmimista, mutta lupasi ryhtyä järjestelyihin palkkavaatimusten tyydyttämiseksi. Työntekijäjärjestöt eivät olleet tyytyväisiä vastauksen epämääräiseen sanamuotoon ja sen vuoksi uudistivat vaatimuksensa kesäkuussa. Vaikka työntekijöiden keskuudessa oli saatu aikaan lakon aloittamiselle suotuisa maaperä, niin työnantajien suostuttua esitettyihin päävaatimuksiin työehtosopimusta lukuunottamatta SAJ:n toimeenpaneva valiokunta päätti kokouksessaan 13.7.1925 yksimielisesti, että lakkoa ei olisi aloitettava. Valiokunta toivoi kuitenkin, että neuvotteluja työehtosopimuksesta olisi työnantajien kanssa jatkettu.¹ Similä mainitsee, että pitkälliset neuvottelut eivät johtaneet sillä kertaa tulokseen, koska erimielisyydet olivat liian suuret työehtosopimuksen päättymisajasta ja ns. liukuvasta palkka-asteikosta.²

Nämä pitkälliset neuvottelut loivat kuitenkin pohjaa seuraavana vuonna tehdyille ratkaisuille. Vuodesta 1926 muodostuikin työehtosopimusten solmimisvuosi. Maalarit saivat eräillä paikkakunnilla työehtosopimukset aikaan osaksi neuvotteluilla osaksi lakkojen jälkeen.³ Suomen Muurarien-, Rapparien- ja Uunityöntekijäin Liiton piirissä oli vastustettu työehtosopimusten tekemistä, ja liitto painatti vuosittain jäsenilleen omat työhinnointelunsa. Koska rakennustoiminnan vilkkaus aiheutti sen, että näistä ammattimiehistä vallitsi jatkuvaa puutetta,

1. SAJ:n toimeenpanevan valiokunnan PK 13.7.1925. SAJ:n toimikunnan PK 19.8.1925.

2. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 102.

3. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 47-48.

niin työnantajien oli hyväksyttävä käytännössä nämä hinnoitellut. Vuoden 1926 kuluessa ao. liitossa tapahtui kuitenkin mielipiteissä muutos. Työehtosopimusneuvottelut johtivat Helsingissä 31.1.1927 sopimuksen solmimiseen. Muiden rakennusalan työntekijöiden osalta aloitettiin työehtosopimusneuvottelut Helsingissä keväällä 1926, jolloin Rakennustyönantajaliitolle jätettiin asiasta esitys. Työnantajat halusivat tälläkin kertoa siirtää työehtosopimusneuvottelut syksyyn. Kun ilmassa oli työnseisauksuhka, niin neuvottelut saatiin kuitenkin käyntiin kesäkuun alussa, ja työehtosopimus allekirjoitettiin kesäkuun 11. päivänä. Neuvotteluja käytiin loppuvaiheessa varat. Arvo Linturin puheenjohtolla. Työehtosopimuksessa määriteltiin minimipalkat eri töissä. Lisäksi otettiin siihen määräykset luottamusmiesten asemasta ja urakkapalkoista. Tämä sopimus tehtiin varsin pitkäaikaiseksi. Sen tuli olla voimassa 11.6.1926 - 1.3.1928 välisen ajan, jonka jälkeen se olisi jatkunut vuoden kerrallaan, ellei kumpikaan osapuoli olisi sanonut sitä irti puoltatoista kuukautta ennen määräajan päättymistä. Täten Helsingissä saatiin aikaan työrauha. Samanlaiset sopimukset solmittiin Turussa 16.6. ja Tampereella 31.8. Siten kolme rakennustoiminnan kannalta tärkeää paikkakuntaa oli saanut oloissamme varsin pitkäaikaiset sopimukset.¹ Rakennuksilla työskentelevät putkityöntekijät, jotka kuuluivat Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton alaisuuteen, eivät kuitenkaan olleet näiden työehtosopimusten alaisia. Työnseisauksia ei kuitenkaan syntynyt vuoden 1926 aikana palkkakysymyksistä, koska kesäkuun 9. päivänä alan palkkoja korotettiin n. 10 %.² Kuitenkin Helsingissä ja Viipurissa syntyi lakkoja sen vuoksi, että työntekijät halusivat eräitä työntekijöitä erotettavaksi.³

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1926, s. 51-54. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 102-107.

2. SIMILÄ Putkijohtotyönantajainliitto 1922-1947, s. 20.

3. SAMA s. 21-22. Teollisuuslehti N:o 9/1926. SAMA N:o 17/1926. SAMA N:o 20/1926. SAMA N:o 24/1926. Näiden tapauksien johdosta Yrjö Similä kirjoitti (Teollisuuslehti N:o 24/1926) seuraavaa: "Työnantajilla meidän oloissamme on erinomaisen vähän sanottavaa, mutta laissa turvatusta oikeudesta itse päättää siitä, kenen ja milloin hän työhön ottaa ja kenen kulloinkin erottaa, on ehdottomasti ja tinkimättömästi kiinni pidettävä. Jos tässä kysymyksessä annetaan perään, joudutaan työpaikoilla nopein askelin anarkistisiin oloihin, joissa työntekijät määräävät kaisen ja työnantajalla puolestaan ei ole mitään sanomista."

Näistä Viipurin tapaus aiheutti eniten huomiota.

Kokemukset vuoden 1926 aikana työehtosopimuksista olivat työntekijäin kannalta siksi positiivisia, että Suomen Rakennustyöväen Liiton edustajakokouksessa toukokuun 3-7. päivänä 1927 hyväksyttiin yksimielisesti työehtosopimukset palkka- ja työehtojen säännöstelykeinona. Edustajakokoukselle laaditussa alustuksessa todettiin sopimusten vakiinnuttavan tällä kausiluontoisella alalla saavutetut edut talvikausiksikin. Korostettiin työehtosopimusten merkitystä järjestyneiden työntekijöiden aseman vahvistajana. Kuitenkin kokous katsoi, että aika ei ollut vielä tullut koko maan käsittävien työehtosopimusten solmimiselle. Syyksi esitettiin työnantajien alhainen järjestyneisyys pienillä paikkakunnilla.¹ On mielenkiintoista todeta, että työnantajat puolestaan halusivat rajoittaa työehtosopimukset suuriin asutuskeskuksiin, koska maaseudulla työntekijöiden järjestyneisyys oli alhainen.

Vuoden 1927 aikana työntekijät pyrkivätkin laajentamaan työehtosopimusverkostoaan yli koko maan. Työnantajaliitto puolestaan pyrki vastustamaan tätä kehitystä parhaan kykynsä mukaan. Tämän vuoksi eräillä paikkakunnilla puhkesi vaikeasti järjestettäviä työnseisauksia. Jyväskylässä solmittiin 7.7.1927 - 1.6.1930 väliseksi ajaksi työehtosopimus ilman taistelua, mutta lakkouhan alaisena. Sen sijaan Lappeenrannassa käytiin pitkällinen taistelu, jonka aikana eräät työnantajat solmivat työehtosopimuksia, mutta kunnat ja valtion rikkihappotehdas kieltäytyivät. Lahdessa osa työnantajista taipui ilman taistelua allekirjoittamaan 13.6.1927 - 1.6.1928 voimassa olleen työehtosopimuksen. Eräillä muilla paikkakunnilla syntyi myös työehtosopimuksen ympärillä kiistaa. Suurehkoista kaupungeista Viipuri on mainittava eräänä poikkeuksena. Työntekijät eivät saaneet aikaan sopimusta, mutta eivät katsoneet voivansa julistaa avointa taistelua. Pitkällisin taistelu puhkesi Hämeenlinnassa, jossa työrauha palautui vasta 7 kuukauden taistelun jäl-

1. Alustuksia ja esityksiä Suomen Rakennusteollisuustyöväen Liiton I varsinaiselle edustajakokoukselle, s. 14-16. Pöytäkirja Suomen Rakennustyöväen Liiton ensimmäisestä edustajakokouksesta, s. 31-33.

keen.¹ Metallisulku tuntui luonnollisesti myös rakennusalalla. Työntekijät eivät voineet aloittaa laajasuuntaisia taisteluja. Niinpä putkialalla saatiin ilman suuria selkkauksia aikaan 31.12.1927 työehtosopimus, joka oli voimassa 1.3.1929 saakka.²

Keväällä 1928 työntekijät sanoivat irti paikallisia sopimuksiaan. Helsingissä uudistettiin sopimus neuvottelujen jälkeen. Jälleen tehtiin kaksivuotinen sopimus, mutta tällä kertaa tehtiin se lisäys, että työnantajat saisivat sanoa tämän sopimuksen irti, mikäli muurarit sanoivat omansa irti 1.3.1929. Turussa uudistettiin sopimus vuodeksi ja Tampereella samoin. Kuitenkin jälkimmäiseen sopimukseen otettiin samanlaisia määräyksiä kuin Helsingin sopimukseen. Eräissä muissakin kaupungeissa saatiin sopimukset aikaan.³ Ainoastaan Viipurissa muodostui taistelu kireäksi. Työntekijät jättivät kesäkuussa työehtosopimusesityksensä. Työtaistelusta, joka alkoi kesäkuun 30. päivänä, muodostui myrskyisä. Rajan läheisyys vaikutti ilmeisesti sanomalehtikirjoitteluunkin. Työnantajat turvautuivat lakonmurtajiin ja pyrkivät kouluttamaan uutta työvoimaa. Neuvottelut eivät kesän aikana johtaneet tulokseen, ja suuri osa lakkolaisista hakeutuikin muille paikkakunnille työhön. Vasta tammikuun 11. päivänä 1929 alkoivat työt uudelleen. Työnantajat perivät voiton tässä sitkeässä taistelussa. Työehtosopimuksia ei solmittu, eikä palkkoja nostettu.⁴

1. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 112. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1927, s. 28.

2. SIMILÄ mt. s. 23.

3. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1928, s. 9-14.

4. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 117-118. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1928, s. 14. SAMA vuodelta 1929, s. 15.

6. TYÖNTEKIJÄ- JA TYÖNANTAJAJÄRJESTÖT LAMAKAUDEN TYÖMARKKINAKUVASSA VUOSINA 1929 - 1933

6.1. Ammatillinen liike hajaannustilassa

6.1.1. Taistelu joukkojen sielusta

6.1.1.1. Kommunistien ja sosiaalidemokraattien valtakiista

Ammatillisen liikkeen kannalta muodostuivat vuodet 1925-1928 järjestöjen kehityksen laajenemisen sekä aktiivisen työmarkkinapolitiikan kaudeksi. Noususuhdanteen ja korkean työllisyyden lisäksi järjestöjen sisäisten taistelujen väheneminen oli edellytyksenä tähän kehitykseen. Sosiaalidemokraattien ja kommunistien välillä solmitun linnarauhan ansiosta voitiin organisaatioita käyttää varsinaisten työmarkkinakysymysten hoitamiseen "junttatoiminnan" jäädessä taka-alalle. Suuntataistelujen väheneminen oli kuitenkin vain tilapäinen ilmiö, sillä olihan "yksimielisyys" saatu aikaan vuoden 1926 edustajakokouksessa vain SAJ:n hajotusuhan edessä. Jo vuoden 1928 aikana alkoi esiintyä selviä merkkejä kommunistien ja sosiaalidemokraattien välisen kitkan lisääntymisestä. Kansainvälisyyskysymys, suhteet eräiden alojen kansainvälisiin järjestöihin ja ns. Kööpenhaminan sopimus olivat mielipide-eroavaisuuksien syynä. Kysymys suhtautumisesta työtaistelutaktiikkaan astui myös esille.¹ Kun SAJ:n edustajakokouksessa vuonna 1929 käsiteltiin toimintakertomuksia, niin noudatetuista menettelytavoista kehkeytyi vilkas keskustelu², jossa sosiaalidemokraatit arvostelivat ns. jonotuslakkotaktiikkaa. Erityisesti Nokian kumitehtaan lakko aiheutti henkilökohtaisuuksiin meneviä hyökkäyksiä. Tämä lakko alkoi 7.4.1928 ja loppui työntekijäin täydelliseen tappioon vasta 17.3.1929. Työntekijäliiton edustaja Raatikainen halusi hoitaa tapauksen omien suunnitelmiansa mukaisesti ja kieltäytyi hy-

1. Ks. EERO A. VUORI "Kommunistien suhde ammatilliseen liikkeeseen (Palkkatyöläinen 29.11.1929).

2. Suomen Ammattijärjestön kahdeksannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 51, 63, 69-73, 74-91.

väksymästä sosiaalidemokraattien Matti Paasivuoren ja Ernst Läh-
teen puuttumisen asiaan.¹

SAJ:n vasemmistojohto alkoi siis käyttää koneistoa jälleen poliittisluontoiseen toimintaan. Tälläkin kertaa on syytä nähdä tapahtumasarja heijastuksena eräistä ulkomailla tapahtuneista tilannearvioiden muutoksista. Teoria kapitalismin suhteellisesta vakaantumisesta oli tehnyt tehtävänsä. Neuvostoliitossa vuonna 1928 tehdyissä taloudellisissa analyysseissä ennakoitiin kapitalististen maiden joutuva sodanjälkeisessä kehityksessään ns. kolmanteen vaiheeseen, eli vaikeaan taloudelliseen lamakauteen. Kun arvioitiin, että markkinatalous ei enää onnistuisi selviytymään tästä kriisistä, niin Profinternin politiikka kääntyi piirun verran vasemmalle. Tämä muutos tuli esille ensimmäisen kerran jo Profinternin IV kokouksessa maaliskuussa 1928. Uudet toimintaohjeet hyväksyttiin sitten Kominternin VI kokouksessa heinäkuussa 1928. Pitkällisten keskustelujen jälkeen Stalinin edustama jyrkkä kanta voitti Buharinin esittämän varovaisemman ja - jälkeempään arvioiden - realistisemmän kannan.

Suhdanne-ennakointien perusteella oletettiin lamakauden tuovan mukanaan työväestön vallankumousalttiuden lisääntymisen. Yhteistyö reformististen aineiden kanssa, josta edellisinä vuosina oli pidetty kiinni, sai siirtyä syrjään. Taistelu oli jälleen suunnattava "ammattiyhdistysbyrokratiaa" vastaan joukkojen radikalisoimiseksi ja vetämiseksi vallankumouksellisten johtajien alaisuuteen. Vallankumoustaistelussa annettiin ammatilliselle liikkeelle tärkeä osa. Toimintaohjeet eri maiden kommunisteille kiteytettiin tammikuussa 1929 ns. S t r a s s - b u r g i n t e e s e i h i n. Niiden mukaan lakko oli sovelias keino radikaalisen ja vallankumouksellisen hengen luomiseksi työntekijöiden keskuuteen. Kuitenkin tällöin edellytettiin lakkojen johdon ja lakkokomiteoiden olevan kommunistien käsissä. Joukkojen aktiivisuutta oli lakkojen yhteydessä ylläpidettävä marssien, mielenosoitusten ja lakkovartioiden muodossa.² Siis lakkojen merkitys luokkataistelun kannalta tuli jälleen voimak-

1. Suomen Ammattijärjestön kahdeksannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 80-91. Komiteanmietintö N:o 6/1931. Liite 1, s. 39. Teollisuuslehti N:o 6/1929.

2. SCHMIDT mt. s. 129-136.

kaasti esille, ja työnseisauksia tarkasteltiin poliittisia päämääriä edistävinä keinoina.

Suunnanmuutos ilmeni pian myös SAJ:n piirissä kommunistien ryhtyessä syrjäyttämään sosiaalidemokraattisia toimitsijoita ja määrätessä liittojen edustajakokouksissa päätöslauselmien sisällön. Niinpä V. Salovaara totesikin SAK:n perustavassa kokouksessa, että kommunistien määräämisvalta ammattiliitoissa oli vuoden 1928 lopulla suunnilleen yhtä laaja, kuin se oli ollut vuonna 1926.¹ Kommunistien suunnanmuutos antoi aiheen sosiaalidemokraateillekin suorittaa tilanteen ja toimintamuotojen uudelleenarvioinnin. Vuoden 1929 aikana voitiin havaita heidän aktiivisuutensa amatillisella rintamalla lisääntyneen. SAJ:n toimeenpanevasta valiokunnasta erosivat mielipide-eroavaisuuksien vuoksi helmikuussa E. Huttunen ja K.A. Fagerholm sekä toukokuussa E. Härmä.² Lisäksi sosiaalidemokraattien Ammatillinen Keskustoimikunta pyrki toiminnallaan SAJ:n edustajakokouksen vaalien aikana vaikuttamaan mieleistensä edustajien valitsemiseksi. Tulokset jäivät kuitenkin varsin laihoiksi.

Hajaantuminen tuli selviöksi riitaisessa SAJ:n edustajakokouksessa toukokuussa 1929. Enemmistö saneli tällöin kokouksen päätöslauselmat sosiaalidemokraattien esittäessä säännöllisesti vastalauseensa kokouksen pöytäkirjaan. Matti Paasivuori kieltäytyi asettumasta ehdokkaaksi puheenjohtajan tehtävään ja kehotti enemmistöä valitsemaan luottamusmiehensä omasta keskuudestaan.³ Sosiaalidemokraatit jättivätkin toimikunnan paikat yksinomaan vasemmistoenemmistön haltuun.

Sosiaalidemokraateilla oli tässä tilanteessa kaksi tietä valittavanaan. He saattoivat jättäytyä amatillisesta toiminnasta toistaiseksi kokonaan syrjään antaen kommunisteille vapaat kädet työmarkkinakysymysten hoitamiseen, tai sitten heidän oli ryhdyttävä perustamaan rinnakkaisorganisaatioita. Toiminta ke-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 17.

2. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 11.

3. Suomen Ammattijärjestön kahdeksannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 216.

hittyyi jälkimmäiseen suuntaan. Sosiaalidemokraattien vuosina 1920-1928 käyttämä passiivinen vastarinta ja hajotusuhat eivät olleet tuottaneet sellaisia pysyviä tuloksia, jotka olisivat tyydyttäneet heidän odotuksiaan. Mutta vaikka he olivat yksimielisiä tilannetta arvioidessaan, niin käsitykset uusista toimintamuodoista ja menettelytavoista olivat vielä vuonna 1929 vahvasti käymistilassa. Sos.-dem. Ammatillinen Keskustoimikunta kutsui asiaa selvittelemään 29.9.1929 koko maan käsittävän kokouksen Helsinkiin. Tilaisuuteen saapui 296 henkilöä eri puolilta maata. Menettelytapakysymystä käsiteltäessä alustaja V.V. Salovaara edusti jyrkempää kantaa vaatien uuden ammatillisen keskusjärjestön pikaista perustamista, koska kommunistijohdoisten liittojen valtaaminen ei ollut mahdollista. Sen sijaan E. Lähde lähti alustuksessaan varovaisemmille linjoille arvostellen Salovaaran kantaa. Lähde suositteli sellaista taktiikkaa, että aluksi oli pyrittävä heikentämään Ammattijärjestöä sosiaalidemokraattisten liittojen ja jäsenten eroamisella. Eronneille jäsenille oli varattava mahdollisuus liittyä tätä varten perustettavaan liittoon, minkä lisäksi oli perustettava ainakin kunnantyöntekijäin ja puutyöläisten liitot. Lähteen alustuksessa jätettiin siis paljon vastaisen kehityksen varaan, ja se antoi varsin suuren liikkumisvapauden johdolle. Hän huomautti myös siitä mahdollisuudesta, että hallitus ryhtyisi toimenpiteisiin SAJ:n lakkauttamiseksi, jolloin tilanne muuttuisi.¹

Kokous hyväksyi menettelytapakysymyksessä kompromissipäätöksen. Liittoja, perusjärjestöjä ja jäseniä kehoitettiin eroamaan SAJ:n alaisuudesta, koska silloisen ammatillisen liikkeen katsottiin olevan "vieraitten voimien vaikutuksen alaisena" toimiva SKP:n lievejärjestö, joka ei toiminut ammatillisen liikkeen päämäärien puolesta. Tilanteen seuraaminen ja toiminnan järjestäminen jätettiin Ammatillisten Järjestöjen Valtuuskunnalle (AJV), johon valittiin 19 henkilöä. Lisäksi asetettiin 7-jäseninen työvaliokunta.²

1. Sos.-dem. ammattiyhdistysväen edustajakokous, s. 6-20.

2. SAMA s. 24-25.

AJV:n toimesta ryhdyttiin valistus- ja propagandatyöhön, ja hajaantuminen alkoi hiljalleen levitä yhä laajemmalle. Työntekijöitä ja osastoja alkoi hiljalleen irtaantua SAJ:n alaisuudesta. Näiden yhdyselimeksi ja tulevien liittojen "äitiliitoksi" perustettiin lokakuun 26. päivänä 1929 Suomen Työläisliitto, josta muodostuikin ydinorganisaatio uutta ammatillista liikettä varten. Vuoden 1929 loppuun mennessä siihen oli liittynyt 85 osastoa ja 3 215 jäsentä.¹ Kutomateollisuustyöväen Liitto erosi SAJ:sta lokakuussa 1929, ja seuraavan vuoden alussa sen esimerkkiä seurasivat Kirjatyöntekijäin Liitto, Liiketyöntekijäin Liitto ja Lasityöntekijäin Liitto.²

Ammatillisen liikkeen hajaantuminen 1920- ja 1930-luvun vaihteessa kuvasti kommunistien ja sosiaalidemokraattien erilaisia käsityksiä ammatillisen liikkeen päämääristä ja menettelytavoista. Mutta taistelussa oli myös kysymys joukkojen kannatuksesta ja järjestöjen johtopaikoista. Seurauksena olisi saattanut toisenlaisissa oloissa olla kahden rinnakkaisen ja keskenään kilpailevan ammatillisen keskusjärjestön syntyminen. Vaikka kommunisteilla kannattajineen oli enemmistö SAJ:ssä, niin heillä oli varsin pienet mahdollisuudet tehdä tyhjiksi sosiaalidemokraattien aiheet. Tämä johtui osaksi vasemmistonkin piirissä esiintyneestä suuntajakaisuudesta, osaksi maassa vallinneesta poliittisesta tilanteesta. Ns. keskustaryhmän edustajat eivät hyväksyneet "sisärenkaan" politiikkaa. Esim. SAJ:n edustajakokouksen aikana nämä henkilöt pyrkivät tasoittamaan tietä yhteistoiminnalle sosiaalidemokraattien kanssa³ ja

1. Suomen Työläisliitto r.y. Toimintakertomus vuosilta 1929-1932, s. 1-4.

2. LOUHIKKO SAK kymmenen vuotta, s. 7-9. SAMA Ammattiyhdistystiedon perusteet, s. 146-148. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 18-19.

3. ANTIKAINEN Kolmannelle kaudelle siirtyminen. SKP:n taistelun tieltä, s. 435-445. Antikainen luki ns. "opportunistipamppujen" joukkoon mm. Väisäsen, Nurmisen, Härmän, Jokelan, Kulon, Vällärin ja Pekkalan.

pitivät tässä mielessä kiinni vuonna 1926 hyväksytyistä periaatteista. Tilanteen selvittämiseksi ehdotettiin jopa uuden edustajakokouksen koollekutsumista. SKP:n puoluekokous syksyllä 1929 tuomitsi keskustalaiset "oportunisteina" ja "oikeistovaarana".¹

Ammatillisen liikkeen hajaantumisvaiheessa maassamme vallinnut poliittinen tilanne vaikeutti kommunistien mahdollisuuksia toimia julkisesti järjestöissä. Ns. Lapuanliike heijastusvaikutuksineen oli omiaan syventämään vuoden 1918 tapahtumien aiheuttamaa kuilua eri yhteiskuntaryhmien välillä. Seurauksena oli epäluuloisuuden ja "luokkavastakohtaisuuden" kärjistyminen maassamme, mikä ei voinut olla vaikuttamatta työmarkkinasuhteisiin. Käyteainetta tälle liikkeelle antoi aluksi kommunistien politiikan jyrkentyminen, ennen kuin eräät ulkomaiset esimerkit ja ideologiset vaikutukset alkoivat tulla suuntaa-antaviksi. Lapualaisten liikkeellelähtö tapahtuikin kommunistien syrjään työntämisen merkeissä.

Lapuanliikkeen toiminta heijastui myös valtiovallan suhtautumisessa ammatilliseen liikkeeseen ja kommunistisiin järjestöihin. Ns. kommunistilaeilla estettiin kommunistien osallistuminen julkiseen poliittiseen toimintaan. Heinäkuun 6. päivänä 1930 suljettiin SAJ:n ja sen alaisten liittojen toimistot. Tutkimusvaiheen jälkeen aloitettiin SAJ:tä vastaan oikeudenkäynti, joka päättyi SAJ:n ja sen alaisten liittojen lakkauttamiseen. Valtiovalta oli siis ryhtynyt niihin toimenpiteisiin, joiden mahdollisuutta E. Lähde oli jo syksyllä 1929 uumoillut.

Tilanteen muutos antoi sosiaalidemokraateille mahdollisuuden ryhtyä harkitsemaan pysyvämmän keskusjärjestön perustamista. AJV:n toimesta käytiin alustavia neuvotteluja vuoden 1930 alussa. Toukokuun 28. päivänä 1930 pidetyssä Työläisliiton ja SAJ:stä eronneiden liittojen kokouksessa sovittiin uuden keskusjärjestön perustamisesta. Sitä ennen olivat ns. Sosialististen työväenyhdistysten keskustoimikunnan edustajat - jotka olivat ns. keskustamiehiä - luvanneet kannattaa uuden järjestön perustamista.² Kysymys

1. ANTIKAINEN mt. s. 452-453.

2. LOUHIKKO mt. s. 9-10.

ns. kommunististen hoipertelijoiden asemasta aiheutti vilkkaan keskustelun SAK:n perustavassa kokouksessa.¹ Arvostelu kohdistui varsinkin entisten kommunististen toimitsijain palkkaamiseen. Sen jälkeen kun perustava kokous oli julistanut ammatillisen liikkeen riippumattomaksi poliittisista puolueista, päätettiin, "ettei missään SAK:n alaisessa järjestössä vaikeuteta sellaisten henkilöiden liittymistä ammatillisten järjestöjen jäseniksi, jotka rehellisesti tunnustavat noudattavansa järjestöjen sääntöjä, oman liittonsa ja SAK:n edustajakokousten päätöksiä".²

Lokakuun 19-21. päivinä 1930 perustettiin jälleen uusi keskusliitto, Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto (SAK). Liiton perustamiseen osallistui Työläisliiton lisäksi AJV:n työvaliokunta ja 7 muuta liittoa. Ajankohta ei suinkaan ollut sopiva tällaisen joukkoliikkeen toiminnalle. Kommunistien asenne SAK:ta kohtaan oli alun pitäen vihamielinen. SKP:n puoluekongressi määritteli kommunistien tehtäväksi ammatillisella rintamalla: 1) taistelu SAJ:n olemassaolosta, 2) vallankumouksellisen opposition muodostaminen sosiaalidemokraattisiin ammatillisiin järjestöihin, 3) illegaalisen järjestön perustaminen.³ Taistelu SAJ:n julkisen toiminnan jatkamiseksi epäonnistui. Se ei muodostunut SKP:n kaavailemaksi joukkoesiintymisien ja mielenosoitusten vyöryksi. Vain yksi suuri yritys tehtiin marraskuussa 1929. Tammisaareissa puhjennun valtiollisten vankien syömälakon johdosta SAJ:n johto julisti marraskuun 16. päivänä yleislakon koko maassa. Sosiaalidemokraattien puoluejohto, AJV

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 20, 87-97. Kokouksen avaja V.V. Salovaara lausui tästä kysymyksestä mm. seuraavaa: "... ei ole mielestäni viisasta, eikä myöskään järjestöillä olevan ammattiyhdistysliikkeemme edun mukaista, karkoittaa joukostamme ainoatakaan parannuksen tehnyttä entistä kommunistia. Kaikki, jotka rehellisessä mielessä liittyvät riveihimme, alistuvat noudattamaan järjestömme sääntöjä ja hyväksyvät toimintachjeikseen ne menettelytavat mitkä järjestömme kokouksissa päätetään, sekä lopuksi kieltäytyvät kaikesta järjestöelämäämme syvästi vahingoittavasta maanpetoksellisesta toiminnasta, olisi hyväksyttävä järjestömme jäseniksi" (SAMA s. 20).

2. SAMA s. 114.

3. ANTIKAINEN Fasistidiktatuurin ensimmäinen vuosi ja SKP:n toiminta (SKP:n taistelun tieltä, s. 466-469).

ja viisi ammattiliittoa asettuivat vastustamaan mielenosoituslakon toimeenpanemista. Työnantajat puolestaan julkaisivat uhkauksen, että niiden työntekijöiden, jotka jäivät pois työstä, katsottiin rikkoneen työsopimuksensa. Ainoastaan pienet työntekijäryhmät seurasivat SAJ:n taistelulippua sillä kertaa, minä vuoksi yleislakko tuli olemaan kommunistijohtoisen SAJ:n viimeisiä huitaisuja ilmaan.¹ Toiminta päätettiin suunnata luokkataistelua tukemaan. Sosiaalidemokraattien hallussa oleviin järjestöihin päätettiin muodostaa aktiivinen oppositio. Punainen järjestö liittyi myös Profinterniin.² Tämä maanalainen liike sai kuitenkin ainoastaan heikosti kannatusta ja sen vuoksi sen merkitys supistui vähäiseksi. Kommunistien päähuomio kiinnitettiin SAK:ta vastaan tehtävän propagandan hoitamiseen.³ Tällä tulikin olemaan vaikutusta SAK:n jäsenmäärän kehittymiseen.

Millaisen otteen SAK sitten pystyi saamaan joukkoihin? Kun sosiaalidemokraatit keskustelivat syksyllä 1929 uuden keskusjärjestön perustamisesta, ennusti V.V. Salovaara alustukseensa, että parissa vuodessa oli mahdollista kohottaa jäsenmäärä optimistisen arvion mukaan 25 000 henkeen ja realistisemman ennusteen mukaan n. 15 000 - 18 000 jäseneksi.⁴ Myös E. Lähde piti tätä arviota todennäköisenä, vaikka keskusjärjestön perustamisen kannalta riittämättömänä.⁵ Vaikka olosuhteissa tapahtui SAJ:n lakkauttamisen vuoksi muutoksia, niin nämä ennustelut osoittautuivat paikkansapitäviksi.

SAK:n alaisten liittojen jäsenhankinta ei vallinneissa oloissa kantanut hedelmää. Kommunistit kaivoivat maata järjestäytymistyön alta. Lamakausi yhdessä poliittisten olojen kans-

1. Teollisuuslehti N:o 22/1929. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 60-61.

2. ANTIKAINEN mt. s. 469-470.

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1931, s. 5. SAMA 1932, s. 6.

4. Sos.-dem. ammattiyhdistysväen edustajakokous, s. 11.

5. SAMA s. 15.

SAK:n alaisten liittojen jäsenmäärä
vuosien 1930-1933 lopussa¹

Liitto	1930	1931	1932	1933
Työläisliitto	8 400	2 820	1 160	1 350
Liiketyöntekijäin Liitto	2 370	2 230	2 190	2 210
Kutomateollisuustyöväen Liitto	1 450	1 350	1 310	1 400
Paperiteollisuuden työntekijäin Liitto	1 380	1 140	1 030	1 050
Rautatieläisten Liitto	860	760	720	750
Lasiteollisuustyöväen Liitto	220	150	290	280
Jalometallityöntekijäin Liitto	290	250	210	250
Kirjatyöntekijäin Liitto	-	3 370	3 310	3 330
Metallityöväen Liitto	-	3 200	3 000	3 170
Rakennustyöläisten Liitto	-	1 820	1 790	1 970
Puutyöväen Liitto	-	1 380	1 610	1 610
Muurarien Liitto	-	850	680	680
Kunnantyyntekijäin Liitto	-	-	620	900
Elintarvetyöläisten Liitto	-	-	940	840
Sos.-dem. Sanomalehtimiesliitto	-	70	70	60
Yhteensä	14 970	19 390	18 930	19 850

sa vei kärjen aktiivisuudelta. Koska kommunistisia ammatillisia järjestöjä vastaan nostetuissa oikeudenkäynneissä useat järjestöt joutuivat lakkauttamaan toimintansa kokonaan, vei aikaa, ennen kuin uusi koneisto alkoi toimia täydellä tehollaan. Lisäksi alhainen järjestäytyminen sinänsä oli tekijä, joka vaikutti järjestäytymisen laajenemiseen. Työnantajat suhtautuivat useilla paikkakunnilla kielteisesti kaikenlaiseen työväen oma-toimiseen järjestötyöhön. Lamakauden vallitessa oli työpaikan menettämisen pelko omiaan hillitsemään aktiivisuutta työpaikoilla. Valitukset työmaaterrorista olivatkin varsin yleisiä 1930-luvun alkuvuosina.² Koska SAK:n alaisten liittojen jäsenmäärä oli yhteensä korkeintaan yhden toimintakelpoisen liiton jäsenmäärää vastaava, niin tällä tuli olemaan ratkaiseva merkitys SAK:n mahdollisuuksissa huolehtia työmarkkinapolitiikasta 1930-luvun alkuvuosina.

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja.

2. Vrt. esim. ALANEN mt. s. 74-76.

6.1.1.2. Kansalliset ammattijärjestöt

Ammattijärjestön sisäiset suuntariidat olivat omiaan heikentämään solidaarisuuden tunnetta työntekijöiden keskuudessa. Maaseudun alityöllisyysalueet antoivat heikon järjestäytymisen vallitessa Vientirauhan toiminnalle suuret mahdollisuudet. Lisäksi 1920-luvun loppupuolen pitkät lakot asettivat useissa tapauksissa työntekijöiden kestäkyvyille liian suuria vaatimuksia, koska avustukset kansainvälisen tuenkin huomioon ottaen olivat varsin vaatimattomat. 1920-luvun loppupuolen aikana tapahtunut järjestöverkoston laajeneminen ja järjestäytymisen kasvaminen antoivat ammatillisille järjestöille mahdollisuuden ns. työmaaterrorin organisoimiseen. Tämä painostus kohdistui voimakkaimmin sellaisia henkilöitä kohtaan, jotka olivat osallistuneet lakkojen murtamiseen, taistelleet Aunuksessa ja Virossa, kuuluivat suojeluskuntiin ja taistelivat vuonna 1918 ns. valkoisten puolella. Tämä painostustoiminta sai varsin erilaisia muotoja. Työpaikalla voitiin käyttää fyysistä väkivaltaa ja henkistä painostusta eri muodoissaan, mutta lisäksi liittojen säännöt¹ sisälsivät erilaisia rangaistusmääräyksiä tällaisten henkilöiden varalle. Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton säännöt lienevät siinä suhteessa olleet ankarimmat. Julkisen anteeksi-pyyntönsä ja tietyn karenssiajan lisäksi ko. työntekijöiltä vaadittiin erityinen sakkomaksu, ennen kuin heidät hyväksyttiin liiton jäseniksi. STK:n Työläistilasto-osaston laskelmien mukaan vuonna 1929 89 työntekijää julkaisi sanomalehdissä julki-

1. Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton sääntöjen 7 §:n mukaan saatettiin erottaa työntekijä, joka "on liittynyt tahi ennestään kuuluu liitolle vihamieliseen, liiton toimintaa vastustavaan tai vahingoittavaan järjestöön", tai "on esiintynyt lakon, saarron tahi sulun rikkojana tai muulla tavalla käyttäytynyt epätoverillisesti".

Suomen Kuljetustyöläisten Liiton 3 §:n mukaan ns. epätoverillisesti käyttäytynyt henkilö voitiin ottaa liiton jäseneksi erityisin ehdoin liittotoimikunnan päätöksellä. Tällaisen henkilön oli maksettava sisäänkirjoitusmaksu kaksinkertaisena; mahdolliset avustukset viimeksi kuluneen vuoden aikana oli maksettava liitolle takaisin ja jäsenkirjaan tehtiin merkintä.

sen anteeksipyynnön. Näistä 65 pyysi anteeksi esiintymistään lakon tai sulun aikana ja 24 suojeluskuntaan kuulumisensa johdosta. Suurin osa anteeksipyytäjistä työskenteli metalli- ja puuteollisuuden alalla sekä rakennustöissä.¹ Osa työntekijöistä selvisi siis julkisilla tunnustuksilla ja sakkomaksuilla, osa taas kulkeutui työpaikasta toiseen ja paikkakunnalta toiselle painostuksen vuoksi. SAJ pyrki vastustamaan lakonmurto-toimintaa aktivisoimalla valistustyötä maaseudulla.² Lisäksi vuoden 1929 edustajakokouksen ohjelmaan kuului myös ns. rikkurikysymys. Koska käytäntö eri liitoissa oli erilaista, niin edustajakokouksen oli määriteltävä yhteiset suuntalinjat. Ammatillisia järjestöjä vastaan rikkoneet henkilöt jaettiin neljään ryhmään. L a k k o p e t t u r e i k s i nimitettiin lakoon tai sulkuun yhtyneitä työntekijöitä, jotka olivat menneet työhön ennen työtaistelun loppumista. L a k k o r i k k u r i t olivat henkilöitä, jotka ryhtyivät työhön lakon tai sulun alaisessa työpaikassa, mutta jotka eivät olleet varsinaisia työnseisauksen alaisia työntekijöitä. E p ä t o v e r i l l i s t e n henkilöiden ryhmään luettiin järjestöjen varojen kavaltajat, perättömien huhujen levittäjät jne. Viimeisen ryhmän muodostivat työväkeä vastaan taistelevien järjestöjen jäsenet. Näistä mainittiin suojeluskunnat ja Riippumaton Työväen Liitto. Näihin ryhmiin kuuluvat henkilöt tuli erottaa ammatillisista järjestöistä. Näistä henkilöistä oli pidettävä luette-

1. Ks. Pihkalan paperit.

2. Ks. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön VIII:lle edustajakokoukselle, s. 17. SAJ:n toimesta julkaistiin v. 1928 kirjanen "Lakonrikkuruutta vastaan", jota jaettiin etupäässä maaseudulla. Siinä tarkasteltiin lakonmurtaajaa seuraavasti: "Rikkuri saattaa esittää puolustukseksi vain halpamaisen hetkellisen yksityisedun tavoittelun, mutta samaa voi esittää myös ryöstömurhaaja, murto- ja hevosvaras, ryöväri, kavaltaja, vääröntäjä y.m. inhoittavinkin rikollinen konna. Rehellinen ihminen ei voi kuitenkaan tällaiseen antautua ja tulee muutenkin toimeen." "Henkilö, jolla on rehellinen omatunto, joka ei tahdo konnamaisesti luikerrella toisten etujen polkijana oman luullottelun hetken etujensa takia, ei koskaan tarvitse lakonrikkuriksi antautua. Sen voi tehdä vain joko puuttuvalla järjellä varustettu tai luontainen lurjus, jolle ei ole mitään jaloa eikä hyvää, ja joka siitä ei mitään ymmärrä."

loita. Suojeluskuntiin kuuluvia henkilöitä ei voitu ottaa jäseniksi, mutta "parannuksen tehneitä henkilöitä" saatettiin eräin ehdoin ottaa takaisin jäseniksi.¹ Mielipiteet kävivät kuitenkin ristiin edustajakokouksessa näiden ehtojen ankaruudesta. SAJ:n tarkoituksena oli toisaalta pakottaa kaikki työntekijät järjestöjen jäseniksi ja toisaalta asettaa tuntuvat peilotteet näistä rikkomuksista.²

SAJ:n ollessa hajaantumistilassa ja suurten lakkojen synnytettyä lakonmurtajien laajan joukon oli olemassa reaaliset edellytykset uuden organisaation perustamiselle varsinaisen sosialistisen leirin ulkopuolelle. Keväällä 1928 ryhdyttiinkin perustamaan ns. r i i p p u m a t t o m i a e l i k a n s a l l i s i a ammattiosastoja eri puolille maata. Oliko kysymyksessä "spontaaninen" järjestäytyminen vai työnantajien yritys muodostaa kontrolloitavissa oleva organisaatio ns. marxilaista ammattiyhdistysliikettä vastaan ei ole tietojen niukkuuden vuoksi mahdollista ratkaista. Jäsenistön värvääminen tapahtui työmaaterrorin merkeissä. Osastoja kyettiin perustamaan eri puolille maata siinä määrin, että niiden yhdyssiteeksi perustettiin Suomen Riippumaton Työväenjärjestö (SRT).

Ohjelmajulistuksissaan SRT painosti sitä, että se oli puhtaasti amatillinen liike ja riippumaton kaikista poliittisista puolueuudostelmista. Se hyökkäsi voimakkaasti sekä kommunisteja että sosiaalidemokraatteja vastaan, mutta puolusti myös riippumattomuuttaan joutuessaan muiden puolueiden kosiskelujen kohteeksi.³ Vuoden 1929 lopulla SRT:n äänenkannattajassa alettiin vaatia voimakkaasti myös kommunistisen SAJ:n lakkauttamista.⁴ SRT:n toiminta sai näissä oloissa voimakkaasti kommunismin

1. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön VIII:lle edustajakokoukselle, s. 58-64.

2. Suomen Ammattijärjestön kahdeksannen edustajakokouksen pöytäkirja, s. 137-144.

3. Vrt. Riippumaton Työläinen 7.11.1928. "Ohjelmamme". SAMA 1.5.1929 "Antakaa meidän olla rauhassa politiikaltanne". SAMA 15.5.1929 "Käsitteiden selventämistä. Valtiollinen puoluekanta". SAMA 19.8.1929 "Suomen Riippumaton Työväenjärjestö ja valtiollinen toiminta".

4. SAMA 20.12.1929 "Helsingin riippumaton työväki puhuu ... Kommunistinen liike Suomessa on lopetettava".

vastaisen luonteen, mikä löi leimansa myös Riippumattoman Työläisen uutismateriaalin hankintaan. Perustetun järjestön kasvun kannalta oli tärkeää saada eliminoiduksi mahdolliset kilpailevat järjestöt. Vahvistaakseen asemaansa työmarkkinajärjestönä SRT esitti muutoksia myös lainsäädäntöön. Se vaati, että lainsäädäntöteitse oli määrättävä, millainen työntekijäin rekisteröity yhdistys saattoi esiintyä työntekijöiden puolesta puhujana ja työehtosopimusten allekirjoittajana.¹ Vaikka siis SRT painosti riippumattomuuttaan poliittisista muodostelmista, niin sen asenne politiikkaan ei ollut pelkästään tarkkaileva.

Mitä tulee työmarkkinasuhteiden hoitoon, oli SRT:n asenteelle leimaa-antavana se lähtökohta, että työnantajien ja työntekijöiden edut olivat samat. Siis luokkataistelukanta hylättiin. Sen sijaan painostettiin sitä, että työmarkkinoilla molemmat osapuolet tarvitsivat toisiaan, minkä vuoksi oli saatava aikaan työmarkkinarauha. Talouselämää analysoitiin SRT:n kirjoitelmissa liberalistiselta kannalta, mikä sisälsi näkemyksen, että työpalkkoja ei voitu nostaa työtaistelujen ja järjestövoiman avulla. Niinpä esim. pyrkimyksissä samapalkkaisuuteen nähtiin vaaroja sekä työrauhan että taloudellisen hyvinvoinnin kehityksen kannalta.² Haarlan käytäntöön ottamat ns. yksityiset työ sopimukset saivat SRT:n hyväksymisen, mutta työehtosopimusiakin solmittiin eräiden pienyrittäjien kanssa.³ Ns. mondismien ajatukset, jotka tähän aikaan saapuivat Suomeenkin, sai-

1. Vrt. Riippumaton Työläinen 6.3.1929.

2. Vrt. SAMA 28.11.1928 "Työehtosopimukset ja lakot I". "Säännöllisenä seurauksena tämän lakkokiertoruuvin käyttämisestä on, kun taso on noussut määrätyle asteelle, teollisuuskriisi taloudellisine seuraamuksineen 'huonoina työaikoina', jolloin taloudelliset lait pakoittavat vääjäämättömästi alemmille palkkatasoille takaisin, elintason seuratessa palkkatason alenemista paljoa hitaammin." Ks. myös SAMA 7.11.1928 "Suomen Riippumaton Työväenjärjestö". SAMA 24.7.1929 kirjoitti, että on "palkkojen parantamisen toivo kiinnitettävä tuotannon kehittymiseen ja tämän lisäämiseen". SAMA 5.2.1930 "Mitä on ammattikunnallinen työväenliike?"

3. SAMA 23.10.1929 mukaan Turussa solmittiin työehtosopimus SRT:n Turun ay:n ja Turun pukimien valmistajien välillä ajaksi 1.11.1929-1.11.1930.

vat SRT:n johtomiesten kannatuksen. Mondilaisethan uskoivat kapitalistisen järjestelmän loistavaan tulevaisuuteen, tuomitsivat lakot ja suosittelivat työnantajien ja työntekijöiden välistä neuvotteluja teollisuusalojen kannattavuuden merkeissä. Luottamuksellisten neuvottelusuhteiden aikaansaamiseksi suositeltiin eräässä SRT:n kirjoitelmassa mm. tehdasyhdistysten perustamista. Nämä yhdistykset olisivat solmineet sopimukset työnantajan kanssa ilman ulkopuolista painostusta ja ohjausta.¹

SAJ:n piirissä tapahtuneen hajaantumisen käytyä ilmeiseksi ja kommunisminvastaisen mielialan vahvistuttua yhteiskunnassa ei SRT jäänyt ainoaksi yritykseksi perustaa maamme ammatillinen liike. Helsinkiin kokoontui 28.4.1929 joukko henkilöitä pohtimaan uuden ammatillisen järjestön perustamista. Tällöin ehdotettiin nimeksi Vapaitten Työläisten Liitto. Varsinaisessa perustavassa kokouksessa 9.6.1929 päätettiin perustaa Vapaa Työväenliitto (VTL), jonka säännöt keskushallitus hyväksyi ensimmäisessä kokouksessaan 7.12.1929 ja ilmoitti yhdistysrekisteriin.² Toiminta pääsi siis varsinaisesti alkamaan vasta vuoden 1930 puolella.

Näin oli syntynyt kaksi uutta ammatillista keskusjärjestöä, jotka pyrkivät organisoimaan pääasiassa samoja työntekijöitä. SRT:n taloudellinen pohja alkoi osoittautua kuitenkin kestävämmäksi ja VTL:n pitäessä ensimmäistä sääntömääräistä edustajakokoustaan Tampereella huhtikuussa 1930, pidettiin SRT:n edustajakokouksen jatkokokous, jossa SRT lopetettiin ja paikallisia osastoja kehoitettiin liittymään VTL:n alaisiksi.³

VTL:n edustajakokous antoi julkilausuman, josta ilmenevät ne suuntalinjat, joihin järjestö pyrki. Kuten seuraavasta lainauksesta käy selville, olisi ohjelma saattanut olla yhtä hyvin SRT:n kuin VTL:n:

1. Vrt. Riippumaton Työläinen 19.2.1930 "Ammatilliset liitot ja järjestöt. Uusia suuntaviivoja työväen ammatilliselle toiminnalle".

2. Vapaa Työ 22.9.1932. SAMA 23.7.1930 ja SAMA 24.12.1930.

3. Riippumaton Työläinen 9.4.1930.

"Vapaa työväenliitto on sääntöjensä perusteella uskontoa ja kansanraittiutta tukevassa hengessä toimiva isänmaallinen, puolueeton, kieli- ja valtiomuodollisissa erikoiskysymyksissä syrjässä pysyvä, valkoisten työläisten muodostama isänmaallinen, puhtaasti ammatillinen järjestö, joka antaa suojeluskunta- ja Lotta Svärd järjestöille täyden kannatuksensa."¹

Paitsi edellämainittuja piirteitä korostettiin edustajakokouksessa myös yhteisymmärryksen merkitystä työsuhteissa ja vaadittiin työrauhan säilyttämistä työmarkkinoilla. Samalla edustajakokous vetosi myös työnantajiin, että nämä ottaisivat etupäässä VTL:n suosittelimia työntekijöitä.

Kuitenkin VTL erosi SRT:stä siinä suhteessa, että edellinen otti osaa poliittiseen toimintaan varsin aktiivisesti. Jonkinlainen antisemitistinen piirre oli myös tunnusomaista järjestön äänenkannattajan Vapaan Työn alkuaikojen kirjoitteluille. Lapuanliike sai VTL:n varauksettoman kannatuksen. Niinpä VTL:n puheenjohtaja Ernst Hedborg kävi yhdessä Vihtori Kosolan kanssa esitelmäkiertueillakin.² Keskushallituksen kokouksessa Hyvinkäällä 14.-15.6.1930 päätettiin, että yhdistyksillä ja osastoilla oli oikeus liittyä Suomen Lukon jäseniksi³. Tätä oikeutta lienevät ainakin Tampereen, Hyvinkään ja Nokian osastot käyttäneet hyväkseen.

Pitäessään toisen edustajakokouksensa Kotkassa huhtikuussa 1931 VTL määritteli mm. kantansa työnantajiin. Tällöin päätettiin pyrkiä yhteistoimin työnantajien kanssa kehittämään työntekijöiden ammattitaitoa, parantamaan työntekijöiden asemaa työtehon ja tuottavuuden lisäämisellä ja vetoamaan työnantajiin, jotta nämä antaisivat etusijan "isänmaallisen ajatustavan omaaville työntekijöille". Sanomalehtikirjoituksissa selvennettiin tätä kantaa vaatimalla työntekijöille työn tuloksia vastaava palkka. Tällä tarkoitettiin seuraavaa: "että he saavat kohtuul-

1. Riippumaton Työläinen 9.4.1930 "Vapaan Työväenliiton edustajakokouksen julkilausuma".

2. Vapaa Työ 17.12.1930 "Tielle lähdetäessä". SAMA "Ohjelmamme". SAMA 24.12.1930. SAMA 1.4.1931 mainitsi, että Vihtori Kosola oli valittu VTL:n kunniajäseneksi.

3. SAMA 3.1.1931 "Katsahdus Vapaan Työväenliiton toimintaan vuosina 1929 ja 1930".

liset nautintonsa tyydytetyiksi ja tuntevat itsensä tyytyväisiksi, pysyvät työntekoon innostuneina sekä kehityshaluisina ja -kykyisinä". Kuitenkin myös työnantajan oli saatava palkka työstään eivätkä työntekijöiden vaatimukset saaneet saattaa yrityksen jatkuvuutta vaaranalaiseksi. Palkkojen määräämisen tuli tapahtua ainoastaan keskinäisillä luottamuksellisilla neuvotteluilla.¹

VTL:n piirissä vallitsevien näkemysten mukaan järjestön tuli vaikuttaa paitsi työmarkkinajärjestönä myös poliittisena voimaryhmittymänä. Niinpä vuoden 1933 eduskuntavaalien edellä laaditussa lentokirjasessa tähdennettiin sitä, että työväenky-symys oli ratkaistava kansallisella pohjalla ja että työväestö oli vapautettava kansainvälisten järjestöjen vaikutusvallasta. Lisäksi vaadittiin VTL:lle edustajapaikat kaikissa työväen asioita käsittelevissä elimissä, yleisiä määrärahoja sekä lakkautettujen työväenyhdistysten omaisuuden luovuttamista VTL:n paikallisille jäsenyhdistyksille. Valtioon ja yksityisiin työnantajiin vedottiin, jotta järjestön jäsenet olisivat saaneet etuoikeuden työpaikkoja täytettäessä. Lopuksi vaadittiin työtömyyskysymyksen ratkaisemista ohjelmalla, jossa oli peruspiirteenä kotimaisen tuotannon lisääminen ja väestön kiinnittäminen maatalouteen maareformien avulla.²

Työväestön ammatillista järjestäytymistä pyrkivät siis saamaan aikaan yhteiskuntanäkemykseltään hyvin erilaiset piirit. Kommunistien oli toimittava SAJ:n lakkauttamisen jälkeen maanalaisesti. Siinä tilanteessa he pystyivät korkeintaan hajoittamaan työntekijöiden rintamaa ja heikentämään SAK:n jäsenmäärän kehitystä. VTL jäi ainoastaan pyrkimykseksi muodostaa laajojen joukkojen ammatillinen liike kansallisin tunnusmerkein. Se ei pystynyt kokoamaan lippujensa taakse riittävästi joukkoja, jotta se olisi voinut muodostua tehokkaaksi painostusryhmäksi työmarkkinoilla. Sen esittämät tunnuslauselmat eivät voineet saavuttaa Suomen työväestön laajaa kannatusta. Seurauksena oli,

1. Vapaa Työ 15.4.1931 ja 29.4.1931 "Isänmaallisen työväen suhde työnantajiin. Miten Vapaan Työväenliiton julkilausuma määrittelee sen".

2. MÄKIPURO Hetken vaatimus.

että 1930-luvun ensimmäisinä vuosina maamme ammatillinen liike oli hajalla ja voimaton lamakauden työmarkkinapolitiikkaa hoitamaan. Koska SAK kuitenkin selviytyi tästä kiirastulesta voimakkaimpana ja koska sen panos oli merkittävin, on syytä keskittyä sen työmarkkinapolitiikan ja menettelytapojen tarkasteluun.

6.1.2. SAK:n työmarkkinapoliittiset päämäärät ja menettelytavat lamakauden aikana

SAK:n perustaminen merkitsi uusien suuntaviivojen viitoittamista maamme ammatilliselle liikkeelle. Koska SAJ:n politiikka Profinternin vanavedessä oli johtanut umpikujaan, niin oli luonnollista, että SAK:n toiminnalle pyrittiin hakemaan esikuvat lännestä. Niinpä SAK liittyi Kansainväliseen Ammattiyhdistysliittoon. Liittotasolla pyrittiin rakentamaan suhteita vastaaviin skardinavisiin ja kansainvälisiin yhteenliittymiin.¹ Toiminta ILO:ssa hyväksyttiin.² Ammatillisen liikkeen päämäärät muotoutuivat reformistisiksi. Mutta vaikka SAK:n toiminnan tarkoituksiksi määriteltiin työntekijöiden taloudellisen ja yhteiskunnallisen aseman parantaminen ja sivistystason kohottaminen,³ niin tämä ei kuitenkaan merkinnyt "business-unionism"-ideologian omaksumista. SAK:n perustavassa kokouksessa painostettiin, että ammatillinen liike - vaikkakin se korosti riippumattomuuttaan poliittisiin puolueisiin nähden - ei tyytynyt sivustakatsojan asemaan, kun oli kysymys yhteiskunnassa harjoitettavasta politiikasta. Vanhojen traditioiden mukaisesti asetettiin reformipolitiikan rinnalle päämääräksi myös sosialistisen yhteiskunnan rakentaminen. Ohjelmaan kuului myös vaatimus eräiden alojen sosialisoinnista.⁴ Koska ammatillisen liikkeen nousu- ja laskukaudet maassamme ovat oleellisella tavalla seuranneet vallinneita poliittisia suhdanteita, niin oli luonnol-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 56.

2. SAMA s. 63.

3. SAK:n säännöt, 2 §.

4. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 56.

lista, että SAK:n perustavassa kokouksessa kiinnitettiin huomiota siihen, että joukkoliikkeen toiminnalle välttämättömiä kansalaisoikeuksia maassa kunnioitettiin. Lisäksi alleviivattiin sosiaalisen lainsäädännön kehittämisen tärkeyttä,¹ mikä olikin luonnollista oloissa, joissa työehtosopimukset eivät näytelleet ratkaisevaa osaa sosiaalisessa uudistusprosessissa.

Kun Suomen Työläisliitto perustettiin, niin sen ensimmäisiä tehtäviä oli taistelu voimassa olevien työehtosopimusten jatkamisesta. SAK:n piirissä asetettiinkin työehtosopimuskäytäntö keskeiseen asemaan. Siksi perustava kokous päätti jatkaa taistelua työehtosopimusten saamisesta ja järjestöjen tunnistamisesta. Sama kannanmäärittely toistui myös uusien liittojen perustavien kokouksien pöytäkirjoissa. Jotta taistelu työehtosopimuksista ei olisi muodostunut samanlaiseksi kuin eräissä SAJ:n aikaisissa työnseisauksissa, niin ratkaisuvälta keskitettiin SAK:lle.²

Syndikalistiset virtaukset tuomittiin SAK:n piirissä oloihimme soveltumattomina. Työtaisteluissa hyväksyttiin menettelytavoiksi lakko, saarto ja boikotti. Seurauksena SAJ:n aikaisista lakkokokemuksista oli työtaistelujen johdon pitkälle menevä keskitys. Niinpä SAK:n perustavalle kokoukselle annetuissa esityksissä lausuttiin seuraavaa: "Kokemukset viimeisten vuosien suurista jonotuslakoista osoittavat, että taistelutaktikassa, mutta ennen kaikkea taistelun johdossa, on saatava entistä suurempi keskitys niille jotka liikkeestä loppukädessä jäsenistölle vastaavat."³ Johdon keskittäminen merkitsi sääntöjen mukaan sitä, että sekä hyökkäys- että puolustuslakot oli ennen uhkavaatimuksen jättämistä alistettava SAK:n Työvaliokunnan harkittavaksi. Jos Työvaliokunta antoi myönteisen lausun-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 112.

2. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavalle kokoukselle valmistetut alustukset ja esitykset, s. 34. Ks. Palkkatyöläinen 17.5.1930, jossa kirjoitettiin: "Työehtosopimus on siis joka tapauksessa työläisten yksi elinkysymyksiä, huolimatta siitä, että kommunistit sitä vanhanaikaisena vaativat romukoppaan heitettäväksi."

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavalle kokoukselle valmistetut alustukset ja esitykset, s. 37.

non, niin se ei vielä oikeuttanut taistelun aloittamista, vaan SAK:n edustajalle oli annettava tilaisuus vaikuttaa neuvottelujen kulkuun. Tämän jälkeen oli asia vielä kerran käsiteltävä Työvaliokunnassa. Mikäli taistelun pitkittyessä Työvaliokunta katsoi, että taistelun jatkaminen oli toivotonta, niin se saattoi käyttää avustusten lopettamisuhkaa keinona taistelun lopettamisesta. Jos Työvaliokunnan kanta oli kielteinen taistelun aloittamiseen, niin asianomainen liitto saattoi alistaa kysymyksen SAK:n Valtuuston käsiteltäväksi. Jos lakko kuitenkin puhkesi ilman SAK:n antamaa lupaa, niin Työvaliokunta saattoi myöhemmin puuttua taistelun kulkuun, mutta SAK ei kuitenkaan ollut avustusvelvollinen. Kannatuslakon alkamiseen vaadittiin paitsi asianomaisten liittojen suostumus, myös SAK:n lupa.¹

Teollisten suhteiden järjestelyssä SAK:n vaatimuksena oli, että valtiovalta antoi työriitojen muodostua "vapaaksi voimien mittelyksi työn ja pääoman välillä". Tämä kanta perustui siihen käsitykseen, että mikäli työriitojen yhteydessä olisi turvaututtu pakolliseen välitykseen, niin työntekijät olisivat joutuneet taipumaan työnantajien ehtoihin.² Valtiovallalle haluttiin siis antaa pääasiassa sivustakatsojan asema tai korkeintaan välittävä tehtävä. Niinpä sovittelua ei vastustettukaan, vaan sitä haluttiin tehostaakin. Tässä nähtiin eräs mahdollisuus jopa järjestöjen tunnustamiseen. Jos uhkaavan työriidan sattua työntantajien olisi ollut pakko saapua järjestöjen vä-

1. SAK:n säännöt 13 §.

2. Vrt. seuraavia lausuntoja: "Suomalaiset työnantajat ovat usean kerran asettaneet koko vallassaolevien mahdin taistelurintamaan silloin, kun ammatillisesti järjestäytyneen työväestön taholta on vaadittu työntekijäin järjestön tunnustamista sopimuskumppaniksi määriteltäessä työntekijäin työ- ja palkkaehtoja." (Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavalle kokoukselle valmistetut alustukset ja esitykset, s. 34.) "Jos valtiovalta käyttää pakkokeinoja alistaen jommankumman riitapuolen - meidän olosuhteemme yleensä edellyttävät, että alistujana tulisi useimmassa tapauksessa olemaan työväki - saattaisi se johtaa pakkorauhaan, joka asiallisesti muodostuisi uusien riitojen synnyttäjäksi ja säännöllisten työsuhteiden myrkyttäjäksi." (Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1931, s. 47-48.)

lisiin neuvottelutilaisuuksiin, niin samalla he olisivat tunnustaneet järjestöjen oikeuden esiintyä työntekijöiden etujen ajajina.¹

6.2. Työnantajajärjestöissä hiljaiseloa ja toimintavalmiutta

6.2.1. Työnantajajärjestöt

Lamakauden työmarkkinakuvaan kuului toisaalta hajaantumistilassa olevat ja kituvat työntekijäin ammatilliset järjestöt, toisaalta suhteellisen eheät työnantajajärjestöt. Tosin voidaan huomauttaa, että työnantajienkin järjestäytyminen oli alhaisella tasolla, jos lukuja verrataan toisen maailmansodan jälkeisiin "organisointivuosiin". Lamakauden aikana työnantajajärjestöissä työpaine väheni 1920-luvun loppuvuosien tasolta huomattavasti. Kuitenkin järjestäytymiseen tämä vaikutti verrattain vähän, kuten seuraavasta asetelmasta voidaan päätellä. Järjestäytyneiden työnantajien palveluksessa olevien työntekijöiden määrässä ja näille maksetuissa työpalkoissa heijastuivat - paitsi lievä jäsenkato - ennen muuta tuotannon supistukset. STK:n alaisuuteen kuului vuonna 1929 14 työnantajaliittoa. Vuonna 1933 oli tämä määrä vähentynyt 12:een. Suomen Graafillisen Teollisuuden Harjoittajain Liitto erosi vuonna 1931 ja Suomen Kirjansitomonistajain Liitto vuonna 1932. Syynä oli se, että STK ei hyväksynyt näiden liittojen uusia sääntöjä, joissa ei ollut mainintaa siitä, että liittojen jäsenet olivat velvollisia noudattamaan niitä määräyksiä, jotka johtuivat STK:n säännöistä ja liittojen välillä tehdyistä sopimuksista.² Voidaan lisäksi lausua olettamus, että STK halusi s i l - l o i n k i n näiden liittojen hoitavan työmarkkinapolitiikan STK:n hyväksymänä, mutta ei sen nimissä. Olihan STK työehtosopimuksia vastaan, ja näillä liitoilla taas oli pitkäaikaiset sopimuksensa. Ero STK:sta ei merkinnyt siteiden katkeamista.

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavalle kokoukselle valmistetut alustukset ja esitykset, s. 34. K.A. FAGERHOLM Työrauhakysymys. Palkkatyöläinen 12.4.1930.

2. Det trettende nordiske arbeidsgivermøte, s. 85.

STK:n alaiset työnantajat vuosina
1929 - 1933¹

Vuosi	Jäseniä liitoissa	Näillä työn- tekijöitä	Maksettuja työ- palkkoja mmk
1929	466	88 700	1 266.5
1930	465	81 200	1 080.3
1931	432	72 100	834.5
1932	410	74 500	816.8
1933	409	76 500	858.8

Teollisuuslehdessä huomautettiin, että ne toimivat "yhteistyös-
sä yhteisiä etuja koskevissa kysymyksissä".² Vuonna 1933 erosi
näiden lisäksi Suomen Tupakkateollisuuden Työnantajaliitto, mi-
hin olivat syynä ko. liiton sisäiset asiat.³ Yhteistoiminta
STK:n ja SKTL:n välillä näyttää jatkuneen näinä vuosina varsin
kitkattomasti työnantajakysymyksissä, mutta tilanne ei vielä-
kään ollut kypsä yhdistymiselle. SKTL:n jäsenmäärä kehittyi
näinä vuosina seuraavalla tavalla:

SKTL:n jäsenet vuosina 1929-1933⁴

Vuosi	Jäseniä	Näillä työn- tekijöitä	Maksettuja työ- palkkoja mmk
1929	16	12 700	133.5
1930	16	12 200	122.3
1931	16	12 200	118.8
1932	16	12 400	120.1
1933	16	13 500	134.2

1. Suomen tilastollinen vuosikirja.

2. Teollisuuslehti N:o 4/1933. SAMA N:o 4/1932.

3. Teollisuuslehti N:o 4/1933. Tässä mainittiin erosta mm. seu-
raavaa: "Eroamisen aiheutti mainitun työnantajaliiton lakkaami-
nen, mikä johtui siitä, että tupakkateollisuuden yrittäjät suun-
nittelevat liiton uudelleen järjestelyä."

4. LUOMA mt. Liite 7.

Ennen vuotta 1931 oli STK:n johdossa 12-miehinen hallitus, jossa kaikilla liitoilla ei ollut edustajansa. Hallitus valitsi keskuudestaan kuusimiehisen työvaliokunnan asioita hoitamaan. Vuonna 1931 tehtiin STK:n sääntöihin kuitenkin sellainen muutos, että hallituksen jäsenten lukumäärä nostettiin 17:ään. Viisi lisäpaikkaa jakautuivat seuraavasti: Sähköjohtotyönantajain Liitto, Suomen Panimo- ja Virvoitusjuomateollisuuden Työnantajaliitto, Suomen Puuseppäteollisuuden Työnantajaliitto ja Vaatetusteollisuuden Työnantajaliitto saivat kukin edustajansa hallitukseen, minkä lisäksi Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto sai yhden lisäpaikan.¹ Vuonna 1928 perustettu STK:n Työläistilasto-osasto pidettiin lamavuosinakin toiminnassa. Sen kannattajina oli näinä vuosina 7 työnantajaliittoa ja 8 yleisen ryhmän jäsentä. Keskuskortistossa oli vuoden 1932 lopussa kortitettuna kaikkiaan 59 709 työntekijää.²

Suomen Työnantajien Keskinäisen Lakkovakuutusyhtiön toiminta oli alituisen arvostelun kohteena. Pakollinen lakkovakuutus raukesi työnantajien vastarintaan. Vapaaehtoisen lakkovakuutuksen aikaansaamiseksi tehtiin useita yrityksiä. Viimeiset sääntöjen muutokset tehtiin vuoden 1930 aikana. Kun eräät yksityiset työnantajaliitot alkoivat kehittää keskinäisiä takuusitoumuksiaan,³ niin Lakkovakuutusyhtiön jatkuvalta toiminnalta putosi pohja. Tämän vuoksi marraskuun 9. ja joulukuun 10. päivinä 1931 yhtiön toiminta päätettiin lopettaa.

6.2.2. Vientirauhan piirissä hiljaisoloa

Vuonna 1929, jolloin noususuhdanteen jälkimainingit vielä tuntuivat eräillä työmailla, joutui Vientirauha lähettämään 643 miestä Pohjois-Suomen uittolakkoja murtamaan. Lisäksi eräille pienille työmaille toimitettiin 22 työntekijää. Samana vuonna kotiutettiin erinäisistä teollisuuslaitoksista 273 miestä, ja sahoille toimitettiin 167 saharjoittelijaa.⁴ Työmarkkinarau-

1. Det trettende nordiske arbeidsgivermøte, s. 86. Teollisuuslehti N:o 4/1933.

2. SAMA s. 102.

3. Ks. PUUKARI mt. s. 78.

4. Vuosikertomus 1/4 1929 - 31/3 1930. Pihkalan paperit.

han palattua maahamme ei työnantajien tarvinnut kolmeen vuoteen lainkaan käyttää Vientirauhan organisaatiota lakonmurtajien värväämiseen. Vasta vuonna 1933 tarvitsi Vientirauhan koota 41 miestä merimieslakon murtamiseen.¹ Kun työmarkkinat rauhoittuivat, tuli Vientirauhan johtokunnalle eteen vaikea pulma entisten lakonmurtajien työhön sijoittamisesta. Jo vuoden 1929 vuosikertomuksessa todettiin seuraavaa: "... meidän on tunnustettava, ettemme ole kyenneet lähimainkaan riittävästi turvaamaan entisten lakonmurtajien ... oikeutta saada työtä myöskin tavallisina työläisinä, koska meillä ei ole ollut tilaisuutta tarjota riittävästi työtä lakkotyömailla, kun lakkoja ei ole ollut enempää ..."² Sama huomautus toistui sen jälkeen jokaisessa vuosikertomuksessa lamakauden aikana. Järjestön toimesta pyrittiin hankkimaan töitä työttömille lakonmurtajille. Niinpä vuosina 1931, 1932 ja kolmen ensimmäisen kuukauden kuluessa vuonna 1933 Vientirauha pystyi välittämään 457 työpaikkaa. Mutta kun samaan aikaan oli työnhakijoiden kokonaismäärä 4 319, niin ai-noastaan n. 10 prosentille pystyttiin toimittamaan työpaikka.³

Vaikka Vientirauhan ylläpitäminen maksoi sievoisen summan työnantajille, niin nämä olettivat kuitenkin, että suhdanteiden parannuttua järjestöä jälleen tarvittaisiin. Sen vuoksi koneisto oli pidettävä toiminnassa. Menojen supistamiseksi eräiden asiamiesten kuukausipalkkioita jonkin verran pienennettiin sekä Ähtärin ja Utin värväyspiirit lakkautettiin.⁴ Niinpä kenraali Walden ja vuorineuvos Serlachius halusivat korostaa vuoden 1932 vuosikokouksessa, että järjestöä ei saanut heikentää, koska sitä "milloin tahansa saatettiin jälleen tarvita".⁵ Suhdanteiden osoittaessa parantumisen merkkejä otettiin Vientirauhan toimeenpanelevassa valiokunnassa vuosina 1932-1933 useaan ker-

1. Vuosikertomus v. 1933. Pihkalan paperit.

2. Vuosikertomus 1/4 1929 - 31/3 1930. Pihkalan paperit.

3. Pihkalan kirjelmä Vientirauhan johtokunnalle 6.11.1933. Pihkalan paperit.

4. Vuosikertomus v. 1932. Pihkalan paperit.

5. Vuosikokous PK 26.5.1932. Pihkalan paperit.

taan esille kysymys järjestön toimintatehon parantamisesta. Niinpä johtaja Petter Forsström vaati toimenpiteitä työnjohdon järjestämisestä lakkojen varalta. Sen jälkeen, kun maisteri P.H. Norrmén erosi vuonna 1932 Vientirauhan johtokunnan puheenjohtajan tehtävästä ja hänen tilalleen valittiin varat. A. Hackzell, niin Pihkalan asema järjestössä alkoi heikentyä. Hackzell ilmeisesti pyrki alistamaan Vientirauhan STK:n Työtilasto-osaston alaisuuteen. Hän vaati marraskuussa 1932 Vientirauhan korttistojen tarkistamista ja ehdotti n. 4 000 miehen pysyvän lakonmurtajajoukon valikoimista. Tarkoitus oli suorittaa ko. henkilöiden valinta henkilökohtaisten tiedustelujen jälkeen. Kysymyksestä syntyi vilkas keskustelu. Johtaja P. Forsström piti kiinni ajatuksestaan työnjohdon kasvattamiseksi ja suhtautui epäillen korttiston merkitykseen. Pihkala vastusti Hackzellin ehdotusta, josta ei hänelle oltu mainittu ennen keskustelun alkamista mitään. Hän katsoi, ettei ajankohta ollut sopiva katselmuksen toimittamiseksi, koska työttömyyden vuoksi halukkaita ilmestyisi joukoittain. Pihkala ehdotti, että lakonmurtaminen tapahtuisi vastaisuudessa siten, että Vientirauha hankkisi ammattitaidottoman työvoiman ja teollisuus kouluttaisi työnjohdon ja ammattimiehet. Hackzell katsoi, että vaikkakin työnjohdon ja ammattimiesten kouluttamiseen oli kiinnitettävä huomiota, niin siitä huolimatta 4 000 miehen suuruisesta joukosta saataisiin riittävästi työntekijöitä liikkeelle vaikka erikoiskorvaus maksettaisiin vasta silloin, kun työntekijöitä tarvittaisiin. Hän katsoi, etteivät paikallisasiamiehet voineet olla selvillä työntekijöiden ammattitaidosta. Pihkalan vastarinnasta huolimatta toimeenpaneva valiokunta päätti suorittaa Vientirauhan korttistojen tarkistuksen. Pihkala puolestaan pyysi pöytäkirjaan merkitsemään käsityksensä, että uuden korttiston perustaminen vaikuttaisi häiritsevästi ja haitallisesti Vienti-

rauhan vastaiseen värväystoimintaan.¹ Vuorineuvos Lampénin esityksestä suoritettiin marraskuussa 1933 tehdyn päätöksen mukaisesti hiljainen katselmus Vientirauhan asiamiesten luona. Lisäksi annettiin järjestölle oikeus laajentaa ja vahvistaa asiamiesverkostoa, minkä vuoksi menoarviossa säästäväisyyskausi päättyi.²

Vaikka Vientirauhan johdolla ei ollut vv. 1929-1933 suurikaan huolia työtaistelujen selvittämisestä, niin käsittelyn alaisena oli muitakin kysymyksiä kuin toimintavalmiuden säilyttäminen. Toimeenpanevan valiokunnan kokouksessa 17.12.1929 annettiin Pihkalan tehtäväksi tutkia mahdollisuuksia vastustaa työmaaterroria.³ Pihkala sai pitkähkön promemoriansa valmiiksi helmikuun 6. päivänä 1930. Siinä huomautettiin, että vuodesta 1918 alkaen oli työmaaterrori vuosi vuodelta voimistunut, koska kommunistiset ja sosiaalidemokraattiset johtajat halusivat hank-

1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 3.11.1932. Pihkalan paperit.

STK:n pyrkimys Vientirauhan kontrolloimiseen voitaneen nähdä osittain siinä valossa, että maan teollisuuspiirit alkoivat irtaantua Lapuanliikkeen tuntumasta. Lausuttiinhan STK:n taholta pohjoismaisille työnantajille vielä 1931 seuraavaa: "Moskvapropagandan har eftertryckligt stävjats, de politiska strejkernas tid synes förbi, terrorn mot oliktkänkande arbetare har upphört och framförallt: folkrörelsen har befriat oss från en farlig och oberäknelig faktor i vårt offentliga liv, den landsförrädiska kommunismen" (Det tolvte nordiska arbetsgivaremötet, s. 63). Martti Pihkala toimi aktiivisesti Suomen Lukon ja Lapuanliikkeen perustamisessa. Tällöin lienee Vientirauhan Pohjanmaalla olevaa järjestökoneistoa jossakin määrin käytetty hyväksi. Olihan Vih-tori Kosola samalla Vientirauhan pääasiamies. Niinpä Vientirauhan toimeenpanevan valiokunnan kokouksessa 17.10.1930 Pihkala teki selkoa Lapuanliikkeen vaiheista huomauttaen, että eteläpohjalaiset lakonmurtajat olivat mieslukuisasti liittyneet liikkeeseen. Pihkalalla oli tämän vuoksi runsaasti matkakuluja liikkeessaan Pohjanmaalla. Valiokunta hyväksyi sillä kertaa Pihkalan selonteon ja ylimääräiset 16 000 markkaan nousseet matkakulut. Sen sijaan kun toimeenpaneva valiokunta käsitteli kokouksessaan 19.5.1933 Pihkalan laatimaa vuosikertomusta, niin se hyväksyttiin toivomuksella, "että toimitusjohtaja selvittäisi Vientirauhan vuosikokoukselle, miksi Vientirauhan asioiden hoidon vuoksi toimitusjohtajan on suoritettava matkoja myöskin niinä aikoina, jolloin lakkoja ei esiinny".

2. Toimeenpanevan valiokunnan PK 8.11.1933. Pihkalan paperit.

3. SAMA 17.12.1929. Pihkalan paperit.

kia täydellisen määräämisvallan työntekijöihin.¹ Samaan suuntaan Pihkala katsoi myös työehtosopimusten vaikuttavan.

Pihkala vaati voimakkaan vastarintaliikkeen luomista työmaaterroria vastaan. Pohtiessaan kysymystä hän näki kolme eri mahdollisuutta asian hoitamiseen. Ensinnäkin hän arveli, että järjestö rakenne syntyisi spontaanisesti, elleivät muut järjestöt tekisi mitään. Tällöin työnantajien olisi vaikea kontrolloida tällaista toimintaa. Toisena vaihtoehtona oli suojeluskuntaorganisaation hyväksikäyttäminen. Kuitenkin oli epävarmaa, saattoiko suojeluskuntajärjestö virallisesti osallistua tällaiseen toimintaan. Näin ollen jäi jäljelle ainoastaan kolmas mahdollisuus - työnantajien johdolla toimiva organisaatio.

Vientirauhan johtajana Pihkala oli aikaisemminkin pyrkinyt laajentamaan kenttäorganisaatiotaan saadakseen kiinteämmän järjestön käyttöönsä. Siksi hän halusi nytkin muodostaa kolmimiehisen keskustoimikunnan alaisena toimivan koko maan käsittävän organisaation. Päättäntävalta olisi tällöin säilynyt työnantajien käsissä. Toimintamuodoiltaan järjestö olisi muistuttanut jonkinlaista työmaaterroritapausten tutkimiselintä, jonka puoleen työntekijät olisivat saattaneet kääntyä valituksineen. Vientirauhan laajentamista tätä tarkoitusta varten perusteltiin mm. sillä, että lakonmurtaminen oli tehokkaimpia keinoja työmaaterrorin vastustamiseksi, minkä lisäksi järjestön toimihenkilöt saataisiin tehokkaaseen toimintaan myös lakkojen väliaikoina.²

1. Pihkala näki työmaaterrorin seuraavassa valossa: "Luonteenomaisimpana piirteenä kaikissa ammatillisissa järjestöissämme on suuri suvaitsemattomuus toisin ajattelevia kohtaan. Vallanhimoiset vasemmistolaiset johtomiehet eivät voi sietää ajatusta, että työmailla olisi henkilöitä, jotka eivät tunnusta samaa poliittista uskontunnustusta kuin hekin. Tehokkaan painostuksen avulla on sen vuoksi kaikista työläisistä tehtävä samanlaisia heille mieleisiä puoluemiehiä ja saatava heidän toimintansa vaikutteiksi oman tahdon sijasta mainittujen johtajien sanelema tahto. Verhotakseen terrorin todellisen luonteen ja tarkoituksen perät käyttävät ammattiyhdistysmiehet siitä tavallisesti puoluekuri nimitystä, joka suvaitsevaisen porvarin korviin kalskahtaa enemmän oikeutetulta työväenluokan solidariteetin vaatimukselta kuin tuomittavalta pakkotoimenpiteeltä."

2. P.M. koskeva työmaaterrorin vastustamistoimenpiteitä. Pihkalan paperit.

Sen jälkeen, kun asiasta oli hankittu vielä Suojeluskuntien yliesikunnan valistusosaston päällikön lausunto,¹ toimeenpaneva valiokunta käsitteli asiaa kokouksessaan 27.2.1930. Kysymys järjestön perustamisesta päätettiin alistaa STK:n harkittavaksi. Toimeenpanevan valiokunnan jäsenet yhtyivät pääasiallisesti Pihkalan ehdotuksiin. Tekstiiliteollisuuden edustaja Lauri Luoma huomautti, että ehdotetulla tavalla ei saataisi selville sellaisia tavallisia työmaaterroritapauksia, joissa kohteena oli arka työntekijä, joka ei uskaltaisi kääntyä työnantajan puoleen asiassa. STK:lle ehdotettiin, että kun ns. valkoinen työntekijä tai järjestymätön työntekijä eroaisi työpaikastaan, niin työnantaja toimittaisi tutkimuksen eron syistä. Tätä valvomaan olisi STK:n Työläistilasto-osasto sopivin elin. Sen sijaan Pihkalan ehdottama organisaatio katsottiin voitavan toteuttaa aluksi ainoastaan kokeilunluontoisena, varsinkin kun työnantajajärjestöjen valta ei ulottunut kaikkiin työpaikkoihin.² Kysymys työmaaterrorista tuli muissakin yhteyksissä esille. Kun lisäksi SAJ:n hajoaminen ja lamakauden alkaminen vähensi järjestöjen otetta työpaikoilla, niin Pihkalan ehdotuksia ei pantu käytännössä toimeen.

6.3. Lamakausi

Taloudellinen kehitys oli Suomessa 1920-luvulla varsin riipeää ajoittaisista vientisuhdanteiden muutoksista huolimatta. Vuoden 1928 aikana alkoi kuitenkin ilmetä kansantulon kasvunopeuden heikkenemistä. Maatalouden heikko tuotantotulos ja metsätalouden piirissä tapahtunut suhdannekäänne supistivat kokonaiskysyntää maaseudulla. Samanaikaisesti tapahtunut viennin volyymin ja arvon supistuminen aiheutti rahamarkkinoiden kiristymistä,

1. M. KIVILINNA lausui kirjeessään 27.2.1930 mm. seuraavaa: "Harjoitetun työmaaterrorin johdosta on syntynyt paljon sekä katkeraa että toivotonta mielialaa, joka alkaa jo hyvin epäillen suhtautua tässä kysymyksessä valkoisen Suomen voimaan ja, mikä on ollut ikävintä kuulla, myös sen hyvään tahtoon."

2. Toimeenpanevan valiokunnan PK 27.2.1930. Pihkalan paperit.

kannattavuuden heikkenemistä ja investointitoiminnan vaikeutumisista. Vuonna 1929 taloudellisen aktiviteetin suunnanmuutos oli jo ilmeinen. Nettokansantuotteen nimellisarvo ja reaali-kansantulo supistuivat edelliseen vuoteen verrattuna. Jyrkin lasku tapahtui rakennusteollisuudessa ja metsätaloudessa.

Kansantulolukuja ja tuotantoindeksejä¹

Vuosi	Netto- kansan- tuote mrd	Reaali- kansan- tulo	Maata- lous	Indeksejä 1938 = 100		
				Metsä- talous	Teollisuus	Rakennus- toiminta
1928	21.68	71.9	61	105	57	92
1929	20.93	71.5	66	95	59	73
1930	19.31	70.0	76	84	54	55
1931	17.12	67.3	78	75	49	50
1932	17.17	68.5	80	77	51	57
1933	17.97	73.3	83	88	56	52

Halme toteaa, että vientiteollisuuden liukuminen suurpulaan tapahtui sahatiteollisuutta lukuunottamatta ilman jyrkkää romahdusta vuosikausia kestäneiden hintojen alennusten jälkeen.² Joka tapauksessa vientisuhdanteiden heikkeneminen yhdessä kotimaisen likviditeettikriisin kanssa saattoi maamme depressiokauteen, josta muodostui varsin pitkälinen. Vuodesta 1932 alkaen voidaan kansantuloluvuissa havaita käänteen tapahtuneen parempaan päin. Vienti lisääntyi sekä määrällisesti että arvoltaan, kuitenkin lähinnä paperiteollisuustuotteiden vientimäärien ja hintojen nousun ansiosta.³ Tilanteen paranemiseen vaikutti olennaisesti se, että vuoden 1931 lopulla luovuttiin kultakannasta. Seurauksena oli valuutan depresiointi, mikä paransi kotimaisen teollisuuden kilpailukykyä ja antoi vientiteollisuudelle tarpeellisen kannattavuuden.

Metsähakkuiden väheneminen talvikautena 1928/1929 lisäsi ilmeisesti maaseudun työntekijöiden ja pienviljelijöiden ns. loppuaikaa, mutta seuraavien talvien aikana muodostui työttömyys laajaksi maaseudulla. Suhdanteiden huononeminen ja etenkin ra-

1. Tilastokatsauksia.

2. HALME mt. s. 236-249.

3. HALME mt. s. 249.

kennustoiminnan supistuminen vaikutti pian työttömyysnumeroihin kaupungeissakin. Kun metsähakkuut alkoivat jälleen lisääntyä talvella 1932/1933, seurasi ensinnä maaseudun työttömyyden väheneminen. Rakennustoiminnan lamatila pitkitti kaupungeissa työttömyyttä aina vuoden 1934 kesään saakka. Työttömyyden suuruudesta ei ole saatavissa täydellisiä tietoja, mutta seuraavan asetelman luvut heijastavat kuitenkin kehitystä maassamme.

Työttömien määrä kuukausittain vuosina
1930-1933 työttömyyskortistojen mukaan¹

Luvut tuhansia

Kuukausi	1930	1931	1932	1933
Tammikuu	43.8	55.6	89.2	77.9
Helmikuu	43.8	61.7	91.8	71.3
Maaliskuu	35.5	62.4	91.5	66.0
Huhtikuu	22.3	47.9	76.9	56.0
Toukokuu	11.1	25.4	54.3	44.2
Kesäkuu	33.6	28.9
Heinäkuu	23.5	20.1
Elokuu	30.2	23.7
Syyskuu	12.3	..	55.7	32.2
Lokakuu	25.1	69.1	69.6	43.8
Marraskuu	42.6	90.3	81.0	46.7
Joulukuu	55.6	87.7	83.5	42.3

Kun työttömyyskortistot avattiin joulukuussa 1929, oli työttömien lukumäärä noin 23 000 henkeä. Työttömyyskauden 1929/1930 huippu saavutettiin tammi-helmikuussa, jolloin kortistoissa oli noin 44 000 henkilöä. Kesän tullen tilanne parani. Sama ilmiö toistui muinakin vuosina, mikä osoitti työttömyyden johtuneen myös kausiluonteisista tekijöistä. Seuraavien kahden työttömyyskauden aikana tilanne huonontui ja lamakauden huippu saavutettiin helmikuussa 1932, jolloin kortistoissa oli kaikkiaan 92 000 henkilöä. Tämän jälkeen luvut alkoivat hiljalleen laskea, ja työttömyyskausina 1932/1933 ja 1933/1934 työllisyydessä tapahtui ilmeistä paranemista.

1. PULKKINEN Työttömyyden levinneisyys, s. 231.

Hinta- ja palkkakehitys
vuosina 1928-1933¹

Vuosi	Tukkuhinta- indeksi 1926=100	Elinkustannus- indeksi I-VI 1914=100	Teollisuustyöväen	
			Vuosiansio	Reaalipalkka 1913=100
1928	102	1 233	1 330	108
1929	98	1 225	1 332	109
1930	90	1 129	1 292	114
1931	84	1 039	1 136	109
1932	90	1 025	1 089	106
1933	89	1 001	1 069	107

Lamakauden kintereillä seurasivat myös hintojen romahdukset. Tukkuhinnat alenivat aina vuoteen 1932 saakka, jolloin seurasi lievä nousu ja hintatason vakiintuminen. Sen sijaan elinkustannusindeksi osoitti vielä vuonna 1933 laskusuuntaa. Halme huomauttaa metsätyöpalkkojen "suhdannemyöhäisyydestä", että palkat kohosivat aina vuoteen 1929 saakka.² Vasta vuonna 1931 voidaan havaita niiden romahdusmainen aleneminen. Teollisuustyöväenkin vuosiansiot nousivat vielä vuonna 1929, mutta kääntyivät sen jälkeen jyrkkään laskuun, joka Tamminsen lukujen mukaan jatkui vielä vuonna 1933. Koska hinnat laskivat yleensä nopeammin kuin palkat, niin seurauksena oli se, että työssä-olevien reaalipalkka aluksi kohosi voimakkaasti eikä laskenut lamakauden aikana sanottavasti alle vuoden 1928 tason. Työnantajien päämääränä oli kustannusten alentaminen, ja tällöin työpalkka sai toimia yhtenä joustajana. Palkkoja alennettiin ensinnä vientiteollisuuden piirissä ja sen jälkeen kotimarkkina-teollisuudessa, joka aluksi pyrki sopeutumaan tilanteeseen urakka-työpalkkoja alentamalla ja työviikkoa lyhentämällä.³

1. Tilastokatsauksia. TAMMINEN mt.

2. HALME mt. s. 265-266.

3. Puukari mainitsee, että vuoden 1930 lopussa pidetyssä metalliteollisuuden harjoittajain kokouksessa oikeutettiin liiton jäsenet alentamaan tuntipalkkoja 15 %. Jos jokin jäsen halusi alentaa palkkoja tätäkin alemmaksi, oli siitä neuvoteltava liittohallituksen kanssa. (PUUKARI mt. s. 80-81.)

Hackzell ilmoitti pohjoismaiden työnantajien kongressissa 1931, että vientiteollisuudessa oli kesästä 1930 lähtien alennettu palkkoja 10-15 %. (Det tolvte nordiska arbetsgivaremötet, s. 57.)

SKTL:n piirissä oli kiistaa palkanalennusten suuruudesta. Huhtikuussa 1931 liiton hallitus kielsi yleiset palkkojen alen-

6.4. Teolliset suhteet vuosina 1929-1933

Sen jälkeen kun talouselämämme oli ajautunut vaikeaan lama-kauteen ja kun SAJ oli hajoitettu, seurasi ajanjakso, jolloin työntekijäin järjestöjen sananvalta työsuhteiden määrittelyssä oli käytännössä olematon. Työnantajat saattoivat noudattaa yksipuolista sanelupolitiikkaa ja toimeenpanna palkkojen alennuksia ilman, että olisi ollut pelkoa samanlaisista suurtaisteluisista kuin läntisissä naapurimaissamme. Ammatillisten liittojen neuvottelutarjoukset voitiin jättää vaille huomiota, eikä työehtosopimuksilla ollut käytännössä mitään merkitystä eräitä osuustoiminnallisia ja käsityöliikkeitä lukuunottamatta. Kuinka tämän politiikan noudattaminen oli mahdollista?

Ammatilliset järjestöt olivat sisäisen kriisin kourissa. Ne olivat jäsenistöltään ja taloudeltaan niin heikossa asemassa, että keskitetyn vastarinnan aloittaminen työehtojen säilyttämiseksi entisellä tasollaan oli käytännössä mahdotonta. Suurtyöttömyyden vallitessa eivät työntekijät olleet kovinkaan halukkaita riskeeraamaan työpaikkojaan epävarman taistelun tuloksen vuoksi. SAK joutuikin alkuvuosinaan noudattamaan varovaista työmarkkinapolitiikkaa. Kun työntekijöillä ei ollut toiveita saada parannuksia työehtoihinsa neuvotteluilla, niin SAK pyrki vaikuttamaan työvoiman kysyntään ja työpalkkoihin toisia teitä. Vuosina 1930-1933 muodostuikin SAK:n päätehtäväksi työttömyyspolitiikan hoitaminen. SAK:n työvaliokunnan yhteyteen perustettiin työttömyysjaosto ja eri paikkakunnille työttömyyskomiteoita. Valtioneuvostolle jätettiin kirjelmiä, joissa vaadittiin työttömyysmäärärahojen lisäämistä, varatoissa maksettavien palkkojen korottamista, työajan lyhentämistä 40-tuntiseksi viikossa, työttömyysvakuutuksen järjestämistä jne.¹ Varatoista maksettavien palkkojen vahvistamisen n. 20 % maksettuja sekatyömiesten

nukset, mutta hyväksyi palkkojen alennukset yksityistapauksissa. Kuitenkin liiton alaiset tehtaat toimeenpanivat palkanalennuksia ilman keskitettyä johtoa. (LUOMA mt. s. 109-111.)

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1931, s. 27-32. SAMA 1932, s. 19-46. SAMA 1933, s. 44-61.

keskipalkkoja alhaisemmaksi katsottiin johtavan valtion ja yksityisten välillä kilpailuun palkkojen alentamiseksi, minkä vuoksi kuntien köyhäinhoitotaakan katsottiin lisääntyneen. SAK vaati myös poistettavaksi sen työttömyysohjeiden määräyksen, jonka mukaan työttömyyskortistoon oli kielletty hyväksymästä henkilöitä, jotka olivat joutuneet lakon tai sulun johdosta työttömiksi. Lokakuussa 1933 SAK lähetti lisäksi kirjelmän STK:lle ja pyysi työnantajaliittoa ryhtymään toimenpiteisiin palkkojen korottamiseksi. STK ei vastannut kirjelmään.¹

Minkä vuoksi STK:n asenne työntekijäjärjestöjä kohtaan ei muuttunut, vaikka SAK ja sen alaiset järjestöt ottivat työmarkkinapolitiikassaan avoimesti länsimaisen suunnan? Tähän kysymykseen vastaaminen ei ole helppoa. Ensinnäkin voidaan viitata siihen, että työnantajapuolella ei yleensä 1930-luvun alkupuolen poliittisessa ilmapiirissä tehty suurtakaan eroa kommunistien ja sosiaalidemokraattien välillä. Molempien katsottiin pyrkivän yhteiskunnan perusteiden radikaaliseen muuttamiseen. Toisena tekijänä on mainittava se seikka, että vanhoilla miehillä on pitkä muisti. Vuoden 1918 tapahtumat eivät olleet vielä hävinneet muistista. Kun lisäksi oltiin yleisesti omaksuttu ei-neuvotteluja-ei-sopimuksia-asenne, niin sillä oli taipumus jatkua omalla painollaan vielä olosuhteiden muututtuakin. Kuitenkin lienee realistisinta "selittää" tämä tilanne viittaamalla siihen, että työnantajien ei ollut pakko ryhtyä neuvottelemaan, koska työntekijäjärjestöillä ei ollut riittävästi voimaa pakottaakseen työnantajat istuutumaan saman neuvottelupöydän ääreen. Julkisuudessa työnantajat pyrkivät luonnollisesti motivoimaan asennettaan erilaisin perustein. Ammattiyhdistysliikkeen poliittinen puolueettomuus leimattiin ainoastaan muodolliseksi ja SAK marxilaiseksi luokkataistelujärjestöksi. Vaikuttavan argumentin muodosti myös väite, että SAK:n piirissä suhtauduttiin vihamielisesti ns. isänmaalliseen työväenliikkeeseen. Edelleen huomautettiin, että yhteistyö ns. hoipertelijoiden kanssa johtaisi joko SAK:n luisumiseen kommunistien käsiin tai sen toiminnan radikalisoitumiseen. Neuvottelupolitiikasta kieltäytymistä perus-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1933, s. 54-59.

telttiin lisäksi sillä, että ammatillinen liike maassamme oli niin heikko, ettei sen voitu katsoa edustavan työntekijöitä.¹ Kuitenkin vuonna 1933 työnantajat katsoivat, että lamakauden väistyttyä ammatillisilla järjestöillä saattoi olla tilaisuus laajentua, minkä vuoksi työnantajia kehoitettiin seuraamaan valppaasti tilanteen kehittymistä.²

Työmarkkinoiden rauhoittuminen vuonna 1929 tapahtui kahdes-
sakin eri mielessä. Toisaalta sellaiset pitkäilliset taistelut
kuin satamatyöselkkaus, Nokian kumitehtaan lakko, Viipurin ra-
kennustyömaiden taistelu ja kiviteollisuuden lakko saatiin päät-
tymään, ja toisaalta lamakauden merkit ja järjestöjen hajaantu-
minen pakottivat työntekijöitä pidättyvyyteen. STK:n vuosiker-
tomuksessa tilannetta kuvattiinkin verrattain rauhalliseksi.³
Eräitä suppeita ja lyhytaikaisia työnseisauksia kuitenkin syn-
tyi. Työpäivämenetysten kannalta merkittävimmät työtaistelut
käytiin sahateollisuudessa, Helsingin läkki-, pelti- ja vaski-
sepänliikkeissä sekä vaatetusliikkeissä. Noin 85 % menetetyis-
tä työpäivistä ja noin 43 % työnseisausten alaisista työnteki-
jöistä tuli näiden kolmen alan osalle. Työtaistelujen alaisis-
ta työntekijöistä sai noin 63 % tyytyä työnantajien ehtoihin
ja noin 35 % sai sovintoratkaisun aikaan. Työntekijöillä ei
siis ollut enää paljonkaan saavutettavissa työtaistelujen avul-
la.

Puuteollisuustyöväen Liiton tarkoituksena oli aloittaa
vuonna 1929 yleinen koko maan käsittävä taistelu työehtosopimus-
ten aikaansaamiseksi. Sitä varten varustauduttiin mm. toimeen-
panemalla ylimääräinen jäsenverotus ja ottamalla yhteyksiä Skan-
dinavian ja Neuvostoliiton vastaaviin järjestöihin. Toukokuun
8. päivänä 1929 liittoneuvosto katsoi kuitenkin tilanteen muut-
tuneen niin olennaisesti, että työehtosopimusvaatimus päätettiin
siirtää syrjään. Kun sen jälkeen saapui kansainvälisiltä jär-
jestöiltä kieltävä vastaus raha-anomuksiin, liiton johto päätti

1. Det tolvte nordiska arbetsgivaremötet, s. 53-61-62. Teolli-
suuslehti N:o 8/1930. SAMA N:o 1/1931. SAMA N:o 7/1931.

2. Det trettende nordiske arbeidsgivermøte, s. 97-98.

3. Teollisuuslehti N:o 8/1930.

luopua yleisen taistelun aloittamisesta.¹ Paikallisia liikehtimisiä kuitenkin syntyi. Näistä oli merkittävin Martinniemen sahan lakko. Työnantajan toimeenpantua palkkojen alennuksia ja työvoiman vähentämisiä ryhtyivät työntekijät harkitsemaan vastatoimenpiteitä. Kun neuvotteluissa ei päästy molempia osapuolia tyydyttäviin tuloksiin, alkoi helmikuun 12. päivänä sahallalla SAJ:n ja Puuteollisuusstyövän Liiton luvalla lakko. Työnantaja turvautui sekä lakonmurtajien värväämiseen että työntekijöiden häätämiseen. Työt lähtivätkin käyntiin rajoitetussa laajuudessa. Vasta kun työtaistelu oli kestänyt lähes viisi kuukautta, olivat työntekijät halukkaita lopettamaan taistelun työnantajan tarjoamalla ehdoilla.²

Helsingin läkki-, pelti- ja vaskisepänliikkeiden työtaistelu syntyi työehtosopimuksen uudistamisen yhteydessä. Työntekijät sanoivat irti maaliskuussa 1929 kaksi vuotta voimassa olleen työehtosopimuksensa ja vaativat 10-15 %:n korotuksia tuntipalkkoihinsa sekä korjauksia urakkapalkkoihin. Kun neuvottelut eivät johtaneet sopimukseen, alkoi lakko 17. päivänä toukokuuta. Lakon pitkittyessä eräät työnantajat suostuivat allekirjoittamaan työehtosopimuksen. Lopulliseen päätökseen työtaistelu saatiin elokuun 29. päivänä, jolloin tri I. Caseliuksen välityksellä solmittiin uusi työehtosopimus kahdeksi vuodeksi. Työntekijöiden pääasiallisimmat vaatimukset hyväksyttiin. Kuitenkin kolmessa liikkeessä lakko jatkui aina maaliskuun 17. päivään 1930.³

Sen jälkeen kun SAJ:n hajaantuminen oli tosiasia, muodostui kysymys solmittujen työehtosopimusten jatkuvuudesta ajankohdattaiseksi. Putkijohtotyönantajainliitto vapautui sopimuksista jo maaliskuussa 1929, jolloin voimassa olleen sopimuksen määräajan päätyttyä neuvotteluja ei aloitettu.⁴ Sähköalan työehtosopimusten irtisanominen Helsingissä ja Tampereella vuonna 1930

1. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 32.

2. SAMA s. 34-36. Teollisuuslehti N:o 8/1930. ALANEN mt. s. 56.

3. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 24-26. Teollisuuslehti N:o 8/1930.

4. SIMILÄ Putkijohtotyönantajainliitto, s. 31.

johti tulkintariitoihin. Työnantajaliitto katsoi, ettei se voinut vallinneissa oloissa solmia enää työehtosopimuksia, mutta työntekijäliitto katsoi, että työehtosopimusta irtisanottaessa oli jätettävä myös muutosehdotus. Välityslautakunta katsoi kuitenkin irtisanomisen tapahtuneen asianmukaisessa järjestyksessä, minkä vuoksi alalla työskenneltiin ilman työehtosopimusta huhtikuun lopusta alkaen. Tammikuun 31. päivänä 1930 sanottiin irti myös rakennusalan työehtosopimukset Helsingissä. Työehtosopimukset lakkasivat olemasta voimassa sen jälkeen, kun neuvotteluissa ei päästy yksimielisyyteen ja maaliskuun lopussa alkoi sopimukseton tilanne. Kuitenkin kesäkuun 5. päivänä tehtiin muurarien, rapparien ja uunintekijöiden kanssa uusi sopimus, jonka työnantajat kuitenkin katsoivat rauenneeksi sen jälkeen, kun kommunistiset järjestöt olivat joutuneet käytännössä hajoitetuiksi.¹ Suomen Työläisliitto pyrki kuitenkin pelastamaan, mitä pelastettavissa oli. Milloin osasto, jolla oli työehtosopimus, liittyi Työläisliittoon, niin sopimusta pyrittiin jatkamaan. Muissa tapauksissa oli päämääränä siirtää voimassa olevat työehtosopimukset uusien perustettujen osastojen nimiin.² Kahdessa tapauksessa oli seurauksena jopa avoin työtaistelukin. Lappeenrannan vaatetustyöläiset perustivat maaliskuun alussa vuonna 1930 osaston, joka ryhtyi ajamaan työehtosopimusvaatimusta. Kun työnantajat eivät neuvotteluissa osoittautuneet myöntyväisiksi, julisti osasto paikkakunnan vaatturinliikkeet lakkoon 5. päivänä toukokuuta. Työläisliitto ryhtyi tukemaan lakkolaisia. Alkuneuvotteluissa päästiin yksimielisyyteen itse työehto-

1. Teollisuuslehti N:o 7/1931.

2. Suomen Työläisliitto r.y. Toimintakertomukset vuosilta 1929-1932, s. 5. Tämän lähteen mukaan Työläisliiton alaisilla osastoilla oli vuoden 1930 päättyessä yhteensä 22 paikallista työehtosopimusta. Sopimusten kestoaika oli yleensä vuosi. Sopimuksia oli tehty: jalkineliikkeissä Helsingissä, Jyväskylässä ja Viipurissa; vaatturinliikkeissä Hämeenlinnassa, Lappeenrannassa, Tampereella; puusepänliikkeissä Joensuussa, Järvenpäässä, Keravalla, Mikkelissä; kaupungin töissä Jyväskylässä ja Tampereella; myllylaitoksessa Jääskessä; varasto- ja kuljetustöissä Kotkassa; maalarinliikkeissä Lappeenrannassa; leipomot ja makkaraliikkeet Mikkelissä; hautakiviliikkeet ja ravintolat Tampereella; tiili- tehdas Ylistarossa. (SAMA s. 21.)

sopimuksesta ja sen työpalkkamääräyksistä. Lakon pitkittyminen johtui lähinnä siitä, että oltiin eri mieltä niistä ehdoista, joilla työsuhdetta jatkettaisiin. Toukokuun 16. päivänä päästiin kuitenkin useimmissa liikkeissä avoinna olevistakin kohdistu yksimielisyyteen.¹ Toinen työehtosopimuksen vuoksi syntynyt työtaistelu oli mielenkiintoinen sen vuoksi, että siinä oli kysymyksessä yksi maassamme harvinainen esimerkki ns. "rival unionism" -ilmiöstä. Tampereen hautakiviliikkeenharjoittajat sanoivat irti työehtosopimuksen, jonka he olivat tehneet Rakennustyöväen Liiton paikallisen osaston kanssa. Tällöin Työläisliiton alainen kivityöntekijäin osasto otti asiakseen työehtosopimuksen uudistamispyrkimykset. Työnantajat antoivat lupauksen sopimuksesta sillä ehdolla, että palkkoja olisi alennettu n. 30 %:lla. Liittotoimikunnan luvalla julistettiin tällöin lakko, joka alkoi toukokuun 21. päivänä kahdessa kiviveistämössä. Kun lakko oli kestänyt yhden päivän, päättivät Rakennustyöväen Liiton alaiset työntekijät palata takaisin työhön. Näin tapahtuikin siinä liikkeessä, jossa Työläisliiton alaiset työntekijät olivat vähemmistönä. Tämän jälkeen saatiin neuvottelut uudelleen käyntiin. Kun työnantajat eivät saaneet riittävästi ammattitaitoista työvoimaa, niin neuvottelut johtivat lopuksi tulokseen ja sopimukseen kesäkuun 3. päivänä. Työntekijöiden palkkoja alennettiin n. 3-5 % eräissä töissä, mutta työsuhteen katsottiin lakosta huolimatta jatkuvan entisellään.²

Varsinaisessa teollisuussektorissa ei käyty vuonna 1930 lainkaan työtaisteluita. Hajanaiset lakkoyritykset olivat etupäässä käsityöalan ja siihen verrattavien elinkeinoalojen harvinaisia tapahtumia. Vuoden huomattavimmat työtaistelut käytiin Pohjois-Suomen metsissä, joissa huonontuneiden suhdanteiden aiheuttamat palkkojen alennukset olivat tuntuvia. Makkaratehtaiden selkkauksen lisäksi on mainittava Oy Ämmäkosken lautatarhalakko, josta työnantajat käyttivät nimitystä "fiktiv strejk". Työntekijät vaativat palkankorotuksia, joihin työnantajat eivät suostuneet. Seurauksena oli lakon julistaminen. Työvoimaa oli kuitenkin

1. Suomen Työläisliitto r.y. Toimintakertomukset vuosilta 1929-1932, s. 9-10.

2. SAMA s. 13-14.

riittävästi saatavana, joten lakko kesti ainoastaan paperilla huhtikuusta 1930 toukokuuhun 1931.¹

Vuonna 1931 painui työntekijöiden aktiviteetti työmarkkinoilla erittäin alhaiseksi. Tämä heijastui selvästi työtaistelujen lukumäärässä. Ainoastaan syyskuussa syntyi tapuloimista ja lastaustöissä Pielisensuussa työnseisaus. Tällöin 53 työntekijää eivät suostuneet työskentelemään alennetuilla työpalkkoilla. Työnantaja hankki uuden työvoiman ja kolmen viikon kuluttua otti takaisin lisäksi 23 entistä työntekijäänsä, joiden oli tyydyttävä työnantajan määräämiin palkkaehtoihin.² STK:n vuosikertomuksessa todettiin seuraavaa:

"Työrauhan säilymistä ovat edistäneet toiselta puolen elinkeinoelämässä vallitsevat huonot konjunktuurit ja ansiotyömahdollisuuksien vähentyminen sekä toiselta puolen ammattiyhdistysliikkeen heikkous ja isänmaallisten aatteiden valtaanpääsy kesällä ja syksyllä 1930."³

Tilanteen vaikeudesta huolimatta Työläisliitto ja muut SAK:n alaiset liitot pyrkivät johtamaan kehityksen työehtosopimuslinjoille. Tilaisuuden tullen pyrittiin saavutetut edut vahvistamaan sopimuksilla. Suomen Metallityöväen Liitto kääntyi toukokuun 20. päivänä 1931 Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliiton puoleen kirjelmällä, jossa esitettiin vastalause metallityöläisten palkkojen alennuksien johdosta. Lisäksi kirjelmässä viitattiin prof. Gösta Baggen Helsingissä pitämään esitelmään, jossa oli tähdennetty ostokyvyn säilyttämisen tärkeyttä lamakauden aikana.⁴ Samantapainen kirjelmä lähetettiin myös Putkijohtotyönantajainliitolle.⁵ Metallityöväen Liiton alaiset osastot pyrkivät eräillä paikkakunnilla solmimaan myös työehtosopimuksia, mutta työnantajat vastasivat yleensä, että ajankoh- ta ei ollut sovelias työehtosopimusten solmimiselle.⁶ Suomen Työläisliiton alaiset osastot saivat kuitenkin uudistetuksi vanhoja työehtosopimuksia ja solmivat eräitä uusiakin, niin että

1. Det tolvte nordiska arbetsgivaremötet, s. 58.

2. Sosialinen Aikakauskirja 1932, s. 93.

3. Teollisuuslehti N:o 4/1932.

4. Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toimintakertomukset vuosilta 1930-1933, s. 15-16.

5. SAMA s. 16-17.

6. SAMA s. 18-19.

vuoden 1931 lopussa sen alaisilla osastoilla oli yhteensä 28 työehtosopimusta.¹

Työntekijäliittojen vuosikertomukset vuodelta 1932 sisälsivät yleensä lyhyen maininnan, että vuoden aikana ei ole työtaisteluja esiintynyt ja että työnantajat ovat panneet toimeen palkkojen alennuksia työntekijöitten ryhtymättä vastatoimenpiteisiin.² Eräitä kirjallisia vastalauseita kuitenkin esitettiin.³ Vuoden 1932 ensimmäinen työtaistelu syntyi tammikuussa Pietarsaaren pitäjässä eräällä joenperkaustyömaalla. Työtaisteluun otti osaa 58 työntekijää, jotka vaativat alinta tuntipalkkaa taattavaksi myös urakkatöissä. Helmikuussa tekivät 165 lentokenttätöomaan työntekijää lakon Tampereella samasta syystä. Nämä työtaistelut olivat järjestäytymättömien toimeenpanemia ns. villejä lakkoja, ja ne päättyivät työnantajien ehtojen hyväksymiseen.⁴

Teollisten suhteiden kehitys osuustoiminnallisissa liikkeissä muodostaisi oman mielenkiintoisen tutkimustehtävän. Näiden suhteiden järjestäminen SAJ:n ja KK-laisen osuustoimintaliikkeen välillä oli muodostunut vaikeasti ratkaistavaksi. SAJ:n edustajakokouksessa katsottiin, että ammatillinen liike saattoi asettaa osuustoimintaliikkeelle seuraavat vaatimukset: (1) että se toimii mallityönantajana; (2) että se boikotoi sellaisia tuotantolaitoksia, jotka SAJ:n toimesta on julistettu boikottiin; (3) että se suosii liiketoimissaan sellaisia liikelaitoksia, jotka järjestävät työntekijöittensä työolot työehtosopimuksilla; (4) että työtaisteluiden yhteydessä työntekijöille myönnetään mahdollisuuksien mukaan taloudellista tukea.⁵ Neuvotteluja käytiin useaan otteeseen syksyllä 1929, mutta ne eivät johtaneet tuloksiin. Kysymys näistä suhteista tuli uudelleen ajankohtai-

1. Suomen Työläisliitto, mt. s. 4-22.

2. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1932, s. 82-97.

3. SAMA s. 85, 96.

4. Sosiaalinen Aikakauskirja 1933, s. 90.

5. Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön VIII:lle edustajakokoukselle, s. 38-55.

seksi SAK:n perustamisen yhteydessä. Tällöin hyväksytyssä päätöslauselmassa edellytettiin, että työselkkaukset saataisiin poistetuiksi neuvottelujen avulla, minkä vuoksi ehdotettiin pysyvän sovittelulautakunnan muodostamista. SAK:n työvaliokunta valtuutettiin käymään asiasta neuvotteluja KK:n kanssa ja sille annettiin ohjeeksi, että osuusliikkeiden työntekijöiden työehdot oli säännösteltävä työehtosopimuksilla, jolloin sopimusehdot tuli saada yhtä hyviksi kuin parhaissa yksityisissä liikkeissä. Lisäksi asetettiin tavoitteeksi, että osuusliikkeet pitäisivät työssä ainoastaan ammatillisesti järjestäytyneitä työntekijöitä.¹ Pitkällisten neuvottelujen jälkeen solmittiin lopuksi sopimus lokakuun 11. päivänä 1932. Sopimuksen syntymiseen vaikutti osittain myös Ol. Työnvoimassa syntynyt lakko. Syyskuussa 1931 sanoi ko. varkautelainen liike vuodesta 1925 voimassa olleen työehtosopimuksen irti ja ehdotti n. 12 %:n palkkojen alennusta. Lisäksi asetettiin ehtoja työntekijöiden siirtämisestä ylempiin palkkaluokkiin. Paikkakunnallisissa neuvotteluissa ei päästy yksimielisyyteen, eikä myöskään liittojen välillä käydyissä neuvotteluissa saatu sopimusta aikaan. Palkkakysymyksestä oltiin pääsemässä sopimukseen, mutta lopulliseksi kompastuskiveksi muodostui kysymys ylempään palkkaluokkaan siirtämisestä. Tämän vuoksi työntekijät sanoutuivat irti helmikuun 15. päivänä, ja lakko alkoi maaliskuun 16. päivänä. Osuusliikkeen vastatoimenpiteistä antaa SAK:n vuosikertomus seuraavan värikkään kuvan:

"KK:n johto ryhtyi heti voimaperäisiin toimenpiteisiin työntekijäin nujertamiseksi. Lakkoon lähteneitä työntekijöitä yritettiin monella tavoin painostaa ja osuusliikkeen jäsenistössä ryhdyttiin muokkaamaan mielialaa työntekijöitä vastaan. Liikkeen toimesta kutsuttiin m.m. Varkauteen koolle kokous, jossa K.K:n johtohenkilöt vaativat liikkeen myymälöiden avaamista rikkurivoimilla. Järjestyneet työläiset asettuivat luonnollisesti tätä vastustamaan, mutta järjestäytymättömien ja huonoimmin palkattujen työläisten heikontunutta asemaa hyväksi käyttäen onnistuttiin kokouksessa ääntenemmistöllä saamaan aikaan K.K:n johdolle mieluinen rikkuripäätös."²

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavan kokouksen pöytäkirja, s. 77-78.

2. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1932, s. 84.

Seurauksena tästä päätöksestä olikin, että lakon kestettyä viisi päivää se lopetettiin työnantajan tarjoamalla ehdoilla. Kaikki 61 lakossa ollutta työntekijää otettiin kuitenkin takaisin entisiin toimiinsa vanhoina työntekijöinä.¹

Työttömyyden vähentyessä ja suhdanteiden parantuessa alkoi työmailla esiintyä liikehtimistä edellisten vuosien hiljaiselon jälkeen. Vuoden 1932 lopussa sanoivat makkara- ja leipomoliikkeiden harjoittajat työehtosopimukset irti. Edellisessä tapauksessa työnantajien pyrkimys alentaa palkkoja johti avoimeen työtaisteluun tammikuun 15. päivänä. Tähän 12-viikkoiseen työtaisteluun otti osaa 139 työntekijää. Taistelun pitkittyessä työnantajat hankkivat uutta työvoimaa. Tämän vuoksi ainoastaan 37 työntekijää, jotka työskentelivät Ol. Elannon palveluksessa, saivat aikaan työehtosopimuksen.² Muissa liikkeissä taistelu päättyi työntekijöiden tappiolla. Huhtikuussa alkoi pitkäaikainen ulkomaanliikenteen työtaistelu, joka päättyi työntekijöiden häviöön. Virallisessa tilastossa on näiden lisäksi mainittu vielä joulukuussa puhjenneet metsätyömaiden työnseisaukset Pietarsaareissa ja Ylivieskassa, jotka päättyivät molemminpuolisiin myöntytyksiin. Näiden tilaston ilmoittamien tapauksien lisäksi lieinee esiintynyt muitakin työtaisteluita. Niinpä kivityöntekijät saivat palkkoihinsa korjauksia Tampereella lakkouhan avulla ja pääsivät sopimukseen kaksiviikkoisen lakon jälkeen Leppävaarassa.³ Lisäksi metalliteollisuuden alalla syntyi yksi työnseisaukseen johtanut selkkaus. Kesäkuussa 1933 Tampereella Galvanoimis Oy:ssä ilmoitettiin toimeenpantavasta palkkojen alennuksesta. Neuvotteluyritykset raukesivat tuloksettomina. Tällöin 12 työntekijää julisti lakon SAK:n antamalla luvalla. Heinäkuussa työnantaja siirsi lakonalaiselle naulaosastolle työntekijöitä muilta osastoilta. Kun nämä kieltäytyivät työskentelemästä lakonalaisella työpaikalla, niin heidät erotettiin. Neuvotteluista ei tämänkään jälkeen tullut mitään. Lakon päättymisestä ei ole tietoja.⁴

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1932, s. 83-84.

2. SAMA 1933, s. 82. Teollisuuslehti N:o 4/1933.

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1933, s. 79-80.

4. Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toimintakertomukset vuosilta 1930-1933, s. 53.

6.4.1. Levottomuutta pohjoisissa metsissä vuosina 1929-1930

Pohjois-Suomen metsä- ja uittotyömailla esiintyi vuosina 1929-1930 huomattavassa määrin liikehtimistä, vaikka muilla aloilla alkoivat suhdannekäänteet ja järjestöjen hajaantuminen jo vaikuttaa aktiviteettia hillitsevästi. Vuoden 1929 aikana joutuivat Oy. Kemi Ab:n uittotyömaat käymistilaan. Toukokuun 15. päivänä 1929 Lokan osasto Sompiossa jätti ao. yhtiölle liittonsa luvalla palkka- ja työehtosopimusvaatimuksen. Vastausta vaadittiin toukokuun 20. päivään mennessä. Kun työnantaja ei suostunut asiasta neuvottelemaan, alkoi lakko toukokuun 28. päivänä Sompion, Pihtijoen, Riestojoen ja Kopsujoen uittotyömailla. Yhtiö hankki Vientirauhan välityksellä tarpeellisen määrän lakonmurtajia ja kieltäytyi neuvottelemasta järjestöjen edustajien kanssa. Syyskuun 1. päivänä Lokan osasto katsoi lakon jatkamisen toivottomaksi, ja se päättyi työntekijöiden täydelliseen häviöön.¹

Toukokuun 20. päivänä jätettiin samanlaiset vaatimukset Oy. Kemi Ab:lle myös Suolijärven Posion uittotyömaalla. Vastausta pyydettiin kolmen päivän kuluessa. Posiossa alkoi lakko toukokuun 27. päivänä. Kun työt pantiin käyntiin täälläkin lakonmurtajien avulla, päättyi lakko itsestään. Kolmas ao. yhtiön uittotyölakko alkoi kesäkuun 31. päivänä Naamijoella, jossa 130 työntekijää lopetti uittotyöt. Lakon päättymisestä ovat tiedot ristiriitaisia. Työnantaja ilmoitti, että kesäkuun alussa työt aloitettiin uudella työvoimalla. Työntekijät sen sijaan mainitsivat, että rikkureita ei onnistuttu saamaan riittävästi, minkä vuoksi puut jäivät uittamatta.² SAJ:n ilmoituksen mukaan saivat työntekijät aikaan sopimuksen Paatsjoen ja sen latvajokien uitoissa. Näiden tapauksien lisäksi sattui liikehtimistä myös Suonenjoella ja Reisjärvellä.³

Taistelu Peräpohjolassa ei kuitenkaan tauonnut vuoden 1929

1. Teollisuuslehti N:o 13/1929. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 33-34.

2. SAMAT.

3. Teollisuuslehti N:o 13/1929. Suomen Ammattijärjestön toimintakertomus vuodelta 1929, s. 55-56.

uittolakkojen päättymisen mukana. Keväällä 1930 alkoi jälleen laajasuuntainen liikehtiminen Pohjois-Suomessa. Allmänna Trävaru-Aktiebolaget i Finland (Atiff) oli laskenut 1929/1930 hakuuuden työpalkkoja edellisestä vuodesta. Työvoiman tarjonta oli siitä huolimatta yhtiön työmailla runsasta. Vähitellen alkoi kuitenkin esiintyä tyytymättömyyttä maksettuihin työpalkkoihin. Se leimahti lopuksi ilmiliekkiin, kun Puuteollisuustyöväen Liiton Ivalon osaston luottamusmiehen Leevi Ekkorren johdolla pidettiin 26.1.1930 kokous työmaalla. Tämä kokous päätti lähettää 5-henkisen lähetystön Atiff'in johtajan puheille vaatimaan palkkojen korottamista. Lisäksi perustettiin erityinen kämppäedustajisto pitämään yhteyttä laajalla työmaalla. Kun työnantaja ei suostunut ensimmäiseen vaatimukseen, päätettiin työntekijöiden keskuudessa suorittaa suljettu lippuäänestys. Kämppäedustajiston kokouksessa helmikuun 2. päivänä todettiin, että lakon kannalla oli 604 ja sitä vastaan 194 työntekijää, minkä lisäksi 156 ei ollut ilmaissut kantaansa. Tällöin päätettiin myös, että yhtään puuta ei kaadettaisi, ennen kuin saataisiin työnantajan vastaus. Samalla pyydettiin lakkolupaa SAJ:lta ja Puuteollisuustyöväen Liitolta. Nämä käsittelivät kuitenkin asiaa hitaasti ja antoivat kielteisen vastauksensa vasta silloin, kun tilanne oli muuttunut. Työnantajan taholta tehtiin tällöin lisämyönnytyksiä neuvottelijoille, minkä vuoksi työntekijöiden keskuudessa suoritettiin uudelleen äänestys, jossa 1 001 vastusti ja 212 kannatti työnantajan tekemää ehdotusta. Kun työnantaja oli jälleen halukas tekemään lisää myönnytyksiä, niin työtaistelu saatiin päättymään helmikuun 8. päivänä sopimukseen. Tässä sopimuksessa korotettiin sekä kaatopalkkoja että ajomaksuja. Työntekijöille annettiin oikeus valita luottamusmiehet työpaikoille. Sopimuksen voimassaoloaika ulotettiin työkauden 1930 loppuun saakka.

Tällä taistelulla oli tietty merkityksensä. Ensinnäkin sitä voitaneen pitää 1930-luvun viimeisenä huomattavana kommunistisen organisaation toimeenpanemana työtaisteluna. Toiseksi asiasta käyty keskustelu osoitti vasemmistonkin suhtautuneen erilailla työtaistelujen käyntiin lamakauden aikana. Liittojohto asettui vastustamaan taistelua, mutta Pohjolan metsä- ja uitto-

työläisten sihteeristö asettui varauksetta taistelua kannattamaan.¹

6.4.2. Merimiesten työtaistelu vuonna 1933

Keväällä 1929 merimiehet esittivät laivanvarustajille työehtosopimuksen ja vaatimuksen palkkojen korottamisesta 10-20 %:lla. Useat työnantajista suostuivatkin allekirjoittamaan sopimuksen, joka oli voimassa 25.7.1929 ja 15.9.1931 välisen ajan. Muutamat pienehköt laivanvarustamot, jotka eivät ryhtyneet neuvottelemaan, julistettiin tehottomaan saartoon. Merimiesten ja Lämmittäjäin Unionin ja laivanvarustajien välisissä työehtosopimuksissa määrättiin minimipalkkojen lisäksi siitä, että miehistöön kuuluvia henkilöitä ei saanut pakottaa suorittamaan lakon alaista työtä.² Työehtosopimukset turvasivat lamakauden alkuvuosina useimmille työssä olleille merimiehille minimipalkat. Työehtosopimusten päättymisajan jälkeen laivanvarustajat kuitenkin seurasivat muiden työnantajien esimerkkiä ja alensivat vuoden 1931 lopulla palkkoja. Suurimmat varustamot lienevät panneet toimeen n. 10-20 %:n alennukset, mutta pienissä varustamoissa saattoi esiintyä suurempiakin palkkojen muutoksia vuoden 1929 tasoon verrattuna.³

Merimiesten keskuudessa alkoi vuoden 1932 kuluessa esiintyä tyytymättömyyttä työehtoihin. Varsinkin pienehköt varustamot olivat pyrkineet turvaamaan kilpailuasemansa toistuneilla palkkojen alennuksilla. Kun laivanvarustamot hylkäsivät Unionin

1. Inarin tukkityöläisten palkkataistelu v. 1930. Työtaistelusta saatavissa olleet tiedot ovat varsin hataria, joten edellä annettuun lyhyeen selostukseenkin on suhtauduttava varovasti. Em. teoksessa tarkasteltiin tätä lakkoa mm. seuraavassa valossa: "Ajatus, että vain taloudelliset nousukaudet ovat sopivia työläisten taistelulle parempien elinehtojensa puolesta, sopeutuu vallan hyvin kapitalistisen talousjärjestelmän puitteisiin." "... käytännössä ammatillinen liikkeemme tahtoo muodostua palkkapuntariksi, vaikka joskus sanoissa tunnistaakin ammatillisen liikkeen olevan kapitalistista järjestelmää vastustavan." (SAMA s. 3-4.)

2. WÄLLÄRI Myrskyssä ja myötätuudessa, s. 28-30.

3. SAMA s. 43-45.

johdon 23.3.1932 tekemän esityksen palkkojen korottamisesta ja työehtosopimuksen solmimisesta, niin seurauksena oli työnseisausvalmistelujen aloittaminen. Ensimmäisessä jäsenäänestyksessä ei kuitenkaan annettu sääntöjen edellyttämää 2/3 enemmistöä työnseisauksen aloittamisen puolesta, minkä vuoksi työtaistelun syntyminen lykkääntyi. Unionin johto toimi kuitenkin työtaistelun aloittamista silmälläpitäen. Vuoden 1933 alussa toimitetussa toisessa jäsenäänestyksessä Merimiesten ja Lämmittäjain Unionin johto saikin valtuudet työtaistelun järjestämiseen.¹ Lakon julistaminen pelkästään kotimaisen ammatillisen järjestövoiman turvin ei kuitenkaan ollut mahdollista. Eihän Unioni edes kuulunut SAK:n alaisuuteen. Merimiesten oli saatava ulkomaisilta järjestöiltä taloudellista tukea, ja heidän oli varustauduttava lakonmurtajien toiminnan eliminoimiseen. Skandinaavinen ja kansainvälinen merimiesten yhteistyöelin (STF ja ITF) lupasi lakkolaisille taloudellista tukea. Mahdollisuudet ehkäistä kotimaisten lakonmurtajien toiminta olivat sen sijaan rajoitetummat. Työttömien merimiesten muodostama työvoimareservi merkitsi ilmeistä uhkaa työtaistelun onnistumiselle. Unionin johdon oli tehtävä ponnisteluja, jotta lakonmurtajilla miehityt laivat olisi ulkomaisissa satamissa julistettu saartoon.

Unionin sihteerin Niilo Wällärin tehtäväksi jäi neuvotella saarrosta ITF:n ja Englannin ammattiliittojen johdon kanssa. Huhtikuussa 1933 mm. Ernest Bevinin kanssa käymiensä neuvottelujen jälkeen saattoi Wälläri antaa toiveita saarron julistamisesta Englannin satamissa. Lakko päätettiin tällöin aloittaa 29.4.1933. Wällärin muistelmien mukaan lakkolaisten luku nousi kolmannella lakkoviikolla n. 1 100 työntekijään ja 16. lakkoviikolla n. 1 600 työntekijään.² Teollisuuslehti arvioi lakkolaisien lukumäärän kesäkuun puolivälissä n. 750 merimieheksi.³

1. WÄLLÄRI mt. s. 48-50. Teollisuuslehti N:o 4/1933. Jälkimmäisessä lähteessä huomautettiin, että jäsenäänestys ei voinut antaa oikeaa kuvaa merimiesten mielipiteistä, koska äänestysprosentti oli alhainen ja koska "äänestys tapahtui unionin johdon harjoittaman voimakkaan painostuksen alaisena".

2. WÄLLÄRI mt. s. 50.

3. Teollisuuslehti N:o 6/1933.

Merimiesten työtaistelun onnistumisen toiveet olivat alunperin vähäiset. Laivanvarustajien oli helppo miehittää laivat uusilla työntekijöillä, koska satamakaupungeissa oli runsaasti työttömiä merimiehiä. Vientirauhan tarvitsi koota Helsinkiin ainoastaan 28 kansimiestä ja 13 lämmittäjää, joista vain 24 sijoitettiin laivoihin. Muut palautettiin takaisin kotiseuduilleen.¹ Suomen Laivanvarustajain Yhdistys kutsui kesäkuun puolivälissä koolle yleisen laivanvarustajien kokouksen, jossa pohdittiin syntynyttä tilannetta. Tässä kokouksessa päätettiin ottaa käytäntöön yhtenäinen palkka-asteikko, ja merimiesten palkkoja päätettiin korottaa. Sopimuksen allekirjoittivat kaikki suurimmat laivanvarustamot, joten n. 90 % kauppalaivastostamme tuli sidotuksi sopimukseen.² Tällä toimenpiteellä pyrittiin murtamaan lakossa olevien merimiesten rintama, mutta samalla laivanvarustajat ryhtyivät hoitamaan palkkapolitiikkaa keskitetysti. Seurauksena oli palkka- ja työehtojen yhtenäistyminen, mikä esti pienet laivanvarustamot turvautumasta palkanalennuksiin kilpailukykyensä parantamiseksi. Toimenpide pyrki myös osoittamaan ulkomaisille tarkkailijoille, että laivanvarustajat olivat valmiita kompromissiratkaisuihin.

Unionin johto joutui siis kokemaan pettymyksen toisensa jälkeen. Viimeinen oljenkorsi, johon Unionin johto kouristuksenomaisesti tarttui, oli toive ulkomaisen saarron aikaansaamisesta. Mutta tässäkin suhteessa toiveet pettivät. Tanskassa ei ollut voimassa olevien lakien perusteella mahdollista julistaa suomalaisia laivoja saartoon. Sen sijaan Norjassa täydellinen saarto alkoi toukokuun 25. päivänä ja Ruotsissa samaan aikaan, mutta vain lastilaivojen osalta.³ Näiden saartojen antama helpotus oli kuitenkin Unionin kannalta varsin vähäinen. Samoin Leningradin satamatyöläisten julistamalla saarrolla oli ainoastaan periaatteelliselta kannalta oma mielenkiintonsa. Aluksi liikenne Leningradiin sujui normaalisti, ja vasta kuuden-

1. Vuosikertomus v. 1933. Pihkalan paperit.

2. Teollisuuslehti N:o 6/1933. WÄLLÄRI mt. s. 61-62.

3. WÄLLÄRI mt. s. 55-56. Det trettende nordiske arbeidsgivermøte, s. 95.

nen lakkoviikon aikana tässä satamassa alkoi saarto.¹ Unionin kannalta oli kuitenkin tärkeämpää saada Englannin satamatyöläiset yhtymään Ruotsin ja Norjan työntekijöiden julistamiin saartoihin. Englannin ammatillisen liikkeen antama apu supistui kuitenkin pääasiallisesti rahalähetysten järjestämiseen. Lisäksi Ernest Bevin kumppaneineen pyrki painostamaan suomalaisia laivanvarustajia myönnytyksiin, ja tämän vuoksi he kääntyivät mm. lähettiläs Gripenbergin puoleen. Unionin johdolla oli kuitenkin se käsitys, että saarto alkaisi Englannissa. Vasta 28.8.1933 saapui tieto, jonka mukaan kuljetusalan ammattiliitot Englannissa katsoivat maassa vallitsevan tilanteen sellaiseksi, että saartoa ei voitu julistaa.² Hieman katkerana Wälläri jälkeensä totesikin seuraavaa:

"Jos Unionille olisi aikaisemmin yhtä päättävästi ilmoitettu, että mitään saartoa ei ole odotettavissa Englannissa, olisi lakkokin lopetettu paljon aikaisemmin. Mutta kerta toisensa perään meille annettiin toiveita saarrosta ja kun oli varmaa, että saarto olisi auttanut voittoon taistelussa, jatkettiin sitä niin kauan kuin oli vähänkin toiveita saarrosta."³

Tämän jälkeen lakon jatkaminen olisi saattanut muodostua kohtalokkaaksi Merimiesten ja Lämmittäjien Unionille. Unionin hallitus päätti lopettaakin lakon 29.8.1933 työnantajien tarjoamalla ehdoilla. Vaikka avoin taistelu päättyi in elokuun lopussa, niin pinnan alla jatkui kuohunta. Unionin asema oli varsin heikko käydyn taistelun jälkeen, koska työnantajat olivat miehittäneet laivat uusilla työntekijöillä. Seurauksena olikin, että Unioni järjesti seuraavina vuosina taistelun "rikkureita" vastaan. Tässä sodankäynnissä ei suinkaan kaihdettu keinoja päämäärän saavuttamiseksi.⁴ Työnantajat puolestaan pyrkivät

1. WÄLLÄRI mt. s. 66. Det trettende nordiske arbeidsgivermøte, s. 95-96.

2. WÄLLÄRI mt. s. 56-61, 62-64.

3. SAMA s. 65.

4. SAMA mt. s. 68-69. Wälläri mainitseekin seuraavaa: "Merimiesten esiintyminen ei ollut aina sopusoinnussa lain kirjaimen kanssa. Mutta kukapa olisi saattanut moittia heitä moraaliselta kannalta. Monia laivoja saatiin yhdellä kerralla kokonaan puhdistetuksi rikkureista."

eliminoimaan Unionin asiamiesten vaikutuksen merimiesten keskuudessa kieltämällä asiamiehiltä pääsyn laivoihin. Lisäksi syyskuussa 1933 noin sata merimiestä piti Helsingissä kokouksen, jossa perustettiin Vapaa Merimiesliitto. Tämän tarkoituksena oli toimia Unionin kanssa kilpailevana järjestönä lakon aikana laivoissa työskennelleiden merimiesten keskuudessa. Teollisuuslehti mainitsi järjestön tarkoituksena olevan "toimia epäpoliittisena, kaksikielisenä järjestönä laillista yhteiskuntajärjestystä ja hyviä tapoja tukevassa hengessä".¹ Lisäksi vuonna 1934 perustettiin Suomen Stuerttiliitto järjestämään laivojen keittiöhenkilökuntaa.² Näiden kilpailevien järjestöjen rinnalla Wälläri mainitsee merkityksettömän "merimiesten oppositio-ryhmän", joka muodostui Punaisen Ammattijärjestön kannattajista.³

Unionin johdon oli tunnustettava, että lakko oli päättynyt merimiesten tappioon. Kuitenkin jälkeinpäin taistelu merkittiin pitkän tähtäimen voitoksi. Tämän perusteluksi esitettiin ensinnäkin, että lakon avulla työnantajat pakotettiin luopumaan palkanalennuksista ja muuttamaan suuntaa. Tässä yhteydessä voitaisiin luonnollisesti huomauttaa, että parantuneiden suhdanteiden aikana olisi todennäköisesti palkkataso muutenkin pikkuhiljaa ruvennut nousemaan. Toiseksi Wälläri huomauttaa muistelmissaan, että merimiesten työtaistelu muodosti eräänlaisen signaalin muiden alojen työntekijöille, ts. se vaikutti rohkaisevasti muiden alojen työntekijöihin.⁴

1. Teollisuuslehti N:o 9/1933.

2. WÄLLÄRI mt. s. 74-75.

3. SAMA s. 75.

4. Vrt. Wällärin näkemystä: "Koko maan työväelle osoitettiin havainnollisesti, että kaikesta lapualaisterrorista huolimatta, yhtenäisellä järjestörintamalla voitiin taistella turvallisesti eikä kenenkään tarvinnut taistelun takia joutua vankilaan, vaikka niin yleisesti pelättiin lakon johtavan sellaiseen. Koko Suomen työväenluokka sai nähdä, että kunhan vaan yritettiin, oli mahdollista lyödä takaisin pääoman hyökkäykset ja saada valla- tuksi uutta alaa. Merimieslakon jälkeen saatiin nähdä paljon lak- kotaisteluita, sillä työväki uskalsi vihdoinkin ryhdistäytyä uudelleen." (WÄLLÄRI mt. s. 70.)

SAK:n johto, joka lamakauden aikana pyrki noudattamaan varovaista työmarkkinapolitiikkaa, ei hyväksynyt merimiesten taistelua eikä asettanut sitä taloudellisesti tukemaan. Koska Merimiesten ja Lämmittäjien Unioni ei kuulunut keskusjärjestön alaisuuteen, niin SAK:lla ei ollut edes mahdollisuutta puuttua taistelun kulkuun. Työtaistelun päätyttyä oli seurauksena laaja kirjoittelu sanomalehdistössä, jossa eri tahoilta hyökättiin Unionin johtoa vastaan. Seurauksena tästä oli, että joulukuun 10. päivänä 1933 kokoontui Helsinkiin Unionin ylimääräinen edustajakokous. Tässä kokouksessa käsiteltiin yksinomaan työtaisteluun liittyneitä seikkoja. Unionin johtoa arvosteltiin, mutta sitä ei erotettu. Päätöslauselmassa huomautettiin, että ulkomaisten saartolupausten oli annettu liikaa vaikuttaa työtaistelun kulkuun ja pitkittymiseen.¹

1. WÄLLÄRI mt. s. 71-73.

7. TEOLLISTEN SUHTEIDEN NORMALISOITUMISTA KOHTI VUOSINA 1934 - 1939

7.1. Ammatillisen liikkeen nousu

7.1.1. Järjestöjen vahvistuminen

Edellä on todettu, miten SAK:n alaiset järjestöt elivät 1930-luvun alkuvuodet kitukasvaisina. SAK ei pystynyt kokoaan hajaantuneita joukkoja lamakauden ja Lapuanliikkeen valtakaudella. Vuonna 1934 voitiin kuitenkin havaita käänteen tapahtuneen järjestöelämässä. Ammatillisten järjestöjen tunnukset alkoivat jälleen vetää puoleensa työntekijöitä. Ammatti-
liittoja perustettiin lisää. Kun vuoden 1933 lopussa niiden lukumäärä oli 15, niin vastaava luku nousi vuoden 1939 lopussa 19:ään. Metallityöväen Liitto, Rakennustyöläisten Liitto ja Kunnantyöntekijäin Liitto olivat suurimmat yhteenliittymät. Vaikka järjestöt alkoivatkin kasvaa, niin jäsenmäärät eivät 1930-luvulla nousseet edes samalle tasolle kuin ne olivat 1920-luvun jälkipuoliskon huippuvuosina.

SAK:n alaisten liittojen jäsenet vuosien 1934-1939 lopussa¹

Vuosi	Jäseniä
1934	27 100
1935	33 900
1936	44 500
1937	64 400
1938	70 300
1939	68 500

Järjestäytymisen lisääntyminen vuosina 1934-1939 kytkeytyi moniin sisäisiin tekijöihin maassamme. Ammatillisen liikkeen nousu- ja laskukaudet ovat merkittäväällä tavalla seuranneet "poliittisten realiteettien" vaihteluita. Sisäpoliittinen tilanne normalisoitui Lapuanliikkeen käytevoiman vähentyessä. Kallion valitseminen presidentiksi ja sen seuraamusilmiönä Cajanderin punavihreän hallituksen nimittäminen alkoivat vaikuttaa yhteis-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirjat.

kunnassamme tasoittavaan suuntaan. Talouselämän aktiviteetin lisääntyminen on mainittava myös eräänä työntekijöiden järjestäytymisalttiutta lisänneenä tekijänä. Ehkä tilannetta auttoi yksityisten työntekijöiden kohdalla myös SAK:n edustajakokouksen vuonna 1934 tekemä päätös ns. rikkurikysymyksessä. Tämän ns. rikkuriamnestian mukaan kelpuutettiin ennen vuotta 1930 lakonmurtajina toimineet työntekijät järjestöjen jäseniksi. Periaatteen soveltaminen käytäntöön jätettiin kuitenkin liittojen päätöksistä riippuvaksi. SAK:n edustajakokous hyväksyi lisäksi periaatteen, että tällaisissa tapauksissa rankaisutoimenpiteet yleensä määrättäisiin määräaikaisiksi.¹ Useat liitot tekivätkin edustajakokouksen edellyttämiä päätöksiä. Suomen Metallityöväen Liiton piirissä ei kuitenkaan vielä vuonna 1934 oltu valmiita unohtamaan varsinkaan vuoden 1927 suurtaistelun aikana lakonmurtajina toimineiden työntekijöiden "rikoksia". Vuonna 1937 tilanne oli kuitenkin kehittynyt sille asteelle, että liittotoimikunta katsoi olevan paikallaan ehdottaa yleistä anteeksiantoa niille työntekijöille, jotka ennen 1.1.1928 olivat työskennelleet lakon tai sulun alaisissa yrityksissä. Metallityöväen Liiton edustajakokouksessa esiintyi kuitenkin voimakasta vastarintaa yleistä anteeksiantoa vastaan. Tämän vuoksi yksimielisesti hyväksyttiin päätös, jonka mukaan osastojen toimikunnat saivat päättää asiasta. Kuitenkin kielteisissä tapauksissa asia oli alistettava liittotoimikunnan ratkaistavaksi.²

Hitlerin vallankaappaus sekoitti joksikin aikaa Kominternin ja Profinternin kortit. Oppirakennelmat "kolmannesta kaudesta" oli romutettava, ja toimintaohjeet arvioitiin uudelleen. Lähinnä Ranskan antamien esimerkkien ja Neuvostoliiton turvallisuusvaatimusten ansiosta syntyi poliittisessa toiminnassa kansanrintama-aate,³ jota tukemaan asetettiin yhteistoiminta myös ammatil-

1. Esitykset Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toiselle sääntömääräiselle edustajakokoukselle, s. 42-47. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton v. 1934 pidetystä edustajakokouksesta, s. 89-93, 101-103.

2. Pöytäkirja Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toisesta varsinaisesta edustajakokouksesta, s. 139-144, 174-175.

3. PAASIVIRTA Työväenliike yleiseurooppalaisena ilmiönä II, s. 193.

lisissa järjestöissä. Seurauksena toiminnan vilkastumisesta olivat Ranskassa suuret lakkoliikkeet ja tehtaiden valtaamiset, jotka pakottivat Ranskan työnantajat varsin pitkälle meneviin myönnytyksiin: työehtosopimukset hyväksyttiin, tehtaisiin asetettiin järjestöjen luottamusmiehet, järjestöt tulivat tunnustetuiksi ja keskimäärin 12 %:n palkankorotukset myönnettiin.¹ Kansanrintama-ajatus sai virallisen hyväksymisensä Kominternin VII kokouksessa elokuussa 1935. Georgi Dimitrovin esittelemä uusi suuntaus hyväksyttiin yksimielisesti tässä Kominternin kokouksessa.² Suomen kommunistijohto ei suinkaan saanut 1930-luvun alkuvuosina Kominternin taholta päänsilitystä, koska Lapuanliikkeen aikana SKP:n toiminta oli perin heikkoa. Punaiseen ammattijärjestöön eivät joukot suinkaan virranneet. Illegaalisen järjestön luominen kuitenkin pidätti vasemmistolaisia työntekijöitä liittymästä SAK:n alaisiin järjestöihin. SKP:n Keskuskomitea teki vuonna 1933 ratkaisevan päätöksen. Joukkoja kehoitettiin hakeutumaan uudelleen laillisiin ammattijärjestöihin.³ Tällä oli luonnollisesti oma osuutensa SAK:n jäsenmäärän lisääntymiseen. Aktiivisen oppositioryhmän ilmestyminen järjestöihin asetti kuitenkin amatillisten järjestöjen johdon jälleen uuteen tilanteeseen. Korpilakkojen vaara lisääntyi, ja SAK:n auktoriteetti asetettiin vaakalaudalle eräiden työnseisausten lopettamisen yhteydessä.

Maanalaisen Punaisen Ammattijärjestön lopettaminen vahvisti SAK:n asemaa työntekijöiden keskuudessa. Täten oli työmarkkinoilla yksi kilpailija vähemmän. Sen sijaan VTL jatkoi lamakauden jälkeenkin toimintaansa. Sen merkitys muodostui kuitenkin vähäiseksi. STK:n kertomuksessa vuodelta 1938 todettiin järjestön jäsenmäärän tasaisesti nousseen n. 11 000 henkeen.⁴ VTL sai 1930-luvun puolivälissä kuitenkin rinnalleen kilpailijan,

1. IB SCHMIDT mt. s. 163-166.

2. SAMA s. 168-170.

3. SKP taistelussa laajan yhteisrintaman luomiseksi fasismia ja sodan vaaraa vastaan, proletaarisen vallankumouksen puolesta, s. 6-8, 20-22.

4. Teollisuuslehti N:o 5/1939.

Suomen Kansallisen Ammattijärjestön (SKA). Tämän takana olivat IKL:n johtohenkilöt, jotka toista maailmansotaa edeltäneinä vuosina halusivat vahvistaa asemaansa työväestön keskuudessa. SKA:n merkitys jäi kuitenkin vähäiseksi.

7.1.2. SAK:n työmarkkinapoliittisia kannanottoja

Pyrkiessään istuttamaan suomalaiseseen maaperään skandinaavisia työmarkkinamenettelytapoja SAK:lla oli monia vaikeuksia voitettavanaan. SAK:n toimintaan 1930-luvulla kuuluivatkin olennaisena piirteenä pyrkimykset luoda edellytykset neuvottelupoliitikalle ja työehtosopimuskäytännölle. Työntekijäjärjestöjen neuvotteluaseman vahvistamiseen tähdänneistä toimenpiteistä mainittakoon esitykset työajan lyhentämiseksi, työttömyyskysymyksen hoitamiseksi ja minimipalkkojen määrittämiseksi.

Lamakauden aikainen joukkotyöttömyys sai SAK:n toisen edustajakokouksen vaatimaan työajan lyhentämistä 36 tuntiin viikossa. Päätöksen perusteluissa nojaututtiin alikulutusteoreettisiin näkemyksiin. Tuotannon arveltiin lisääntyvän nopeammin kuin tehokkaan kysynnän, mistä nähtiin olevan seurauksena joukkotyöttömyyden. Kuitenkin 13 edustajaa oli sitä mieltä, että työaika oli aluksi pyrittävä lyhentämään vain 40 tuntiin viikossa. E.A. Vuori katsoi aiheelliseksi tähdentää, että työajan lyhentäminen vain yhdessä maassa saattoi johtaa lisääntyneeseen työttömyyteen tuotantokustannusten nousun ja vientimarkkinoilla vallitsevan kilpailun tähden.¹

Työllisyystilanteen parantuessa SAK:n toiminta muodostui monipuolisemmaksi kuin 1930-luvun alussa, jolloin työttömyyskysymyksen hoitaminen oli ollut etualalla. Kuitenkin vuoden 1934 edustajakokous katsoi vielä aiheelliseksi hyväksyä asiassa päätöslauselman. Työllisyyskysymyksen hoitaminen asetettiin yhteiskunnan ensisijaiseksi velvollisuudeksi. Työttömyyden torjumista oli suunniteltava pitkällä tähtäimellä. Lisäksi edustajakokous vaati: "varatyöjärjestelmästä liian alhaisine palkkoineen on

1. Esitykset Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toiselle sääntömääräiselle edustajakokoukselle, s. 47-54. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton v. 1934 pidetystä edustajakokouksesta, s. 80-88.

kiireellisesti luovuttava ja siirryttävä normaalisiin yleisiin töihin, joissa on maksettava sellaiset palkat, että työläiset niiden avulla ansaitsevat kohtuullisen toimeentulon."¹ SAK:n toimesta seurattiin lamakauden jälkeen työllisyystilanteen kehittymistä, ja esim. vuonna 1939 Kunnalliselle keskustoimistolle ja Maalaiskuntien liitolle jätettiin kirjelmät, joissa tähdennettiin kuntien velvollisuuksia työttömyys- ja palkkapolitiikan hoidossa.²

1930-luvulla oli eduskunnassa useaan otteeseen esillä kysymys minimipalkkalainsäädännön aikaansaamisesta. SAK:n työvaliokunta oli vuonna 1934 sitä mieltä, että asia vaati perusteellista harkintaa, mutta lausui kantanaan, että minimipalkkalainsäädännön merkitys käytännössä riippui ratkaisevasti työntekijöiden järjestöjen voimasta.³ Hallituksen annettua varatuomari Eljas Kahran tehtäväksi tutkia minimipalkkalakien tarpeellisuutta Suomessa joutui SAK uudelleen määrittelemään kantansa tällaiseen lainsäädäntöön. Tällöin SAK katsoi, ettei ollut aiheellista toteuttaa yleistä, kaikkia aloja käsittävää minimipalkkalainsäädäntöä. Sen sijaan metsätöissä ja kotona suoritettavissa töissä SAK katsoi määräysten olevan paikallaan, ainakin kokeilunluonteisina. Tässäkin yhteydessä korostettiin valtion palkkapolitiikan merkitystä varsinkin valtioenemmistöisissä osakeyhtiöissä ja metsätöissä.⁴

SAK pyrki ilmeisesti vaikuttamaan siihen, että valtion liikelaitoksista ja osakeyhtiöistä muodostuisi "mallityönantajia", jotta työnantajat olisi saatu luopumaan "yksipuolisesta työehtojen sanelupolitiikastaan". Eduskunnassa pyrittiin saamaan muutosta lakiin työrauhan suojelemisesta⁵ ja vuonna 1938 käy-

1. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton v. 1934 pidetystä edustajakokouksesta, s. 79.

2. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1939, s. 59-60.

3. Esitykset Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toiselle sääntömääräiselle edustajakokoukselle, s. 91.

4. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1936, s. 51-54.

5. Valtiopäivät 1938. Pöytäkirjat I, s. 202-207, 225-248.

tiin eduskunnassa laaja keskustelu työehtosopimusten käytäntöönottamisesta valtion työmailla.¹

SAK:n ja sen alaisten liittojen perustavissa kokouksissa hyväksyttiin varauksettomasti työehtosopimukset työehtojen sääntöstelykeinoina. Kuitenkin vallinneissa oloissa ei ollut reaalisia edellytyksiä tämän periaatteen toteuttamiselle. Järjestöjen kasvaessa ja työllisyystilanteen parantuessa alettiin SAK:n piirissä muokata mielipiteitä taistelun aloittamiseksi työehtosopimuksista. Eero A. Vuori julkaisi SAK:n julkaisusarjassa vuonna 1935 kirjasensa "Taistelu työpalkasta". Palkkatyöläisessä käsiteltiin työehtosopimuskysymystä.² Kuitenkin vuoden 1937 voidaan katsoa muodostaneen eräänlaisen murrosvuoden SAK:n asennoitumisessa työehtosopimuksiin. Ammattiliitot alkoivat SAK:n tukemina taistelun työehtosopimuksista. SAK:n toiselle varsinaiselle edustajakokoukselle vuonna 1937 annettiin työvaliokunnan laatima alustus, jossa korostettiin sitä, että ammattillinen liike pystyi työskentelemään tehokkaasti työntekijöiden hyväksi vain työehtosopimusten tultua hyväksytyiksi. Kuitenkin esityksessä korostettiin myös sitä, että taistelu työehtosopimuksista oli samaa kuin taistelu järjestöjen tunnustamisesta, mikä puolestaan nähtiin voimakysymyksenä.³ Edustajakokouksessa käydyssä lyhyessä keskustelussa Eero A. Vuori tähdensi yleisen mielipiteen muokkaamisen merkitystä järjestövoiman kehittämisen rinnalla. E. Härmä puolestaan huomautti eversti P. Zilliacuksen pitämän esitelmän johdosta, että työlainsäädäntö ei ollut yksinään riittävä turvaamaan työntekijöiden etuja, vaan että järjestöjä ja työehtosopimuksia tarvittiin huolehtimaan siitä, että lakien määräyksiä noudatettiin.⁴ Kokous hyväksyi päätöslauselman, jossa vaadittiin työehtosopimuksista käytävien taistelujen

1. Valtiopäivät 1938. Pöytäkirjat I, s. 755-772.

2. Ks. esim. Palkkatyöläinen 19/11 1937. "Taistelu työehtosopimuksista".

3. Työjärjestys, kokoussäännöt ja esitykset Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toiselle varsinaiselle edustajakokoukselle, s. 28-30.

4. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toisesta varsinaisesta edustajakokouksesta, s. 95-98.

tehostamista. Mikäli taistelu syntyi jonkin liiton alueella, niin SAK:n koko voima oli keskitettävä taistelun tukemiseen. Lisäksi vaadittiin, että valtion ja kuntien palveluksessa olevien työntekijöiden työehdot järjestettäisiin sopimuksilla.¹ Seurauksena viimeksi mainitusta vaatimuksesta oli mm. se, että Suomen Rautatieläisten Liiton edustajakokoukselle laadittiin laajahko esitys nimeltään "Työehtosopimuskysymys". Tässä kirjassa pohdittiin mm. työehtosopimusten merkitystä työnantajien, työntekijöiden ja yhteiskunnan kannalta.

7.2. Työnantajajärjestöt ja työnantajapolitiikka talvisodan kynnyksellä

7.2.1. Työnantajien järjestöt vahvistuvat

Työnantajaliittojen toiminnassa ei tapahtunut 1930-luvun loppuvuosina merkittäviä muutoksia. Toimintamuodot olivat saaneet vakiintuneet muodot, ja työmarkkinapolitiikan hoidossa pyrittiin turvautumaan edellisen vuosikymmenen aikana päteviksi havaittuihin keinoihin. STK:n voima ja arvovalta kasvoi 1930-luvun viimeisinä vuosina. Sen jälkeen kun Suomen Tupakkateollisuuden Työnantajaliitto sisäisen hajaannuksen vuoksi erosi vuoden 1933 lopussa STK:sta, kuului keskusjärjestöön kaikkiaan 11 liittoa.² STK:n johto ei kuitenkaan ollut tyytyväinen tilanteeseen. SAK:n jäsenmäärän laajeneminen, suhdanteiden paraneminen ja valtiovallan politiikan muuttuminen pakottivat STK:n tehostamaan jäsenhankintaa. Propagandatoimintaa oli lisättävä. Syksyllä 1936 STK:n hallitus päätti aloittaa työnantajarintaman vahvistamisen. Keskusliiton toimistoa laajennettiin perustamalla osasto työnantajapropagandaa varten, minkä lisäksi palkattiin yksi lainoppinut avustaja lisää.³ Seuraukset alkoivatkin pian näkyä. Vuonna 1937 STK:n alaisten liittojen luku nousi takaisin 12:een, kun eristysalan työnantajaliitto tuli yhteistoimintaan mukaan. Vuosi 1938 merkitsi sitten ratkaisevaa käännettä

1. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton toisesta varsinaisesta edustajakokouksesta, s. 99.

2. Det fjortende nordiske arbejds givermøde, s. 43.

3. Det femtende nordiska arbetsgivar mötet, s. 180-181.

jäsenmäärän kehityksessä. Keskusliiton jäseniksi tulivat vuosien 1937 ja 1938 vaihteessa Helsingin Metallityönantajaliitto ja Autoalan Työnantajaliitto. STK:n kannalta oli kuitenkin suuri merkitys sillä, että toukokuussa 1938 Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain Liitto liittyi pitkällisten esivalmistelujen jälkeen STK:n alaisuuteen. Asiasta oli SKTL:n hallituksen puheenjohtaja Lavonius tehnyt jo vuonna 1935 ehdotuksen, mutta vasta marraskuussa 1937 SKTL:n hallitus katsoi tilanteen maassa kehittyneen siihen pisteeseen, että yhteistyöstä ei enää voitu kieltäytyä. Lopullinen päätös liittymisestä tehtiin liiton vuosikokouksessa huhtikuussa 1938, jolloin myös liiton säännöt vastaavasti muutettiin.¹ Tällä päätöksellä STK:n alaisuuteen tuli lähes 20 000 työntekijää lisää. Teollisuuslehti huomauttikin, että SKTL:n "paluu jäseneksi merkitsee suurta voittoa Suomen työnantajain yhteistyölle".² Vuonna 1938 Suomen Laivanvarustajain Yhdistys ja Kivenjalostajain Työnantajaliitto tulivat yhteistoimintaan mukaan. Täten vientielinkeinojen panos STK:ssa lisääntyi.

STK:n alaiset työnantajat
vuosina 1934-1939³

Vuosi	Jäseniä	Näillä työntekijöitä	Maksettuja työpalkkoja mmk
1934	409	88 600	1 060.9
1935	415	92 500	1 134.0
1936	411	98 300	1 276.5
1937	538	117 800	1 719.3
1938	567	117 100	1 796.4
1939	569	108 900	1 686.4

STK:n Työläistilasto-osaston toimintaa tehostettiin vuonna 1935. Palkkatilastoja laajennettiin, ja vuosien 1935 ja 1937 välillä työläiskortisto paisui 98 000 kortista 130 000:een.⁴

1. LUOMA mt. s. 128-129.

2. Teollisuuslehti N:o 5/1939.

3. Suomen tilastollinen vuosikirja.

4. Det fjortende nordiske arbejdsgeværdede, s. 75. Det femtonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 189.

Vientirauhan toimintaa päätettiin jatkaa vuosi vuoden jälkeen 1930-luvun muuttuneissakin oloissa. Organisaatio pidettiin kunnossa talvisodankin yli. Järjestöä ylläpitivät pääasiallisesti samat etupiirit kuin aikaisemminkin. Sahateollisuus osallistui seitsemällä, paperiteollisuus kuudella, laivanvarus-tamot ja lastauttajat kolmella sekä metalli-, kutoma- ja sementtiteollisuus yhdellä osuudella järjestön menoihin. Uutena piirteenä on kuitenkin mainittava, että STK maksoi vuosina 1938 ja 1939 järjestön menoista 1 1/2 prosenttia.¹ Vientirauhan vuosikokous teki toukokuussa 1938 tästä STK:lle ehdotuksen, joka oli eräänlainen kompromissi kustannusten jakoperusteista aiheutuneista pitkällisistä erimielisyyksistä.² Vientirauhan ehdotusta STK:lle perusteltiin sillä, että järjestön ulkopuolellakin olevat työnantajat olivat saaneet välillistä ja välitöntä tukea työtaisteluissa.³

Vientirauhan organisaatio toimi 1930-luvun loppupuolella samojen periaatteiden mukaan kuin aikaisemminkin. Lamakauden päätyttyä Pihkala huolehti siitä, että asiamiesverkosto tuli toimintakelpoiseksi. Asiamiesten ja Pihkalan palkkaus nostettiin samalle tasolle, kuin se oli ollut ennen lamavuosia.⁴ Vienti-

1. Vuosikokous PK 17.6.1940 ja 21.4.1939. Pihkalan paperit.

2. Sementtiteollisuuden edustajana Petter Forsström vaati johtokunnan kokouksessa 25.4.1935 metalliteollisuuden osuuden lisäämistä. Hän huomautti, että Vientirauha oli pystynyt hankkimaan ammattitaitoisiakin lakonmurtajia ja vaati tutkimuksen toimittamista Vientirauhan toimintapiiriin kuuluvien yritysten työntekijöistä. Toimeenpaneva valiokunta katsoi kuitenkin 11.12.1935, että tällaisen tilaston keräämisestä ei olisi vastaavaa hyötyä osuuksien jakoa suoritettaessa, minkä vuoksi ehdotus annettiin raueta. Asiasta käytiin Forsströmin aloitteesta uudelleen keskustelu johtokunnan kokouksessa 19.3.1936, mutta asiasta ei tehty päätöstä. Vientirauhan vuosikokous 17.5.1939 käsitteli vielä metalliteollisuuden osuismaksujen suuruutta. Johtokunta valtuutettiin ehdottamaan Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitolle, että se ottaisi vastatakseen kahdesta osuudesta.

3. Vuosikokous PK 17.5.1939. Pihkalan paperit.

4. Vientirauhan asiamiesverkosto oli v. 1934 seuraava: Väinö Veneskoski ja Taneli Ilvesoksa Helsingissä, Arvid Borg Inhassa, Aarne Aalto Lappeenrannassa, Torsten Gummerus Ruokolahdella, Hannes Hakulinen Kurkijoella, Väinö Jalas Raahessa, Abel Lyytikäinen Nerikkoossa, Carl Vilkmán Kokkolassa, Vihtori Kosola, Antti Pukkila ja Kalle Vaahtoniemi Lapualla, Matti Similä Laihiolla, Aukusti Kangas Ylihärmässä ja Kalle Olli Lappeenrannassa. (Toimeenpanevan valiokunnan PK 18.5.1934. Pihkalan paperit.)

rauhan toiminta sai kuitenkin vastustusta odottamattomalta suunnalta. Koska IKL pyrki vaalipropagandassaan vetoamaan myös työntekijöihin, niin vuonna 1935 eräät IKL:n johtohenkilöistä asettuivat sille kannalle, että puolueen jäsenet eivät saaneet osallistua lakkojen murttamiseen. Vihtori Kosola pysyi kuitenkin aluksi Vientirauhan asiamiehenä. IKL:n johdon keskuudessa tapahtunut mielipiteiden muutos purkautui ensinnä siten, että Vientirauhan järjestämien putkityömiesskurssien johtaja erotettiin puolueesta prof. B. Salmialan vaatimuksesta.¹ Toinen tapaus sai alkunsa siitä, että Sasu Punanen väitti pakinassaan Kosolan toimivan Vientirauhan asiamiehenä. Tällöin Ajan Suunta, jonka toimitusneuvostoon Kosola kuului, sanoi Sasun valehtelevan. Pihkala vaati silloin järjestönsä etujen nimissä, että Kosola oikaisisi Ajan Suunnan tiedotuksen. Kosola epäröi aluksi, mutta kieltäytyi lopulta julkaisemasta Pihkalan laatimaa oikaisua. Seurauksena oli, että Kosolan pitkäaikainen toiminta Vientirauhan tehokkaimpana asiamiehenä päättyi 1.4.1936.² Tämä tapaus aiheutti eräitä muutoksia Vientirauhan asiamiehistöissä. Propaganda-asiamieheksi palkattiin opettaja Paavo Ruotsalainen, ja Etelä-Pohjanmaan pääasiamieheksi otettiin vuonna 1937 kunnallisneuvos E.A. Turja sekä hänen apulaisekseen agronomi Niilo Kosola.³ Viimeksi mainittujen palkkaaminen johtui myös siitä, että vuonna 1936 Pietarsaaren satamalakon aikana Vientirauhan ja IKL:n välit lopullisesti katkesivat. Kun Etelä-Pohjanmaan värväyspäällikkö Antti Pukkila, joka oli myös IKL:n kansanedustajaehdokkaana, vaati miettimisaikaa, niin Pihkala järjesti tarvittavat lakonmurtajat Pukkilan apulaisen, maanviljelijä Kalle Vaahtoniemen kautta.⁴ Tämä tapaus ei kuitenkaan sanottavammin häirinnyt Vientirauhan lakonmurtajavärväystä, koska 1930-luvun lopulla ei tarvinnut vyöryttää esiin samanlaisia joukkoja kuin 1920-luvun lopussa.

1. Johtokunnan PK 25.4.1935. Pihkalan paperit.

2. Toimeenpanevan valiokunnan PK 28.5.1936. Pihkalan paperit.

3. Vuosikertomus 1937. Pihkalan paperit.

4. Työvaliokunnan PK 28.5.1936. Pihkalan paperit.

SAK:n vahvistuessa katsoi Vientirauhan johto aiheelliseksi laajentaa järjestön asiamiesverkostoa mahdollisten työnseisauksen varalta. Vuonna 1937 lisättiin piiriasiamiesten lukua,¹ ja vuonna 1938 perustettiin kolme uutta piiriä.² Lisäksi Pihkala järjesti neuvottelukokouksen Imatralla 3.4.1938, jossa oli läsnä 19 Kurkijoen, Lappeenrannan ja Sortavalan piirin asiamiestä. Tässä kokouksessa annettiin toiveita, että lakonmurtajia lähtisi liikkeelle sama määrä kuin vuonna 1928. Vastaava kokous Etelä-Pohjanmaan piirimiehille järjestettiin Seinäjoella 10.4.1938. Läsnä olleet 8 asiamiestä lausuiivat toivomuksenaan, että työnantajat ottaisivat vain sellaisia lakonmurtajia, joilla oli Vientirauhan värväystodistus mukanaan.³

Vientirauhan toimittamat lakonmurtajat
vuosina 1934-1939⁴

Vuosi	Lakonmurtajia
1934	334
1935	60
1936	300
1937	166
1938	60
1939	633

Vientirauhan toiminnan luonne muuttui 1930-luvun loppupuolella jossakin määrin 1920-luvun taistelun vuosiin verrattuna. Vuosina 1934-1939 Pihkalan tarvitsi mobilisoida ainoastaan 1 553 lakonmurtajaa, joiden lisäksi vuonna 1936 varattiin Hel-

1. 1.5.1937 palkattiin asiamieheksi Paul Anton Kanneljärvelle, Einar Lenkkeri Jukkolaan, Armas P. Tanskanen Ylivieskaan ja Santeri Viskari Metsäpirttiin. (Vientirauhan vuosikertomus 1937. Pihkalan paperit.)

2. Sortavalaan perustetun piirin asiamieheksi tuli työnjohtaja Lauri Okero, Pitkärantaan palkattiin työnjohtaja Johannes Muhonen ja Parkanon piiriin paikallispäällikkö Paavo Laatu. (Työvaliokunnan PK 20.4.1938. Pihkalan paperit.)

Vuoden 1939 lopussa oli Vientirauhan palkattuina asiamiehinä seuraavat henkilöt: T. Ilvesoksa, P. Ruotsalainen, Al Aalto, T. Gummerus, H. Hakulinen, A. Lukkaroinen, Niilo Kosola, E.A. Turja, K. Olli, I. Takkala, A. Kangas, J. Muhonen, A.P. Tanskanen, J. Kurtelius, A. Lyytikäinen ja K.V. Valaste (Pihkalan P.M. 19.4.1940. Pihkalan paperit).

3. Työvaliokunnan PK 20.4.1938.

4. Vuosikertomukset vuosilta 1934-1939. Pihkalan paperit.

singin satamaa varten 40 miestä. Värvätyistä miehistä tarvittiin suurin osa, 947 miestä, Pietarsaaren, Vaasan ja Oulun satamalakkojen murtamiseen vuosina 1936, 1938 ja 1939. Kuitenkin Vientirauha osallistui kaikkiaan 14 lakon murtamiseen näinä vuosina. Koska satamalakkojen rinnalla puuteollisuuden ja sahojen työnseisaukset olivat harvinaisia, ei Vientirauhan tarvinnut uhrata voimiaan tälläkään perinteellisellä toimintasarallaan muuta kuin yhden kerran. Gutzeitin Laatikkotehtaan lakon murtamiseen toimitettiin vuonna 1934 yhteensä 13 miestä. Satamalakkojen rinnalla oli rakennustyömaiden työtaistelujen murtaminen toisella sijalla. Yhteensä 469 lakonmurtajaa toimitettiin murtamaan muurari- ja rapparilakkoa Helsingissä, putkityöntekijöiden lakkoa Turussa ja kivityömiesten lakkoa Helsingissä vuosina 1934, 1935 ja 1937. Vuonna 1937 värvättyjä 28 leipuria lukuunottamatta loput lakonmurtajista toimitettiin metalliteollisuuden tarpeiksi.

Vientirauhan toiminta oli vuosina 1934-1939 enemmän preventiivistä kuin suurten taistelujen käymistä. Koska värväyskoneisto toimi ainoastaan osateholla, saattoivat myös Vientirauhan ulkopuolella olevat yritykset saada apua työtaistelujen murtamisessa. Pihkala halusi tukahduttaa pienetkin lakkoliikkeet alkunsa, jotta ne eivät olisi levinneet Vientirauhaa kannattavien liittojen piiriin.¹ Tämä kanta saattoi olla lakonmurtajajärjestön kustannusten säästämisen kannalta perusteltua, mutta samalla siinä lienee heijastunut Pihkalan halu turvata järjestön toiminnan jatkuvuus vuodesta toiseen. Ehkä voitaisiin myös viitata useiden yritysten johtajille tunnusomaiseen haluun nähdä liikevaihdon kasvavan ja toiminnan laajenevan. Pihkalan omatoimisuus Helsingin muurari- ja rapparilakon aikana vuonna 1934 johti kuitenkin pitkällisiin selvittelyihin Vientirauhan hallintoelimisissä. Periaatteista ei kuitenkaan vallinnut erimielisyyttä. Olihan Vientirauha jo 1920-luvulla antanut apua myös ulkopuolisille yrityksille. Vuorineuvos A. Lampén ja varatuomari L. Luoma paheksuivat ainoastaan sitä, että Vientirauhan varoja oli käytetty ulkopuolisten avustamiseen saamatta asianomaisilta korvausta

1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 14.12.1934. Pihkalan paperit.

kuluista. Lampén arvosteli järjestön johtoa myös siitä, että johtokuntaa ei ollut kutsuttu koolle ennen lakonmurtaja-avun antamista.¹ Vientirauhan kannattajat kuitenkin hyväksyivät toimenpiteet, ja toimeenpaneva valiokunta sai tehtäväkseen ilmoittaa Suomen Rakennustyönantajaliitolle, että liiton olisi ollut kohtuuden nimessä osallistuttava kustannuksiin ja että sen tuli käyttää tilannetta hyväkseen työnantajien järjestäytymisen laajentamiseksi.² Johtokunnan kokouksessa 19.3.1936 päätettiin, että pienissä ja kiireellisissä työnseisaustapauksissa työvaliokunta sai päättää lakkojen murtamisesta. Asia oli kuitenkin myöhemmin alistettava johtokunnan hyväksyttäväksi. Suurissa ja laajakantoisissa tapauksissa sen sijaan ainoastaan johtokunta saattoi tehdä päätöksen lakonmurtaja-avun antamisesta. Lisäksi toivottiin, että työvaliokunta kutsuisi lisäjäseniä mahdollisuuksien mukaan tällaisista asioista päättämään.³ Toiminnan laajentamista merkitsi myös putkityöntekijäkurssien järjestäminen Lapualla vuonna 1936.

Vientirauhan antama aktiivinen panos 1930-luvun työmarkkinakysymysten ratkaisemiseen muodostui vähäisemmäksi kuin 1920-luvulla. Tämä ei suinkaan johtunut Vientirauhasta, joka pyrki osoittamaan välttämättömyytensä aina, kun tilaisuus siihen avautui. Länsimaisesti suuntautuneen SAK:n työmarkkinapolitiikka ei johtanut 1930-luvun erikoisissa oloissa samanlaisiin avoimiin suurtaisteluihin kuin SAJ:n harjoittama voimapolitiikka 1920-luvulla. Viimeiset työnseisaukset, joihin Vientirauha toimitti lakonmurtajia ennen lakkauttamistaan, olivat Oulun satamalakko ja Crichton-Vulcanin pitkällinen työselkkaus vuonna 1939. Edellisessä tapauksessa mobilisoitiin 593 ja jälkimmäisessä 40 lakonmurtajaa.

-
1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 14.12.1934. Pihkalan paperit.
 2. Johtokunnan PK 28.1.1935.
 3. Johtokunnan PK 19.3.1936. Pihkalan paperit.

7.2.2. Työnantajien näkemykset teollisten suhteiden hoitamisen muodoista muuttumattomat

Työnantajaliittojen asenteessa SAK:n alaisia järjestöjä kohtaan ei tapahtunut 1930-luvun loppupuolella muutoksia. Työnantajien politiikka tähtäsi edelleen siihen, että työnantajien oikeutta itse päättää palkka- ja työehdoista ei kavennettaisi sen enempää valtiovallan kuin ammattiyhdistysten taholta.¹ SAK:n alaisten liittojen suhteellisen hidas jäsenmäärän kasvu oli tekijä, joka myötävaikutti työnantajien asenteen ennallaan säilymiseen. Kun SAK:n toistuneet jäsenhankintakampanjat eivät olleet tuoneet sanottavia tuloksia, sai Teollisuuslehti vielä vuonna 1939 aiheen kirjoittaa, että maassamme ei ollut syytä tehdä vertailuja Skandinavian maiden vastaaviin kehitysilmioihin. Tätä perusteltiin ensinnäkin sillä, että työnantajien ja yhteiskunnan sosiaalinen vastuuntunne oli lisääntynyt siksi paljon, että ammattiyhdistysliike ei voinut osoittaa välttämättömyyttään työntekijöiden sosiaalisten etujen valvojana. Toiseksi huomautettiin, että maamme ammattiyhdistykset olivat jo kahdesti jättäneet etsikkoaikansa käyttämättä.²

Muuttuneissa poliittisissa oloissa alkoi kuitenkin kuulua useilta tahoilta ääniä työehtosopimusten puolesta. Edistyspuolueen piirissä esiintyi tähän suuntaan käyviä vaatimuksia, pääministeri Cajander asettui tukemaan vaatimuksia teollisten suhteiden uudelleen järjestelystä,³ ja SKTL:n puheenjohtaja M. Lavonius kieltäytyi vuonna 1938 puheenjohtajan virasta ollessaan oppositiossa työehtosopimuskysymyksessä.⁴ STK:n ja työnantaja-

1. Det femtonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 190.

2. Teollisuuslehti N:o 1/1939.

3. Teollisuuslehti N:o 3/1939. SAMA N:o 6/1939. Pääministeri Cajanderin esityksen johdosta Teollisuuslehti lausui mm. seuraavaa: "Työehtosopimukset olisivat ammattijärjestön käsissä mahtava keino niidenkin työläisten pakottamiseksi järjestöjen rulliin, jotka nyt haluavat olla niiden ulkopuolella. Työehtosopimukset eivät siten olisi välikappale työläisten vapauden ja tasavertaisuuden saavuttamiseksi työnantajia vastaan, vaan keino työläisten orjuuttamiseksi ammattiyhdistysten kuuliaisiksi ja tahdottomiksi nappuloiksi. Työnantajat ja maamme työväestön enemmistö haluavat järjestää työsuhteet individuaalista tietä ja individualismi juuri on jotakin demokratialle ja vapaudelle luonteenomaista". (Teollisuuslehti N:o 6/1939.)

4. LUOMA mt. s. 142.

liittojen virallinen asenne työehtosopimuksiin joutui siis useilta tahoilta arvostelun kohteeksi vasemmistoleirin ulkopuolella. Tämän vuoksi STK:n oli pakko ryhtyä tehostamaan propagandatoimintaa. Sanomalehtikirjoittelun lisäksi julkaistiin vuonna 1937 kirjaset "Miksi työehtosopimuksia vastustetaan" ja "Onko työehtosopimusten käyttöönotto Suomessa perusteltua". Näihin kirjasiin koottiin julkisuudessakin usein toistetut työnantajien kannanotot.

Edellisessä kirjasessa esitettiin seuraavat yhdeksän pääsyytä työehtosopimusten käytäntöönottamista vastaan: 1) Työehtosopimukset ovat tarpeettomia, koska maamme sosiaalinen lainsäädäntö on riittävän yksityiskohtaisesti järjestänyt työsuhteet. 2) On epäoikeudenmukaista, jos pieni järjestäytynyt vähemmistö sopii työehdoista järjestäytymättömän enemmistönkin puolesta. 3) Työehtosopimuslaki ei anna riittäviä takeita siitä, että työntekijät noudattavat työehtosopimusten määräyksiä ja että tuomitut hyvityssakot ja vahingonkorvaukset saadaan perityksi. 4) Työehtosopimukset eivät takaa tuotannon keskeytymätöntä jatkumista. 5) Tuotannon jatkumisen kannalta välttämätön joustavuus vähenee työehtosopimusten vuoksi. 6) Työehtosopimukset edistävät työrauhan saavuttamista eräissä tapauksissa, mutta ne johtavat rajuihin yhteenottoihin sopimusten irtisanomisaikoina. 7) Työntekijäjärjestöjen poliittinen luonne saattaa lyödä leimansa myös työehtosopimusneuvotteluihin. 8) Koska työehtosopimusten säätelemissä työmarkkinaoloissa työtaistelut yleensä muodostuvat laajakantoisiksi, saattaa valtiovalta joutua käyttämään työnantajia vastaan pakkokeinoja tai erikoislainsäädäntöä. 9) Työehtosopimusten yleistyessä tulisi myös maatalous vedetyksi mukaan työtaisteluihin. Kuitenkin tällä alalla työehtosopimukset olisivat vaarallisia senkin vuoksi, että pienetkin yritykset voitaisiin pakottaa soveltamaan sellaisia työehtoja, jotka olisivat taloudellisesti ylivoimaisia.¹

Vaikka siis STK:n alaisten työnantajaliittojen kannanotoissa ei tapahtunut ennen talvisotaa muutoksia, niin jyrkkää työmarkkinapolitiikkaa oli kuitenkin eräissä yksityistapauksissa lievennettävä. Yksi tällainen kompromissiratkaisu oli ns. palk-

1. Onko työehtosopimusten käytäntöönnotto Suomessa perusteltua, s. 27-28.

kalupausten käytäntöönottaminen. Nämä tulivat yleisiksi var-
sinkin rakennustyömailla. Kyreniuksen mukaan järjestelmä sai
alkunsa siten, että rakennusalan työnantajat sopivat keskenään
noudatettavista palkanormeista. Myöhemmin työntekijäjärjestö-
jenkin edustajat osallistuivat palkkojen ja urakkahinnoittelun
laatimiseen. Tällaiset palkkalupaukset olivat voimassa
määräajan.¹ Palkkalupausten käytäntöönottaminen merkitsi siis
järjestöjen välisen neuvottelusuhteen aloittamista ja työehtojen
määritystä tietyksi ajaksi. Siten palkkalupauksia voidaan
pitää välivaiheena ennen työehtosopimusten käytäntöönottamista.
Kyrenius antaa tälle järjestelmälle tunnustuksensa toteamalla
seuraavaa: "... palkkalupausten voimassaoloaikana jokapäiväinen
elämä työmailla kävi rauhallista latuaan, suurempia riitoja
sattui aniharvoin ja tietääksemme molemmat osapuolet olivat
k ä y t ä n n ö s s ä tyytyväisiä tällaiseen ratkaisuun."²
1930-luvun loppupuolella siis koko maatakäsittävä työehtosopi-
mus oli voimassa ainoastaan graafisella alalla, minkä lisäksi
osuustoiminnan ja käsiteollisuuden piirissä esiintyi paikallisia
sopimuksia. Näiden rinnalla esiintyi eräillä aloilla vaih-
televasti palkkasitoumuksia, palkkahinnoitteluja, palkkalupauksia
ja palkkasopimuksia. Varsinaisen raskaan teollisuuden pii-
rissä kuitenkin työnantajapolitiikka kulki perinnäisiä latujaan.
Neuvotteluihin työntekijäjärjestöjen kanssa turvauduttiin ai-
noastaan eräiden työtaistelujen yhteydessä.

Vuosina 1936 - 1939 kirjallisesti sovitut
palkka- ja työehdot SAK:n tietojen mukaan³

Vuosi	Sopimuksia	Sopimusten alaisia työn- tekijöitä	Sopimusten alaisia työn- antajia
1936	188	25 800	1 250
1937	266	40 400	1 520
1938	320	48 200	1 570
1939	344	54 100	2 170

1. SIMILÄ ja KYRENIUS mt. s. 121-123.

2. SAMA s. 122-123.

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirjat 1936-1939.

Vaikka edellä olevan asetelman lukuihin on suhtauduttava varovasti, niin kuitenkin voitaneen tehdä se johtopäätös, että vuosi 1937 merkitsi käännettä kehityksessä. Kyseisenä vuonna huomattavasti suuremmat työntekijäjoukot pääsivät osallisiksi kirjallisesti vahvistetuista palkka- ja työehdoista kuin vuonna 1936. Sama suunta jatkui aina talvisodan puhkeamiseen saakka, jonka jälkeen tunnettu STK:n ja SAK:n julkilausuma tammi-kuussa 1940 aloitti uuden kauden työmarkkinoilla. Tässä julkilausumassa sovittiin seuraavaa: "... että sanotut keskusjärjestöt, todeten vapaan järjestetyn toiminnan merkityksen yhteiskunnassa, tulevat luottamuksellisesti neuvottelemaan kaikista niitten toimialalla esiintyvistä kysymyksistä niiden ratkaisemiseksi mikäli mahdollista yhteisymmärryksessä."¹ Tämä sopimus ei kuitenkaan vielä merkinnyt, että työnantajat olisivat luopuneet periaatteellisesta kannastaan työehtosopimuskysymyksessä.

7.3. Noususuhdanteesta sotakonjunktuihin

Vientisuhdanteiden parantuminen vuoden 1932 lopulla vaikutti elvyttävästi Suomen talouselämään. Se merkitsi työllisyyden ja tulojen lisääntymistä metsätalouden piirissä, millä oli kerrannaisvaikutuksia muillakin talouselämän aloilla. Vuonna 1934 olikin taloudellisessa kehityksessä selvästi havaittavissa noususuhdanteelle tyypillisiä piirteitä. Tämä heijastui sekä reaalikansantulon voimakkaassa kasvussa että metsätalouden ja teollisuuden tuotannon lisääntymisessä. Suhdannekuva muodostui 1930-luvun loppuvuosina kuitenkin vaihtelevaksi. Viennin kohdatessa vuonna 1935 uudelleen vaikeuksia hidastui kansantuotteen kasvu. Jo seuraavana vuonna alkoi kuitenkin pari vuotta kestänyt voimakas laajenemisprosessi. Kuten seuraavasta asetelmasta käy selville, nousi reaalikansantulo vuonna 1935 edelliseen vuoteen verrattuna ainoastaan kahdella pisteellä, mutta vuosina 1936 ja 1937 vastaavasti viidellä ja yhdeksällä pisteellä.

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1940, s. 56.

Kansantulolukuja ja tuotantoindeksejä¹

Vuosi	Netto- kansan- tuote mrd	Reaali- kansan- tulo	Maata- lous	Metsä- talous	Teolli- suus	Rakennus- toiminta	Indeksejä 1938 = 100						
1934	20.35	82.5	89	106	68	59							
1935	21.38	84.5	87	102	74	68							
1936	23.78	90.4	89	107	83	84							
1937	28.61	99.3	97	118	97	95							
1938	29.74	100.0	100	100	100	100							
1939	30.01	97.3	101	82	98	103							

Kansainvälinen takaisku vuonna 1937 jätti jälkensä maamme taloudellisiin tilastosarjoihin vasta vuoden 1938 puolella, jolloin kansantulon lisääntymisvauhti pysähtyi ja varsinkin metsätalouden piirissä tapahtui suoranaista supistumista. Reaali-kansantulon, metsätalouden ja teollisuuden indeksien aleneminen vuoden 1939 aikana on luettava lähinnä talvisodan ja toisen maailmansodan tilille.

Noususuhdanteen ansiosta työllisyystilanne vahvistui maassamme. Niinpä vuoden 1934 työttömyyden huippu sattui helmikuuhun, jolloin työttömyyskortistoissa oli n. 44 000 työntekijää. Tämän jälkeen väheni rekisteröityjen työttömien luku nopeasti normaalin talvityöttömyyden tasolle. Työttömyyskauden 1937/1938 aikana oli korkein työttömien luku ainoastaan 8 000 työntekijää. Vaikka viennin kehitys ei siis ollut tasaisesti kohoava, niin työllisyysluvut kehittyivät edulliseen suuntaan. Niinpä vuoden 1938 aikana viennin vaihteluista johtunut työllisyyden heikkeneminen lienee rajoittunut etupäässä metsätalouden ja vientiteollisuuden piiriin.² Laajeneva kotimarkkinateollisuus ja rakennustoiminta tarjosivat kaupunkipaikoissa riittävästi työtilaisuuksia. Kuitenkin talvikausi 1938/1939 osoitti käänteen huonompaan päin tapahtuneen, sillä työttömien lukumäärä nousi maaliskuussa 1939 yli 25 000 rekisteröidyn työntekijän. Maailmansodan varjo Euroopan yllä kiihdytti sotatarviketuotantoa, minkä lisäksi työvoiman kutsuminen kertausharjoituksiin ja armeijan palvelukseen muutti tilanteen työmarkkinoilla.

1. Tilastokatsauksia.

2. HALME mt. s. 310.

Työttömien määrä kuukausittain vuosina
1934-1939 työttömyyskortistojen mukaan¹

Luvut tuhansia

Kuukausi	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Tammikuu	43.5	22.0	20.0	10.2	8.4	21.5
Helmikuu	43.6	22.7	20.6	10.4	8.0	24.3
Maaliskuu	40.5	22.6	18.7	9.0	6.9	25.3
Huhtikuu	33.2	18.2	13.4	7.8	6.1	20.3
Toukokuu	24.1	13.0	8.2	4.7	4.3	12.3
Kesäkuu	16.1	6.2	2.4	2.7	..	5.3
Heinäkuu	11.1	3.7	1.6	1.5	..	2.2
Elokuu	11.0	4.7	1.0	1.8	..	2.5
Syyskuu	12.6	5.9	1.7	2.6	3.2	9.3
Lokakuu	16.8	9.9	3.1	3.8	4.6	7.8
Marraskuu	18.8	15.2	7.9	5.0	6.6	6.9
Joulukuu	19.7	18.1	8.3	6.6	13.6	4.2

Montgomery huomauttaa eräässä artikkelissaan, että Suomessa säilyivät teollisuuden työpalkat lamavuosinakin s u h t e e l - l i s e n korkeina maatalouspalkkoihin verrattuna, jos ottaa huomioon sen seikan, että maastamme puuttuivat käytännössä sekä ammattiyhdistysliike että työehtosopimukset. Kuitenkin kokonaispalkkataso Suomessa laski voimakkaammin kuin Ruotsissa.² Koska palkkojen korkeus Suomessa määräytyi pääasiallisesti vapaan hinnanmuodostuksen merkeissä - ainakin kun oli kysymyksessä tarjontapuoli - ei palkkatilastojen puutteellisuuden vuoksi ole helppo muodostaa itselleen selvää kuvaa siitä, miten eri alojen palkat kehittyivät lamakauden jälkeen. Metalliteollisuuden maksamista palkoista on mainittu, että miesten reaalityöntuntiansiot olivat vuonna 1934 noin 10 prosenttia ja vuonna 1935 noin 12 prosenttia korkeammat kuin vuonna 1928. Naisten reaalityöntuntiansiot nousivat jonkin verran nopeammin.³ Metsätyömiesten päiväansioindeksi ja sahatyömiesten tuntiansioindeksi osoittivat voimakasta palkkojen nousua. Varsinkin vuonna 1937 tämä nousu oli huomattava. Seuraavana vuonna palkkojen nousutahti hidastui ja talvikautena

1. PULKKINEN mt. s. 231.

2. MONTGOMERY Arbetslöshet och löneutveckling i Finland och Sverige. Ekonomiska Samfundets Tidskrift 1936.

3. PUUKARI mt. s. 84.

1938/1939 tapahtui suoranaista laskua metsätyöansioiden kohdalla. Vuoden 1939 metsätyöpalkkojen kokonaismäärän arvioitiin laskeneen vuoden 1938 luvusta n. 50 prosenttia.¹ Noususuuntaa osoittivat myös Sosiaalisessa Aikakauskirjassa julkaistut tiedot keskimääräisistä vuosiansioista.

Vuosiansiot eräillä teollisuusaloilla
vuosina 1936 - 1938²
Tuhansia markkoja

Teollisuusala	M i e h e t				N a i s e t			
	1936	1937	1938	Ansioiden nousu 1936-1938 %	1936	1937	1938	Ansioiden nousu 1936-1938 %
Sulatot ym. metallien jalostuslaitokset	14.4	16.5	17.1	18.8	8.6	10.2	10.0	16.2
Konepajat	18.0	20.6	21.8	21.3	11.1	12.8	13.1	18.1
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	..	20.0	19.8	12.4	12.1	..
Posliini- ja fajanssi- tehtaat	22.4	23.8	23.2	3.2	11.2	13.0	12.7	13.4
Kehruu- ja kutoma- teollisuus	16.4	17.6	18.2	10.8	9.1	9.9	10.2	12.2
Trikootehtaat	14.2	18.9	19.0	33.6	11.1	11.5	12.3	11.1
Puuvanuke- ja pape- riteollisuus	17.1	19.2	19.2	12.3	8.6	9.8	9.6	11.3
Sahat ja höyläämöt	13.9	15.7	16.4	18.2	7.2	7.8	8.4	17.7
Sokeritehtaat	18.6	19.4	20.2	8.9	10.4	11.2	11.9	14.7

1. Heikinheimon suorittamien laskelmien mukaan saha- ja metsätyömiesten palkat kehittyivät seuraavalla tavalla:

Vuosi	Metsätyömiehen päiväansioindeksi 1938 = 100	Sahatyömiehen tuntiansioindeksi 1938 = 100
1934	66	78
1935	69	81
1936	78	84
1937	94	95
1938	100	100
1939	98	102

(HALME mt. s. 264, 306.)

2. Sosiaalinen Aikakauskirja 1937-1939.

Lamavuosien aikana eivät palkat laskeneet kaikilla teollisuuden aloilla samassa määrin. Tämänkin vuoksi noususuhdanteen aikana ansioiden paraneminen muodostui vaihtelevaksi alalta toiselle. Asetelmassa esitetyillä teollisuuden aloilla tapahtui suurin prosentuaalinen miesten vuosiansioiden nousu trikootehtaissa ja konepajoissa. Naiset saivat suurimmat prosentuaaliset korotukset vuosiansioihinsa konepajoissa ja sahoilla. Vuonna 1938 saivat miehet ja naiset parhaimmat vuosiansiot poliinitehtaissa ja konepajoissa. Alhaisimmat vuosiansiot sen sijaan samana vuonna maksettiin miehille sulatoissa ja saha-teollisuudessa. Naiset saivat vastaavasti alhaisimmat palkat sahoilla ja puunjalostusteollisuudessa. Kuitenkin, jos eri teollisuusaloja verrataan toisiinsa, tulisi ottaa huomioon myös vaihtelut kausiluontoisuudessa, työn laadussa ja teollisuuden sijainnissa. Kuva ei kuitenkaan muutu ratkaisevasti, vaikka vuosiansioiden sijasta tarkasteltaisiin asetelmassa mainittujen teollisuusalojen tuntiansioita.

Vaikka siis ammattiyhdistysliike oli Suomessa 1930-luvulla heikko, niin suhdanteiden parannuttua palkkataso osoitti vuosikymmenen lopulla noususuuntaa varsinkin ammattitaitoa vaativilla aloilla. Ammattit toiseen työvoimaan kohdistunut kysyntä nosti palkkatasoa varsinkin ekspansiokykyisillä aloilla. Mutta lisäksi pelko työmarkkinalevottomuuksista sai työnantajat nostamaan palkkoja. Mutta oliko samalla kysymyksessä myös reaali-palkkojen korottaminen? Tämä kysymys antaa aiheen tarkastella hintojen kehittymistä näinä vuosina.

Hintakehitys vuosina 1935-1939¹

Vuosi	Tukkuhinta- indeksi 1935=100	Elinkustannus- indeksi
1935	100	100
1936	103	100
1937	122	105
1938	114	108
1939	120	110

1. Suomen tilastollinen vuosikirja. Tilastollisia tiedonantaja 39.

Vuonna 1934 elinkustannusindeksi osoitti vielä laskusuuntaa, mutta tukkuhinnat jo lievää nousua. Seuraavana vuonna molemmat sarjat näyttivät hintojen lievää nousua, joka elinkustannusten osalta tasaantui vuonna 1936 kokonaan. Seuraavien vuosien sotakonjunktuurit alkoivat lähinnä ulkomaankaupan välityksellä näkyä hintatason nousuna, joka tuntui voimakkaammin tukkuhinnoissa kuin elinkustannuksissa. Vuosi 1937 muodosti kuitenkin poikkeuksen tukkuhintojen kehityksessä. Vuosina 1935-1939 nousivat tukkuhinnat keskimäärin 4.7 % vuodessa ja elinkustannukset ainoastaan 2.4 %. Jos palkkojen kehitystä verrataan hintatietoihin, niin voidaan havaita työntekijöiden elintason nousseen 1930-luvun lopulla lamakauden pohjasta. Saata-vissa olevien lukujen perusteella ei ole kuitenkaan mahdollista lähteä arvailemaan reaaliansioiden kehitystä. Kuitenkin kansantulolaskelmien arvioluvut antavat eräänlaista osviittaa tässä kysymyksessä.

Reaalikansantulo per capita
vuosina 1926 - 1939¹

Indeksejä 1938=100

Vuosi	Indeksi	Vuosi	Indeksi	Vuosi	Indeksi
1926	70	1931	71	1936	92
1927	75	1932	72	1937	100
1928	77	1933	76	1938	100
1929	76	1934	85	1939	97
1930	74	1935	86		

Näidenkin lukujen mukaan 1930-luvun loppupuolen ekspansio oli varsin voimakas. Reaalikansantulo henkeä kohden saavutti vuonna 1928 huippunsa, jonka jälkeen se laski n. 8 % vuoden 1931 loppuun mennessä. Koska käänne parempaan päin sattui jo vuonna 1932, niin reaalikansantulo henkeä kohden oli vuonna 1934 jo n. 11 % korkeampi kuin 1920-luvun huippuvuosina. Noususuhdanteen jatkuessa vaihtelevalla vauhdilla saavutettiin sotaa edeltäneen ajan huippu jo vuonna 1938, jolloin reaalikansantulo henkeä kohden oli lähes 30 % korkeampi kuin vuonna 1928. Takaisku suhdannekehityksessä pysähdytti kuitenkin kasvun vuonna 1938 ja talvi-

1. TÖRNQVIST The Growth of the National Income of Finland. Bank of Finland. Monthly Bulletin 1955/12.

sota pudotti kolmella prosentilla vuoden 1939 per capita reaali-
likansantuloa.

7.4. Vuosien 1934 - 1939 työtaistelut

Lamavuosien melko täydellisen työmarkkinarauhan jälkeen alkoi vuonna 1934 "normaali" ajanjakso, sillä työnseisaukset kuuluivat jälleen olennaisena piirteenä työmarkkinakuvaan. Työtömyyden vähetessä, järjestöjen voimistuessa ja poliittisten olojen muuttuessa voitiin odottaa, että työntekijät pyrkisivät käyttämään hyväkseen tilannetta kohentaakseen taloudellista asemaansa ja purkaakseen patoutunutta tyytymättömyyttään. Ammattiyhdistysliikkeen johto pyrki pitämään työntekijöiden lisääntyneen aktiviteetin järjestöjen sääntöjen rajoissa. Tämä merkitsi käytännössä yleensä pidättyvää suhtautumista varsinkin sellaisiin vaatimuksiin, jotka uhkasivat johtaa laajoihin työtaisteluihin. Järjestäytyneisyyden alhaisuus ja liittojen kassojen köyhyys vaikuttivat ratkaisevalla tavalla työmarkkinataktiikan muotoutumiseen. SAK:n ja liittojen johdon omaksuma varovainen työmarkkinapolitiikka ei kuitenkaan saanut kaikissa tilanteissa joukkojen täydellistä kannatusta. Ensinnäkin myös järjestöjen ulkopuolella olevat työntekijät pyrkivät taisteluilla parantamaan taloudellista asemaansa. Niinpä SAK:n vuosikirjan mukaan vuonna 1934 syntyi kahdeksan sellaista työnseisausta, joissa liittojen johdolla ei ollut tilaisuutta puuttua asioiden kulkuun ennen työtaistelujen puhkeamista.¹ Toiseksi keskitetyn ammattiyhdistysliikkeen vallitessa eivät konfliktit liittojen johdon ja SAK:n välillä suinkaan olleet kokonaan poissa päiväjärjestyksestä. Tunnettuja erimielisyystapauksia ei kuitenkaan ole syytä liiaksi yleistää eikä korostaa.

SAK:n arvovalta joutui kovalle koetukselle etenkin vuoden 1939 metalliselkkauksen ja vuoden 1938 Merimies-Unionin saartouhan aikana. Edellistä tapausta tarkastellaan seikkaperäisesti kohdassa 7.4.1. Jälkimmäisestä tapauksesta on syytä mainita pääpiirteet. Rahtimarkkinoiden parannuttua vuonna 1936 Merimies-Unioni käytti tilaisuutta hyväkseen ja sai merimiesten palkat

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1934, s. 53-54.

nousemaan työtaistelu-uhan avulla. Ulkomaanliikenteen laivanvarustajat solmivat painostuksen alaisena elokuussa 1937 sopimuksen palkoista syyskuun 1. päivään 1938. Osa laivanvarustajista taipui vasta saartouhan alaisena.¹ Merimies-Unioni katsoi kuitenkin, että sillä oli vapaat kädet ryhtyä toimenpiteisiin muiden työehtojen kuin palkkojen osalta. Ennen kuin SAK ehti käsitellä Merimies-Unionin vaatimuksia, oli esitykset jätetty työnantajille ja työnseisauksen uhka oli ilmeinen. Valtion välitysmiehen Tarjanteen avulla saatiin kuitenkin 29.4.1938 aikaan sopimus, jossa määrättiin merimiesten työaika satamissa sekä eräät muut sosiaaliset edut.² SAK:n valtuuston kokouksessa 8.5.1938 N. Wälläri syytti SAK:n työvaliokuntaa siitä, että se oli asettunut merimiesten asiassa liian muodolliselle kannalle. Wälläri vaati, että Merimies-Unionin palkkaliikkeiden ollessa kysymyksessä ei tavallisia käsittelysääntöjä noudatettaisi, koska toiminnan oli oltava nopeaa. Tämän vuoksi hän vaati Unionin johdolle yleensä ennakkovaltuuksia työtaistelun aloittamiseksi. SAK:n puheenjohtaja E.A. Vuori huomautti, että Merimies-Unionin tapauksessa oli toimittu joustavasti, mutta että kysymys palkkaliikkeiden käsittelyjärjestyksestä oli periaatteessa tärkeä. Vuori mainitsi lisäksi seuraavaa: "... SAK:n Työvaliokunta ei lähde antamaan millekään liitolle mitään ennakkovaltuuksia taistelun julistamisen ennen kuin Työvaliokunnan tiedossa on se lopullinen tilanne ja siinä vaikuttavat tekijät, jotka ovat olemassa silloin, kun neuvottelut ovat lopullisesti katkaistut ja ajautuneet umpikujaan." Valtuusto keskusteli asiasta, mutta ei tehnyt päätöstä.

Kuitenkin työmarkkinat muodostuivat 1930-luvun lopulla rauhallisemmiksi kuin työnantajapiireissäkään lienee odotettu. Edellä on jo mainittu, miten Vientirauha pääsi helpolla. Työnantajien ei tarvinnutkaan ratkaisevasti muuttaa suhtautumistaan työmarkkinakysymyksiin. Työnantajaliitot pyrkivät myös huoleh-

1. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1937, s. 82-83.

2. WÄLLÄRI mt. s. 93-94.

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1938, s. 96-97.

timaan siitä, että liian suuria eroja palkkatasossa eri yritysten välillä ei päässyt syntymään. Luoman mukaan SKTL:n jäsenyritysten piirissä korjattiin lamakauden jälkeen palkkatasoa eri yrityksissä, ja 25.1.1937 liiton hallitus antoi suoranaisen kehotuksen palkankorotusten suorittamiseksi työnseisausten puhkeamisen estämiseksi. Seurauksena olikin saman lähteen mukaan n. 7 %:n nousu palkkatasossa.¹ Vastaavanlaista politiikkaa harjoitettiin muillakin työaloilla.² Työnantajien joustava politiikka olikin omiaan vähentämään työtaistelujen syntymisen vaaraa. SAK:n puheenjohtaja Huttunen totesikin valtuuston kokouksessa 6.5.1937 seuraavaa: "Ottaen huomioon vallitsevat olot ja mahdollisuudet, on lakkojen lukumäärää pidettävä perin alhaisena. Kun työläiset ovat saaneet vaatimuksistaan osankin toteutetuiksi, ovat he tyytyneet toistaiseksi, joten lakoista on välttytty. Merkille pantavaa on, tosin kyllä itsestään selvä asia, että palkkaliikkeet ovat paremmin tuottaneet tuloksia niillä aloilla, joilla järjestäytyminen on parempaa."³ Vaikka metalliteollisuus oli ainoa ala, jolla käytiin laajoja ja työpäivämenetyksiä aiheuttavia taisteluja, niin Puukari katsoi aiheelliseksi todeta historiikissaan seuraavaa: "Metallityöväen ammattiliiton ansioksi 30-luvulla on kuitenkin luettava, että se käytti lakkoa taisteluaseena varsin harkitusti."⁴

Työntekijöiden ja ammattiyhdistysten aktiviteetti purkautui avoimina työtaisteluina pääasiallisesti pienissä yrityksissä ja käsityötä vaativilla aloilla. Työmarkkinarauha rikkoontui useimmiten rakennustyömailla, kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuudessa, puuteollisuudessa sekä metalliteollisuudessa. Näillä neljällä alalla sattui lähes 70 % vuosien 1934-1939 työtaisteluista. Seuraavasta tilastoasetelmasta voidaan kuitenkin havaita, että metalliteollisuudessa ja rakennustyömailla käytiin laajimmat ja sitkeimmät työtaistelut. Näiden kahden alan osuus työnseisausten alaisista työntekijöistä oli runsaasti 50 % ja

1. LUOMA mt. s. 124-126.

2. PUUKARI mt. s. 83.

3. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirja 1937, s. 122.

4. PUUKARI mt. s. 87.

Työnseisaukset Suomessa elinkeinohaaroittain vuosina 1934 - 1939¹

Elinkeinohaara	Työnseisauksia						Niiden alaisia työntekijöitä						Menetettyjä työpäiviä					
	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1934	1935	1936	1937	1938	1939
Metalliteollisuus	4	2	5	8	2	4	730	130	640	4060	70	2280	6100	2700	8400	159600	2900	194700
Rakennustyömaat	11	6	4	4	9	11	1610	970	170	250	1970	1850	50300	35200	1800	2500	67200	8400
Puuteollisuus	8	3	5	8	2	3	960	400	860	650	240	650	11700	7500	16600	7900	7100	46600
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	6	6	9	8	5	1	350	270	350	560	200	90	3800	3900	5900	10400	14600	800
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	4	2	2	1	2	3	870	250	40	120	370	80	7500	4500	300	600	2900	4100
Nahka-, kumi- ja karva- teollisuus	4	1	-	3	3	3	250	20	-	270	420	160	3000	100	-	1600	10900	1300
Metsä- ja uittotyö- maat	6	1	-	-	-	-	670	200	-	-	-	-	6600	6700	-	-	-	-
Lastaus- ja purkaus- työmaat	2	-	1	1	3	1	410	-	390	120	210	900	700	-	200	500	1300	-
Muut elinkeinohaarat	1	2	3	4	5	3	30	30	490	140	600	110	100	100	2200	400	3600	700
Yhteensä	46	23	29	37	31	29	5880	2270	2940	6170	4080	6120	89800	60700	35400	183500	110500	256600

1. Sosiaalinen Aikakauskirja

menetettyistä työpäivistä yli 70 %. Siksi näiden alojen työmarkkinasuhteiden kehitykseen lieneekin syytä puuttua hieman lähemmin. Tilastoasetelmaa tarkasteltaessa herättää huomiota myös se seikka, että lastaus- ja purkaustyömailla vallitsi suhteellisen korkea työrauha. Vain runsaat 7 prosenttia työnseisausten alaisista työntekijöistä työskenteli tällä alalla ja menetettyjen työpäivien osuus ei noussut edes kolmeen prosenttiin.

Työnantajapiireissä ei liene uskottu työrauhan säilyvän työmarkkinoilla parantuneiden suhdanteiden vallitessa vuoden 1934 aikana. STK:n vuosikertomuksessa todettiin SAK:n johdon kuitenkin taktillisista syistä pidätelleen työntekijöiden liiallista toimintatarmaa.¹ Vuodesta 1934 muodostuikin lakkofrekvenssin kannalta 1930-luvun rauhattomin vuosi. Työtaisteluissa menetetty työpäivät eivät kuitenkaan nousseet erittäin korkeiksi, koska työnseisausten kesto aika muodostui varsin lyhyeksi. Työntekijät liikehtivät useilla aloilla ja jättivät työnantajille esityksiä ja vaatimuksia palkkojen korotuksista. STK:n vuosikertomuksessa mainittiin esim. useiden selluloosatehtaiden työntekijöiden vaatineen yleisissä kokouksissaan palkkojen korotuksia ja jättäneen asian hoitamisen vasta myöhemmin ammattiosastojen tehtäväksi.²

Laajimmat ja eniten työpäivämenetyksiä vaatineet työtaistelut käytiin rakennustyömailla. Noin 56 % vuonna 1934 menetettyistä työpäivistä aiheutui muurarien, putkityöläisten ja muiden rakennusalan ammattiryhmien työtaisteluista. Toisella tilalla oli puuteollisuus, jonka työtaisteluista varsinkin Gutzeitin Laatikkotehtaan työselkkaus muodostui vaikeasti ratkaistavaksi. Vuoden kuluessa syntyi myös kuusi työnseisausta metsä- ja uittotöissä. Sen jälkeen kun nämä ja yksi vuonna 1935 alkanut työnseisaus olivat päättyneet työntekijöiden tappioon, vallitsi metsä- ja uittotöissä työrauha 1930-luvun loppuvuosina.

Syyskuussa sanomalehdille antamassaan haastattelussa SAK:n puheenjohtaja Edv. Huttunen lausui arvelunaan, että SAK tulisi myöntämään tulevaisuudessa enemmän lakkolupia.³ Kuitenkin vuo-

1. Teollisuuslehti N:o 4/1935.

2. SAMA.

3. Teollisuuslehti N:o 9/1934.

den 1935 kuluessa työnseisausten määrä putosi puoleen edellisen vuoden luvusta. Myös menetettyjen työpäivien ja työnseisausten alaisten työntekijöiden luvut osoittivat alenevaa suuntaa. STK:n piirissä väitettiin tähän vaikuttaneen sekä taktilliset että poliittiset seikat. Työntekijäjärjestöjen arveltiin pyrkivän laajentamaan järjestäytymistä vuoden 1934 tappioiden jälkeen, jotta työtaistelujen käymiseen olisi ollut reaalisia edellytyksiä. Lisäksi oletettiin lisääntyneen poliittisen aktiivisuuden vaatineen valtaosan sosiaalidemokraattien voimavaroista.¹ Vuonna 1935 käytiin laajimmat taistelut rakennustyömailla.

Taloudellisten suhdanteiden entisestään parannuttua esiintyi vuosina 1936 ja 1937 runsaasti liikehtimistä työmarkkinoilla. Louhikko mainitsee, että ammatillisten järjestöjen hoidettavina oli vuonna 1936 yhteensä 280 ja vuonna 1937 lähes 500 palkkaliikettä, joihin osallistui vastaavasti n. 43 000 ja n. 120 000 työntekijää.² Työtaisteluihin ryhtyivät vuonna 1936 etupäässä ammattitaitoiset työntekijät pienehköissä yrityksissä. Pelti- ja vaskisevät, kaidetyöläiset, puusevät ja rakennustyöläiset pyrkivät saamaan avoimilla työtaisteluilla parannuksia työehtoihinsa. Koska Lahden puuseppien lakko muodostui pitkäliseksi, niin puuteollisuuden työntekijät vastasivat n. 47 %:sta menetettyjä työpäiviä.

Vientirauhan yhteydessä on mainittu, että vuonna 1936 puhkesi myös yksi satamalakko, jonka murtamiseen työnantajat tarvitsivat lakonmurtajia. Työnseisaus Pietarsaaren satamassa alkoi toukokuun 16. päivänä. IKL:n kanssa sattuneiden selkkausten vuoksi miesten toimittaminen viivästyi jonkin verran. Vasta toukokuun 19. päivänä saapui satamaan 105 miestä Etelä-Pohjanmaalta ja seuraavana aamuna lisää 52 lakonmurtajaa. Kun vielä Kokkolan piiristä toimitettiin yhteensä 137 miestä, niin lakkoilaisten rintama murtui. Lakonmurtajat saattoivat lähteä vähitellen takaisin kotiseuduilleen. Niinpä kesäkuun ensimmäisellä viikolla työskenteli satamassa ainoastaan 38 lakonmurtajaa. Tapaus aiheutti keskustelun Vientirauhan johtokunnassa. Puunjalostus-

1. Teollisuuslehti N:o 4/1936.

2. LOUHIKKO mt. s. 30-31.

teollisuuden edustaja vaati, että lastaustyönantajat maksaisivat parempia palkkoja, jotta lakkoliike ei pääsisi leviämään. Lastauttajien edustaja ilmoitti tällöin, että palkkoja oli satamassa korotettu 50 pennillä.¹

Vuoden 1937 aikana sattuneet työnseisaukset poikkesivat eräissä tapauksissa 1930-luvulle tyypillisistä erillisistä pikukutaisteluista. Metalliteollisuudessa käytiin lähes kahden kuukauden ajan sitkeä taistelu Helsingin ja Turun konepajoissa. Metalliteollisuuden kahdeksaan työtaisteluun osallistuikin yli 4 000 työntekijää. Vuonna 1937 menetettyjen työpäivien luvut olivatkin toista suuruusluokkaa kuin edellisinä 1930-luvun vuosina. Rakennusalan selkkausten lisäksi käytiin vuonna 1937 merkittäviä työtaisteluita kiviteollisuudessa useilla paikkakunnilla ja Helsingin autokoritehtaissa.

Vuonna 1938 työntekijöiden aktiviteetti osoitti edelliseen kahteen vuoteen verrattuna vähenemistä. Liittojen hoitamien palkkaliikkeiden lukumäärä oli 381,² ja työnseisausluvut osoittivat rauhallisempia työmarkkinaoloja kuin edellisenä vuonna. Työehtosopimusvaatimus näytteli huomattavaa osaa useiden työtaistelujen yhteydessä, mutta tulokset olivat SAK:n kannalta laihoja. Vilkkainta toimintaa käytiin jälleen rakennustyömaille, jossa puhkesi kolmas osa työtaisteluista. Tällä alalla menetettyjen työpäivien osuus nousi noin 60 prosenttiin. Metalliteollisuudessa sattui kaksi avoimeen taisteluun johtanutta selkkausta, joihin osallistui vain 68 työntekijää. Lastaus- ja purkaustöissä puhkesi kolme työnseisausta, mutta Vientirauhan tarvitsi puuttua ainoastaan 11. päivänä huhtikuuta alkaneeseen Vaasan työtaisteluun. Tämän lakon murtamista varten tarvittiin ainoastaan 60 miestä. Työtaistelu päättyi huhtikuun 19. päivänä ilman, että sopimusta olisi solmittu. Vientirauhan vuosikertomuksessa lainattiin STK:n kiertokirjettä 22.4.1938, jossa väitettiin satamissa harjoitetun voimakasta kiihotusta työtaistelun aloittamisen puolesta. Kuitenkin arveltiin Vaasan lakon yht'äkkisen syntymisen sekoittaneen Kuljetustyöntekijäin Liiton suunnit-

1. Johtokunnan PK 16.6.1936. Pihkalan paperit.

2. LOUHIKKO mt. s. 33.

telmat, koska lakonmurtajia oli riittävästi saatavissa.¹

Viimeisenä 1930-luvun vuotena työmarkkinat rauhoittuivat edelleen. Palkkaliikkeitä hoidettiin liittojen toimesta ainoastaan 343. Kuitenkin vaikka työnseisausten lukumäärä väheni, niin työnseisausten alaisten työntekijöiden ja menetettyjen työpäivien luvut nousivat korkeiksi.² Laajimmat työtaistelut syntyivät metalliteollisuudessa ja rakennustyömailla. Jälkimmäisellä alalla syntyneet työtaistelut saatiin pian pois päiväjärjestyksestä, joten niiden aiheuttamat työpäivämenetykset supistuivat vähäisiksi. Sen sijaan metalliteollisuudessa käytiin periaatteelliselta kannalta ja työpäivämenetykset huomioon ottaen 1930-luvun huomattavin taistelu. Lastaus- ja purkaustöissä esiintyi vuonna 1939 myös jonkin verran liikehtimistä. Oulun satamassa puhkesi heinäkuun 20. päivänä työnseisaus, jonka Vientirauha kuitenkin selvitti lyhyessä ajassa lähettämällä paikalle 593 lakonmurtajaa. Lakko päättyikin tuloksettomana heinäkuun 29. päivänä.³

Työnseisausten alaiset työntekijät
tulosten mukaan ryhmiteltyinä
vuosina 1934 - 1939⁴

Elinkeinohaara	Sopimus		Työnantajien ehdot		Työntekijöiden ehdot		Yhteensä	
	Luku	%	Luku	%	Luku	%	Luku	%
Metalliteollisuus	7663	97.0	133	1.7	103	1.3	7899	100.0
Rakennustyömaat	5970	87.5	392	5.8	457	6.7	6821	100.0
Puuteollisuus	2501	66.5	1227	32.6	32	0.9	3760	100.0
Lastaus- ja purkaustyömaat	634	31.2	1397	68.8	-	-	2031	100.0
Kivi-, savi-, lasi- ja turveteollisuus	1257	69.0	412	22.6	152	8.4	1821	100.0
Kutoma- ja vaatetus- tarviketeollisuus	587	33.7	62	3.6	1091	62.7	1740	100.0
Nahka-, kumi- ja karvateollisuus	908	80.6	112	10.0	106	9.4	1126	100.0
Metsä- ja uittotyö- maat	787	90.5	45	5.2	37	4.3	869	100.0
Muut elinkeinohaarat	1114	79.5	170	12.1	118	8.4	1402	100.0
Yhteensä	21421	78.0	3950	14.4	2096	7.6	27467	100.0

1. Vuosikertomus v. 1936. Pihkalan paperit.

2. LOUHIKKO mt. s. 35.

3. Vuosikertomus v. 1939. Pihkalan paperit.

4. Sosiaalinen Aikakauskirja.

Tilastoasetelmaa tarkasteltaessa herättää huomiota se, että vuosina 1934-1939 sopimukseen päättäneistä työnseisauksista pääsi osalliseksi 78 % työnseisausten alaisista työntekijöistä. Erityisen korkea tämä luku oli metalliteollisuudessa, rakennustyömailla sekä nahka-, kumi- ja karvateollisuudessa. Metsä- ja uittotyölakkoja koskeviin lukuihin on suhtauduttava varovaisen epäilevästi. Työnantajien määräämisvalta näkyi ehdottomimpana satamalakkojen yhteydessä, mutta myös puuteollisuudessa noin kolmannes työntekijöistä sai hyväksyä työnantajien ehdot. Kun työntekijöiden ehtojen hyväksymisestä pääsivät osallisiksi ainoastaan pienehköt työntekijäjoukot, niin poikkeuksen yleisestä kuvasta muodostaa kutoma- ja vaatetustarviketeollisuus.

7.4.1. Taisteluja ja neuvotteluja metalliteollisuudessa

Metalliteollisuudessa muodostuivat vuodet 1937 ja 1939 levottomiksi menetettyjen työpäivien ja osallistuneiden työntekijöiden lukumäärästä päätellen. Metallityöväen Liiton päämääränä oli saavuttaa alalla sellainen organisoitumisprosentti, että työnantajat olisi pakotettu tunnustamaan järjestöjen neuvotteluoikeus. Etäisempänä tavoitteena oli luonnollisesti työehtosopimusten aikaansaaminen koko metallialaa varten. Liiton voima oli kuitenkin liian heikko, jotta se olisi voinut ennen vuotta 1937 ajatella laajakantoisia voimatoimenpiteitä päämääriensä saavuttamiseksi. Siksi se turvautui aluksi vain koepallon luontoisen esityksen tekemiseen. Toukokuun 12. päivänä 1934 jätettiin Metalliteollisuuden Työnantajaliitolle kirjelmä, jossa esitettiin 15-25 %:n suuruisen palkankorotusten toimeenpanemista. Työnantajaliitto vastasi tähän kirjelmään määräpäivään mennessä. Vastauksessa huomautettiin kuitenkin, että koska reaaliensiot olivat lähellä vuosien 1928-1929 tasoa, ei palkankorotuksia voitu panna toimeen.¹ Metallityöväen Liiton liittotoimikunta merkitsi kuitenkin työnantajien vastauksen periaatteelliseksi voitoksi, koska työnantajat olivat suostuneet "asialliseen keskusteluun" liiton kanssa.

Työnantajaliitto katsoi kuitenkin aiheelliseksi huomauttaa

1. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1934, s. 22-24.

jäsenilleen palkkojen korjauksen tarpeellisuudesta sellaisissa tapauksissa, joissa palkat olivat jääneet lamavuosien tasolle.¹ Metallityövän Liitto ei puolestaan katsonut voivansa 4 000 jäsenen voimalla lähteä yleiseen taisteluun työehtojen parantamiseksi. Osastot saivat tehdä paikallisia esityksiä työehtojen parantamiseksi. Vuonna 1934 jätettiin kaikkiaan 25 esitystä palkkojen korottamiseksi, jopa 7. tapauksessa myös työehtosopimuksen muodossa. Pääasiallisesti pikku liikkeissä työnantajat myöntivät tehtyihin esityksiin järjestäytyneiden suuryritysten määrätessä työehdot olosuhteiden mukaan. Kuitenkin avoimia selkkauksia syntyi varsin vähän. Viialan Viilatehtaan työntekijät lakkoilivat maaliskuussa pyytämättä lupaa liittotoimikunnalta, ja Suomen Sähkö Oy:n konetyöläiset kävivät kolmpäiväisen työtaistelun toukokuussa. Näiden selkkausten lisäksi työntekijäliitto joutui puuttumaan Helsingin sähkö- ja putkityöläisten lakkoliikkeisiin.²

Työllisyystilanteen parantuessa vuonna 1935 Metallityövän Liiton alaisten osastojen toiminta vilkastui, ja kaikkiaan 31 vaatimusta palkkojen korjaamiseksi jätettiin työnantajille. Lisääntyneestä aktiivisuudesta huolimatta vuosi sujui kuitenkin työrauhan kannalta edullisesti. Metallityövän Liitto katsoi vuoden saavutuksiin kuuluneen Porin peltiseppien 17.6. solmiman työehtosopimuksen.³ Tämän lisäksi liitto merkitsi voittotililleen eräitä palkkasopimuksia. Seuraavana vuonna näiden sopimusten ja palkkalupausten määrä kasvoi yhdessä työntekijöiden alulepanemien palkkaliikkeiden lisääntymisen kanssa. Kuitenkin työrauha rikkoontui useamman kerran kuin vuonna 1935. Helsingissä lakkoilivat mm. pelti- ja vaskisevät, sähkötyöläiset ja kaidetyöläiset, Tampereella peltisevät ja eräillä paikkakunnilla sähkötyöläiset.⁴ Metallityövän Liitto katsoikin, että vuosi 1936 oli "liitolle ja sen pyrkimyksille suotuisampi kuin yksikään aikaisempi vuosi".⁵ Mainittakoon lisäksi, että Helsin-

1. PUUKARI mt. s. 83.

2. Kertomus Suomen Metallityövän Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1934, s. 25-39.

3. Kertomus Suomen Metallityövän Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1935, s. 27, 34.

4. Kertomus Suomen Metallityövän Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1936, s. 20-29.

5. SAMA, s. 35.

gin Uuden Rautasänkytehtaan lakon aikana työnantajaliitto antoi ensi kerran vuoden 1930 mukaista taloudellista tukea työnseisauksen johdosta tappiota kärsineelle työnantajalle.¹

Kun 1930-luvun työtaistelut metalliteollisuudessa olivat kohdistuneet pääasiallisesti vain pieniin työnantajiin, niin vuonna 1937 tapahtui muutos tässä suhteessa. Tämän vuoden taisteluissa oli kysymys ennen kaikkea järjestöjen tunnustamisesta. Taistelujen vyöry alkoi maaliskuussa 1937, jolloin Metalliteollisuuden Työnantajaliitolle jätettiin kirjelmä, jossa viitattiin työntekijöiden alhaiseen reaalipalkkaan ja teollisuudessa suoritettuun rationalisointiin, sekä vaadittiin 1-1:50 markan suuruisia palkankorotuksia. Metallityöväen Liiton politiikka tähtäsi siihen, että alempipalkkaisille olisi myönnetty suuremmat absoluuttiset korotukset kuin korkeampipalkkaisille. Metalliteollisuuden Työnantajaliitto lähetti vastaukseksi lyhyen tiedonannon, jossa mainittiin liiton jäsenten suorittaneen palkkojen korotuksia ja seuraavan olosuhteiden kehitystä.²

Koska työntekijäliitto tunsii olevansa vahvassa asemassa hyvän työllisyyden vallitessa ja jäsenmäärän noustessa yli 12 000:n, niin työnantajien vastaus ei tyydyttänyt liiton johtoa. Yleistä taistelua ei kuitenkaan tälläkään kertaa aloitettu, vaan toiminnan painopiste siirtyi kentälle. Useilla paikkakunnilla ammattiosastot jättivät vaatimuksiaan työnantajille. Vaatimuksissa noudatettiin liiton johdon hyväksymää palkkarakenetta. Taistelun kannalta ratkaisevassa asemassa olivat Turun ja Helsingin osastot. Nämä jättivät uhkavaatimuksen Kone- ja Silta Oy:lle, Suomen Sähkö Oy:lle, Hietalahden Sulku- telakka Oy:lle, John Stenberg Konetehdas Oy:lle ja Crichton- Vulcan Oy:lle. Määräpäiväksi asetettiin näissä uhkavaatimuksissa huhtikuun 1. päivä. Varsinaisia neuvotteluja ei ennen määräpäivää syntynyt. Työnantajat ilmoittivat suorittaneensa tarpeelliset palkkajärjestelyt omien työntekijöittensä kanssa. Uhkavaatimuksen jättäneet osastot pitivät neuvottelun vielä maalisi-

1. PUUKARI mt. s. 86.

2. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1937, s. 21-23.

kuun 31. päivänä, jolloin lopullisesti päätettiin lakon alkamisesta. Maaliskuun alussa pysähtyivätkin työt em. yrityksissä, ja työnseisauksen alaisiksi tuli noin 3 500 työntekijää.¹

Lakosta muodostui sitkeä ja pitkälinen. Vasta huhtikuun 16. päivänä pidettiin ensimmäiset neuvottelut liittojen välillä. Tämän jälkeen neuvotteluja jatkettiin, ja työnantajat ilmoittivat suostuvansa korottamaan työpalkkoja keskimäärin 50-80 penniä tunnilta. Kuitenkin lakkojohto katsoi nämä myönnytykset liian pieniksi, ja työtaistelu jatkui. Toukokuun 4. päivänä astui valtion työriitainsovittelija Tarjanne näyttämölle. Työnantajat ilmoittivat tällöin olevansa valmiita nostamaan palkkoja kaikissa lakonalaisissa tehtaissa keskimäärin 80 pennillä; pienin korotus olisi ollut naisille 40 penniä ja miehille 65 penniä tunnilta. Kun työntekijät eivät vielä olleet halukkaita lopettamaan taisteluaan näillä ehdoilla, raukesi välitysehdotus sillä kertaa. Välitysmies oli kuitenkin yhteydessä osapuoliin ja jätti toukokuun 22. päivänä hyväksyttäväksi lopullisen välitysehdotuksensa. Tämän mukaan miesten palkat nousivat keskimäärin 90 pennillä pienimmän korotuksen ollessa 75 penniä tunnilta ja vastaavasti 60 penniä naisten osalta. Sillä kertaa välitysehdotus hyväksyttiin, ja työt alkoivat toukokuun 26. päivänä.²

Metallityöväen Liitto merkitsi taistelun voitoksi, vaikka työnantajat eivät olleet hyväksyneet kaikkia osastojen esittämiä vaatimuksia. Työntekijäliiton vuosikertomuksessa mainittiinkin seuraavaa: "Periaatteellisesti tärkeänä seikkana kertomusvuoden toiminnasta on mainittava se, että työnantajaliiton nyt lopultakin oli ratkaisevasti tunnustettava liittomme neuvottelukumppaniksi, jonka kanssa työläisten työ- ja palkkaehdoista on sovittava, ja jota siis on pidettävä työläisiä edustavana laitoksena näistä asioista sovittaessa."³ Tähän viittaa Puukari⁴kin teoksessaan.

1. Det femtonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 175. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1937, s. 23-25.

2. Det femtonde nordiska arbetsgivaremötet, s. 176-177. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1937, s. 25-28.

3. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1934, s. 44.

4. PUUKARI mt. s. 88.

Seuraavana vuonna esiintyi myös runsaasti liikehtimistä työmarkkinoilla, mutta avoimia työtaisteluja syntyi suhteellisen vähän. Metallityöväen Liitto lähetti osastoille jo tammikuun 15. päivänä kiertokirjeen, jossa korostettiin sitä, että palkkaliikkeet oli hoidettava järjestöjen nimissä ja annettujen määräyksien mukaan. Kirjelmässä tähdennettiin myös sitä seikkaa, että työoloihin oli kiinnitettävä suurta huomiota palkkaliikkeiden valmisteluvaiheessa ja että myös järjestymättömät oli saatava runsaslukuisina osallistumaan asioita käsitteleviin kokouksiin.¹ Tammikuun 18. päivänä 1938 annettiin osastojen toimikunnille kehoitus jatkaa toimintaa palkkauksen ja työehtojen parantamiseksi. Työnantajille osastojen nimissä tehtävät esitykset suositeltiin jätettäväksi yhtäaikaisesti maaliskuun 1. päivänä. Vastausta oli pyydetty kahden viikon sisällä.² Osastot jättivätkin vuoden kuluessa 63 esitystä palkkojen korottamiseksi. Koska Metalliteollisuuden Työnantajaliitto kuitenkin oli hyväksynyt neuvottelut työntekijäin järjestöjen kanssa, niin useimmat tapaukset saatiin suhteellisen nopeasti pois päiväjärjestyksestä. Turussa ja Helsingissä uhkasi kuitenkin jälleen puhjeta laaja taistelu, mutta työnantajien tehtyä eräitä myönnytyksiä saatiin kysymys selvitettyksi rauhallisesti. Kuitenkin Hietalahdessa työntekijät päättivät määräenemmistöllä uhkavaatimuksen jättämisestä. Koska työnantajat vaativat kuitenkin työrauhan säilymistä tässäkin tehtaassa, niin liittotoimikunta ei uskaltanut antaa erivapautta ao. osastolle. Eri tehtaiden äänestykset yhdistettiin toisiinsa, eikä Hietalahden osastolle myönnetty lupaa uhkavaatimuksen jättämiseen.³ Puukari totesikin tilanteesta seuraavaa: "Kehitys oli siis ilmeisesti menossa kohden liittojen keskeisiä neuvotteluja myös paikallisista erimielisyyksistä, ja esteenä olivat vain työnantajain epäilykset siitä, minkälainen järjestö eri vaiheissa ilmestyisi edusta-

1. Suomen Metallityöväen Liiton r.y. osastoille. Ohjeita palkkaliiketoimintaa varten. Vuoren paperit.

2. Suomen Metallityöväen Liitto r.y. Kiertokirje N:o 1/38. Vuoren paperit.

3. SAK:n työvaliokunnan PK 29.3.1938. Vuoren paperit.

maan heidän työntekijöitään."¹

Crichton-Vulcanin työntekijät eivät kuitenkaan olleet tyytyväisiä saavuttamiinsa etuihin, ja 11.10.1938 SAK:n työvaliokunnan käsiteltäväksi tuli ao. osaston pyyntö palkankorotusesityksen tekemisestä. Korotusten suuruudeksi ehdotettiin 50 pennistä 1 markkaan. Työvaliokunnassa arvosteltiin sitä, että saman vuoden aikana käytiin kaksi palkkaliikettä samassa työpaikassa. Sen katsottiin sekä väsyttävän työntekijöitä että ärsyttävän työnantajaa. Koska Metallityöväen Liiton edustaja Aittola huomautti, että tarkoitus ei ollut lähteä avoimeen taisteluun, niin työvaliokunta myönsi pyydetyn esitysluvan.² Sillä kertaa toimenpiteistä ei ollut tuloksia. Seurauksena oli, että Crichton-Vulcanin työntekijät ryhtyivät uudelleen ajamaan palkka-asiaansa kevättalvella. SAK:n työvaliokunta myönsi 28.2.1939 luvan esityksen tekemiseen.³ Sen suoritti tällä kertaa Metallityöväen Liitto työnantajaliitolle. Vaatimus käsitti edelleen samat palkankorotukset kuin edellisen vuoden lopulla. Kun työnantajat vastasivat kielteisesti tehtyyn esitykseen, myönsi SAK osastolle liiton suosittelman uhkavaatimusluvan 31.3.1939.⁴ Huhtikuun 11. päivänä pidettiin vielä työntekijöiden kokous, jossa päätettiin ryhtyä 12.3. alkaen työtaisteluun. Tällöin työtaisteluun yhtyi noin puolitoistatuhatta työntekijää. Tehtaan työntekijöistä jäi aluksi työhön työnjohtajien lisäksi vain 35 miestä, mutta jonkin ajan kuluttua ilmoittautui näiden lisäksi noin sata uutta.⁵

Metalliteollisuuden Työnantajaliitto antoi julkisuuteen tiedonannon, jossa huomautettiin Crichton-Vulcanin palkkojen olevan tyydyttävällä tasolla. Sen mukaan keskituntiansiot nousivat vuonna 1937 kaikkiaan 22 %, vuonna 1938 toimeenpantiin yleinen palkkojen tarkistus, ja saman vuoden loppuun mennessä keskituntiansiot nousivat vielä 8 %. Tämän vuoksi tiedonannossa todettiin ammattiyhdistysliikkeen taktiikasta seuraavaa: " ... am-

1. PUUKARI mt. s. 89.

2. SAK:n työvaliokunnan PK 11.10.1939. Vuoren paperit.

3. SAK:n työvaliokunnan PK 28.2.1939. Vuoren paperit.

4. SAK:n työvaliokunnan PK 31.3.1939. Vuoren paperit. Teollisuuslehti N:o 4/1939.

5. Teollisuuslehti N:o 4/1939.

mattiyhdistystaholla on jo kauan pidetty Crichton-Vulcan Oy:n työväestöä jonkinlaisena helposti liikkeelle saatavana kokeilu-joukkona, jonka avulla metalliteollisuudessa on ensimmäiseksi pantu työrettelöt alulle ..."¹

Lakko jatkui tämän jälkeen, eikä tilanteessa tapahtunut pitkään aikaan muutosta. Kuitenkin Helsingissä oli kannatusla-kon vaara uhkaamassa, kun Turusta siirrettiin eräitä töitä Hel-sinkiin Kone- ja Silta Oy:n suoritettaviksi.² Liittojen väli-sillä neuvotteluilla saatiin kuitenkin selkkaus selvitetyksi. Turun kaupunginvaltuusto joutui myös käymään pitkällisen kes-kustelun sen jälkeen, kun kaupungin töistä oli erotettu joukko lakonalaisissa yrityksissä työskennelleitä työntekijöitä. Kau-punginvaltuusto päätti tällöin 23 äänellä 22 vastaan, että la-kossa olevia työntekijöitä ei pidetä kaupungin töissä.³

Heinäkuun alussa alkoi valtion työriitojen sovittelija Toivo Tarjanne neuvottelut työnseisauksen lopettamiseksi. Neu-votteluissa ei kuitenkaan päästy sopimukseen, ja heinäkuun 5. päivänä tehty välitysyritys kaatui työntekijöiden vastarintaan. Metallityöväen Liiton liittotoimikunta ei myöskään katsonut voi-vansa suositella välitysehdotusta.⁴ Tämän jälkeen tilanne al-koi kehittyä kriittilliseksi. Maan puolustusvalmiuden lisäämi-nen alkoi tulla vaaranalaiseksi, minkä vuoksi pääministeri Ca-jander ryhtyi tunnustelemaan sovinnon mahdollisuuksia. Heinä-kuun 18. päivänä pidettiin lopullinen neuvottelu, jossa olivat pääministerin lisäksi läsnä ministerit Tanner ja Fagerholm, va-ratuomari Tarjanne, SAK:n puheenjohtaja Vuori sekä ao. työnanta-ja- ja työntekijäjärjestöjen edustajat. Tässä tilaisuudessa pääministeri teki lopullisen välitysehdotuksensa, joka oli työn-tekijöiden kannalta parannettu painos Tarjanteen tekemästä ehdo-tuksesta. Miesten työpalkkoja ehdotettiin korotettavaksi 25 pennistä 50 penniin tunnilta ja naisten 25 pennillä. Kuitenkin niiden työntekijöiden, jotka olivat saaneet 7:50 tai enemmän

1. Teollisuuslehti N:o 4/1939.

2. SAK:n työvaliokunnan PK 13.6.1939. Vuoren paperit.

3. Teollisuuslehti N:o 6/1939.

4. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuo-delta 1939, s. 10-11.

tunnilta, olisi ollut tyydyttävä entisiin palkkoihinsa. Lisäksi esityksessä ehdotettiin, että kaikki lakossa olleet otettaisiin takaisin töihin ja työsuhteen katsottaisiin jatkuvan entisellään. Vaikka työntekijöiden edustajat halusivat saada vielä muutoksia tehtyyn ehdotukseen, niin he katsoivat kuitenkin parhaaksi suositella välitysehdotuksen hyväksymistä. Työnantajat hyväksyivät välitysehdotuksen sellaisenaan. Metallityöväen Liiton liittotoimikuntakin päätti suositella lakkolaisille ehdotuksen hyväksymistä. Liittotoimikunta katsoi taistelun pitkittämisen ja laajentamisen niissä oloissa turhaksi.¹

Metallityöväen Liiton johto oli siis hyväksynyt välitysehdotuksen, mutta ei asettanut lakkolaisia hyväksymispakon eteen, vaan ainoastaan suositteli lakon lopettamista tarjotulla ehdoilla. Heinäkuun 19. päivänä pidetyssä lakkolaisten kokouksessa välitysehdotus hylättiin 568 äänellä 84 vastaan. Hylättyjä äänestyslippuja oli 13. Seuraavana päivänä kokoontunut SAK:n työvaliokunta katsoi työtaistelun jatkamisen hyödyttömäksi. Tämän vuoksi valiokunta vaati Metallityöväen Liittoa järjestämään uuden äänestyksen ja ryhtymään toimenpiteisiin lakon lopettamiseksi.² Turun Ruotsalaisessa Teatterissa pidettiin 22.7. uusi kokous, jossa Vuori ja Aittola pyrkivät vaikuttamaan lakkolaisten mielipiteisiin. Kuitenkin uuden äänestyksen tulos oli sama kuin ensimmäisen; välitysehdotuksen hylkäämisen puolesta annettiin 790, sen hyväksymisen puolesta 64 ääntä, minkä lisäksi 15 äänestyslippua hylättiin. Metallityöväen Liitto ei katsonut voivansa lopettaa lakkoa pakkotoimenpitein, koska se pelkäsi jäsenmenetyksiä. SAK:n työvaliokunta päätti tällöin lopettaa taloudellisen tuen antamisen lakkolaisille elokuun 3. päivästä alkaen, jolloin myös SAK:n valtuusto kutsuttiin koolle.³ SAK:n puheenjohtaja Eero A. Vuori pyrki vaikuttamaan lakkolais-

1. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1939, s. 11-12. Teollisuuslehti N:o 8/1939. SAK:n työvaliokunnan PK 20.7.1939. Vuoren paperit.

2. SAK:n työvaliokunnan PK 20.7.1939. Vuoren paperit.

3. SAK:n työvaliokunnan PK 26.7.1939. Vuoren paperit. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1939, s. 13-14.

ten kantaan myös Palkkatyöläisen avulla. Heinäkuun 28. päivänä julkaisemassaan kirjoituksessa Vuori huomautti Crichton-Vulcanin lakon muodostuneen eräänlaiseksi ammatillisen liikkeen kypsyyskokeeksi, jonka tuloksella olisi suuri merkitys ammattiyhdistysliikkeen tulevaisuudelle.¹ Ennen SAK:n valtuuston kokousta käsitteli myös Metallityöväen Liiton liittovaltuusto syntynyttä tilannetta ja hyväksyi liiton johdon toimenpiteet. Lisäksi liittovaltuusto päätti, että vaikka lakkolaisia kehoitetaan lopettamaan lakko, niin pakkokeinoihin ei ryhdytä.²

SAK:n valtuuston kokouksessa analysoi puheenjohtaja Eero A. Vuori syntynyttä tilannetta mielenkiintoisella tavalla, minkä vuoksi lienee syytä selostaa hänen esityksensä pääpiirteet. Vuori huomautti aluksi, että avoimen taistelun syntymiseen vaikutti osittain se, että palkankorotusesityksen jättäminen loppuvuodesta 1938 oli automaattisesti johtanut uhkavaatimustilanteeseen, joka oli vaikeuttanut neuvotteluja. Tämän vuoksi hän huomautti, että uhkavaatimuksia ei saanut joka paikassa esittää eikä palkkaliikkeitä panna vireille lyhyin väliajoin. Mutta miksi työtaistelusta muodostui pitkälinen? Vuori esitti näkemysensä seuraavat syyt työnantajan kovaan vastarintaan: Ensimmäkin yleinen palkkojen korotus Turussa olisi todennäköisesti johtanut vastaaviin vaatimuksiin muissakin Värtsilä-Yhtymän työpaikoissa. Toiseksi olisi työnantaja joutunut suorittamaan huomattaviakin myöhästymissakkoja, jos lakko ei olisi puhjennut. Kolmanneksi metalliteollisuuden työnantajat halusivat noudattaa viimeiseen saakka sellaista palkkapolitiikkaa, että tuntipalkat pidettiin alhaisina ja hyvinä työaikoina tuotannon nousu taatettiin urakkalisilla. Neljänneksi STK halusi työnseisausten puhjettua pitkittää taisteluja murtaakseen työntekijäin moraalisen vastarinnan ja näännyttääkseen ammatilliset järjestöt taloudellisesti.³ Työntekijäin vastarinnan sitkeyteen Vuori katsoi vai-

1. Palkkatyöläinen 28.7.1939 "Crichton-Vulcanin lakko".

2. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1939, s. 14.

3. Vuori näki tilanteen seuraavassa valossa: "Me olemme tässä kehityksessä epäilemättä eräänlaisessa tasapainotilassa, jonka kääntymisestä puoleen ja toiseen riippuu, miten nopeasti ammattiyhdistysliike meidän maassamme nyt saavuttaa todellakin sille kuuluvan aseman."

kuttaneen paitsi työtaistelun aiheuttaman katkeruuden myös sen, että Metallityöväen Liitto maksoi korkeampia avustuksia kuin säännöt edellyttivät. Lisäksi ammattiyhdistysliikkeen jäsenistö ei tuntenut riittävää luottamusta johtoa kohtaan, eikä Metallityöväen Liiton johto uskaltanut ottaa kantaakseen vastuuta lakon lopettamisesta.

Puheenvuorossaan Vuori valaisi myös SAK:n johdon omaksumaa kantaa ja esitti sen tueksi seuraavat näkökohdat: Ensinnäkin lakko oli muodostunut taloudellisesti hyvin raskaaksi. Avustuksiin oli uhrattu jo yli miljoona markkaa, minkä vuoksi edessä oli tyhjät kassat, ja siitä seuraava toimintakyvyttömyys. Toiseksi hallituksen sekaantuminen kysymykseen ns. yleisvaltakunnallisten etujen vuoksi oli tehnyt asiasta tulenaran poliittisen kysymyksen. Kolmanneksi oli olemassa vaara, että eduskunnan porvarillinen enemmistö olisi ryhtynyt lainsäädäntöteitse sekaantumaan palkkaliikkeisiin, mitä maamme ammatillinen liike ei voinut sulattaa. Neljänneksi maan suurpoliittinen asema oli vaikea. Toisaalta Neuvostoliitto katsoi olevansa oikeutettu sekaantumaan sisäisiin asioihimme ns. "välillisen hyökkäyksen teorian" perusteella, jos fascistiset voimat pääsisivät valtaan Suomessa. Toisaalta Saksa oli valmis sekaantumaan asioihimme, jos neuvostoystävällinen virtaus pääsisi voitolle.¹ Lopuksi Vuori huomautti, että oli vaarallista antaa työnantajille sellainen käsitys, että keskusjärjestöt eivät merkitse työtaistelujen yhteydessä mitään, vaan että taistelun kulku on riippuvainen ao. työpaikan työntekijöistä.²

SAK:n valtuuston kokouksessa käytiin vilkas keskustelu, jossa erilaisia näkökantoja tuotiin esiin. Illan kuluessa SAK:n

1. Vuori mainitsi tässä yhteydessä mm. seuraavaa: "Meidän ainoa mahdollisuutemme säilyttää itsemääräämisoikeutemme ja sen mukana myöskin sisäinen demokratiamme, on sillä tiellä pysyminen, jota nykyinen hallituskokoomus kulkee." "Kaikki se mikä on omiansa heikentämään nykyisen hallituskokoomuksen perusteita on myöskin omansa vaarantamaan meidän demokratiamme yleisiä toiminnan edellytyksiä ja niiden mukana myöskin ammattiyhdistystoiminnan edellytyksiä."

2. SAK:n valtuuston ylimääräisen kokouksen PK. Vuoren paperit.

työvaliokunta kokoontui tarkastelemaan tilannetta, ja Metallityövän Liiton valtuusto kokoontui toiseen istuntoonsa. Koska Metallityövän Liiton johto ei suostunut käyttämään pakkotoimenpiteitä lakkolaisia vastaan, niin ilmassa oli ammatillisen liikkeen hajaannuksen tuntua. SAK:n valtuusto päätti kokouksensa vasta kello 1.45 yöllä. Kokous hyväksyi työvaliokunnan toimenpiteet, kehotti Metallityövän Liittoa selvittämään tilanteen viikon kuluessa ja uhkasi sen jälkeen sääntöjen määräämillä pakkotoimenpiteillä.¹

Ammattiyhdistysliike oli siis vaikeasti ratkaistavan sisäisen kriisin alaisena. SAK:n johto ja Metallityövän Liiton johto pyrkivät kääntämään lakkolaisten mielipiteet välitysehdoituksen kannalle, mutta turhaan. Ministeri Fagerholm puolusti SAK:n valtuuston kantaa Turussa elokuun 6. päivänä pidetyssä "Työn juhlassa". Hän vaati, että lakkolaisten oli annettava luottamuksensa johdolle ja että ammattiyhdistysliikkeen oli tunnettava edesvastuunsa järjestöjen kasvaessa.² SAK:n asettamaan määräpäivään mennessä lakko ei kuitenkaan loppunut. Lakkolaisten kokouksessa 15.8. käsiteltiin asiaa, ja lakon lopettamisen puolesta annettiin 238 ääntä ja sen jatkamisen puolesta 594 ääntä. Vaikka siis äänestysnumerot osoittivat tilanteen kehittyneen välitysehdoitukselle edullisempaan suuntaan, niin voimakas enemmistö päätti kuitenkin jatkaa taistelua. Tällöin SAK:n työvaliokunta päätti lopettaa avustusten maksamisen elokuun 12. päivästä alkaen. Työvaliokunnan kokouksessa 16.8. puheenjohtaja Vuori ilmoitti myös, että hän asetti paikkansa työvaliokunnan käytettäväksi edistääkseen järjestöjen välisten ristiriitojen selvittämistä. Tähän eronpyyntöön ei työvaliokunta kuitenkaan suostunut. Sen sijaan päätettiin antaa seuraavalle edustajakokoukselle esitys, jonka mukaan SAK:n valtuuksia palkkaliikkeiden hoitamisessa lisättäisiin.³

1. SAK:n valtuuston ylimääräisen kokouksen PK. Vuoren paperit. Kertomus Suomen Metallityövän Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1939, s. 14-15.

2. Palkkatyöläinen 11.8.1939.

3. Palkkatyöläinen 18.8.1939. SAK:n työvaliokunnan PK 15.8.1939 ja 16.8.1939. Vuoren paperit.

Tilanne alkoi kuitenkin olla kypsä lopullisen välitysehdoituksen tekemiselle. Turun kaupunginjohtaja Arvi Hällfors teki-kin sellaisen elokuun 23. päivänä. Tämä ehdotus hyväksyttiin, ja työt alkoivat elokuun 26. päivänä. Välitysehdotus oli muuten samansisältöinen kuin pääministerin aikaisemmin tekemä, mutta kaikille työntekijöille myönnettiin 25 pennin suuruinen palkan- korotus palkkaluokasta riippumatta.¹ Täten siis alempipalkkaisen kustannuksella tuli palkankorotus myös korkeampipalkkaisille työntekijöille. Ilmeisesti suurpoliittisen tilanteen huononeminen oli omiaan vaikuttamaan sovinnon äkilliseen syntymiseen. Tämä työtaistelu aiheutti kestoaikanaan vilkkaan keskustelun sanomalehdistössä,² ja sen päättymisenkin jälkeen asiasta käytiin useaan eri otteeseen keskusteluja.³

7.4.2. Rakennustyömaiden teolliset suhteet palkkalupausten säännöstelemänä

Rakennustoiminnan elpyminen lamakauden laaksonpohjasta aiheutti jälleen liikehtimistä työmarkkinoilla. Työntekijät pyrkivät järjestöjensä avulla nostamaan alentunutta palkkatasoaan, ja eräissä tapauksissa myös vakiinnuttamaan saavuttamansa edut työehtosopimusten avulla. Koska rakennustyömailla työskenteli useihin liittoihin kuuluvia työntekijöitä, ei yhdenmukaista työmarkkinapolitiikkaa ollut helppo saada aikaan. Sen sijaan työnantajapolitiikka sai 1930-luvun loppuvuosina kiinteyttä ja muodostui joustavaksi. Vaikka työnantajat periaatteessa asettuivat

1. Teollisuuslehti N:o 5/1940. SAK:n työvaliokunnan PK 26.8.1939. Vuoren paperit.

2. Ks. mm. Uusi Suomi 21.6.1939 "Joukot ja johtajat". Kauppalehti 22.7.1939 "Lakot ja johto". Hufvudstadsbladet 21.7.1939 "En seglivad strejk". Ajan Suunta 31.7.1939 "Crichton-Vulcanin lakko". Tulenkantajat 11.8.1939 "Työväenliikkeelle vieraita menetelytapoja". Soihtu 11-12 "Rivit tiiviiksi". Finansbladet N:o 34/1939 "Hund och katt".

3. Merimies - Sjömannen N:o 9/1939 "Vaarallisia suunnitelmia". Pöytäkirja Suomen Metallityöväen Liiton kolmannesta varsinaisesta liittokokouksesta, s. 79-115. Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton kolmannesta varsinaisesta edustajakokouksesta, s. 78-91.

vastustamaan työehtosopimuksia, niin työehdot yleensä järjestettiin kuitenkin pitkäaikaisiksi palkkalupauksilla ja palkkasopimuksilla. Eräissä tapauksissa esiintyi paikallisia työehtosopimuksiakin. Työmarkkinoita oli omiaan rauhoittamaan myös se, että palkkataso oli hyvien rakennussuhdanteiden vallitessa noususuunnassa. Kyrenius huomauttaa kuitenkin, että keskimääräinen palkkataso oli toistuvista palkkojen korjauksista huolimatta vielä vuonna 1939 alhaisempi kuin vuonna 1928.¹ Työnantajapolitiikkaan kuului myös olennaisena piirteenä pyrkimys lisätä ammattitaitoisen työvoiman tarjontaa erilaisten kurssien avulla. Häätätilanteissa turvaututtiin myös Vientirauhan ja lakonmurtajien apuun. Merkille pantava piirre työmarkkinapolitiikassa rakennustyömailla oli se, että pääkaupungin työntekijät muodostivat eräänlaisen "wage-leader" -joukon, jonka saavutuksia myös maaseudulla pyrittiin soveltamaan käytäntöön.

Maaliskuussa 1934 alkoivat Helsingissä työntekijöiden liikehtimiset,² jotka kuitenkin vähenivät pieneksi aikaa työnantajien laadittua yhtenäiset palkka- ja urakkahinnoittelut. Huh-tikuun alussa putkityöntekijät kuitenkin vaativat työehtosopimusta ja 15 %:n yleistä palkkojen korotusta. Kun neuvotteluisa ei päästy yksimielisyyteen, niin toukokuun 14. päivänä noin 400 putkityöntekijää aloitti lakon. Järjestöjen välisillä neuvotteluilla tilanne saatiin kuitenkin neljän päivän kuluessa rauhoittumaan. Putkijohtotyönantajainliiton puolesta tehtiin eräitä myönnytyksiä ja lupauduttiin noudattamaan sovittuja palkkoja 19.4.1935 saakka.³

Toukokuussa 1934 alkoivat rakennustyöntekijät uudelleen liikehtiä Helsingin rakennuksilla. Työnantajat suostuivat tällöin jälleen tarkistamaan palkkoja, jotka vahvistettiin 15.3.1935 saakka palkkalupauksilla. Tilanne rauhoittui tämän jälkeen useimpien ammattiryhmien osalta.⁴

1. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 125.

2. Teollisuuslehti N:o 4/1934.

3. SIMILÄ mt. s. 49. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1934, s. 27-29. Teollisuuslehti N:o 5/1934.

4. Kertomus Suomen Rakennustyöläisten Liiton toiminnasta vuodelta 1934, s. 21-23.

Työnantajien tarjoukset eivät kuitenkaan tyydyttäneet muurareita ja rappareita, jotka vaativat 10 markan tuntipalkkoja ja vuoden 1930 urakkapalkkojen soveltamista 20 % alennuksin. Työnantajat tarjosivat 8-9 markan minimi tuntipalkkoja ammattitaidon mukaan. Muurarien urakkapalkkoiksi esitettiin 40 % vuoden 1929 tasoa alhaisempia palkkoja ja rappareille 27 % alhaisempia urakkapalkkoja kuin vuonna 1930. Koska vaatimukset ja tarjoukset poikkesivat näin runsaasti toisistaan, oli edessä avoin taistelu. Noin kymmenellä työmaalla muurarit ja rapparit alkoivat työtaistelun 25. päivänä toukokuuta. SAK:n luvalla lakko laajeni toukokuun 28. päivänä myös muille työmaille Helsingissä. Lakkoon lienee yhtynyt n. 600 muuraria ja rapparia. Molemmat osapuolet antoivat suuren merkityksen tälle lamavuosien jälkeen ensimmäiselle suurehkolle työtaistelulle. Työnantajat hankkivat Vientirauhan välityksellä maaseudulta 296 lakonmurtajaa, joiden joukossa oli kuitenkin runsaasti ammattitaidottomia ja vain heikon koulutuksen saaneita työntekijöitä. Ammattitaitoisen työvoimapulan lieventämiseksi Rakennustyönantajaliiton toimesta pantiin pystyyn rapparikoulu, jossa koulutettiin n. 200 uutta ammattilaista. Kesän kuluessa käytiin ajoittaisia neuvotteluja, jotka päättyivät erimielisyyksiin alimmas-ta tuntipalkasta. Kuitenkin rakennuskauden ollessa loppumaisillaan työntekijöiden vastarinta alkoi lieventyä, ja elokuun 17. päivänä tehtiin lopullinen sopimus työriidan lopettamisesta. Rapparit saivat urakkapalkkoihinsa vähän suuremman korotuksen, kuin työnantajat olivat alunperin tarjonneet. Ammattitaitoisille työntekijöille taattiin 9 markan minimi tuntipalkat.¹

Vuosina 1935 ja 1936 noudatettiin useimpien rakennusalan ammattiryhmien osalta palkkalupauspolitiikkaa, ja vaikka eräissä tapauksissa syntyi erimielisyyksiä palkkojen korotuksista, niin työrauha säilyi yleensä suhteellisen hyvänä. Poikkeuksen muodostivat kuitenkin putkityöntekijät ja maalarit. Koska työnantajien kannalta ennen kaikkea putkityöntekijät olivat strate-

1. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 123. Teollisuuslehti N:o 8/1934. HÄRMÄ Puolivuosisataa järjestötoimintaa, s. 177-180. Kertomus Suomen Muurarien Liiton toiminnasta vuosilta 1934-1935, s. 21-25.

gisesti tärkeässä asemassa, niin Vientirauhan toimesta ryhdyttiin neuvottelemaan Putkijohtotyönantajainliiton kanssa tämän alan työntekijätarpeen tyydyttämisestä mahdollisten lakkojen varalta. Pitkällisten keskustelujen jälkeen¹ Vientirauhan johtokunta antoi luvan putkityöntekijöiden kouluttamiseen Lapualla. Maaliskuun 5. päivän ja kesäkuun 30. päivän välisenä aikana vuonna 1935 koulutettiin viipurilaisen johtaja Kalle Järvisen johdolla yhteensä 168 uutta ammattimestä.² Vientirauhan vuosikertomuksessa arveltiin näiden kurssien vaikuttaneen pelkällä olemassaolollaan rauhoittavasti työmarkkinoihin rakennusalalla. Niinpä Helsingissä ei syntynyt avointa taistelua, vaikka työnantajain palkkalupaus ajalle 24.5.1935-1.4.1936 ei tyydyttänyt kukaan työntekijöitä ja heidän johtoaan.³ Sen sijaan Turussa syntyi työnseisäus. Toukokuun 28. päivänä jätettiin työnantaja-liitolle esitys 7-11 markan minimituntipalkoista. Työnantaja-liitto ei kuitenkaan taipunut edes uhkavaatimuksen edessä. Tämän vuoksi kaikki putkityöt julistettiin lakkotilaan heinäkuun 7. päivästä alkaen. Työnantajat saivat lakon puhjettua paikkakunnalle 60 Lapuan kurssilaista ja 37 muuta putkimiestä, joten työt saatiin käyntiin. Syyskuussa olivat työntekijät halukkaita jo tinkimään alkuperäisistä vaatimuksistaan, mutta sovintoa ei saatu aikaan. Lakko jatkui aina lokakuun 4. päivään saakka, jolloin lakkolaiset katsoivat hyödyttömäksi jatkaa taistelua.⁴

Helsingin maalarit olivat onnistuneet vuonna 1934 solmi-
maan työehtosopimuksen työnantajien kanssa. Tammikuun 31. päivänä 1935 työehtosopimuksen irtisanomisen yhteydessä maalarit vaativat seitsemän tunnin työpäivää ja minimituntipalkkojen korottamista 12 markkaan. Neuvotteluissa sivuutettiin kuitenkin

1. Toimeenpanevan valiokunnan PK 14.12.1934. Johtokunnan PK 28.1.1935. Vuosikokous PK 25.4.1935. Pihkalan paperit.

2. Vuosikertomus v. 1935. Pihkalan paperit. SIMILÄ mt. s. 53.

3. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1935, s. 34-37.

4. Kertomus Suomen Metallityöväen Liitto r.y. toiminnasta vuodelta 1935, s. 30. SIMILÄ mt. s. 54.

muut kysymykset, ja erimielisyydet syntyivät minimituntipalkoista. Kun työnantajien tarjoama 10 markan tuntipalkka ei tyydyttänyt työntekijöiden neuvottelijoita, alkoi huhtikuun 2. päivänä pitkäallinen työnseisaus Helsingissä. Tähän työnseisaukseen yhtyi n. 900 maalaria pääkaupungissa. Työnantajat ryhtyivät hankkimaan maaseudulta maalareita, joita työntekijäpuolen arvion mukaan saapui pääkaupunkiin noin 400. Kun taistelu oli kestänyt kesäkuun puoliväliin saakka, aloitettiin neuvottelut uudelleen. Työnantajat tarjosivat nyt 10:50 markkaa tunnilta ammattitaitoisille työntekijöille, töiden suorittamista pelkäämään tuntityönä ja määräysten voimassapitämistä huhtikuun 1. päivään 1937. Kesäkuun 27. päivänä lakkolaiset hyväksyivät nämä ehdot, ja työt alkoivat seuraavana aamuna. Työehtosopimusta ei siis enää solmittu tällä alalla.¹

Keväällä 1936 putkityöntekijät olivat huolella valmistautuneet palkkaliikkeeseensä. Tarkoituksena oli saada aikaan neuvottelut kaikilla paikkakunnilla samaan aikaan. Tämän vuoksi pidettiin putkityöntekijäin neuvottelukokous Helsingissä 17.5.1936. Työehtosopimusehdotus jätettiin työnantajille toukokuun 27. päivänä ja uhkavaatimus kesäkuun 25. päivänä. Tämän jälkeen saatiin neuvottelut liittojen välillä aikaan. Kun työnantajat kuitenkin suostuivat nostamaan palkkoja ja työntekijät tinkivät vaatimuksistaan, niin työolot saatiin rauhoittumaan palkkalupauksella.² Seuraavana vuonna rakennustöiden vilkastuttua Metallityöväen Liitto pyrki saamaan Putkijohtotyönantajaliiton hyväksymään työehtosopimukset maassa. Ainoastaan nostamalla kolme kertaa työpalkkoja työnantajaliitto saattoi turvata työrauhan. Palkat lienevätkin nousseet keskimäärin n. 10 % yli vuoden 1929 tason.³

Seurauksena tästä tilanteesta oli myös se, että työnantaja-

1. Teollisuuslehti N:o 3/1935. SAMA N:o 6/1935. SAMA N:o 4/1936. Det fjortende nordiske arbejds givermøde, s. 62-63. Kertomus Suomen Rakennustyöläisten Liiton toiminnasta vuodelta 1935, s. 29-31.

2. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1936, s. 21-24. SIMILÄ mt. s. 57. Teollisuuslehti N:o 6/1936.

3. SIMILÄ mt. s. 60.

liitto ryhtyi toimenpiteisiin työvoiman saannin turvaamiseksi. Vuonna 1937 perustettiin erityinen elin tätä toimintaa organisoimaan. Vientirauhan inspiroimana tämä sai nimen Putkirauha - Rörfred (PRF). PRF:n puheenjohtajana toimi ins. Törnroos. Järjestön toimintaa rahoitettiin määräämällä Putkijohtotyöntajaliiton jäsenille ylimääräinen jäsenvero. Marraskuun 29. päivänä 1937 aloitettiin ensimmäiset kurssit, joille otettiin 35 oppilasta. Nämä kurssit päättyivät kesäkuun 14. päivänä 1938, jonka jälkeen aloitettiin uudet 41 oppilaan kurssit.¹ Näillä toimenpiteillä ja uudistetuilla palkkalupauksilla työmarkkinat putkijohtotalalla vähitellen rauhoittuivatkin.²

Kun SAK:n työvaliokunta 25.1.1938 myönsi Turun läkki-, pelti- ja vaskiseipille luvan sanoa irti palkkasopimuksen, niin samalla päätettiin kutsua rakennusalan liittojen toimitsijat neuvottelemaan toiminnan yhtenäistämisestä palkkaliikkeissä.³ Tammikuun 31. päivänä järjestettiin tällainen kokous. Toimitsijat keskustelivat mm. siitä, miten työehtosopimuksia olisi saatu rakennusosalalle. Yksityiskohtaisia päätöksiä ei kuitenkaan tehty, vaan kokous kehotti Rakennustyöläisten, Muurarien, Metallityöväen ja Kuljetustyöntekijäin liittoja pohtimaan asiaa. Helsingin, Turun, Tampereen, Kotkan ja Lahden osastoille pyydettiin antamaan ohjeet, että ne ottaisivat selvän siitä, mitä mahdollisuuksia oli järjestää yhtäaikainen liikehtiminen työehtosopimusten puolesta rakennustyömailla.⁴ Kysymys oli uudelleen esillä 1.3.1938 SAK:n työvaliokunnassa, jolloin ao. liittojen edustajat selostivat tilannetta. Varsinaista sopimusesitystä ei vielä ollut tehty, mutta valmisteluja oli suoritettu. Kokous kehotti liittoja jatkamaan valmisteluja.⁵ Kevään kuluessa SAK kuitenkin myönsi eri ammattiryhmille lupia esittää erillisiä palkkavaatimuksia työnantajille. Esimerkiksi maaliskuun 8. päi-

1. SIMILÄ mt. s. 61, 63-66, 67.

2. Kertomus Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuodelta 1938, s. 14-18. SAMA vuodelta 1939, s. 19-24.

3. SAK:n työvaliokunnan PK 25.1.1938. Vuoren paperit.

4. SAK:n työvaliokunnan PK 1.2.1938. Vuoren paperit.

5. SAK:n työvaliokunnan PK 1.3.1938. Vuoren paperit.

vänä Muurarien Liitto ilmoitti, että sen osastot Helsingissä, Tampereella, Kotkassa, Viipurissa ja Lahdessa katsoivat olevan mahdollista saada verrattain hyvät palkkalupaukset ja että syntyisi avoin taistelu, jos sopimuksista pidettäisiin kiinni. Tämän vuoksi SAK:n työvaliokunta antoi luvan palkkalupausten hyväksymiseen.¹

Kun rakennusalan liitot eivät saaneet aikaan yhtenäistä toimintaa työehtosopimusten puolesta, niin SAK:n työvaliokunta kutsuttiin ylimääräiseen kokoukseen 31.3.1938 käsittelemään kysymystä. Keskustelun aikana huomautettiin, että työnantajat olivat asettuneet entistä tiukemmin vastustamaan työehtosopimuksia varsinkin rakennusosalalla, kiviteollisuudessa ja puuseppäteollisuudessa. Tähän seikkaan oli SAK:n piirissä jo aikaisemmin keväällä 1938 kiinnitetty huomiota.² Työnantajien tiukentuneen asenteen katsottiin johtuneen siitä, että suhdannekehityksen epävarmuuden vuoksi työnantajat eivät halunneet vahvistaa palkkoja pitkäksi aikaa. Kun SAK:n työvaliokunta päätti jättää avoimeksi kysymyksen työehtosopimustaistelun aloittamisesta rakennusosalalla,³ niin se merkitsi samalla avoimesta taistelusta luopumista. Ilmeisesti työnantajien tiukentunut asenne yhdessä epävarmojen työllisyysnäkyvien kanssa sai SAK:n luopumaan tästä ajatuksesta. Vaikka siis SAK pyrki yhdenmukaistamaan ja keskitämään työtaistelut rakennusosalalla, niin samaan aikaan sen oli pakko hyväksyä eräissä tapauksissa entistä suurempi desentralisaatio. Rakennusalan liitoille annettiin nimittäin oikeus julistaa työt lakonalaisiksi ilman SAK:n lupaakin silloin, kun toiminta vaati nopeutta pienissä rakennusalan palkkaliikkeissä.⁴

Rakennusalan suurin työselkkaus vuonna 1938 syntyi Tampereella. Osastot jättivät työnantajille maaliskuussa esityksen palkkojen korotuksista ja sopimuksista. Työnantajat ilmoitti-

1. SAK:n työvaliokunnan PK 8.3.1938. Vuoren paperit.

2. SAK:n työvaliokunnan PK 15.3.1938. Vuoren paperit.

3. SAK:n työvaliokunnan ylimääräisen kokouksen PK 31.3.1938. Vuoren paperit.

4. SAK:n työvaliokunnan PK 29.3.1938. Vuoren paperit.

vat tällöin korottavansa palkkoja ja lupasivat vahvistaa ne palkkalupauksella 1.4.1939 saakka.

Osastot eivät kuitenkaan hyväksyneet työnantajien tarjousta ja antoivat liittonsa ja SAK:n luvalla uhkavaatimuksen. Kun neuvotteluja ei saatu aikaan, niin kesäkuun 2. päivänä noin 1 500 työntekijää aloitti lakon. Siihen yhtyivät Tampereen ja Messukylän muurarit, maalarit, rakennuspuusepät, peltisepät ja kuljetusalan työntekijät. Työtaistelusta muodostui siis varsin laaja. Työnantajat ryhtyivät hankkimaan lakkolaisten tilalle uutta työvoimaa, jota työnantajien arvion mukaan saapui paikkakunnalle n. 700-800. Lakon pitkittyessä työntekijät puolestaan ryhtyivät hakeutumaan maaseudulle töihin. Valtion välitysmies teki kolme välitysehdotusta lakon kestäessä. Heinäkuussa pidetyssä neuvottelussa työnantajat olivat valmiit tarjoamaan jonkin verran enemmän kuin palkkalupauksen yhteydessä. Vasta elokuun 8-10 päivinä pidetyissä neuvotteluissa päästiin molempia osapuolia tyydyttävään ratkaisuun. Työt alkoivat elokuun 11. päivänä. Rakennustyöntekijäin palkkoja korotettiin 25-50 pennillä, maalarien 1 markalla ja peltiseppien 5 % tunnilta. Palkoista syntyneet erimielisyydet päätettiin jättää välityslautakunnan päätettäväksi. Molemmat osapuolet katsoivat, että taistelu oli lujittanut järjestöjä ja vahvistanut yhteistoimintaa.¹

1. Teollisuuslehti N:o 5/1939. SIMILÄ-KYRENIUS mt. s. 124-125. Kertomus Suomen Rakennustyöläisten Liiton toiminnasta vuodelta 1938, s. 31-33.

Lähdeluettelo

1. Painamattomat lähteet

- Palkkaliikkeitä ja työnseisauksia koskevia kiertokirjeitä, selostuksia ym. papereita. (Työväen Arkisto ja Vuoren paperit SAK:ssa).
- Suomen Ammattijärjestön toimikunnan pöytäkirjat 27.6.1918 - 12.6.1920. (Työväen Arkisto 331.88 (471) "1918-1920").
- Suomen Ammattijärjestön toimikunnan ja toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirjat 6.10.1922 - 28.11.1923. (Työväen Arkisto 331.88 (471) "1922-23").
- Suomen Ammattijärjestön toimikunnan ja toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirjat 7.12.1923 - 31.12.1924. (Työväen Arkisto 331.88 (471 H:ki) "1923-24").
- Suomen Ammattijärjestön toimikunnan ja toimeenpanevan valiokunnan pöytäkirjat 1925. (Työväen Arkisto 331.88 (471) "1925").
- Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton valtuuston ja työvaliokunnan pöytäkirjajäljennökset vuosilta 1938 ja 1939. (Vuoren paperit SAK:ssa).
- Suomen Työläisliitto r.y., Toimintakertomukset vuosilta 1929-1932. Moniste. (Työväen Arkisto 331.88 (471) "1929-32").
- Vuosien 1920, 1930 ja 1940 väestönlaskennan korjatut luvut. (Tilastollinen päätoimisto/prof. C.E. Knoellinger).
- Yhtymä Vientirauhan vuosikertomukset, vuosikokousten, johtokunnan ja työvaliokunnan pöytäkirjat. (Martti Pihkalan paperit Turun Yliopiston kirjastossa).

2. Sanoma- ja aikakauslehdet

Ajan Suunta 1939.

Arbetsstatistisk Tidskrift utgifven af Industristyrelsen i Finland. År 1907.

Die Rote Gewerkschaftsinternationale 1926.

Finansbladet 1939.

Helsingin Sanomat 1927.

Hufvudstadsbladet 1922, 1939.

Kauppalehti 1927, 1939.

Merimies - Sjömannen 1939.

Palkkatyöläinen 1929-1939.

Riippumaton Työläinen 1928-1930.

Sosia(a)linen Aikakauskirja 1919-1940.

Sosialistinen Aikakauslehti 1920.

Suomen Ammattijärjestö 1920-1929.

Suomen Sosialidemokraatti 1920.

Teollisuuslehti 1919-1940.

Tilastokatsauksia.

Tulenkantajat 1939.

Uusi Suomi 1939.

Vapaa Työ 1930-1932.

3. Työmarkkinajärjestöjen julkaisut

Alustukset ja esitykset Suomen Kuljetustyöläisten Liiton ensimmäiselle edustajakokoukselle. Helsinki 1927.

Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön kuudennelle edustajakokoukselle. Helsinki 1923.

Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön seitsemännelle edustajakokoukselle. Helsinki 1926.

Alustuksia ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön VIII:lle edustajakokoukselle. Helsinki 1929.

Alustuksia ja esityksiä Suomen Rakennusteollisuustyöväen Liiton I varsinaiselle edustajakokoukselle. Helsinki 1927.

Alustuksia ja esityksiä Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton r.y. ensimmäiselle varsinaiselle edustajakokoukselle. Helsinki 1927.

Det sjunde nordiska arbetsgivarmötet i Helsingfors 1921.
Helsingfors 1922.

Det åttonde nordiska arbetsgivarmötet i Stockholm 1923.
Stockholm 1924.

Det niende nordiske arbeidsgivermøte i Oslo 1925. Oslo 1926.

Det elfte nordiska arbetsgivarmötet i Helsingfors 1929.
Helsingfors 1930.

Det tolvte nordiska arbetsgivarmötet i Stockholm 1931.
Stockholm 1932.

Det trettende nordiske arbeidsgivermøte i Oslo 1933. Oslo 1934.

Det fjortende nordiske arbejdsgivermøde i København 1935.
København 1936.

Det femtonde nordiska arbetsgivaremötet i Helsingfors 1937.
Helsingfors 1938.

Esityksiä ja ehdotuksia Suomen Ammattijärjestön viidennelle
edustajakokoukselle. Kotka 1920.

Helsingin Rakennusmestariyhdistys 1906-1946. Toimittanut Antti
Rantanen. Vammala 1946.

Inarin tukkityöläisten palkkataistelu v. 1930. Julkaisija: S.
Puuteollisuusustyöväen L. Pohjolan Metsä- ja uittotyöläis-
ten sihteeristö. Oulu 1930.

Kahdeksankymmentä ajastaikaa Helsingin Kirjatyöntekijäin Yhdis-
tyksen toimintaa. Muistojulkaisu 1869-1949. Helsinki
1949.

Kertomukset Suomen Ammattijärjestön toiminnasta vuosina 1919-
1924. Helsinki 1920-1925.

Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liiton r.y. toiminnasta v.
1925. Helsinki 1926.

Kertomus Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y. toiminnasta
v. 1927. Helsinki 1928.

Kertomus Suomen Metalliteollisuusyöntekijäin Liiton toiminnas-
ta v. 1917-1918-1919. Laatinut Väinö V. Salovaara. Hel-
sinki 1920.

Kertomus Suomen Metalliteollisuusyöntekijäin Liiton toiminnas-
ta vuonna 1920. Laatinut Väinö V. Salovaara. Helsinki
1921.

Kertomus Suomen Metalliteollisuusyöntekijäin Liiton toiminnas-
ta vuonna 1921. Laatinut Väinö V. Salovaara. Helsinki
1922.

- Kertomus Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton toiminnasta vuonna 1923. Laatineet Väinö V. Salovaara ja Artturi Virta. Helsinki 1924.
- Kertomukset Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toiminnasta vuosilta 1934-1939. Helsinki 1935-1940.
- Kertomus Suomen Muurarien Liiton toiminnasta vuosilta 1934-1935. Helsinki 1936.
- Kertomukset Suomen Rakennustyöläisten Liiton toiminnasta vuosilta 1934, 1935 ja 1938. Mikkeli 1935, 1936 ja 1939.
- Maaseudun työnraatajille. S. Kuljetustyöläisten Liiton kirjasia. Helsinki 1928.
- Miksi työehtosopimuksia vastustetaan? Tutkielma työehtosopimusjärjestelmän vaikutuksista. Julkaisija Suomen Työnantajain Keskusliitto. Helsinki 1937.
- Ohjeita palkkaliikkeitä ja työtaisteluita varten eli käsikirja ammatillisten järjestöjen toimihenkilöille. Suomen Ammattijärjestön julkaisu N:o 5. Helsinki 1913.
- Onko työehtosopimusten käytäntöönnotto Suomessa perusteltua? Julkaissut Suomen Työnantajain Keskusliitto. Helsinki 1937.
- Pöytäkirja Suomen Ammattijärjestön viidennestä edustajakokouksesta. Pidetty Helsingissä 25-29 p:nä toukok. 1920. Laatineet S. Lehtonen ja Viljo Visa. Kotka 1920.
- Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton r.y. Helsingissä huhtikuun 22., 23. ja 24. päivinä 1934 pidetystä edustajakokouksesta. Laatinut Olavi Tunturi. Helsinki 1934.
- Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton (SAK) r.y:n Helsingissä toukokuun 16-19 päivänä 1937 pidetystä toisesta varsinaisesta edustajakokouksesta. Laatinut E.K. Louhikko. Helsinki 1937.
- Pöytäkirja Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton (SAK) r.y. kolmannelta varsinaisesta edustajakokouksesta Helsingissä 26-30 päivänä lokakuuta 1940. Laatinut Aku Sumu. Liitteenä esitykset. Helsinki 1942.
- Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liiton neuvottelukokouksesta Helsingissä 7-8 p:nä syyskuuta 1919. Laatineet Väinö V. Salovaara ja V. Valve. Helsinki 1920.
- Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y. yhdeksännestä edustajakokouksesta Helsingissä 23-28 p:nä toukok. 1921. Laatinut Väinö V. Salovaara. Helsinki 1921.
- Pöytäkirja Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y. kymmenennestä liittokokouksesta Helsingissä 7-11 p:nä kesäkuuta 1926. Laatinut Yrjö Lehtinen. Vaasa 1927.

- Pöytäkirja Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toisesta varsinaisesta edustajakokouksesta, joka pidettiin Helsingissä toukokuun 27, 28 ja 29 päivänä 1937. Laatinut Aug. Valta. Helsinki 1938.
- Pöytäkirja Suomen Metallityöväen Liiton r.y. kolmannelta varsinaisesta liittokokouksesta joka pidettiin Helsingissä syyskuun 22, 23 ja 24 päivänä 1940. Tehnyt A. Valta. Helsinki 1941.
- Pöytäkirja Suomen Puuteollisuustyöväen Liiton ensimmäisestä edustajakokouksesta 26 p. syyskuuta - 1 p. lokakuuta 1927 Helsingissä H.T.Y:n juhlasalissa. Laatinut Viljo Visa. Helsinki 1928.
- Pöytäkirja Suomen Rakennustyöväen Liiton ensimmäisestä edustajakokouksesta Helsingissä, toukokuun 3-7 p:nä v. 1927. Vaasa 1927.
- Sosialidemokraattisen ammattiyhdistysväen neuvottelukokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty Helsingissä 17 päivänä tammi-kuuta v. 1926. Toimittanut A.E. Leino. Helsinki 1926.
- Sos.-dem. ammattiyhdistysväen edustajakokous Helsingissä 29-30 p:nä syyskuuta 1929. Pöytäkirjan kirjoittanut Ernest Lähde. Helsinki 1930.
- Suomen Ammattijärjestö r.y., Lakonrikkuruutta vastaan. Helsinki 1928.
- Suomen Ammattijärjestön kuudennen, Helsingissä toukokuun 21-25 p:nä 1923 pidetyn edustajakokouksen pöytäkirja sekä alustukset. Kokouksen sihteerien laatima. Helsinki 1923.
- Suomen Ammattijärjestön VII, Helsingissä toukokuun 3-8 p:nä 1926 pidetyn edustajakokouksen pöytäkirja sekä alustukset ja kertomus. Kokouksen sihteerien laatima. Helsinki 1926.
- Suomen Ammattijärjestön kahdeksannen Helsingissä toukokuun 10-16 p:nä 1929 pidetyn edustajakokouksen pöytäkirja. Kokouksen sihteerien muistiinpanojen mukaan toimittanut Matti Väisänen. Liitteenä alustukset. Helsinki 1929.
- Suomen Ammattijärjestön toimintakertomukset vuosilta 1925-1929. Helsinki 1926-1930.
- Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton Helsingissä lokak. 19-21 p:nä 1930 pidetyn perustavan kokouksen pöytäkirja. Liitteenä alustukset ja esitykset SAK:n perustavalle kokoukselle. Laatinut E.K. Louhikko. Helsinki 1931.
- Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton perustavalle kokoukselle valmistetut alustukset ja esitykset sekä ehdotus Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton säännöiksi. Helsinki 1930.

- Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton vuosikirjat 1931-1940. Tampere 1932, 1933, 1935-1937. Helsinki 1934, 1938-1941.
- Suomen Graafillisen Teollisuuden Harjoittajain Liitto, Suomen graafillisen teollisuuden sovinto-oikeus. Pöytäkirjat ja päätökset 1920-1934. Helsinki 1935.
- Suomen Graafillisen Teollisuuden Harjoittajain Liiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välinen joukkotyösopimus. Säännöt riitaisuuksien käsittelyä varten. Joukkotyösopimuksen yhteydessä tehty sopimus. Helsinki 1919.
- Suomen Kirjansitomo-omistajain Liiton ja Suomen Kirjatyöntekijäin Liiton välinen joukkotyösopimus. Helsinki 1919.
- Suomen Kirjatyöntekijäin Liitto r.y:n viisikymmenvuotisjuhla-julkaisu - Finlands Bokarbetarförbund r.f:s femtioårs jubileumsfestpublikation 1897-1947. Toim. K.G. Koskelin. Helsinki 1947.
- Suomen Kuljetustyöläisten Liitto r.y:n ensimmäisen (Kuljetustyöläisten edustajakokouksista kahdestoista) edustajakokouksen pöytäkirja. Kokous pidetty kesäkuun 11-15 päivänä 1927 Helsingin Työväentalolla. Laatinut V. Jaatinen. Helsinki 1927.
- Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton kolmannen edustajakokouksen pöytäkirja. Kokous pidettiin Helsingin Työväentalolla maalisk. 28-30 p:nä 1920. Kuopio 1920.
- Suomen Kuljetustyöntekijäin Liiton IV:n edustajakokouksen pöytäkirja. Pidetty lokakuun 3-4 päivänä 1921 Helsingissä. Helsinki 1921.
- Suomen Kutomateollisuustyövän Liiton toimintakertomus vuosilta 1925-1927. Laatinut V. Kanto. Tampere 1928.
- Suomen Kutomateollisuustyövän Liiton toimintakertomus vuosilta 1928-1929. Tampere 1930.
- Suomen Puuteollisuustyövän Liiton toimintakertomukset vuosilta 1925, 1926, 1928. Helsinki 1926, 1927, 1929.
- Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1924. Laatineet Artturi Virta ja Yrjö Lehtinen. Helsinki 1925.
- Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomus vuodelta 1925. Laatineet Artturi Virta ja Yrjö Lehtinen. Helsinki 1926.
- Suomen Metalliteollisuustyöntekijäin Liitto r.y:n toimintakertomukset vuosilta 1926, 1927 ja 1928. Helsinki 1927, 1928 ja 1929.

- Suomen Metallityöväen Liiton r.y. toimintakertomukset vuosilta 1930-1933. Helsinki 1934.
- Suomen Rautatieläisten Liitto r.y., Työehtosopimuskysymys. Helsinki 1937.
- Suomen Saha-, Kuljetus- ja Sekatyöväen Liiton perustavan kokouksen pöytäkirja. Kokous pidettiin Helsingissä 5-8 p:nä lokakuuta 1921. Vaasa 1921.
- Suomen Työnantajain Keskusliiton säännöt. Liiton valtuuston hyväksymät 4 päivänä joulukuuta 1917. Helsinki 1917.
- The Finnish Harbour Strike in 1928 and 1929, A Statement compiled by The Employers' Association of Finnish Stevedores. Stevedorerernas i Finland Arbetsgivareförbund. Suomen Lastauttajain Työnantajaliitto. Helsingfors 1929.
- Turun rakennusmestarien yhdistystoimintaa. Omistettu Suomen Rakennusmestariiliittoon kuulumisen 40-vuotisajalle, 1907-1947. Toimittanut E.J. Kurikka. Turku 1947.
- Työjärjestys, kokoussäännöt ja esitykset Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton (SAK) toiselle varsinaiselle edustajakokoukselle. Helsinki 1937.
- Työläistilasto-osaston suositteluluettelo N:o 1. Järjestymättömiä metallityöläisiä. - Avd:s för arbetarstatistik rekommendationsförteckning N:o 1. Oorganiserade metallarbetare. Helsinki - Helsingfors 1929.

4. Muu kirjallisuus

- ALANEN, AULIS Suomen puutyöläisten järjestötoiminnan vaiheita. 25 vuotta Suomen Puutyöväenliiton toimintaa, puolivuosisataa puutyöläisten ammatillista liikettä. Vaasa 1956.
- ALLEN, V.L. Power in Trade Unions. A Study of their Organization in Great Britain. London 1954.
- ANTIKAINEN, TOIVO Fasistidiktatuurin ensimmäinen vuosi ja SKP:n toiminta. SKP:n taistelun tieltä. Muistelmia, kuvauksia ja aineistoa SKP:n 15-vuotistaipaleelta. Toimittanut T. Antikainen. Leningrad 1934.
- " Kolmannelle kaudelle siirtyminen. SKP:n taistelun tieltä. Leningrad 1934.
- " Katsaus SKP:n historian päätappeihin. SKP:n taistelun tieltä. Leningrad 1934.

- BEBEL, AUGUST Yleislakko ja sosialidemokratia. Suomentanut E.J.V. Huttunen. Lappeenranta 1910.
- BERNSTEIN, ED. Lakko. Suomennos. Helsinki 1907.
- CHAMBERLAIN, NEIL W. Social Responsibility and Strikes. New York 1953.
- " ja SCHILLING, JANE METZGER The Impact of Strikes. Their Social and Economic Costs. New York 1954.
- CHRISTENSON, C. LAWRENCE The Theory of the Offset Factor: The Impact of Labor Disputes upon Coal Production. The American Economic Review, Volume XLIII. September 1953. No. 4.
- " The Impact of Labor Disputes upon Coal Consumption. The American Economic Review, Volume XLV. March 1955. No. 1.
- CHYDENIUS, WILHELM Typografernas strejk och tariff. Finsk Tidskrift. Januari 1891.
- Finlands Bank 1914-1920. Årsbok. Helsingfors 1921.
- Finlands Bank 1921. Årsbok, Helsingfors 1922.
- FOSTER, Wm.Z. Strike Strategy. Labor Herald Library No. 18. Chicago 1926.
- GALENSON, WALTER The Danish System of Labor Relations. A Study in Industrial Peace. Cambridge, Mass. 1952.
- GEORGI, ELSBETH Theorie und Praxis des Generalstreiks in der modernen Arbeiterbewegung. Jena 1908.
- GRIFFIN, JOHN I. Strikes. A Study in Quantitative Economics. New York 1939.
- GROTE, HERMANN Der Streik. Taktik und Strategie. Köln 1952.
- HAARLA, RAF. Taistelu työehtosopimuksista. Silmäys politiikoi-
viin ammatillisiin järjestöihin. Helsinki 1929.
- HALME, VEIKKO Vienti Suomen suhdannetekijänä vuosina 1870-1939. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja B:16. Väitöskirja. Helsinki 1955.
- HANSEN, ALVIN H. Cycles of Strikes. The American Economic Review, Volume XI, December 1921. No. 4.
- HICKS, J.R. The Theory of Wages. London 1935.

- HÄRMÄ, ERKKI Puoli vuosisataa järjestötoimintaa. Kertomus Suomen Muurarien Liiton osasto N:o 1:n 50-vuotisesta toiminnasta. Helsinki 1941.
- Industrial Conflict. Toim. Arthur Kornhauser, Robert Dubin ja Arthur M. Ross. New York 1954.
- International Labour Office, Methods of Compiling Statistics of Industrial Disputes. Studies and Reports, Series N (Statistics) No. 10. Geneva 1926.
- KAISER, JOSEPH H. Der politische Streik. Berlin 1955.
- KERR, CLARK ja SIEGEL, ABRAHAM The Interindustry Propensity to Strike - An International Comparison. Industrial Conflict. Toim. Arthur Kornhauser, Robert Dubin ja Arthur M. Ross. New York 1954.
- KIVIMÄKI, T.M. Työlakko yksityisoikeudellisilta vaikutuksiltaan. Turku 1927.
- KNOWLES, K.G.J.C. Strikes - A Study in Industrial Conflict with Special Reference to British Experience between 1911 and 1947. Oxford 1954.
- KOIVISTO, MAUNO Sosiaaliset suhteet Turun satamassa. Sosiologinen tutkimus. Väitöskirja. Turku 1956.
- Komiteanmietintö N:o 6/1931. Työriitakomitealta Sosialiministeriölle. Helsinki 1931.
- Kommunistisen Internatsionaalen III:n kongressin teesit ja päätökset. Kuopio 1922.
- KORPISAARI, PAAVO Suomen markka 1914-1925. Porvoo 1926.
- KOSOLA, VIHTORI Viimeistä piirtoa myöten. Muistelmia elämäni varrelta. Lapua 1935.
- KUUSI, EINO Sosialipolitiikka I. Porvoo 1931.
- KUUSKOSKI, REINO Yksilön oikeus, järjestöjen valta ja valtion etu. Suomalaisen kansanvallan kehitys. Toim. Pentti Renvall. Porvoo 1956.
- LAINEN, Y.K. Suomen poliittisen työväenliikkeen historia I. Kansanvaltaisuuden läpimurto. Helsinki 1951.
- LENIN, V.I. Penikkatauti. Suomennos. Helsinki 1946.
- LOUHIKKO, E.K. Ammattiyhdistystiedon perusteet. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton julkaisusarja N:o 7. Helsinki 1937.

- LOUHIKKO, E.K. SAK kymmenen vuotta. Katsaus Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton syntyyn, toiminnan vaiheisiin ja työmuotoihin vuosina 1930-1940. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton julkaisusarja N:o 8. Helsinki 1940.
- LUMIVUOKKO, J. Kommunisti ammatillisessa liikkeessä. Kuopio 1921.
- " Laillinen ammattiyhdistysliike vaiko vallankumous? Suomalalaisten kommunistien sarjajulkaisu N:o 43. Pietari 1919.
- LUOMA, MATTI Suomen Kutomateollisuuden Työnantajain Liitto 1905-1955. Tampere 1955.
- Minkätähden portit ovat kiinni? Muutama sana Suomen metalliteollisuuden työnseisauksen syistä keväällä v. 1927. Kirjoittanut Teollisuusmies. Helsinki 1927.
- MONTGOMERY, ARTHUR Arbetslöshet och löneutveckling i Finland och Sverige. Ekonomiska Samfundets Tidskrift. Ny serie. Häfte XXXIII, 1936.
- MÄKIPURO, V. Hetken vaatimukset. Työväenliike kansalliselle pohjalle. Pula ja työttömyys voitettava. VTL:n lentokirjanen, Helsinki 1933.
- NORRMEN, P.H. Arbetsgivare och arbetare på industrins arbetsmarknad. Unitas 1930.
- OLIN, C.-E. Finlands metallindustri och Finlands Metallindustri-föreningen 1918-1938. Helsingfors 1938.
- PAASIVIRTA, JUHANI Suomen poliittisen työväenliikkeen kehitys. Porvoo 1949.
- " Työväenliike yleiseurooppalaisena ilmiönä. Jälkimmäinen osa. Ensimmäisestä maailmansodasta vuosisadan puoliväliin. Turku 1955.
- PAUKKUNEN, LEO Teollisuuden sosiaalitoiminta toisen maailmansodan jälkeen. Taloudellinen Tutkimuskeskus - Ekonomiska Utredningsbyrån. Sarja - Serie A:1. Helsinki - Helsingfors 1955.
- PETERSON, FLORENCE Strikes in the United States, 1880-1936. Bureau of Labor Statistics Bulletin N:o 651, August 1937.
- PULKKINEN, TERHO Työttömyyden levinneisyys. Sosiaalipoliittinen tutkimus työttömyyden levinneisyydestä Suomessa vuosina 1948-1953. Väitöskirja. Helsinki 1956.
- Punaisen Ammatillisen Internationalen I:n kongressin teesit ja päätökset. Tampere 1921.

- PUUKARI, ARVO Suomen Metalliteollisuuden Työnantajaliitto 1903-1953. Helsinki 1953.
- RAHOLA, ILMARI Suomen työnseisaukset vuosina 1907-1914. Sosiaalinen Aikakauskirja 1922.
- RAMSAY, HENRIK Huvudlinjerna i den finska industrins utveckling. Helsingfors 1915.
- ROSS, ARTHUR M. Trade Union Wage Policy. Berkeley and Los Angeles 1953.
- ROSSI, REINO Suomen Pankin korkopolitiikka vuosina 1914-1938. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisu. Sarja B:12. Väitöskirja. Helsinki 1951.
- REES, ALBERT Industrial Conflict and Business Fluctuations. Industrial Conflict. Toim. Arthur Kornhauser, Robert Dubin ja Arthur M. Ross. New York 1954.
- RUUTH, J.W. Åbo stads historia under medeltiden och 1500-talet. Tredje häftet. Bidrag till Åbo stads historia. Andra serien. XII. Helsingfors 1916.
- SCHMIDT, ERIK IB 30 aars kommunistisk politik i Rusland og Vesteuropa. København 1948.
- von SCHOULTZ, JARL Bidrag till belysande av Finlands socialdemokratiska partis historia. Del I. Tiden före representationsreformen. Väitöskirja. Helsingfors 1924.
- SIMILÄ, YRJÖ Putkijohtotyönantajainliitto 1922-1947. Helsinki 1947.
- " Rakennusmestarien osuus rakennusalan työnantajapolitiikkaan 1905-1920. Suomen Rakennusmestari-liitto 1905-1955. Juhlajulkaisu. Vammala 1955.
- " Strejkernas natur inom byggnadsverksamheten under de senaste 20 åren. Publikation utgiven med anledning av Svenska Byggmästareföreningens i Finland 20-års jubileum. Januari 1907 - januari 1927. Helsingfors 1927.
- " ja KYRENIUS, PAAVO Suomen Rakennustyönantajaliitto 1920-1945. Helsinki 1945.
- SKP taistelussa laajan yhteisrintaman luomiseksi fasismia ja sodanvaaraa vastaan, proletarisen vallankumouksen puolesta. Kominternin VII maailmankongressi. Petroskoi 1935.
- SLICHTER, SUMNER H. Big Unions and Inflation: Do the wage-fixing arrangements in the American labor market have an inflationary bias? The American Economic Review, Volume XLIV. May 1954. No. 2.

Suomen tilastollinen vuosikirja.

SVT XVIII A. Teollisuustilastoa.

SVT XXVI A. Tapaturmatilastoa.

TAMMINEN, KALERVO Työpalkkojen kehityksestä Suomessa vuosina 1920-1934. Kansantaloudellinen Aikakauskirja, VII (XXXI) vuosikerta, 1935.

TIDERMAN, OSKAR Old Federation. Minnesskrift vid Finlands Stuvareförbunds tjugufemårs jubileum. Helsingfors 1930.

TIGERSTEDT, A.F. Arbetsinställelserna under tiden från den 1 januari 1890 intill utgången af år 1902. Meddelanden från Industristyrelsen i Finland. Helsingfors 1905.

Tilastollisia tiedonantoja, julkaissut Tilastollinen päätoimisto. 39. Suomen tukkuhintaindeksi vv. 1913-1951. Helsinki 1952.

TUOMINEN, ARVO Sirpin ja vasaran tie. Muistelmia. Helsinki 1956.

TUDEER A.E. Kausivaihteluita Suomen talouselämässä. Taloudellisia Selvityksiä 1954. Suomen Pankin taloustieteellisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Sarja A:15.

TÖRNQVIST, ERIK The Growth of the National Income of Finland. Bank of Finland. Monthly Bulletin, Vol. XXIX. No. 12. December 1955.

Valtiopäivät 1938. Pöytäkirjat I. Helsinki 1938.

Valtiopäivät 1928. Pöytäkirjat. Helsinki 1928.

WINDING PEDERSEN, H. Arbejdsstandsningernes økonomiske Virkninger. Nationaløkonomisk Tidsskrift 1937.

WOODBURY, ROBERT MORSE The Incidence of Industrial Disputes. Rates of Time Loss, 1927-1947. International Labour Review, Vol. LX. No. 5. November 1949.

VUORI, EERO A. Taistelu työpalkasta. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliiton julkaisu N:o 5. Tampere 1935.

VUORIO, JORMA Työsuhteen ehtojen määrääminen. Tutkimus Suomen työoikeuden normijärjestelmästä. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja. B-sarja, N:o 76. Väitöskirja. Turku 1955.

WÄLLÄRI, N. Myrskyssä ja myötätuulessa. I storm och medvind. Helsinki 1951.

YODER, DALE Economic Changes and Industrial Unrest in the United States. Journal of Political Economy, Vol. XLVIII, No. 2. April 1940. Readings in Labor Economics. Toim. Francis S. Doody. Cambridge, Mass. 1950.

SUOMEN PANKKI
Kirjasto

IVA5a 1969 74177.2
Suomen
Suomen pankin
taloustieteellisen
Helelä, Timo
Työnseisaukset ja teolliset
suhteet Suomessa vuosina
1919-1939 ; II osa.
1966-02-28